

Kurdish Inhabited Regions

Baran Rizgar

Learn KURDISH

**A multi-level course in
Kurmanji**

CONTENTS

Copyright © Baran RIZGAR, 1996
45 Wilmot Close, Peckham Hill St., London SE15 6TZ
TEL/FAX: 0171 639 8205

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission of the author.

Illustrated by Nevin YAVUZ

Printed and bound in Great Britain
by Lithosphere Print & Production Network
20 Sussex Way, London N7 6RS. TEL: 0171 263 6111

1-3.....	Alphabet
4-8.....	Indefinite Articles
9-13.....	Demonstrative Pronouns, Questions, Negation
14-20.....	Personal Pronouns
21-26.....	Qualitative Adjectives
27-31.....	The Possessive Case
32- 37.....	Nouns in the Oblique Case
36-40.....	Ezafet
41-42.....	Colours
43-48.....	Prepositions
49-53.....	Superlative, Diminutive
54-59.....	Hebûn (there is/are, to have, to exist)
60-65.....	Numbers, Telling the Time
66-80.....	Verbs; infinitive, imperative, present tense
81-84.....	The Calendar Months, The Days of the Week, Seasons
85-95.....	Present Tense: meşîn, revîn, çûn, hatin
96-97.....	The Vocative, Interjections, Wishes, Curses
98-101.....	Transitive-Intransitive Verbs
102-124.....	Simple Past Tense, Twin Verbs
125-136.....	Present Perfect Tense
137-142.....	Bilanî (Dema Nuha)/Optative Mood (Present)
143-167.....	Future Tense, As Soon As, Kanîn, Zanîn
166-171.....	Indefinite Pronouns
172-176.....	Infinitives as Nouns, ku (that)
177-184.....	Noun Phrase as Modifier
185-196.....	Divêtin (must, ought to, to need), Conditional
197-208.....	Past Continuous Tense, may, maybe
209-214.....	Past Perfect Tense
215-227.....	Verbs ending in -andin , Causative, the Passive Form
228-241.....	Bilanî: Past, Future in the Past, Heta ku, Da ku
242-249.....	Future Perfect, Divêtin (past), Teva ku
250-258.....	balo, qe nebe, bê, bi, ji dewsa, ji xeynî, xwe
259-261.....	kirin as an auxiliary verb
262-293.....	Masculine and Feminine Nouns, Different Spellings, Compound Words
294-298.....	Index

INTRODUCTION

After publishing *Dersên Kurdî* and *Kurdish-English, English-Kurdish Dictionary* in 1993, I received many requests for a similar Kurdish text book written in English. This book which is a follow up to my earlier works is also a response to those requests.

The course is based on “Dersên Kurdî” and the text that I have written and used for my lectures in the Kurdish class in London for about 6 years. It is a multi-level course for adults and young adults who want to learn the *Kurmanji* dialect of Kurdish.

The Kurdish dialect of Northern Kurmanji is spoken by most Kurds in Northern Kurdistan (the Turkish part), all Kurds in the former Soviet Union and Syrian Kurdish areas, and some of the Kurds in the East and South of Kurdistan (the Iranian and Iraqi parts).

The lessons start with the Kurdish alphabet and teaches, revises and practices grammar step by step. They finally reach an upper intermediate level.

Each lesson start with a vocabulary (ferhengok) of about 20 words followed by the grammar dealt with in that section. As the way a language works is best shown by examples, vocabulary and grammar sections are followed by examples (sentences) which prepare the readers for dialogues, readings, folk stories and proverbs. Each lesson ends in exercises (*hîndarî*) which is a self-check review section.

Vocabulary sections include about 2,000 basic Kurdish words. Other sections are based on the vocabulary and grammar chosen for that lesson. They are planned to practice the vocabulary and the grammar.

Examples (sentences) show grammar in use. They have been translated into English to help the readers to understand them more easily. These are literal translations. Awkward English sentences resulting from this are expected to be overlooked. Where there is no equivalent English verbal form matching the Kurdish form (such as **bilanî**) the interpretation is dependant on the context.

Dialogues, readings, Kurdish folk stories and proverbs give the readers a good idea of how the language works. They are mostly written in everyday Kurdish and help to practice Kurdish in common situations. Dialogues are translated into English at the end of the book.

Exercises (*hîndarîs*) provide a self-check review to help the readers revise what they have studied, test their knowledge and decide what they need to practice more. If the reader finds the exercises too difficult, they should return to examples and explanation for better preparation. There is a key to exercises at the end of the book, so that the readers can correct their answers to them. For best use do not refer to it before doing the exercises yourselves.

For the words having more than one spelling, I have used the one that is most common in written Kurdish.

Finally I hope that *Dersên Kurdî* will help to improve your Kurdish and give you a better understanding of the Kurdish people.

Baran RIZGAR, London, 1996

ALPHABET - ELFABE

1. **A,a**: nan, dar, baran a in father (always long).
2. **B,b**: bav, bîr, bilind b in bar, bed, (as in English).
3. **C,c**: car, cil, bac j in June, jar.
4. **Ç,ç***: çar, çil ch in chair, church, Turkish ç.
5. **D,d**: dar, dil d in dear, do (as in English).
6. **E,e***: erê, ez, em, emir a in bat, bad (but shorter).
7. **Ê,ê**: êvar, kêr, şêr The open sound as in French é.
8. **F,f**: ferheng, felat f in soft (as in English).
9. **G,g**: gav, agir g in girl (as in English).
10. **H,h***: hevok, havîn h in honey (as in English).
11. **Î,i**: jin, kin, rind as in unaccented **the** or **e** in garter.
12. **Î,î**: dîn, şîn, tî ee in seen.
13. **J,j**: jor, jêr, jîr as in French **jour**, **s** in vision.
14. **K,k***: ker, kêr, kwîr k in kick (as in English).
15. **L,l**: law, lerz, dîl l in luck (as in English).
16. **M,m**: mar, masî, mîr m in mine (as in English).
17. **N,n**: nan, nerm, nû n in no (as in English).
18. **O,o**: dor, sor, kon o in fore (always long).
19. **P,p***: por, pûrt, pûng p in park (as in English).
20. **Q,q**: qaz, qenc, beq guttural q.
21. **R,r***: pir, dêr, êrîş as in English.
22. **S,s**: sê, sîr, bes s in safe (as in English).
23. **Ş,ş**: şor, şer, şev sh in show, Turkish ş.
24. **T,t***: têr, ta, tu t in tear (as in English).
25. **U,u**: gund, kur, kurt as u in English but very short and scarcely audible.
26. **Û,û**: bûn, dûr long u, as French **ou**.

27. **V,v**: vala, vir, kevir v in love (as in English).
28. **W,w**: wek, dew, wanî w in wish (as in English).
29. **X,x***: xebat, xanî ch in Scottish loch (very deep French r)
30. **Y,y**: yek, heye, qey y in boy (as in English).
31. **Z,z**: zor, zer, pez z in lazy (as in English).

The Kurdish alphabet consists of 31 letters; 23 consonants and 8 vowels (**a**, **e**, **ê**, **i**, **î**, **o**, **u**, **û**). The table explains the sounds they represent. Kurdish spelling is phonetic (using a letter for each distinct sound). However, some of the letters (the asterisked) represent pair sounds: **aspirated** (unaccented) and **unaspirated** (accented). In Kurdish we call them **dengên cewî** (twin sounds). Among those, the letters "**ç,k,p,r,t**" are important, because they are in common use and the accent of the sound may indicate a different word. To provide a good pronunciation and to avoid confusing words with one another, I have **underlined** the letters when being **accented** (unaspirated) in the vocabulary (**ferhengok**) sections. By doing this I also tried to distinguish between such words as: "**ker**/donkey" and "**ker**/deaf", **pir**/bridge and **pir**/much, many, very. Thus it should be considered that the **underlined** letters (**ç,k,p,r,t**) indicate the **accented** (unaspirated) pronunciation of the related letters, not different letters, as they are not underlined in texts. The difference between the pair sounds represented by the letter **r** is that the accented one (**r**) is rolled. This is why in some Kurdish texts it is indicated by double **r** (**rr**). However, pronouncing **r** twice and rolling it is not the same, and as the first letter/sound of a word, the (**r**) is always **accented** (rolled), besides there are many words with **two accented** (**r**) or **one unaccented** and **one accented** (**r**) following each other in between other letters/sounds. This makes the double **r** method impractical. If we apply that method, we should write the words **rê**, **rêz**, **berran**, **piranî**, **pirreng**, **pirrû**, **rêrast**, **serrişte**, **serrû**, **zêrav**, **kerrelal**, **qareqar** as **rrê**, **rrêz**, **berrran**, **pirranî**, **pirrrreng**, **pirrrrû**, **rrêrast**, **serrrişte**, **serrrû**, **zêrrav**, **kerrelal**, **qarreqarr**. It would be inconsistent and confusing to use "rr" for some words, while neglecting the rest.

In some words, **e**, **h** and **x** are pronounced as Arabic . Such pronunciation of those letters has been underlined (e, h, x).

aspirated unspirated/accented unrolled rolled/accented

ç	ç	ç	ç	ç	ç
k	k	k	k	k	k
p	p	p	p	p	p
t	t	t	t	t	t

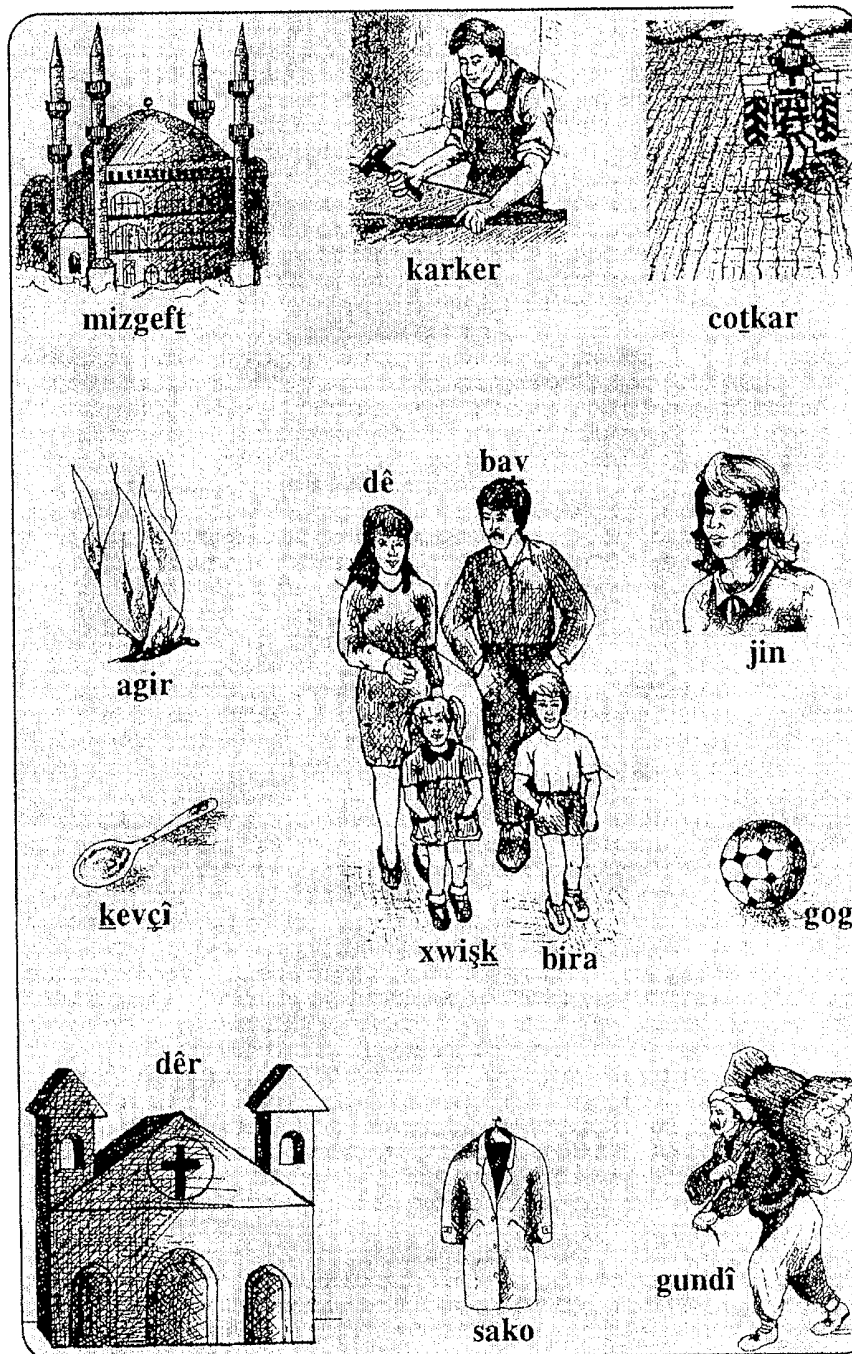
unaccented accented/similar to Arabic sounds

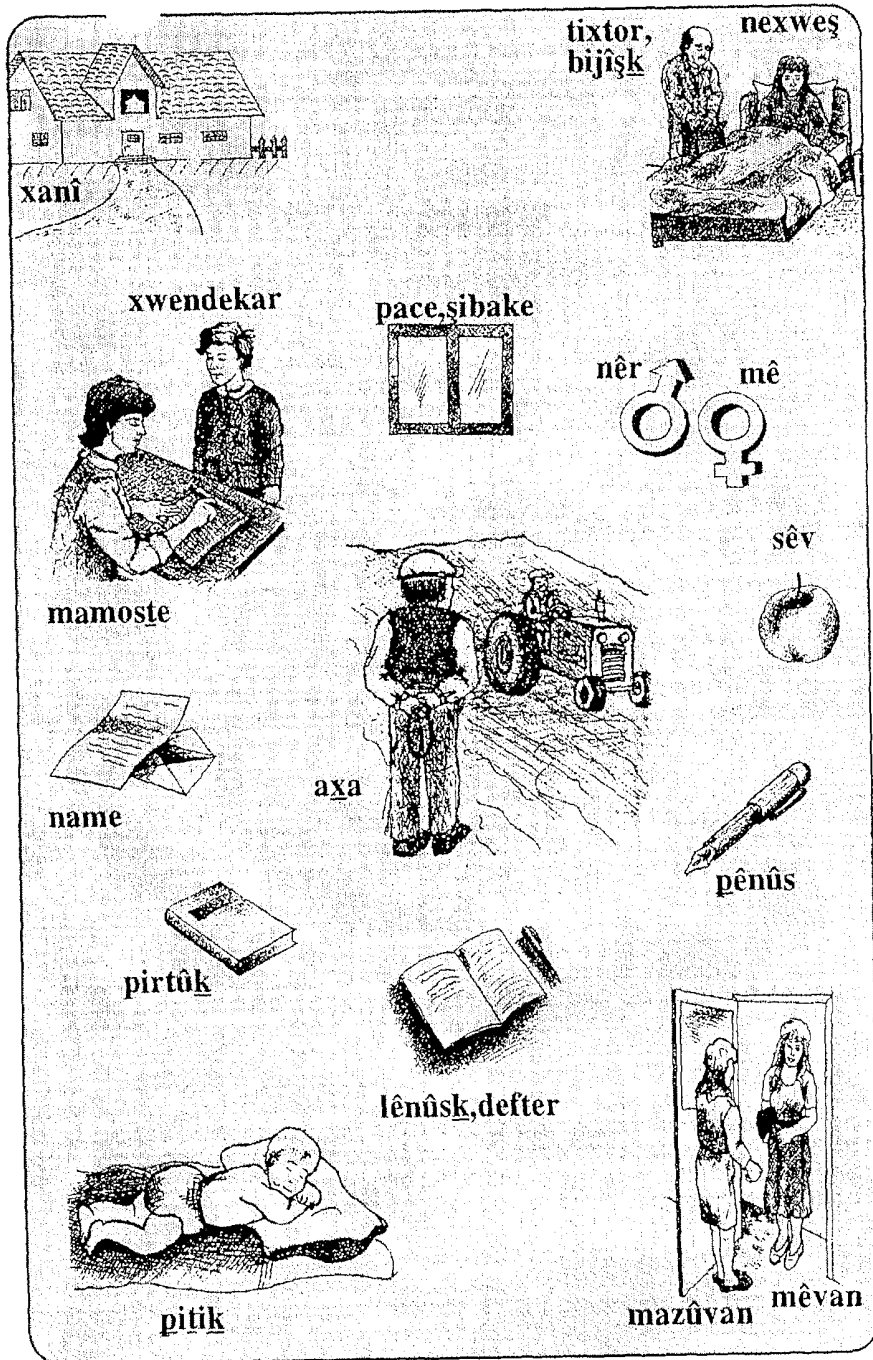
e	e	e	(Arabic)
h	h	h	(Arabic)
x	x	x	(Arabic)

The only diphthong consists of the letters **x** and **w**: **xweş**, **xwarin**, **xwe**, etc.

Examples of the letters representing pair sounds:

a x	tribal chief	ku	where/Tu çûyî ku?
a x	earth, soil, land	ku	that/Zilamê ku te dît
ç o	rod, stick	pa r	last year
Ç o!	command to a donkey	pa r	share
	to move	pî r	old
ç il	greedy	pî r	arm
ç il	forty	ge p	cheek
e mel	diarrhoea	a p	paternal uncle
se t	watch, hour	pi r	very, much, many
e mir	age	pi r	bridge
e mir	order, command	tê r	satisfied
h al	state, situation	tê r	sack
h oy	condition	bi rîn	wound, injury
h eyran	admirer	bi rîn	cut
k er	deaf	po r	hair
k er	donkey	po z	nose
k a	hay (cut up)	ş er	fight, battle, war
k a	where	rê	road, way
k al	old man	tî r	fart
k al	unripe, green	tî r	more
kû r	blind	t a	thread
kû r	deep	t a	fever
k ar	kid (of a goat)	t u	you
k ar	work	t u	none, any

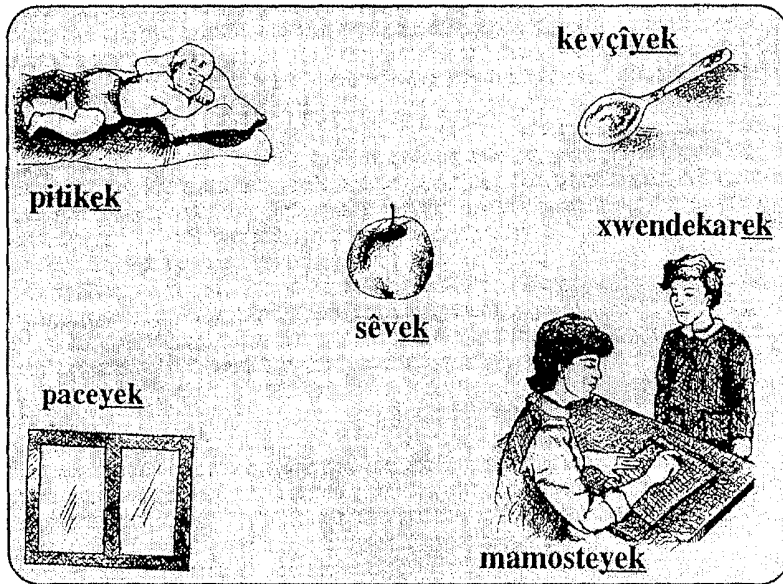

FERHENGOK

- agir** (m)* fire
an, yan or
axa (m) tribal chief
bav (m) father
belê yes
bijîşk (m,f) doctor
bira (m) brother
carinan, carna sometimes
cotkar (m,f) farmer,
 ploughman
çi what
dê (f)* mother
dêr (f) church
erê yes
gog (f) ball
gundî villager, peasant
jin (f) woman, wife
hîndarî (f) exercise
jiyan, jîyan (f) life
karker (m,f) worker
keç (f) girl, daughter
kevçî (m) spoon
kî who
kur, law (m) boy, son
lê, lê belê but
lênûsk, defter (f) notebook
mal (f) home
mamoste (m,f) teacher
mazûvan (m,f) host, hostess
mê feminine, female
mêr (m) man, husband
mêvan (m,f) guest
mizgeft (f) mosque
na no
name (f) letter
nêr masculine, male
pace, şibake (f) window
pênûs, qelem (f) pen
pir very, much, many
pirtûk, kitêb (f) book
pitik (m,f) baby
polis (m,f) police(man)
sako (m) coat
sêv (f) apple
û and
xanî (m) house
xweh, xwişk (f) sister
xwendekar (m,f) student
zaro(k) (m,f) child
zilam (m) man
ziman (m) tongue, language

(m) indicates that the related noun is masculine; (f) is used for feminine nouns. The gender of a noun affects the endings that it takes in various cases.

INDEFINITE ARTICLES

The singular indefinite article is **-yek** after a vowel and **-ek** after a consonant: **jin** (woman) - **jinek** (a woman), **mamoste** (teacher) - **mamosteyek** (a teacher). In the spoken language, **-yek** may be contracted as **-k**; **mamostek**. Such contractions are common in everyday conversation.

Yek means **one**, when used as a number:

mamosteyek	a teacher
yek mamoste	one teacher

Note that **yek** is written separately as the number and that it is added at the end of the noun as the indefinite article (English **a, an**).

HÎNDARÎ 1

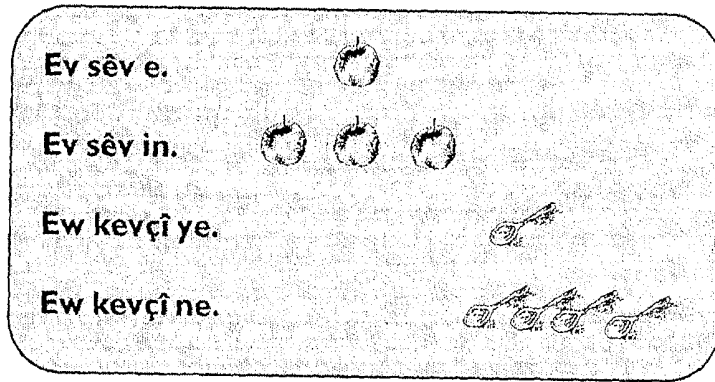
Fill in the gaps (...) using the *indefinite singular article*, translate into English afterwards.

EXAMPLE: mamoste... : mamosteyek/a teacher

mal...	gundî...
xanî...	polis...
sako...	mêvan...
kevçî...	mizgeft...
pirtûk...	zîlam...
agir...	jin...
name...	zaro...
pitik...	cotkar...
jiyan...	nexweş...
sêv...	kur...
law...	keç...

The indefinite determiner **hin** (some) is contracted as **-in** and used as **the indefinite plural article**. The letter **y** acts as a buffer for the nouns ending in a vowel; **-yin**.

xwendekar	student
hin xwendekar	some students
xwendekarin	(some) students
mamoste	teacher
mamosteyin	(some) teachers

CÎNAVÊN ÎŞARKÎ DEMONSTRATIVE PRONOUNS

A **demonstrative pronoun** indicates a person, a thing, a place or an event referred to.

- ev** (this, these): used to refer to a person, etc. close to the speaker.
ew (that, those): used to refer to a person, etc. that is a distance away from the speaker in position or time.

- The plurality of the pronouns is indicated by the verb.

e is
in are

Ev e.	This is.
Ev in.	These are.
Ew e.	That is.
Ew in.	Those are.
Ev pirtûk	This book
Ew mamoste	That student teacher
Ev pirtûk(ek) e.	This is a book.
Ev pirtûk in.	These are books.

ye (sing.) and **ne** (plural) are used with the nouns ending in a vowel.

Ev pirtûk e.	This is a book.
Ev pirtûkek e.	This is a book.
Ev pirtûk in.	These are books
Ev kevçî ye.	This is a spoon.
Ev kevçiyek e.	This is a spoon.
Ev kevçî ne.	These are spoons.
Ew sêv e.	That is an apple.
Ew sêvek e.	That is an apple.
Ew sêv in.	Those are apples.
Ew gundî ye.	That is a villager.
Ev gundiyek e.	That is a villager.
Ew gundî ne.	Those are villager.

PIRS - QUESTION

Questions can be formed in the following ways:

- a) By placing the stress on the penultimate (the last but one) syllable.

Example:	Ew sêv e?	Is that an apple?
	Ev kevçî ne?	Are these spoons?

Only intonation distinguishes between questions and affirmative sentences.

- b) By starting the sentence with **ma**:

Example:	Ma ev pirtûk e?	Is this a book?
	Ma ew zaro ne?	Are those children?

The question words, **gelo** and **qey** have a similar function. Such questions are more emphatic.

c) By using an interrogative determiner, such as **çi** (what), **kî** (who), **çawa** (how), etc. **çi** is placed before the verb.

Ev çi ye? What is this?
Ew pirtûk e. It is a book.
Ew çi ne? What are those?
Ew pêûs in. They are pens.

In the spoken language, the subject may be omitted, when answering such questions.

Ev çi ne? What are these?
Kevçî ne. (They) are spoons.

NEYÎNÎ - NEGATION

ne (not) negates the sentence(*).

Ev ne dêr e. This is not a church.
Ew ne gog in. Those are not balls.
Ev ne mamoste ye. This is not a teacher.
Ew ne gundî ne. Those are not villagers.
Ev ne pêûs e. This is not a pen.
Ew ne xwendekar e. That is not a student.
Ew ne kevçî ne. Those are not spoons.

(* **Ev ne pirtûk e.** In some regions **nîn** is added at the beginning of the verb. **Ev pirtûk nîne.** (This is not a book). **Ew pêûs nînin.** (Those are not pens). However, **nîne (nînin)** means **has (have) not** in some other regions. It will therefore be more advisable to use **ne** in order to avoid confusion.

PIRSA NEYÎNÎ - NEGATIVE QUESTION

By stressing the penultimate syllable of a negative sentence, or using **ma** at the beginning of a negative sentence.

Na No
Belê Yes
Erê Yes

Ev ne mizgeft e?

Ev ne nexweş in?

Ma ew ne mazûvan e?

Na, ew mêvan e. Ev mazûvan e.

Ma ew ne xwendekar in?

Belê, ew xwendekar in.

Ma ev ne kevçî ne?

Na, ew ne kevçî ne. Ew pêûs in.

Is this not a mosque?

Are these not sick?

Is that not the host/hostess?

No, that is the guest. This is the host/hostess.

Are those not students?

Yes, they are students.

Are these not spoons?

No, they are not spoons. They are pens.

Ev agir e.

Ev nexweş e.

Ev cotkar e.

Ev dêr e.

Ev karker in.

Ew mamoste ne.

Ew pace ne.

Ev ne gog e.

Ew ne gundî ye.

Ma ev name ye?

Na, ew ne name ye.

Ew pêûs e.

Ma ew polis e?

Na, ew ne polis e.

Ew karker e.

Ev ne bav e?

Belê, ew bav e.

HÎNDARÎ 2

A: Fill in the gaps.
Cihên vala tijî bikin.

1. Ev pirtûkek ...
2. Ew xwendekar... e.
3. Ev sako... e.
4. Ev kevçî ...(plural)
5. Ew agir ... (plural)
6. Ew dêr ... (singular)
7. Ev kur ... (plural)
8. Ew keç ... (singular)
9. Ew axa ... (plural)
10. Ev in. (worker)
11. Ew ne. (villager)
12. Ew e. (woman)
13. Ev ye. (child)

B: Negate the following sentences.
Hevokên jêrîn bikin neyînî.

1. Ma ev zilamek e?
2. Ma ew pitik in?
3. Ew law e.
4. Ev name ne.
5. Ev bav e.
6. Ev xanî ne.
7. Ma ev xwendekar e?
8. Ev karker in.
9. Ev axa ye.

CÎNAVÊN KESÎN PERSONAL PRONOUNS

Kurdish pronouns are in two groups: **direct case pronouns** and **oblique case pronouns**. For the sake of simplicity, we will call them as **simple** and **oblique pronouns**.

Simple Personal Pronouns

Ez	I
Tu	You
Ew	He, she, it
Em	We
Hun	You
Ew	They

The third person singular and plural pronouns are the same: **ew**. The verb determines the plurality of this pronoun:

Ew e. (He/she/it is) **Ew in.** (They are)

*) **hun** is also be spelled as **hon**, **hûn**, **win** in various regions.

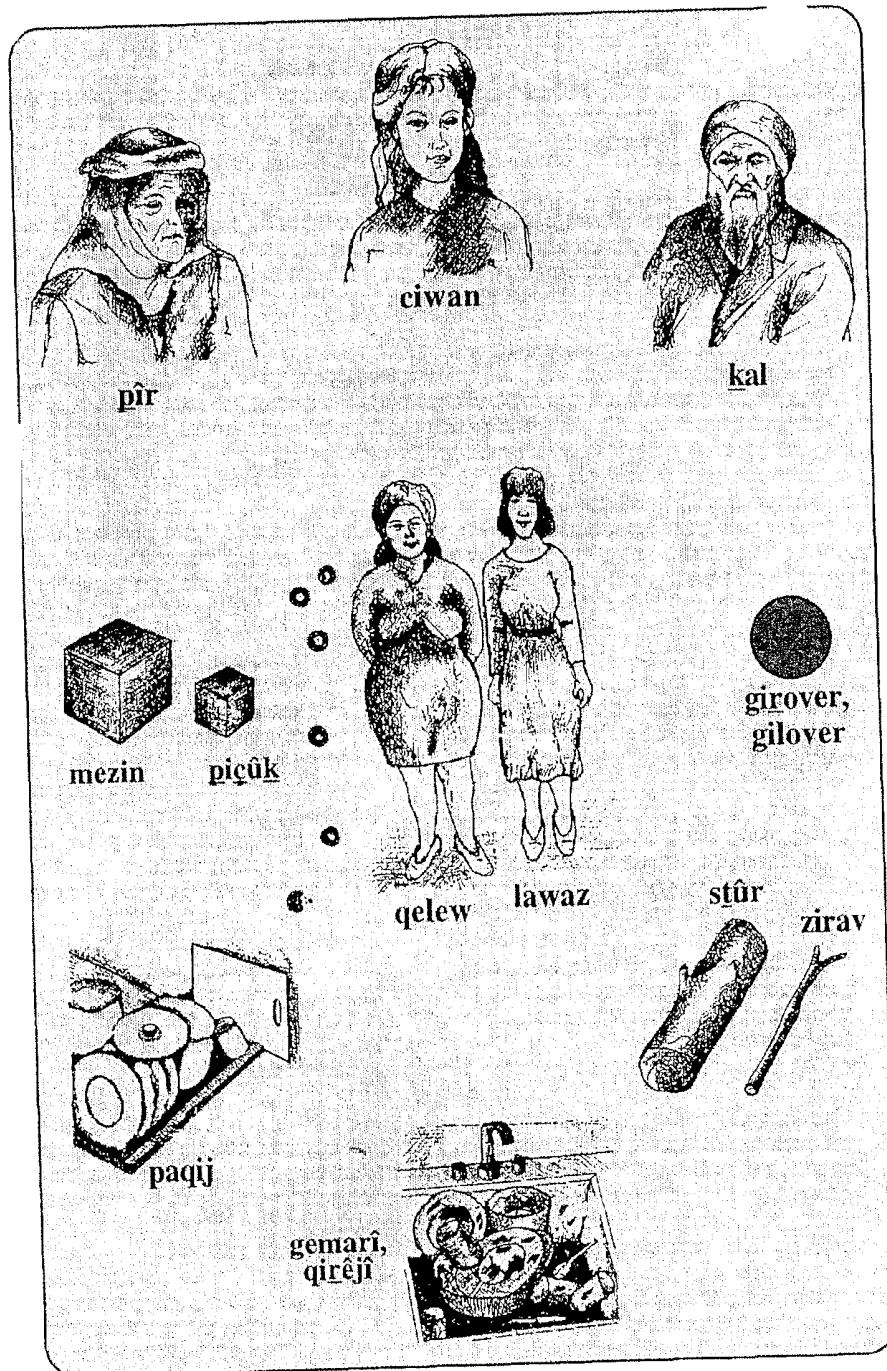
Cînav**Bûn (to be)**

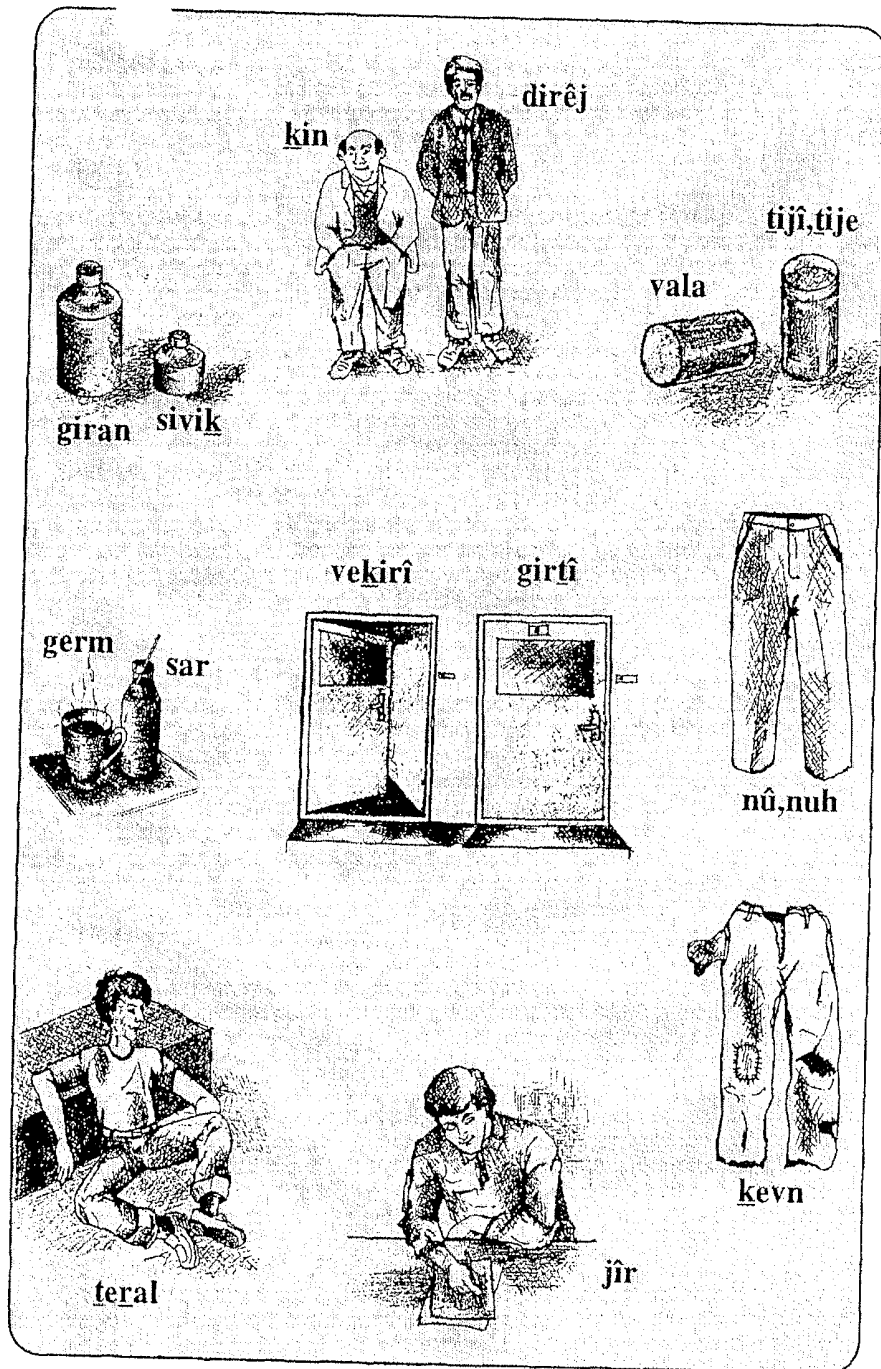
Ez	im	(me , after a vowel)	I am
Tu	i	(yî , after a vowel)	You are
Ew	e	(ye , after a vowel)	He/she/it is
Em	in	(ne , after a vowel)	We are
Hun	in	(ne , after a vowel)	You are
Ew	in	(ne , after a vowel)	They are

Ez karker im. I am a worker.
Ez mamoste me. I am a teacher.
Tu polis î. You are a policeman/policewoman.
Tu gundî yî. You are a villager.

Ew mal e. It is a home.
Ew xanî ye. It is a house.
Em tixtor in. We are doctors.
Em zaro ne. We are children.
Hun jin in. You are women.
Hun dê ne. You are mothers.
Ew dêr in. They are churches.
Ew sako ne. They are coats.

Tu kî yî?
Ez Azad im.
Ew kî ye?
Ew Gulê ye.
Ew kî ne?
Ew mamoste ne.

FERHENGOK

piçûk (biçûk) small

ciwan young

dirêj tall, long

gemarî dirty

germ warm, hot

giran heavy

girover round, spherical

girtî closed

jêhatî hard-working, skillful

jîr diligent, hard-working

kal old (man)

kevn old (things)

kin, kurt short

lawaz thin, weak

mezin big, large

nuh, nû new

paqij clean

pîr old (woman)

qelew fat

qirêjî dirty

sar cold

sivik light (not heavy)

stûr thick

teral lazy

tîjî, tije full

vala empty

vekirî open

xweş nice, fine

As a general rule, a Kurdish sentence starts with the subject and ends in the verb. The **subject (kirde)** is the word(s) representing the person or thing that is doing the action expressed by the verb.

Derî vekirî ye?

Na, derî ne vekirî ye.

Na, ne vekirî ye. Girtî ye.

Lê belê pace vekirî ye.

Ma pêênûs girover in?

Na, pêênûs ne girover in.

Lê gog girover in

Is the door open?

No, the door is not open.

No, it is not open. It is closed.

But the window is open.

Are the pens round?

No, the pens are not round.

But, the balls are round.

Ma sêv xweş e?
Erê, pir xweş e.
Ma xanî mezin in?
Belê, pir mezin in.
Çi paqij e?
Kevçî paqij e.
Kî gemarî ye?
Silo gemarî ye.
Kî jîr e?
Ev jîr in.
Ma agir ne germ e?
Erê, pir germ e.
Ev mamoste dirêj e,
lê ew kin e.

Ma tu karker î?
 Na, ez ne karker im.
 Ez mamoste me.
 Ma ew cotkar e?
 Na, ew ne cotkar e.
 Ew bijîşk e.
 Ma hun polîs in?
 Na, em ne polîs in.
 Em xwendekar in.
 Ma ew mêvan in?
 Na, ew ne mêvan in.
 Ew mazûvan in.
 Ev kî ye?
 Ev Zînê ye.
 Ma ev zaro ye?
 Erê, ew zaro ye.

Is the apple nice?
 Yes, it is very nice.
 Are the houses big?
 Yes, they are very big.
 What is clean?
 The spoon is clean.
 Who is dirty?
 Silo is dirty.
 Who is hard-working?
 These are hard-working.
 Is the fire not hot?
 Yes, it is very hot.
 This teacher is tall,
 but that (one) is short.

Ma Azad ciwan e?
 Erê, ew ciwan e.
 Ma tu dirêj î?
 Na, ez ne dirêj im.
 Ez kin im.
 Ma kevçî gemarî ye?
 Na, ew ne gemarî ye.
 Ew paqij e.
 Ma ez lawaz im?
 Erê, tu lawaz î.
 Ma derî vekirî ye?
 Na, girtî ye.
 Lê belê pace vekirî ye.
 Ma ev jin pîr e?
 Na, ew ne pîr e.
 Ew ciwan e.

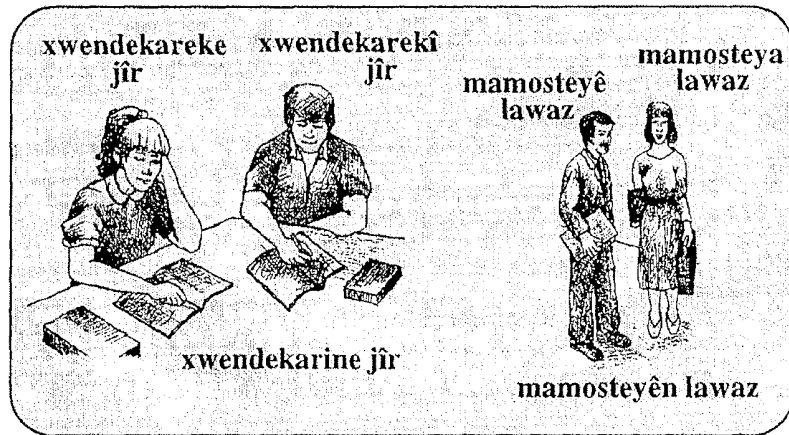
HÎNDARÎ 3

A: Cihên vala tije bikin.

1. Ma tu dirêj ...?
2. Na, ez ne dirêj ... Weyso dirêj ...
3. Kî in? (short)
4. Azad û Serbest qelew ...
5. Ma mizgeft e? (big)
6. Na, ew e. (small)
7. Ma sêv girover ...?
8. ..., sêv girover ...
9. Ma xweş e? (life)
10. Carinan xweş e, carinan ... xweş e.
11. Ma ev sako ye? (new)
12. Ma pênuş e? (thin)
13. Na, e. (thick)
14. Ma tijî ye? (church)
15. Na, ye. (empty)

B: 15 of the following sentences are wrong. Which ones? Why?/15 ji hevokên jêrîn çewt in. Kijan? Çima?

1. Bav kal ye.	12. Ez gundî me.
2. Dê pîr ye.	13. Tu zaro î.
3. Mamoste jîr e.	14. Ma Ûso jêhatî ne ye?
4. Xwendekar ciwan in.	15. Erê, Ûso jêhatî in.
5. Derî vekirî in.	16. Kî in dirêj?
6. Mizgeft tije in.	17. Çi paqij ye?
7. Xanî bilind in.	18. Ma ew biçûk e?
8. Ev sêvek in.	19. Na, ew biçûk e.
9. Ew bijîşkek ne.	20. Ma pitik lawaz e?
10. Polîs qelew ne.	21. Erê, ew ne lawaz e.
11. Hun dirêj in.	22. Ew zilam e kal.

RENGDÊRÊN WESFÎN QUALITATIVE ADJECTIVES

A qualitative adjective is an adjective that qualifies a noun: **the big house**, **the fat men**, **a tall girl**, **short pens**, etc.

Unlike English, Kurdish qualitative adjectives follow the noun that they qualify. Thus an ending is needed to link the noun and the qualifier. Otherwise the noun and the qualifier will not be related to each other. For example, translating **the fat man** into Kurdish as **zîlam qelew** or **qelew zîlam** does not form a noun phrase, and the adjective is therefore not related to the noun. In order to form a noun phrase, thus making the adjective qualify the noun, we have to start with the noun and use a connective ending: **zîlamê qelew**. There are two groups of such endings (links): **indefinite endings** (added to the nouns with the indefinite articles (**yek/ek**, **-in/yin**) and **definite endings** (added to nouns in the direct case). In Kurdish, as a general rule, a noun without an indefinite ending is **definite**.

<u>indefinite</u>	<u>definite</u>	
-e*	-a	(feminine singular)
-î	-ê	(masculine singular)
-e**	-ên***	(plural)

keçeke dirêj	a tall girl	indef.-sing.-feminine
zîlamekî lawaz	a thin man	indef.-sing.-masc.
keçine dirêj	(some) tall girls	indef.-plural
keça dirêj	the tall girl	def.-sing.-feminine
zîlamê lawaz	the thin man	def.-sing.-masculine
keçên dirêj	tall girls	definite-plural

The letter/sound **y** acts as a buffer between a vowel and an ending: **mamosteya/mamosteyê/mamosteyên baş**. Thus, the connective endings (**-a**, **-ê**, **-ên**) become **-ya**, **-yê**, **-yên** after a vowel.

In most Kurdish grammar books, it is stated that, as a general rule, when a noun ending in **î** or **ê** takes an ending beginning with **y** (**ya**, **yê**, **yên**, **yek**), **î** or **ê** must be replaced with **î**. It is assumed that, in that case, **î** or **ê** turns into **i**: **xanîyê baş** - **xaniyê baş**. However, during my research, I have not encountered such a sound variation. What is actually happening is that, because the sounds **î** and **y** are very similar, the first sound (**î**) is not pronounced. However, in emphatic speech, there is no omission: **xanîyê baş** (stressed), **xanyê baş** (unstressed). As it is an omission of one of the two similar sounds, other than a sound variation, it will be better to ignore this rule and spell it either as in the stressed pronunciation (**xanîyê**) or as in the unstressed pronunciation (**xanyê**). It will also save the grammar from an unnecessary rule and make the writing and reading easier.

*) In spoken Kurdish **-e** is sometimes omitted: **jînek dirêj**.

) In spoken Kurdish, the ending **-e linking an indefinite plural noun with a qualifier and **-in** may be contracted to **-ne**, **-nî**, or **-nî**.

keçine dirêj (tall girls): **keçne/keçnî/keçnî dirêj**.

However, it is spelled **-ine**, when writing. Still **i** is not pronounced emphatically.

***) In some regions, the definite plural ending **-ên** is replaced with **-êd** or **-êt**.

HÎNDARÎ 4

Ez xwendekarekî jîr im.	I am a hard-working student.
Tu xwendekareke teral î.	You are a lazy teacher.
Ew mamosteyekî baş e.	He is a good teacher.
Em xwendekarine jîr in.	We are hard-working students.
Hun karkerên ^{karkerên} jêhatî ne.	You are skillful workers.
Ew keçîne ^{keçîne} dirêj in.	They are tall girls.
Ez keça lawaz im.	I am the thin girl.
Tu xwişka qelew î.	You are the fat sister.
Ew pitikê kin e.	He is the short (little) baby.
Em gundiyan jîr in.	We are the hard-working villagers.
Hun karkerên jêhatî ne.	You are the hard workers.
Ew keçên dirêj in.	They are the tall girls.
Birayê qelew tu yî.	The fat brother is you.
Tu birayê qelew î.	You are the fat brother.
Karkera jîr Gulê ye.	The hard worker is Gulê.
Gulê karkera jîr e.	Gulê is the hard worker.
Derîyê vekirî nuh e.	The open door is new.
Birayê ciwan Serdar e.	The young brother is Serdar.
Xwişka mezin Rûken e.	The big (older) sister is Rûken.
Ew gundiyan ^{gundiyan} baş in.	They are good villagers.
Zilamê qelew ne baş e.	The fat man is not good.
Jina lawaz bijîşk e.	The thin woman is a doctor.
Polisê ciwan teral e.	The young policeman is lazy.

GOTINA PÊŞIYAN

Aqilê sivik barê giran.

aqil (m) intelligence, wisdom

bar (m) burden

A: Cihên vala tije bikin.

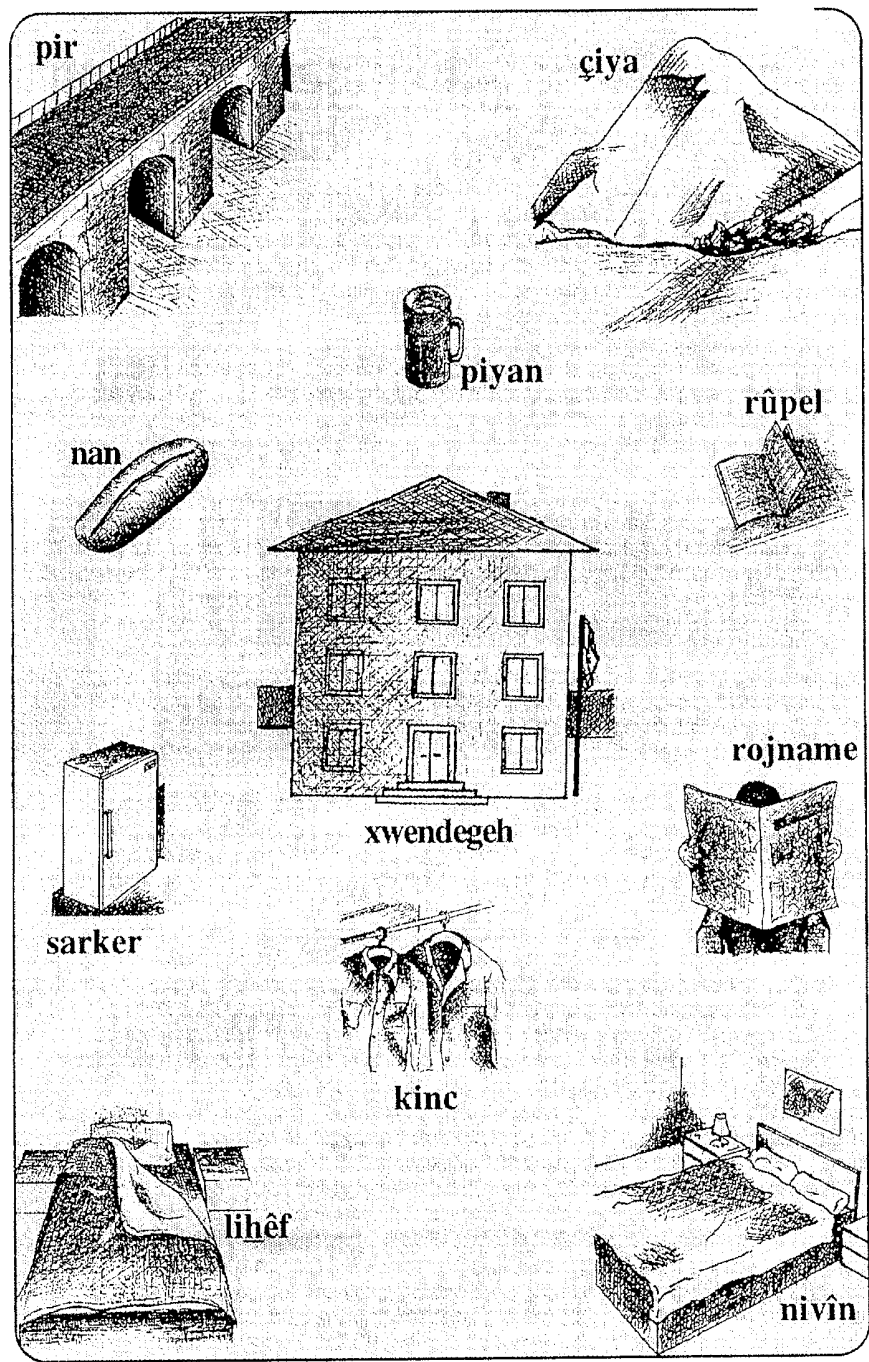
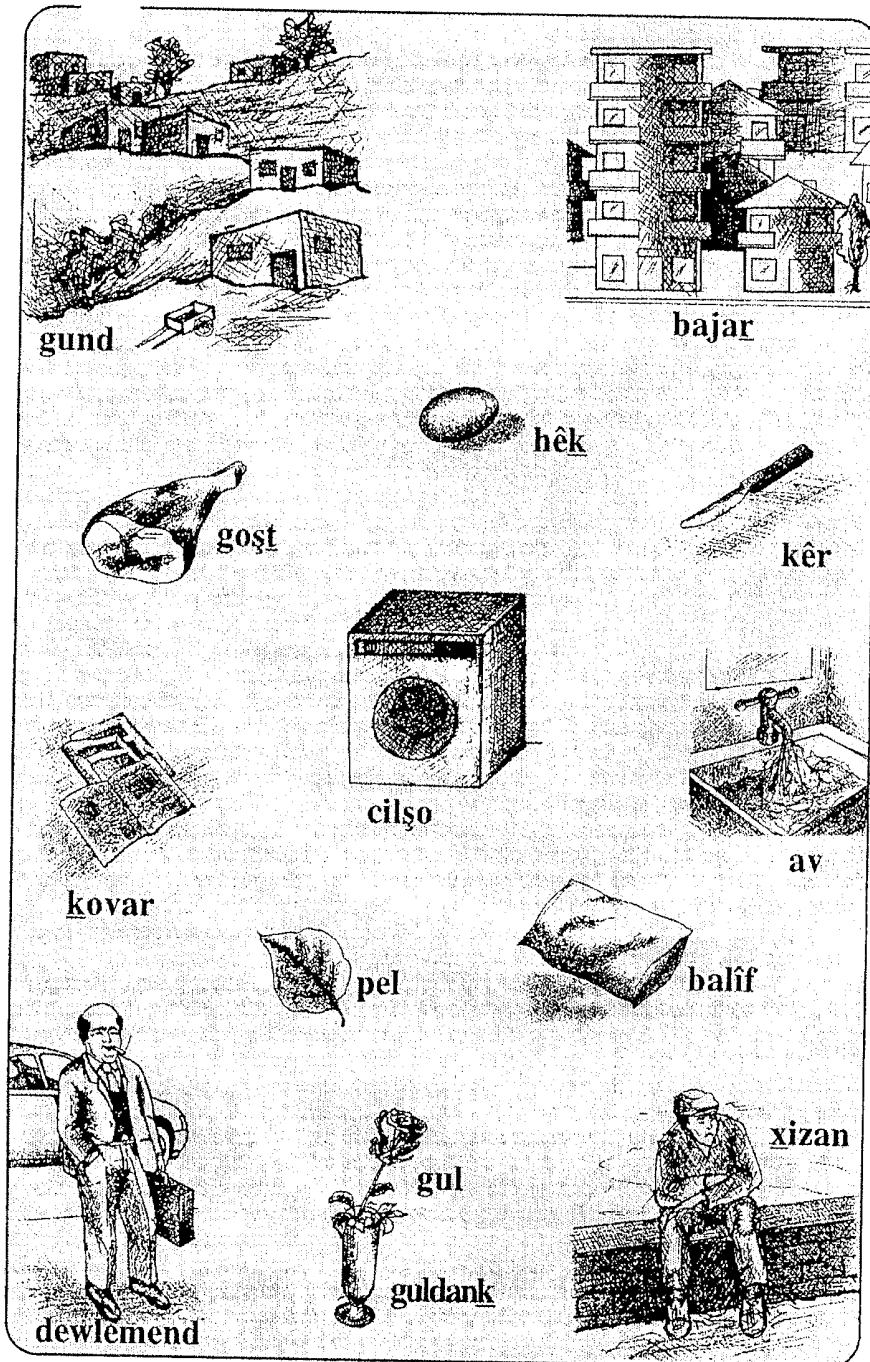
1. Azad kurek... baş e.
2. Ev kevçiyek... zirav e.
3. Ew keçek... lawaz e.
4. Gogên giran ev ...
5. Malên nû ev ...
6. Mamoste... baş tu ...
7. Em zaro... paqij in.
8. Mizgefta baş ne gemarî ...
9. Xaniyên paqij baş ...
10. Hun cotkar... lawaz in.

B: 6 hevokên çewt bibînin.

1. Gulê keçeka dirêj e.
2. Serbest kurekê qelew e.
3. Ew kurin lawaz in.
4. Veyso gundiyan jîr e.
5. Êso xwendekarekî teral e.
6. Em kurê baş in.
7. Hun jina kin in.
8. Ew karkerên baş in.
9. Kevçiya nuh ev e.
10. Kêra dirêj kevn e.

C: Wergerînin Îngilîzî/Translate into English.

1. Ew pênuşeke biçûk e.
2. Ev zilamekî dirêj e.
3. Ev kurê lawaz e.
4. Ew goga sivik e.
5. Ma ew karkerine jîr in?
Na, ew ne karkerine jîr in.
Ew karkerine teral in.
6. Ma sêvên xweş ev in?
Erê, ew in.
7. Ma tu kurê mezin î?

tabak plate

FERHENGOK

av (f) water

bajar (m) city, town

balîf (f) pillow

bilind high

cilšo (f) washing machine

cîran (m,f) neighbour

çakûç (m) hammer

çiya (m) mountain

dewlemend rich

din other

dûr far (away)

goşt (m) meat

gul (f) rose

guldank (f) vase

gund (m) village

heval (f,m) friend

hêk (f) egg

jî too, also, and (to make a stress)

kêr (f) knife

kinc (m) clothes, dress

ko blunt (knife, etc.)

kovar (f) magazine

kursî (f) chair

lihêf (f) quilt

mase (f) table

masenûs (f) desk

mitêl (f) mattress

nan (m) bread

nexweş sick, ill; patient

nêzîk close, near (by)

nivîn (m) bed

nizm low

pel (m) leaf

pir (f) bridge

piyan (f) glass

qedeh (f) glass

radyo (f) radio

rojname (f) newspaper

rûpel (m) page

sarker (f) fridge

şûşe (f) bottle

televîzyon (f) television

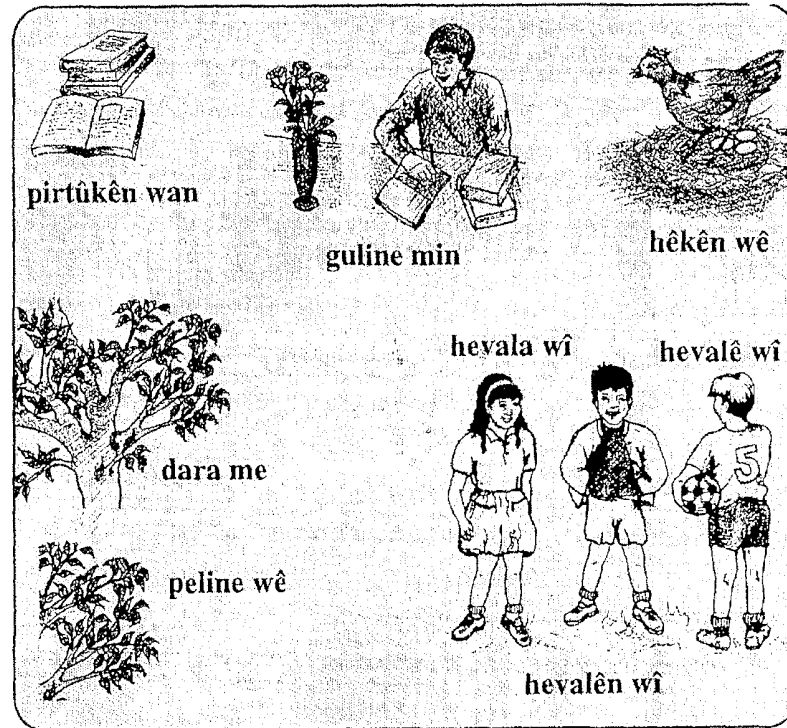
tişt (m) thing

tûj sharp

xizan poor

xurt strong

xwendegeh (f) school

RAWEYA XWEDÎTÎ THE POSSESSIVE CASE

So far, we have examined the first group of pronouns (**simple/direct**), the second group is called the **oblique**:

Min	I
Te	You
Wê	She
Wî	He
Me	We
We	You
Wan	They

In the possessive case, the oblique pronouns are used as determiners, therefore together with the connective endings (**indefinite: e,î,e; definite: a,ê,ên**), they function as possessive determiners.

Pênûseke min	A pen of mine
Kevçiyekî te	A spoon of yours
Kêreke wî	A knife of his
Piyanine wê	(Some) glasses of hers
Kovarine me	(Some) magazines of ours
Wêneguhêza we	Your television
Nanê wan	Their bread
Lênûskên min	My notebooks
Keça te	Your daughter
Kurê wî	His son
Temsîka wê	Her plate
Bavê me	Our father
Pitikên we	Your babies
Xaniyê wan	Their house

The oblique form of **kî** is **kê**. When determining a noun, it means **whose**.

Pênûsa kê?	Whose pen?
Kincê kê	Whose dress?
Hêkên kê?	Whose eggs?
Azad kurê kê ye?	Whose son is Azad?
Ew kurê min e.	He is my son.
Ev qedeha kê ye?	Whose glass is this?
Ew qedeha wî ye.	It is his glass.
Temsîka kê mezin e?	Whose plate is big?
Temsîka wê mezin e.	Her plate is big.

One of the related endings (**ê,a,ên**) and an oblique pronoun can replace the whole phrase and act as a possessive pronoun. In that case the ending represents the related noun, meaning as "**the one that**".

Sarkera kê?	Whose fridge?	A kê?	Whose?
Sarkera min.	My fridge.	A min.	Mine.
Cîranê kê?	Whose neighbour?	Ê te.	Yours.
Nivînên kê?	Whose beds?	Ên me.	Ours.
Kevçiyê wan.	Their spoon.	Yê wan.	Theirs.
Zaroyê kê?	Whose child?	Yê we.	Yours.
Sakoyên kê?	Whose coats?	Yên me.	Ours.

Ev lihêfa kê ye?	Whose quilt is this?
(Ew) a min e.	It is mine.
A din a kê ye?	Whose is the other (one)?
A din a wî ye.	The other one is his.
Ew kurê kê ye?	Whose son is he?
Ê wê ye.	(It) is hers.
Ev cîranên kê ne?	Whose neighbours are these?
Ên me ne.	(They are) ours.
Ew kursiyên kê ne?	Whose chairs are they?
Yên wan in.	(They) are theirs.

Ma mamosteyê te baş e?	Is your teacher good?
Erê, mamosteyê min baş e.	Yes, my teacher is good.
Ma Elo bavê kê ye?	Whose father is Elo?
Elo bavê Besê ye.	Elo is Besê's father.
Balîfa te piçûk e.	Your pillow is small.
Lê ya min mezin e.	But, mine is big.
Ma kêra te ne tûj e?	Is your knife not sharp?
Belê, kêra min pir tûj e.	Yes, my knife is very sharp.
Lê belê ya te pir kof ye.	But yours is very blunt.

There are also two groups of demonstrative determiners/pronouns: **simple/direct** and **oblique**. The oblique can also be used in the possessive case. The simple do not distinguish between genders, and their plurality is determined by the verb, whereas the oblique vary according to gender and plurality.

DEMONSTRATIVE PRONOUNS				
simple/direct		oblique		
ev	this; these	vî	this	masc.
		vê	this	fem.
		van	these	plural
ew	that; those	wî	that	masc.
		wê	that	fem.
		wan	those	plural

ev jin	this woman, these woman
vê jinê	this woman (oblique)
ev zîlam	this man, these men
vî zîlamî	this man (oblique)
van zîlam ^{an}	these men (oblique)
ew lînûsk	that notebook, those notebooks
wê lînûskê	that notebook (oblique)
ew kur	that boy, those boys
wî kurî	that boy (oblique)
wan keç ^{an}	those girls (oblique)
a vê	of this (fem.)
a vî	of this (masc.)
a van	of these

Ev pirtûka min e.	This is my book.
Ew sêva te ye.	That is your apple.
Pirtûk ^a a vî ye.	The book belongs to this one (masc.).
Pênûsa vê sor e.	The pen of this one is red.
Pelên van daran mezin in.	The leaves of these trees are big.
Rûpelên vê pirtûkê piçûk in.	The pages of this book are small.

TEWANDINA NAVAN NOUNS IN THE OBLIQUE CASE

Nouns take the following endings in the oblique case:

- ê (feminine)
- î (masculine)
- an (plural)

direct	oblique	
keçek	keçekê	a girl
kurek	kurekî	a boy
keçin	keçin ^{an}	(some) girls
kurin	kurin ^{an}	(some) boys
keç	keçê	the girl
	keç ^{an}	the girls
kur	kur(î)*	the boy
	kur ^{an}	the boys

(*) The ending -î used for definite singular masculine nouns in the oblique is usually omitted. Instead, **a** (in some regions also **e**) is replaced with **ê**: **bajêr** instead of **bajarî**, **êş** instead of **aşî**, **axê** instead of **axayî**. Note that it is applied to the last **a**, when the noun includes more than one (such as **bajar - bajêr**).

Pirtûka xwendekarekê	A student's (female) book.
Çakûçê karkerekî	A worker's (male) hammer.
Kincên karkerinan	The clothes of (some) workers
Gundê karker(î)	The village of the worker (male)
Pênûsên xwendekarê	The pens of the student (female)
Pênûsên xwendekaran	The pens of the students
Pirtûkîne xwendekaran	(Some) books of the students

All the endings take **y**, when following a vowel.

In spoken Kurdish, nouns ending in a vowel (especially **e** and **a**) are usually contracted:

nameya Elî	nama Elî	(Ali's letter)
şûşeya Eyşanê	şûşa Eyşanê	(Eyşan's bottle)
maseya wan	masa wan	(their table)
pereyê mamosteyê	perê mamostê	(the teacher's money)
mamosteyên me	mamostên me	(our teachers)

1. Pirtûka kê baş e?
2. A Serdar baş e.
3. Bavê Zelalê mamoste ye.
4. Kincên karkeran gemarî ne.
5. Çiyayên Kurdistanê bilind in.
6. Ma xaniyê wan nizm e?
7. Na, yê me nizm e.
8. Kî xweha Azad e?
9. Xweha Azad kî ye?
10. Keçên Simko dirêj in.
11. Ava sarkerê sar e.
12. Lawê min mamoste ye.
13. Jiyana gundan xweş e?
14. Na, ya bajaran xweş e.

15. Gogên Xezalê girover in.
16. Lênûska mamoste pir stûr e.
17. Temsîka Gulistanê ne mezin e.
18. A Hesên mezin e.
19. Ev mêvanê kê ye?
20. Ê Berfinkê ye.
21. Ev mêvana kê ye?
22. A me ye.
23. Mêvanekî wê bijîşk e.
24. Mêvaneke wê jî mamoste ye.
25. Mêvanine wan cotkar in.
26. Mizgîn û Tûrcel birayên min in.
27. Ên min jî, Silo û Elo ne.

1. Whose book is good? 2. Serdar's is good. 3. Zelal's father is a teacher. 4. The clothes of the workers are dirty. 5. The mountains of Kurdistan are high. 6. Is their house low? 7. No, ours is low. 8. Who is Azad's sister? 9. Azad's sister is who? (literally) 10. Simko's daughters are tall. 11. The water of (in) the fridge is cold. 12. My son is a teacher. 13. Is village life nice? 14. No, city life is nice. 15. Xezal's balls are round. 16. The teacher's notebook is very thick. 17. Gulistan's plate is not big. 18. Hasan's is big. 19. Whose guest is this? 20. Berfink's. 21. Whose guest is this? 22. Ours. 23. One of her guests is a doctor. 24. And one of her guests is a teacher. 25. (Some) of their guests are farmers. 26. Mizgin and Turcel are my brothers. 27. And mine are Silo and Elo.

Dengê ezmanan, nîşana baranan.

Destê merdan, dermanê derdan.

Roja dûman e, kêfa guran e.

Destê xwarinê dirêj e.

baran (f) rain	dest (m) hand	kêf (f) pleasure
deng (m) sound, noise	dûman (f) smoke, fog	merd (m) brave (person)
derd (m) trouble	ezman (m) sky	nîşan (f) sign
derman (m) medicine	gur wolf	xwarin (f) eating, food

HÎNDARÎ 5

A: Cihên vala tijî bikin.

1. Pirtûk... kê piçûk e?
2. Lênusk... te mezin e.
3. Pênûs... Eyšan... dirêj e.
4. Ma kur... Xezalê kin in?
5. Na, ew ... kin in.
6. Sako... Mizgîn baş e.
7. Cîran... me nexweş in.
8. Heval... we cîran... me ne.
9. Kêr... baş tûj e. Ya ne baş ko ...
10. Mazûvana me pir baş ...

B: Hevokên jêrîn wergerînin Kurdî.

1. Ali's father is a doctor. 2. Xezal's neighbour is my sister. 3. The village mosque is big. 4. Is the doctor's (male) son a teacher?
5. No, he is also a doctor. 6. Whose village is far away? 7. Ours is far away. 8. Whose city is nearby? 9. Azad's is nearby. 10. Whose spoons are big? 11. Mizgîn and Eyšan's are big. 12. But ours are small. 13. Whose son is rich? 14. Derwêş's son is rich.
15. Evin's is poor. 16. Whose bread is a lot? (Who has got a lot of bread?) 17. Mine is a lot (I have a lot).

C: 5 ji hevokên jêrîn çewt in. Kijan? Çima?

1. Jiyana me ne xweş e.
2. Keçê wî doktor e.
3. Bava Azadê polis e.
4. Agirê Newrozê xurt e.
5. Zaroyên karkera lawaz in.
6. Bajara me mezin in.
7. Kevçiyê wî dirêj e.
8. Piyana min tijî ne.
9. Pira gund bilind e.

The endings that we have examined so far are the most important elements in Kurdish grammar. They will be widely used in the following sections, too. It is very important to learn them properly. We will therefore have a review of the endings and the related cases.

EZAFET

This Arabic word literally means "addition". **Ezafet** is the set of endings linking the headnouns with the genitive (possessive) or descriptive words, thus forming a noun phrase. Those words may be adjectives (qualifiers), pronouns (determiners) or nouns (modifiers).

It is the link (connective ending, -ê) that makes a noun phrase possible. In Kurdish, without such an ending we cannot qualify or modify a headnoun. The connective endings distinguish between the gender and plurality of the headnoun:

Endings attached to definite headnouns:

-a	(fem. sing.)	kêra dirêj	the long knife
-ê	(masc. sing.)	gundê me	our village
-ên	(plural)	gundên me	our villages

Endings attached to indefinite headnouns:

-e	(fem. sing.)	kêreke dirêj	a long knife
-î	(masc. sing.)	gundekî me	a village of ours
-e	(plural)	gundine me	some of our villages
		kêrine dirêj	(some) long knives

Cases

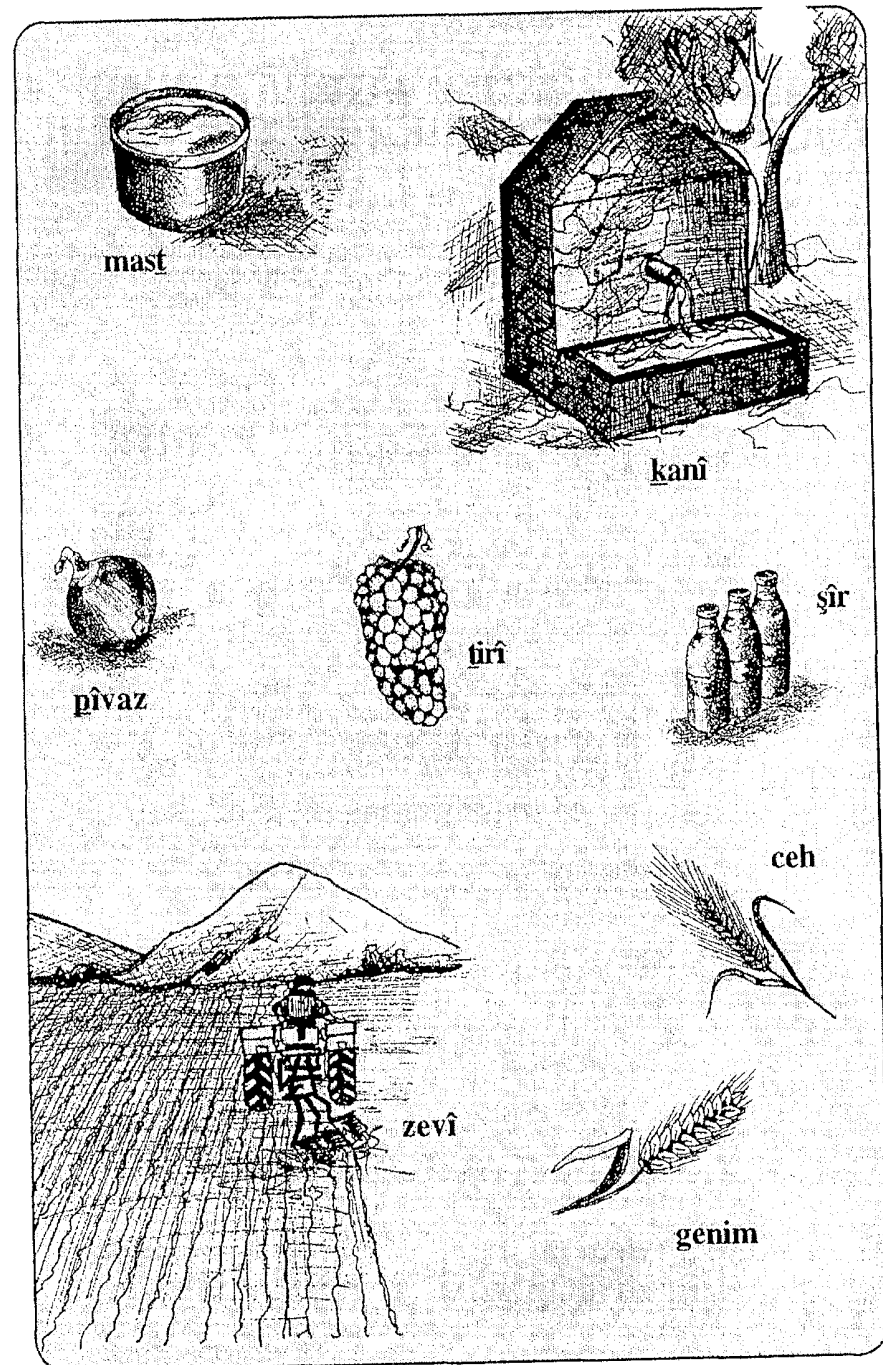
A case is a form of a noun/pronoun that shows its relationship to another word (i.e. a headnoun being modified). Kurdish has three cases: **direct (simple)**, **oblique** and **vocative**. The vocative will be dealt later.

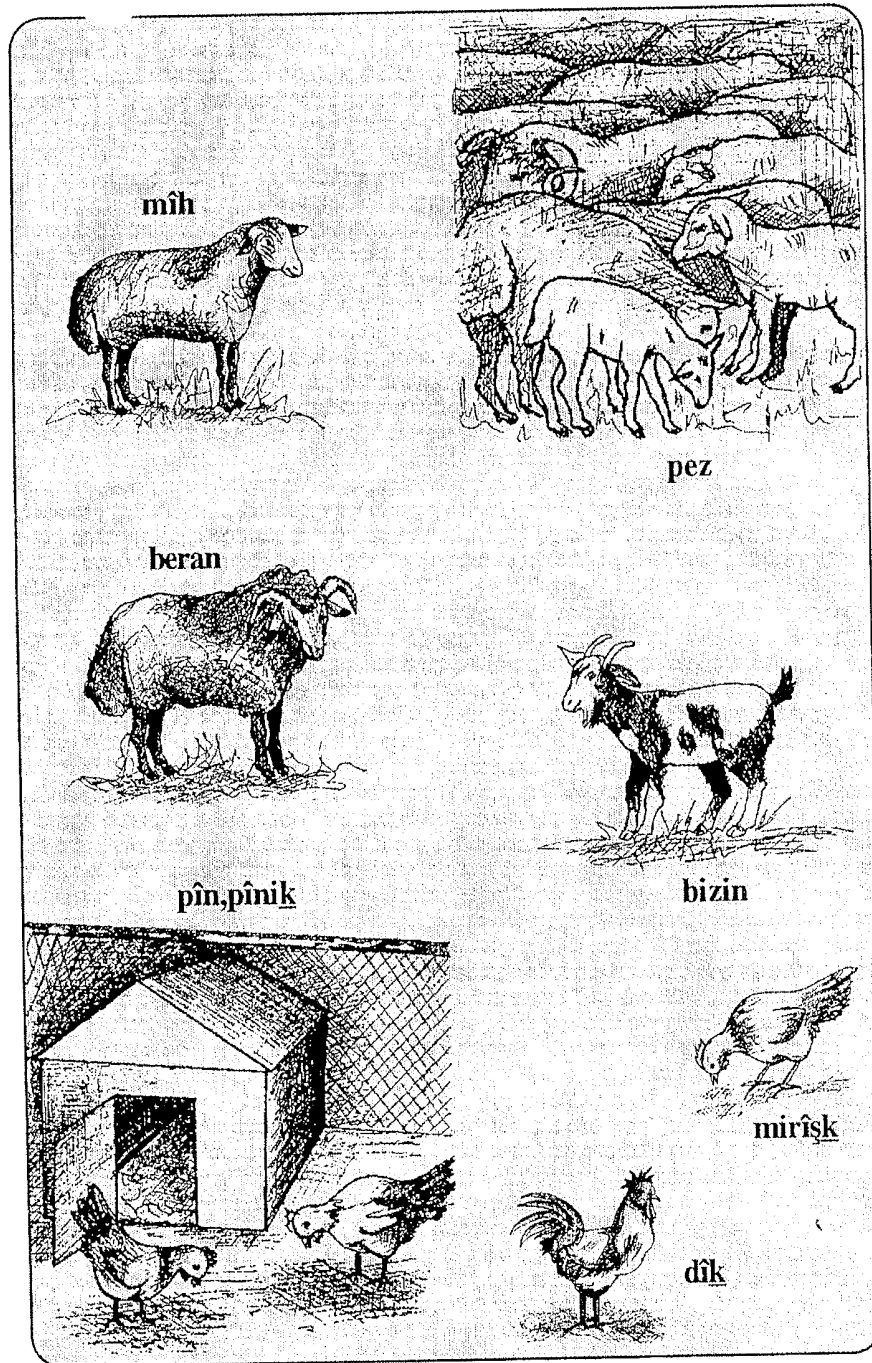
The oblique pronouns are different words, whereas oblique nouns take certain endings depending on gender and plurality:

<u>simple</u>	<u>oblique</u>	
ez	min	I
tu	te	you (sing)
ew (he, she, it)	wî	he
	wê	she
em	me	we
hun	we	you (plural)
ew	wan	they
ev (this, these)	vî	this (masc.)
	vê	this (fem.)
	van	these
ew (that, those)	wî	that (masc.)
	wê	that (fem.)
	wan	those
keç (the girl/girls)	keçê	the girl
	keçan	the girls
kur (the boy/boys)	kur(i)	the boy
	kuran	the boys
keçek	keçekê	a girl
keçin	keçinan	(some) girls
kurek	kurekî	a boy
kurin	kurinan	(some) girls

Note that only the oblique pronouns/nouns can modify or qualify a headnoun, and that the connective endings are used to link them with the headnouns.

bajarê me
keça Eyşanê
pirtûkên xwendekaran
pênûseke xwendekarekî

FERHENGOK

ard (m) flour
beran (m) ram
bexçe (m) garden
bijûn healthy
bizin (f) nanny-goat
ceh (m) barley
dew (m) watered down yoghurt
dîk (m) cock, rooster
genim (m) wheat
hênik cool
hindîk little, a few
kanî (f) fountain
mast (m) yoghurt

mirîşk (f) hen
mirov (f,m) person, human being
mîh, mî (f) sheep
nêrî (m) billy-goat
pez (f,m) sheep or goat, flock
pîn(ik) (f) coop
pîvaz (f) onion
rez (m) orchard; vineyard
şîr (m) milk
tîrî (m) grapes
xerzik (m) vineyard
xweşik nice, beautiful
zevî (f) field

HÎNDARÎ 6

Nivîsan wergerînin Îngîlîzî û pirsan bersîv bikin.

A

Ev Azad e. Azad hevalê Dara ye. Ew xwendekar e, xwendekarekî baş. Ew jî Evîn e. Evîn mamoste ye. Ew mamosteyeke jîr e. Pênûsa Evînê dirêj e, lê ya xwendekarê wê, Azad, kin e. Yê qelew Mizgîn e. Mizgîn birayê Azad e. Lênûska Mizgîn mezin e. Lê pênûsa wî biçûk e. Sakoyê wî mezin e.

1. Azad hevalê kê ye?
2. Ma Azad xwendekarekî baş e?
3. Ma Evîn xwendekar e?
4. Kî jîr e?
5. Pênûsa kê kin e?

6. Ma Mizgîn lawaz e?
7. Mizgîn birayê kê ye?
8. Sakoyê kê mezin e?
9. Lênûska mezin a kê ye?
10. Pênûsa kê biçûk e?

B

Ev gundê me ye. Mirovên gund xizan in. Pezên gundîyan hindik in. Ên axê pir in. Axa mirovekî dewlemend e. Rez, xerzik û zevîyên wî pir in. Xerzik tije tirî ne. Mala me piçûk e. Lê xanîyê Şêrînê mezin e. Em cîranên Şêrînê ne. Penîr, şîr û mastê gundê me pir xweş in. Hêkên mirîşkan pir in. Ava kanîyan hênîk e. Ardê ceh ne baş e, lê yê genim baş e. Keça Eyşanê nexweş e. Kurê Xelo jî nexweş e. Lê belê, zaroyên axê ne nexweş in. Ew bijûn in. Tiştên wan xweşik in. Kincên wan pir in.

1. Kî xizan in? 2. Pezên kê hindik in? 3. Ma axa mirovekî xizan e? 4. Ma xanîyê Şêrînê piçûk e? 5. Ava çi hênîk e? 6. Keça kê nexweş e? 7. Kî bijûn in? 8. Tiştên xweşik ên kê ne? 9. Ma kincên zaroyên gundîyan pir in?

RENG - COLOUR

al (f) flag	reş black
binefî violet	sol (f) shoe
kesk green	sor red
pantor (m) trousers	sipî, spî white
pembe pink	şê chestnut (colour)
qehweyî brown	şîn blue
qer jet black	vezele (m) sweater, jumper
rengîn colourful	zer yellow

Words expressing colours can be used as nouns as well as adjectives. They are all masculine, so is the word "reng". The colour of something may be asked in two ways:

Rengê sêvê çi ye?
Rengê sêvê sor e.
Sor e.

What colour is the apple?
 (The colour of) the apple is red.
 It is red.

Sêv çi reng e?
Sêv sor e.
Sor e.

What colour is the apple?
 The apple is red.
 It is red.

1. Kursîya min sipî ye.
2. Gula Zelalê sor e.
3. Rengê sarkerê şîn e.
4. Goga Mizgîn reş e.
5. Lihêfa wan kesk e.
6. Rengê pêûsa mamoste qehweyî ye.
7. Vezeleyê te çi reng e?
8. Vezeleyê min sor e.
9. Pantorên polîsan çi reng in?
10. Kesk in.
11. Rengê ala Kurdan çi ye?
12. Kesk, sipî, zer û sor e.
13. Ew ala rengîn e.
14. Pêûsên te çi reng in?
15. Reş û şîn in.
16. Kincê jinekê binefî ye.
17. Yê yekê jî pembe ye.
18. Bizinên me qer in.

1. My chair is white. 2. Zelal's rose is red. 3. (The colour of) the fridge is blue. 4. Mizgîn's ball is black. 5. Their quilt is green. 6. (The colour of) the notebook of the teacher is brown. 7. What colour is your sweater? 8. My sweater is red. 9. What colour are the trousers of the police? 10. They are green. 11. What colour is the flag of the Kurds (Kurdish flag)? 12. It is green, white, yellow and red. 13. It is the colourful flag. 14. What colour are your pens? 15. They are black and blue. 16. A woman's dress is violet. 17. And the one (dress) of one (woman) is pink. 18. Our goats are black.

Zebeş e, dendik reş e, çiqas xweş e.
Her reng regek e, bedreng jî regek e.

bedreng bad colour dendik (f) seed her every, each
 çiqas how(much/many) zebeş (m) watermelon

DAÇEK - PREPOSITION

bê without	bêrik (f) pocket
bi with, by	cemed (f) ice
bi ... re with, together with	cemedank (f) icebox
di in, at	cil (m) clothes, dress
di ... de in, inside	cildank (f) wardrobe
di bin ... de under	çente (m) bag
di hundirê ... de inside	depreş (m) blackboard
di ku de (in) where	derzî (f) needle
di navbeyna ... de between	derzîdank (f) needle-box
ji from, off	dest (m) hand
ji ... re for	fêrgeh (f) classroom
ku* where, where to	kargeh (f) office, place of work, factory
li in, at, on	kevçîdank (f) canteen, container for keeping cut- lery
li ber in front of	kêlek (f) side
li bin under	paşî (f) back
li kêleka next, at the side of	pêşî (f) front
li ku where	ser head, top, upper surface
li paş(îya) behind, at the back of	xwelî (f) ash
li pêş(îya) in front of	xwelîdank (f) ashtray
li ser on, over	xwê (f) salt <small>سۆزێ</small>
bin (m) under	xwêdank (f) salt-cellar
ber (m) front	
berkêşk (f) drawer	

These prepositions are the most common. The basic ones are: **bi, di, ji, li**. Together with a postposition (**de, re, ve****) or a noun, they also make compound prepositions. The object of a preposition is **in the oblique case**, and it follows the preposition.

*) **ku** and **der** (place) may be used together (**kuderê where (to)**).

***) In spoken Kurdish, **de, re, ve** are also pronounced as **da, ra, va**.

li malê ji gundekî bi kêran ji wî li me

If a noun is used as part of a compound preposition, then the object should follow the noun:

li paş me li ber zilamekî li kêleka wan

The postpositions (**de, re, ve**) always follow the object:

di sarkerê de ji min re bi wî re

bi is used when the object is used:

bi trêne	by train
bi balafirê	by air
bi kêrê	with the knife
bi pêûsekê	with a pen

bi ... re means **together with**

Azad bi min re ye.

Azad is with me.

Ew bi Osman re ye.

He is with Osman.

1. Şivan li ku ye?
2. Ew li gund e.
3. Karker li ku ne?
4. Li kargehê ne.
5. Mamoste li ku ye?
6. Mamoste li xwendegehê ye.
7. Muxtar li ku ye?
8. Muxtar li bajêr e.
9. Lênûska te di ku de ye?
10. Lênûska min di çente de ye.
11. Polîs li ku ne?
12. Ew li polîsxañê ne.
13. Kincên we di ku de ne?
14. Di cildankê de ne.
15. Mamoste li ber depreş e.

16. Ma Zînê bi kê re ye?
17. Ew bi Delalê re ye.
18. Ma çaya te bi şîr e?
19. Na, çaya min bê şîr e, lê belê bi şeker e.
20. Sêv di hundirê sarkerê de ne.
21. Kî li kêleka Mizgîn e?
22. Ronayî li kêleka Mizgîn e.
23. Bişar li paş min e.
24. Kî li pêşîya te ye?
25. Xwê di xwêdankê de ye.
26. Solên min di bin masê de ne.
27. Pirtûkên we li ser kursîyan in

1. Where is Şivan? 2. He is in the village. 3. Where are the workers? 4. They are in the factory. 5. Where is the teacher? 6. The teacher is in the school. 7. Where is the Muxtar? 8. The muxtar is in the city. 9. (In) where is your notebook? 10. My notebook is in the bag. 11. Where are the police? 12. They are in the police station. 13. Where are your clothes? 14. They are in the wardrobe. 15. The teacher is in front of the blackboard. 16. With whom is Zînê? 17. She is with Delal. 18. Is your tea with milk (white)? 19. No, my tea is without milk, but with sugar. 20. The apples are in the fridge. 21. Who is next to Mizgîn? 22. Ronayî is next to Mizgîn. 23. Bişar is behind me. 24. Who is in front of you? 25. The salt is in the salt-cellar. 26. My shoes are under the table. 27. Your books are on the chairs.

Barê baqilan li pišta kêmaqilan.

Çavê li derîyan xwelî li serîyan.

Ji xelkê re gul e, ji xwe re kul e.

Ji xelkê re jîr e, ji xwe re kwîr e.

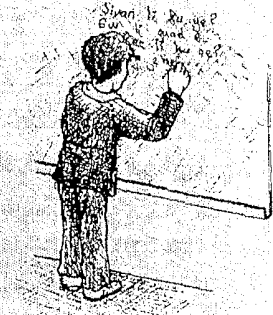
Gurîyo navê min li te, kumê min li serê te.

baqil clever	kul (f) suffering, trouble	pişt (f) back
gul (f) rose	kum (m) cap	xelk (m) strangers, people
guft hairless (person)	kwîr blind	xwe oneself (himself)
kêmaqil stupid	kes nizane nobody knows	

Azad li ber depre...

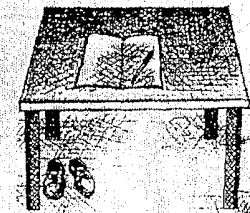
Egîd bi Zînê re ye.
Zînê li kêleka Egîd e.

Kêr li pêşîya Berfînkê ye.
Pîvaz li ber Şerzan e.
Sêv li paşîya hêkê ye.
Sêv di navbeyna pîvaz û kêrê de ye.

Sako di cildankê de ye.

Lênûsk li ser masê ye.
Sol di bin masê de ne.
Pênûs li ser lénûskê ye.

Xwendekar li pêşîya mamoste ye.

HÎNDARÎ 7

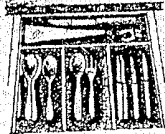

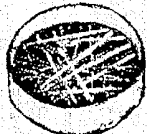
A: Cihên vala tije bikin.

Ev xwendegeh... me ye. Xwendegeha me ... kêleka polîsxañê ye. Xwendekar di fêrgehan ... ne. Mamoste jî li fêrgehan ... Ez ... paşîya Ûso û li pêşîya Serbest Remzî li kêlek... min e. Baran jî ... kêleka min e. Ez di navbeyna wan ... me. Mamoste ... ber depreş e. Destê wî ... bêrîka wî ... ye. Pirtûk û lênûskên wî li ser masê ... Pênûsên wî di berkêşkê de ...

B: Çi di çi de ye/Çi li ku ye? - What is in what?

Make sentences saying where the objects are.

MÎNAK: GUL - Gul di guldankê de ye.

Kevçî	
Xwelî	
Xwê	
Derzî	

FERHENGOK

asê steep, precipitous

balafir (f) aircraft

bedew beautiful

beza fast

din other, else

herî most

hesp (m,f) horse

hîn more

ji than

ker donkey

mehîn (f) mare

spehî beautiful

şekir (m) sugar

şêrîn sweet, pleasant

tahl, tehl bitter

teqsî (f) taxi

-tir more, -er

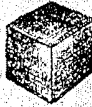

-tirîn most, -est

tirş sour

tûj sharp; hot (pepper)

BERHEVDA - COMPARATIVE

The Kurdish ending **-tir** functions as English **-er (more)**.

 bezatir	 girantir	 dirêjtir
	 siviktir	 kintir
 mezintir	 biçûktir	 sartir
 qelewtir	 lawaztir	 germtir

Hîn also means *more*.

hîn zû (faster) **hîn bedew** (more beautiful)

ji is used after a comparative adjective or adverb to express a comparison like *than* in English. The noun/pronoun following **ji** must be in the oblique case.

Hesp ji mehînê bezatir e./The horse is faster than the mare.

Ker ji hesp hêdîtir e./The donkey is slower than the horse.

Ev ji wan spehîtir in./These are more beautiful than those are.

Ev ji wê şêrîntir e./This is sweeter than that.

Ew ji vî tahltir e./That is more bitter than this.

Xanîyê me ji yê we bilindtir e./Our house is taller than yours.

Keça Serdar bedewtir e./Serdar's daughter is more beautiful.

Ew çiya asêtir in./Those mountains are steeper.

Ew tirştir e./That is more sour.

Ev tirî şêrîntir e./These grapes are sweeter.

Balafir çêtir e./The aircraft is better.

Hesen ji Eyşanê mezintir* e./Hesen is bigger (older) than Eyşan.

Ev ji yên din hişkîtir in.These are harder than the others.

SUPERLATIVE

The superlative expresses the highest degree of an adjective or adverb. In Kurdish it can be formed in the following ways:

1) using **-tirîn** as the superlative ending:

Xecê keça bedewtirîn e. Xecê is the most beautiful girl.

Ûso kurê xurttirîn e. Ûso is the strongest boy.

A spehîrtirîn ev e. The most beautiful one is this.

Ên şortirîn ew in. The saltiest ones are those.

(* **Mezintir** is often contracted as **mestir** in the spoken language.

2) using **herî**:

Ev çiya yê herî asê ye. This mountain is the steepest one.

Azad herî teral e. Azad is the laziest.

A herî xweş ev e. The nicest one is this.

Ên herî beza Elî û Silo ne. The fastest (ones) are Elî and Silo.

Elî û Silo yên herî beza ne. Elî and Silo are the fastest ones.

Sêva herî sor a min e. The reddest apple is mine.

3) using the words **hemî** or **giş(t)** (all) with the comparative:

Çiyayê Everest ji hemîyan bilindtir e.

Tirîyê me ji hemî tirîyan tirştir e.

Ev ji hemîyan hişkîtir e.

Mount Everest is the highest/is higher than all. Our grapes are sourest/sourer than all. This is the hardest/harder than all.

AS ... AS - WEKHEVÎ

The Kurdish words **bi qasî** and **wek (wekî)** act as **as ... as**.

1. **Ez bi qasî te dirêj im.**

2. **Tu bi qasî me ne jîr î.**

3. **Ma Mizgîn bi qasî wê qelew e?**

4. **Na, ew bi qasî wê ne qelew e.**

5. **Darên kê bi qasî yên wî bilind in?**

6. **Ên me ji yên wî bilindtir in. Ên me yên herî bilind in.**

7. **Na, yên Bawer ji yên we jî bilindtir in.**

1. I am as tall as you. 2. You are not as hard-working as we are. 3. Is Mizgîn as fat as her? 4. No, he is not as fat as her. 5. Whose trees are as tall (high) as his? 6. Ours are taller than his. Ours are the tallest ones. 7. No, Bawer's are even taller than yours.

INTENSIFYING THE ADJECTIVES

The Kurdish words **pir**, **zehf**, **gelek**, **gelekî** are used to intensify adjectives. Note that they act as both indefinite determiners and adverbs. They all mean: **much**, **many**, **a lot**, **very**. **yekcar** means very much, quite, entirely, completely.

1. Ez gelekî lawaz im.
2. Hun ji me pir xurttir in.
3. Bavê min zehf jêhatî ye.
4. Mamoste yekcar baş e.
5. Ev keç yekcar teral e.

1. I am very thin. 2. You are much stronger than us. 3. My father is very skillful. 4. The teacher is quite good. 5. This girl is quite lazy.

DIMINUTIVE - HÛREDAR

-ek, -ik and -ok are diminutive endings used to imply smallness, just like -t in **eaglet** (young eagle), -ette in **kitchenette**:

kêr (knife)	kêrik (pocket-knife)
dar (tree, wood)	darik (short stick, match)
dest (hand)	destik (handle, small hand)

It can frequently be without evident diminutive implication:

jin (woman)	jinik (woman)
law (boy, son)	lawik (boy, son)
mêr (man)	mêrik (man)

The smallness may be in token of affection, pity, etc.:

mêrik (poor fellow)
keçik (poor girl)
mirovok (poor fellow)

HÎNDARÎ 8

A: Make sentences suitable to the pictures.
 Li gora wêneyan hevokan çêkin.

Example: *Hesen - Bawer (xizan)*; *Hesen ji Bawer xizantir e.*

Zinê Fatê (qelew)

1)

Kalo

Zelal (ciwan)

3)

beran

mîh (mezin)

6)

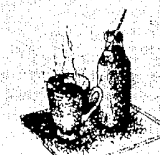
Weyso

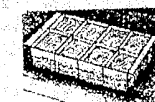
Newal (beza)

Reşo

2)

çay dew

qeşa (sar)

4)

goşt

hêk (sivik)

5)

pênûsa wî

pênûsa wê (zirav)

7)

B: Cihên vala tije bikin.

1. Serbest ... Bişar dirêjtir e.
2. Ev keç ji wê keç... bedewtir e.
3. Ma tu ji Eyşan... kintir î?
4. Ma kur ji keç... jîrtir in?
5. Na, keç jî bi ... kuran jîr in.
6. Kî ji ... kintir e?
7. Ma dew ... qasî mast xweş e?
8. Na, mast ... dew xweştir e.
9. Ma Azad xwendekar... herî teral e?
10. Na, yên din ji wî teraltir
11. Tu ji hemî... lawaztir î.
12. Ew ji hemî karker... jîrtir e.
13. Yê tirştirîn ev ...
14. Teqşî ji hespan bezatir in. Lê yên ... beza balafir in.
15. Ma kera te, ji ya wê beza... e?
16. Çiyayên kuderê yên herî asê ...?

C: 5 ji hevokên jêrîn çewt in. Kîjan? Çima?/5 of the following sentences are wrong? Which? Why?

1. Keça herî bedew kî ne?
2. Kura xurttirîn a kê ye?
3. Ma tu bavê qelewtirîn herî yî?
4. Ez xwendekarê herî jîr im.
5. A min ji ya te şêrîntir e.
6. Kêra kî ji ya min tûjtir e?
7. Serbest û Azad mamosteyên herî lawaz in.
8. Kî ji kê bezatir e?
9. Ez ji wan gişan bezatir im.
10. Lê tu ji mintir beza yî.

FERHENG

bakur (m) north	karsaz businessman
bes but	kes person
bi rastî in fact, actually	metbex (f) kitchen
çend some; how many?	nandank (f) bread box, bread-bin
çenek, çenikek little, a little	lîstok (f) toy
demjimêr (f) watch, clock	navçe (f) centre
derew (f) lie	penîr, penêr (f) cheese
dest (m) hand	piçek, piçikek a little (bit)
dexlik (f) drawer	qutik (m) shirt
dor (f) surroundings	rast right, true
fêkî fruit	sabûn (f) soap
herwekî din(hwd) et cetera (etc)	sermîyandar capitalist
hin, hinek some	tax (f) neighbourhood, district
hindikek little, a little	vexwarin (f) drink, drinking
karmend civil servant, employee	xwarin (f) food, meal, eating

HEBÛN

The Kurdish verb **hebûn** covers for the English verbs **to exist** and **to have**, as well as the expressions like **there is/are**.

a) There is/are

present conjugation: heye (sing.), hene (plural)

Darek heye. There is a tree.

Darin hene. There are (some) trees.

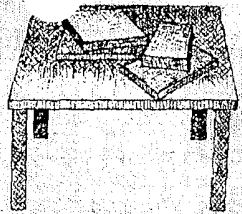
The sentence starts with a prepositional phrase, if any.

b) to have

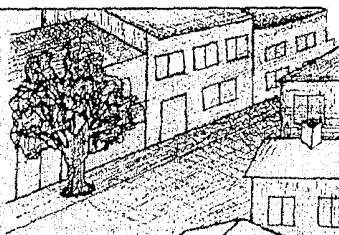
1. The object is connected to an oblique pronoun:

Piçek nanê wî heye.

He has a little bread.

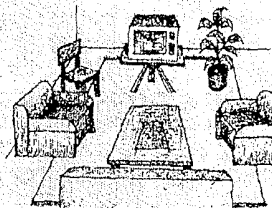
Li ser masê pirtûk hene.

Li kuçê darek heye.

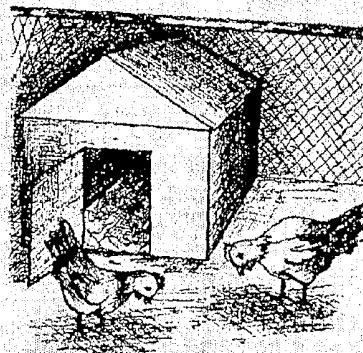
Di destê wê de listokek heye.

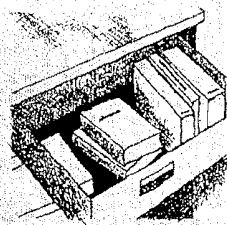
Li mala me televîzyonek heye.

Di şûşê de av heye.

Li ber pînikê mirîşk hene.

Di dexlikê de pirtûk hene.

Ma televîzyona we heye?

Erê, heye.

Çar gogên min hene.

Ma pêûsa te heye?

Erê, pêûsa min heye.

Pêûseke min heye, lê ne

bi min re ye, li malê ye.

Do you have a TV set?

Yes, we have.

I have four balls.

Have you got a pen?

Yes, I have a pen.

I have a pen, but it is not on me, it's at home.

2. using the oblique pronouns as the subject (this form is not common in the spoken language):

Min du xwişk hene.

I have two sisters.

Wî lènûskek heye.

He has a notebook.

Me welatek heye.

We have a homeland.

We demjimêrin hene.

You have watches.

Ma wan zaro hene?

Do they have children?

In the first form, the connective pronoun **yê** links **çi** (what) and the oblique pronoun. **çi** and **yê** may be contracted to **çî** in the spoken language.

Çi yê min heye?

What do I have?

Çi yê te heye?

What have you got?

Çi yê wî heye?

What has he got?

Çi yê me heye?

What have we got?

This form is also used for expressions such as **What is the matter with you?** **What is wrong with you?**, etc.

Çi yê te heye?

What is wrong with you?

Ez nexweş im.

I am ill.

Çi Azad heye?

What is wrong with Azad?

Nexweş e.

He is ill.

yê is not used in the second form, as no link is needed.

Te çi heye?

What do you have?

heye/hene is replaced with **tune(ye)**, when being negated. **tunin** is normally the plural of **tune**, but usually **tune** is used as plural too. (*)

1. **Di taxa me de sermîyandar tunin.**
2. **Li hin taxan gelek karker hene.**
3. **Li kargeha bavê min karsazek û gelek karmend hene.**
4. **Sarkera wan tune.**
5. **Piçikek goştê me jî tune.**
6. **Xweheke min heye, lê birayê min tune.**
7. **Nandanka wan heye, lê belê, nan di wê de tune.**
8. **Çi we heye?**
9. **Tiştêkî me tune.**

1. There are no capitalists in our neighbourhood. 2. There many workers in some neighbourhoods. 3. There are a businessman and many employees in my father's office. 4. They don't have a fridge. 5. We haven't got even a little bit of meat. 6. I have a sister, but I don't have a brother. 7. They have a bread box, but there is no bread in it. 8. What have you got? 9. We haven't got anything.

c) to exist

Ez heme	I exist	Ez tuneme (tunim)
Tu heyî	You exist	Tu tuneî (tunî)
Ew heye	He/she/it exists	Ew tune (tune)
Em hene	We exist	Em tunene (tunin)
Hun hene	You exist	Hun tunene (tunin)
Ew hene	They exist	Ew tunene (tunin)

Ew ji me re dibêjin, "hun tunin". They tell us, "you don't exist"

This form is also used to indicate a willingness or a refusal to participate in something:

Ez di tiştên wanî de tunim.	I have nothing to do with such things.
Ez di wî karî de tuneme.	I have nothing to do with that matter.
Ez heme.	Count me in. (I am willing to do it.)

(*) In some regions **nîye** (sing.) and **nîne** (plural) are used for the negation (has/have not). However, as they mean **is/are not** in some other regions, **tune** may be preferred to avoid confusion.

Bûk e, tune zar-ziman; xwesî ye, tune dîn-îman.

Kuştin heye, reva mêran tune.

bûk (f) bride **xwesî** (f) mother in law **zar-ziman** speech

**Tiştêkî min heye;
Canê wî goşt e,
Kincê wî derzî.
Ew çi ye?**

HÎNDARÎ 9

Mala Me

Mala me li bajarekî ye. Bajar li bakurê Kurdistanê ye. Li Kurdistanê gelek bajarên piçûk hene. Bes, gelek bajarên mezin tune. Zehf gund hene. Gund ji bajaran pirtir in. Li hin gundan xwendegeh hene, lê belê li hinan tune. Gund tije gundî ne. Lê, hindik axa hene. Li bajaran zehf xwendegeh û mamoste hene. Hin xwendegeh baş in, hin jî ne baş in.

A: Pirsên jêrîn bersîv bikin/Answer the following questions.

1. **Mala wî li ku ye?**
2. **Ma li Kurdistanê gelek bajarên mezin hene?**
3. **Ma bajar ji gundan pirtir in?**
4. **Ma xwendegeh gişt baş in?**
5. **Ma axa ji gundîyan pirtir in?**
6. **Ma li hemî gundan xwendegeh hene?**

Taxa Me

Taxa me li rojhilatê Mêrdînê ye. Taxeke piçûk e. Hemî taxên dora wê ji wê mestir in. Ew taxa piçûktirîn e. Mirovên li taxa me karker, karmend û her wekî din in. Ew xizan in. Bi qasî mirovên li navçeya bajêr ne dewlemend in. Bi rastî, li bajarê me, em ên herî xizan in. Karsaz ji mirovên herî dewlemend in.

Xanîyê me jî piçûk e. Xanîyên cîranan mezintir in. Li mala me 5 kes hene: ez, dêya min, bavê min û du xwişkên min. Birayê min tune. Xwişkên min Çîçek û Nalîn in. Çîçek pir bedew e. Nalîn jî bi qasî wê bedew e. Nalîn ji Çîçekê dirêjtir e. Lê belê, Çîçek ji Nalînê girantir e. Ê herî giran ez im. Ez ji wan girantir, mezintir û bezatir im. Bes bavê me yê xurttirîn û dêya me ya jirtirîn e. Çîçek a herî kin û herî piçûk e. Sarkera me di metbexê de ye. Li kuçê kanîyek heye. Ava wê hênik e. Lê ya sarkerê hêniktir e. Penîr, mast û fêkîyên me di sarkerê de ne. Dew xweş e, lê mast jî dew xweştir e.

B: Pirsên jêrîn bersîv bikin.

1. Ma taxa wî mezin e? 2. Mirovên li taxa wî kî ne? 3. Kî dewlemend in? 4. Ma xanîyê wan mezin e? 5. Ma birayê wî tune? 6. Xwişkên wî hene? 7. Xwişkên wî kî ne? 8. Kî bi qasî kê bedew e? 9. Ê herî xurt kî ye? 10. Li kuderê kanîyek heye? 11. Ava ku hêniktir e? 12. Çi xwarina derew e? 13. Çi xwarina rast e? 14. Çi xwarina mîr e?

**Nan û dew xwarina derew;
nan û mast xwarina rast;
nan û şîr xwarina mîr.**

derew lie, false rast true, actual mîr prince

HEJMARÊN KURDÎ - KURDISH NUMBERS

0	sifir, nîn, tune	30	sî, sîh
1	yek	31	sî û yek
2	du, dudu, dido	40	çel, çil
3	sê, sisê	50	pêncî
4	çar	60	şêst
5	pênc	70	heftê
6	şeş	80	heştê, heştê
7	heft	90	nod
8	heşt, heşt	100	sed
9	neh	101	sed û yek
10	deh	112	sed û dozdeh
11	yanzdeh, yazde(h)	120	sed û bîst
12	donzdeh, dozde(h)	121	sed û bîst û yek
13	sêzdeh	200	du sed
14	çardeh	300	sê sed
15	panzdeh, pazde(h)	1.000	hezar
16	şanzdeh, şazde(h)	2.543	du hezar û pênc sed û çel û sisê
17	hevdeh, huvdeh		
18	hejdeh, hîjdeh	10.000	lek, deh hezar
19	nozdeh	500.000	kirûr, pênc sed hezar
20	bîst	1.000.000	milyon

Yek yek e, dudu komek e.
kom (f) group

FERHENGOK

çaryek, çarîk (f) quarter	meh (f) month
çend how many; some	nîv (m) half
çend salî how old	rêz (f) line, order
deqe, deqîqe (f) minute	sal (f) year
heb, lib (f) a single thing, item, piece	saniye (f) second
kêm to (time); less, insufficient, not enough	seet (f) hour
	tenê only, just, alone
	û past (time)

dudu and **sisê** lose their first syllable, when modifying a noun:

du kes	two persons
sê mirov	three people
çar mîh	four sheep

Çend birayên te hene?	How many brothers do you have?
Çar birayên min hene.	I have four brothers.
Çend gogên Dara hene?	How many balls has Dara got?
Du gogên Dara hene.	Dara has got two balls.

The number **yek** (1) and all numbers ending in **yek** are feminine singular. Oblique: **yekê, pêncî û yekê**.

When the number **yek** is used to refer to a noun, it gets an ending according to the gender of that noun:

pênûsa yekî	someone's pen (male)
pênûsa yekê	someone's pen (female)

The numbers **dudu** (2) through **neh** (9) and any numbers ending in **2** through **9** (22, 34, 98, etc.) are treated as **plural** nouns.

sala 1994'an.

The numbers ending in **0** are treated as **masculine singular**.

When a number (except **1**) modifies a noun, the noun is declined as **plural**.

2 keçên min hene.
10 kurên wan hene.
30 mîhên me hene.
155 xwendekarên xwendegehê hene.

lek and **kirûr** are no longer in use, although used in some old texts.

Ji is used in fractions.

Ji çaran yek	1/4
Ji sisêyan dudu	2/3
Ji bîst û çaran yek	1/24

Ji can also be used in such expressions as **one of us, some of us, three of them, etc.:**

yek ji me	one of us
sisê ji wan	three of them
hinek ji we	some of you
çend (kes/heb) ji me	some of us
gelek ji wan	many of them

Giş^K(all) and **piranî** (majority) get a connective ending, when linked with a noun/pronoun.

Giş^K me	all of us	also em giş^K
Piranîya wan	most of them	
Piranîya xaniyan	most of the houses	
Giş^K xaniyan	all of the houses	also xanî giş^K

1. Yek ji mêvanan mamoste ye.
2. Çar ji wan nexweş in.
3. Hinek ji wan baş in, lê hinek ne baş in.
4. Çend heb ji me xwendekar in.
5. Gelek ji we karker in.
6. Gişa gundîyan li vir in.
7. Gundî giş li vir in.
8. Piraniya xaniyan piçûk in.

ORDINAL NUMBERS - HEJMARÊN RÊZDAR

An **ordinal number** tells us the position of something in an ordered group of things: **first, second**, etc.

In Kurdish, ordinal numbers can be formed in the following ways:

1) Using the oblique endings: -ê, -î, -an.

yek is singular feminine, thus it takes -ê.

Normally, the rest of the numbers are considered as **plural**, and they all take the plural ending **-an**. However, in some regions the numbers ending in **0** are considered as singular masculine, thus the ending **-î** is used instead of **-an**.

xwendekarê pêşîn	the first student (male)
meha çaran	the fourth month
kovara yazdehan	the eleventh magazine
ê heftêyan	the seventieth (masculine)
ên pêşîn	the first (ones)
mirovê dawîn	the last person

2) Using the ending -em.

3) Using the ending -emîn.

Di rêzê de hezar kes hene. E pêşîn ez im. Baranê çaran e. Evîn a bîstan (bîstî) e. Ya sedan (sedî) Berfînk e. Serdar dusedemîn e. Kesa dawîn Xecê ye.

HÎNDARÎ 10

Practice the following and similar questions.

- Tu kî yî?
 Tu çawa yî?
 Navê te çi ye?
 Ev çi ye?
 Ew çi ne?
 Ma ev nan e?
 Kî dirêj e?
 Kî mezin e?
 Ma ev ji wê kintir e?
 Kî ji te jîrtir e?
 Hevalê herî baş kî ye?
 Zilamê herî qelew kî ye?
 Kî lawaztirîn e?
 Kî bi qasî te dirêj e?
 Ma tu bi qasî min bedew î?
 Rengdêrên xwedîtî çi ne?
 Rengê ala we çi ye?
 Sakoyê te çi reng e?
 Ma şîr reş e?
 Bavê te li ku ye?
 Birayên te li ku ne?
 Di sarkera we de çi heye?
 Li ser masê çi heye?
 Di bêrikên te de çi hene?
 20, 35, 41 bi Kurdî çi ne?
 Demjimêr çend e?
 Çend xwişkên te hene?
 Çend pênûs li ser masê ne?
 Li ser masê çend pênûs hene?

SEET PIRSÎN Û GOTÎN ASKING AND TELLING THE TIME

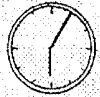
Seet çend e? What time is it?
Seet çi ye? What time is it?

Demjimêr pênc e.

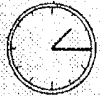
Seet dozdeh e.

Seet şeş û pênc deqîqe ye.

Demjimêr neh û nîv e.

Seet yek û çarîkek e.

Seet şeş kêr sê deqîqe ye.

Seet di çandan de? (At what time?)

çend takes the oblique ending, because it is the object of a preposition (di). So do the other words or numbers. Deqe (deqîqe) might take -yan or be contracted as deqan (deqîqan). Nîv (half) is normally masculine. But when used with a number, it takes an ending in agreement with the number.

Demjimêr di çandan de?	At what time?
Demjimêr di yekê de.	At one o'clock.
Seet di çaran de.	at 4:00.
Seet di çar û pênc deqîqan de.	at 4:05.
Demjimêr di şeş kêr du deqan de.	at 5:58.
Seet di heft û nîvan de.	at 7:30.
Seet di sisê û çaryekê de.	at 3:15.
Seet di şeş û nîvan de.	at 6:30.
Seet di yek û nîvê de.	at 1:30.

FERHENGOK

biro, biroj by day, during the day,

bişev by night, at night

borîn (bibore) vi to pass; to forgive

bûn (bibe) vi to be, to become

çûn (biçe) vi to go

dan (bide) vt to give

dem (f) season; time

dereng late

dirûtin (bidirû) vt to sew

dîtîn (bibîne) vt to see

erd (f) ground

êvar (f) evening

êvarî in the evening

firavîn (f) lunch

gotîn (bibêje) vt to say, to tell

hatîn (bihê, bê) vi to come

hefte (f) week

her every

her diçe gradually, increasingly

herroj, hero every day

hêsan easy

hiştin (bihêle) vt to leave, to let

jîn (bijî) vi to live

kar (m) work

kirin (bike) lg to do, to make

kişandin (bikişîne) vi to pull,

to draw; to smoke

kişik (m) chess

lîştin (bilîze) vi to play

navnîşan (f) address

nêrîn (binêre) vt to look

nivîsîn (binivîse) vt to write

peyvîn (bipeyive) vi to speak

pirsîn (bipirse) vt to ask

razan (razê) vi to sleep

revîn (bireve) vi to write

roj (f) day, sun

sal (f) year

sibê tomorrow

şev (f) night

şîv (f) dinner

şuştin (bişo) vt wash

taştê (f) breakfast

tîpnivîs (f) typewriter

xebitîn (bixebite) vi to

work

xew (f) sleep

xwarin (bixwe) vt to eat

xwastin (bixwaze) vt to want

xwendin (bixwîne) vt to read

zan (bizê) vt to give birth

zanîn (bizane) vt to know

zû early, quick(ly)

The words in brackets indicate the imperative form. vi means verb intransitive and vt verb transitive.

LÊKER - VERB

The Kurdish infinitive is normally one word:

past stem + in/n: **çûn** (çû/n), **xwarin** (xwar/in)

RAWEYA FERMANÎ - IMPERATIVE

Because there are many rules governing the formation of the imperative, it is very difficult for the beginners to keep all those rules in mind. Learning the imperative together with the infinitive is easier. In this book, the imperative of each verb is written in brackets following the infinitive.

The singular imperative normally starts with the prefix **bi-** and ends in **-e**: **nivîsîn** (**binivîse**)

binivîse (**write**) is imperative singular. This means it is directed to one person. **-e** is replaced with **-in** to form the imperative plural: **Binivîsin!** Write! (to more than one person)

If the imperative does not end in **-e**, **-n** is used instead of **-in** so that the sounds agree.

Şuştin (bişo)	jîn (bijî)		
Bişo! Wash!	Bijî! Live!	directed to one person	
Bişon! Wash!	Bijîn! Live!	to more than one person	

The imperative is negated by replacing **bi-** with **ne-**.

Nenivîse!	Don't write!	Nenivîsin!	(plural)
Neşo!	Don't wash!	Neşon!	(plural)
Nexwe!	Don't eat!	Nexwin!	(plural)

In some regions **me-** is used instead of **ne-**.

The imperative also helps with forming certain tenses. It is therefore important to learn it with the infinitive.

Tev bikin, tev bixwin.

Bibêje rast, razê rast.

Zêr bidin destê zêrnasan.

Bixwe mîna mêran, rabe mîna şêran.

Nanê xwe bihêle sibê, şuxulê xwe nehêle sibê.

dest (m) hand	rast right, true, flat, straight	mêr (m) (brave) man
mîna like, as	zêr (m) gold	şuxul (m) work
tev together	zêrnas gold-expert	

DEMA NUHA PRESENT TENSE

The present stem is that part of the verb between the **bi-** and **-e** of the imperative of the verb. This is one of the reasons why one should learn the imperative of a verb with the infinitive.

<u>imperative</u>	<u>present stem</u>
binivîse	nivîs
biçe	ç
bixebite	xebit
binivîse	nivîs

Some imperatives end in a vowel other than **-e**. In this case, the present stem includes that vowel too.

imperative present stem

bişo	şo
bidirû	dirû
bijî	jî

The present indicative is formed by prefixing **di-** to the present stem of the verb and suffixing the appropriate part of the verb "bûn/to be".

present tense: **di + present stem + bûn**

BÛN DEMANUHA

Ez karker im.	Ez di+nivîs+im.	I write/am writing.
Tu karker î.	Tu dinivîsî.	You write/are writing.
Ew karker e.	Ew dinivîse.	He/she writes/is writing.
Em karker in.	Em dinivîsin.	We write/are writing.
Hun karker in.	Hun dinivîsin.	You write/are writing.
Ew karker in.	Ew dinivîsin.	They write/are writing.

xwarin (bixwe)

Ez dixwim.	Em dixwin.	Ez direvim.	Em direvin.
Tu dixwî.	Hun dixwin.	Tu direvî.	Hun direvin.
Ew dixwe.	Ew dixwin.	Ew direve.	Ew direvin.

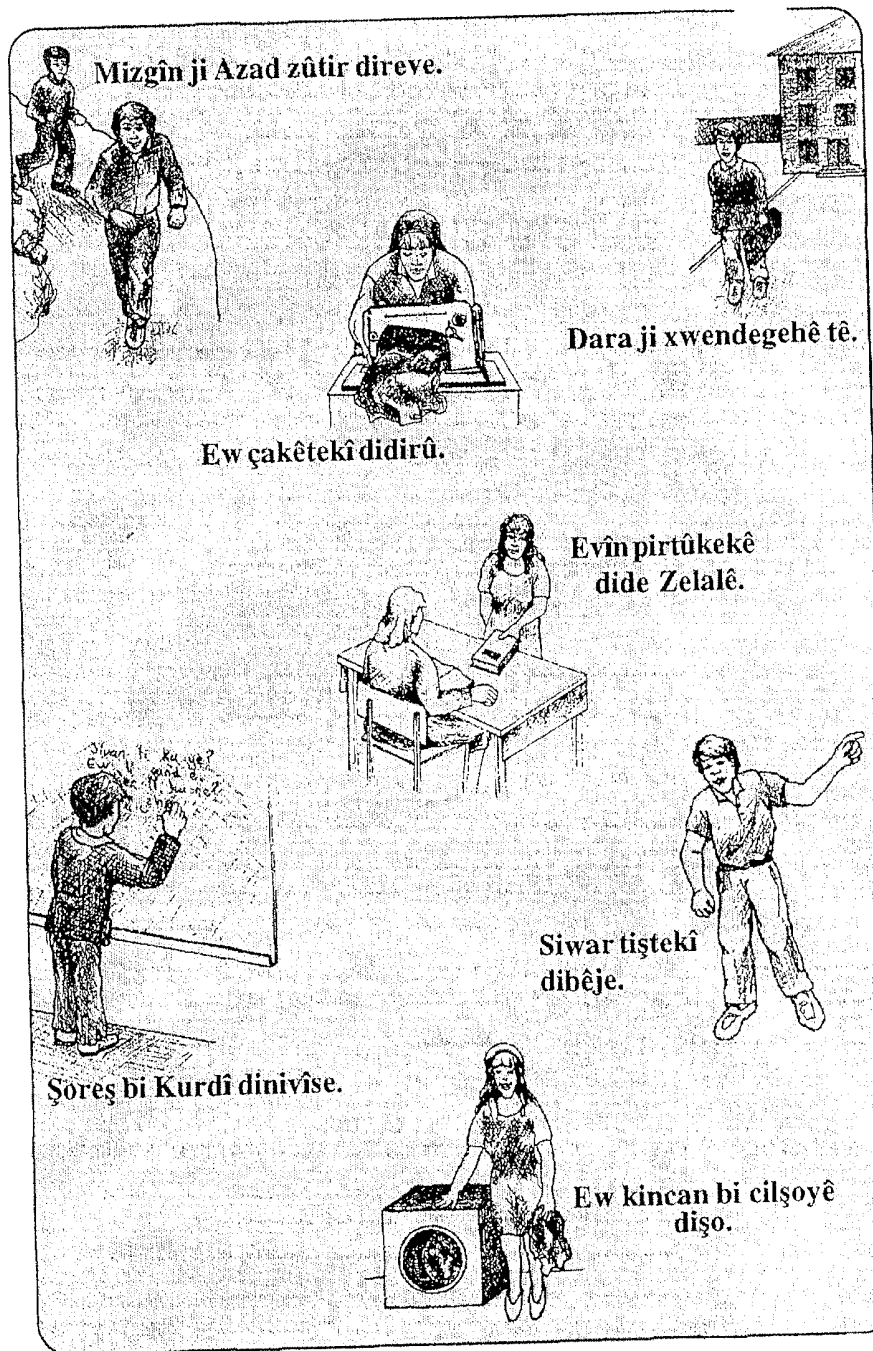
If the present stem ends in a vowel other than -e, then the first vowel of "bûn" is dropped. This leaves no endings for the second and the third person.

jîn (bijî)

Ez dijîm	Em dijîn	Ez dişom.	Em dişon.
Tu dijî	Hun dijîn	Tu dişo	Hun dişon.
Ew dijî	Ew dijîn	Ew dişo.	Ew dişon.

şuştin (bişo)

Ez dişom.	Em dişon.
Tu dişo	Hun dişon.
Ew dişo.	Ew dişon.

In some regions, instead of dropping the second person singular ending, **y** is used as a buffer between the stem and the ending **î**.

Tu dişo **Tu dişoyî**
Tu didirû **Tu didirûyî**

But even in those regions, no ending is used for the stems ending in **î** and **ê**.

Tu dijî., Tu digirî **girîn (bigirî)** to cry, to weep

NEYÎNÎ - NEGATION

The present tense is negated by replacing **di-** with **na-**.

Ez dixwim **Ez naxwin**
Tu dinivîsî **Tu nanivîsî**
Tu diçî **Tu naçî**
Ew direve **Ew nareve**

Note that the only difference between the negative of the present tense and the imperative is **na-**.

Neçe! (Don't go!) **Ew naçe** (He is not going)
Neçin! **Em/hun/ew naçin**

PIRS - QUESTION

As always, questions are formed by stress and voice inflection, or by using words, such as **ma**, which make the questions more emphatic.

Tu diçî? Are you going?
Ma tu diçî? Are you going?
Kî dipeyive? Who is speaking?
Ma ew napeyivin? Are they not speaking?

Golika malê ji gayê malê natirse.

ga (m) ox **golik** calf **tirsîn (bitirse)** to be afraid/scared

A Kurdish sentence normally starts with the subject and ends in the verb. However there are exceptions which will be dealt with later in this chapter.

Biro pir dipeyive.	Biro speaks a lot.
Mamoste li Aksarayê dijî.	The teacher lives in Aksaray.
Tu pir cixare dikişînî.	You smoke a lot.
Dara hindik dixebite.	Dara works a little.

As a general rule, if the subject of a sentence is **simple**, the direct object should be **oblique** and vice versa.

Bavê min sêvekê dixwe.	My father is eating an apple.
Azad pirtûkê dixwîne.	Azad is reading the book.
Ez nameyekê dinivîsim.	I am writing a letter.
Ew nanekî dixwe.	He/she eats a (loaf of) bread.
Ew helbestan dixwazin.	They want the poems.
Ez wan nabînim.	I don't see them.
Ma tu Xelîl(î) nabînî?	Don't you see Xelîl?
Ew me dixwazin.	They want us.

Some verbs are used with certain prepositions; it is therefore important to know the appropriate preposition for a verb.

Ez ji te re dibêjim.	I am telling you.
Hun li kê dinêrin?	Who are you looking at?
Ew bi me re napeyivin.	They don't talk to us.
Ew ji te dipirse.	He is asking you.

Note that the objects of the prepositions are in the oblique case.

There are four basic prepositions:

ji from, off	li at, on, in
bi with, by	di in

Those prepositions and their objects can be contracted to:

jê (ji wî/wê)	from him/her/it
lê (li wî/wê)	at/on him/her/it
pê (bi wî/wê)	with him/her/it
tê (di wî/wê)	from him/her/it

Ez heroj ji Xezalê dipirsim.	I ask Xezal every day.
Ez heroj ji wê dipirsim.	I ask her every day.
Ez heroj jê dipirsim.	I ask her every day.

Em li Şoreş dinêrin.	We are looking at Şoreş.
Em li wî dinêrin.	We are looking at him.
Em lê dinêrin.	We are looking at him.

Ew bi Zînê re dilîze.	He is playing with Zînê.
Ew bi wê re dilîze.	He is playing with her.
Ew pê re dilîze.	He is playing with her.

Note the difference between **bi** and **bi...re**, and **ji** and **ji...re** in the following sentences

1. **Ma tu ji wî re dibêjî?**
2. **Jê re nebêje!**
3. **Ev ji te re ye.**
4. **Dêya min herşev ji min re çîrokekê dibêje**
5. **Ji min re navnîşana xwe binivîse.**
6. **Ji te re çi?**

7. Bavê wan ji wan re pirtûkan dixwîne.
8. Ez her meh ji birayê xwe re nameyekê dinivîsim.
9. Ez ji wî re pir tiştan dikim, lê belê nabîne.

1. Are you telling him? 2. Don't tell him! 3. This is for you. 4. My mother tells me a story every night. 5. Write your address for me. 6. What is it to you? 7. Their father reads books to them. 8. I write a letter to my brother every month. 9. I do a lot of things for him, but he doesn't see (realize).

1. Bi wêneguhêzê nelîze!
2. Pê nelîze!
3. Kurê Azad pir bi kişik dilîze.
4. Ma tu bi Kurdî dipeyvî?
5. Na, ez bi Îngîlîzî dipeyivim.
6. Ma ew bi çi jê dike?
7. Ew bi kêrê jê dike.
8. Ma tu bi kevçî naxwî?
9. Na, ez pê naxwim.
10. Ew bi balafirê diçin ku?
11. Ma ew bi otobozan naçin?
12. Tu namên xwe bi çi dinivîsî?
13. Ez bi tîpnevîsê dinivîsim.
14. Tu jî pê binivîse, pir hêsan e.

1. Don't play with the television! 2. Don't play with it! 3. Azad's son plays a lot of chess. 4. Do you speak Kurdish? 5. No, I speak English. 6. With what is he/she cutting? 7. He/she is cutting with the knife. 8. Are you not eating with the spoon? 9. No, I am not eating with it. 10. Where are they going by aeroplane? 11. Are they not going by buses? 12. With what are you writing your letters? 13. I am writing with the typewriter. 14. You too write with it, it is very easy.

bi with, by (when something is used)
bi...re with, together (in the company or presence of sb/sth, having or carrying sb/sth).

1. Mizgîn bi kê re dilîze?
2. Ew bi Rojda re dilîze.

3. Ma bavê wî pê re nalîze?
4. Na, ew bi Dara re dilîze.
5. Kurê min, bi Silo re nepeyive, ew ne baş e.
6. Ez bi Delalê re ders dixebitim. Tu bi kê re dixebitî?
7. Ez bi keşî re naxebitim. Ez bi tenê dixebitim.
8. Ma Serdar ne cîranê te ye?
9. Belê, bes ez pê re naxebitim.

1. With whom is Mizgîn playing? 2. He is playing with Rojda. 3. Is his father not playing with him? 4. No, he is playing with Dara. 5. My son, don't talk to Silo, he is not good. 6. I am studying with Delal. With whom are you studying? 7. I don't study with anybody. I study on my own (alone). 8. Is Serdar not your neighbour? 9. Yes, but I don't study with him.

1. Ma tu hevokan li ku dinivîsî?
2. Ez li lînûskê dinivîsim.
3. Ez lê nanivîsim.
4. Tu li ku direvî?
5. Ez li bexçe direvim.
6. Hun li ku dijîn?
7. Em li Diyarbekirê dijîn.

1. Where do you write the sentences? 2. I write (them) on the notebook. 3. I don't write on it. 4. Where do you run? 5. I run in the garden. 6. Where do you live? 7. We live in Diyarbekir.

borîn (to pass) also means **to forgive/excuse** when being used with **lê**.

Li wî bibore, ew nizane? Excuse him, he doesn't know.
Lê bibore, ew piçûk e. Excuse him/her, he/she is small (young).

Bibore! Excuse me!
Biborin! Excuse me!

Nêrîn also means **to look after, to take care of** when used with **lê**.

Note that the infinitive of **nêrîn** is also spelt as **nihêrtin** or **nihêrîn** in some regions. The imperative is **binihêre** in both cases.

- Tu li çi dinêrî?** What are you looking at.
Ez li wî zilamî dinêrim. I am looking at that man.
Lê nenêre, diqehire. Don't look at him, he is getting angry.
Kî li zarokan dinêre? Who is looking after the children.
Xaltîka wan li wan dinêre. Their aunt is looking after them.

Bûn can also mean **to become, to get**. The imperative is **bibe**, as **to become**, and **be** as **to be**.

bûn (be)		bûn (bibe)	
Ez im	I am	Ez dibim	I become
Tu yî	You are	Tu dibî	You become
Ew e	He/she/it is	Ew dibe	He/she/it becomes
Em in	We are	Em dibin	We become
Hun in	You are	Hun dibin	You become
Ew in	They are	Ew dibin	They become

- Tu qelew dibî.** You are becoming/getting fat.
Av her diçe sar dibe. The water is getting colder and colder.
Ma Zelaî lawaz dibe? Is Zelaî getting thin?
Hesen zû dirêj dibe. Hasan is quickly getting tall.
Ew dewlemend dibin. They become rich.

Note that when used with a noun, the noun is placed after the verb.

- Îsal ez dibim mamoste.** I am becoming a teacher this year.
Ma tu nabî polîs? Are you not becoming a policeman?

Kirin + adjective can be used to create compound verbs.

- baş kirin** to improve, to cure, to make (sth) right
reş kirin to darken, blacken
kin kirin to shorten
xizan kirin to impoverish

Note that when used with a noun, the noun is placed after the verb.

Min bikin muxtar! Make me the muxtar!

hatin (bihê)/to come is mostly used in a contracted form.

HATIN		
(bihê)	(bê)	
Ez dihêm	têm	I come/am coming
Tu dihê	tê(yî)	You come/are coming
Ew dihê	tê	He/she/it comes/is coming
Em dihên	tên	We come/are coming
Hun dihên	tên	You come/are coming
Ew dihên	tên	They come/are coming

The contracted negative imperative is **neyê** (or **nê**) and the negative present is:

- Ez nayêm.** **Em nayên.**
Tu nayê. **Hun nayên.**
Ew nayê. **Ew nayên.**

Yê ku sîr nexwe, bêhn ji dev nayê.
Rovî digere, tê dora mirîşkan.

sîr (f) garlic bêhn (f) smell dev (m) mouth rovî fox
dor surroundings gerîn (bigere) walk/travel/roam around

The verb **werîn (were)** also means **to come**. This verb does not have a present and past indicative.

Rindîyê bike bila rindî were pêşîya te.

pêşî (f) front rindî (f) favour, goodness

herîn (here) also means to go, it cannot be used in the past tense.

Nere! Don't go!

Nerin! Don't go!

Ez diherim. I go/am going.

Em diherin.

Tu diherî.

Hun diherin.

Ew dihere.

Ew diherin.

çûn (biçe) is regular and used in all tenses.

Biçe! Go!

Neçe! Don't go!

Ez diçim. I go/am going.

Em diçin.

Tu diçî.

Hun diçin.

Ew diçe.

Ew diçin.

COMPOUND VERBS WITH PREVERBALS

There are a number of Kurdish compound verbs with non-verbal prefixes. These act as preverbals and can change the meaning of the verb.

ra-:

rabûn

to get up, to stand up

raketin

to sleep

rakirin

to lift, to raise

ji xew rabûn

to wake up

ji xew rakirin

to wake (sb.) up

da-:

daketin to come/go down

ve-:

vêbûn to be opened, to open

vekirin to open (sth.)

vexwarin to drink

veketin to lie (down)

Kurdish has a series of such preverbals. We will deal with the rest in the following sections.

The Imperative of such compounds verbs does not use the prefix **bi-**, the preverbal element being used instead.

infinitive

imperative

rabûn

rabe

raketin

rakeve

rakirin

rake

vêbûn

vebe

vekirin

veke

vexwarin

vexwe

veketin

vekeve

The present indicative prefix is placed between the **preverbal** and the **present stem***.

Ew derî vedike.

He is opening the door.

Ew derî venake.

He is not opening the door.

Em dereng radikevin.

We sleep late.

*) In some regions one may find that the prefixes **di-** and **na-** have moved to the front of the **preverbal (Ez divexwim/navexwim)**.

1. Rabe, mamoste tê.
2. Ez sibehîni zû radîbim.
3. Ma tu dereng ji xew radîbî?
4. Bi rastî, ez ji xew ranabim, dêya min min ji xew radîke.
5. Wê kêrê ji erdê rake!
6. Ez herşev seet di 12:00-an de radîkevîm.
7. Em pir ranakevin.
8. Ji darê dakeve!
9. Ez çay venaxwim, lê pir qehwe vedixwim.
10. Kurê Ūso araqê vedixwe.
11. Derî veke!
12. Ev pace baş venabe.
13. Tu çi vedîkevî, rabe biçe kar!

1. Stand up, the teacher is coming. 2. I get up early in the morning. 3. Do you wake up late? 4. Actually, I don't wake up, my mother wakes me up. 5. Pick that knife up. 6. I go to sleep at 12:00 every night. 7. We don't sleep much. 8. Climb down the tree! 9. I don't drink tea, but I drink a lot of coffee. 10. Uso's son drinks raki (arrack). 11. Open the door! 12. This window does not open well. 13. What are you doing lying (down there), get up (and) go to work!

MEHÊN SALÊ THE CALENDAR MONTHS

Çileyê Paşîn	January	Tebax	August
Sibat	February	Îlon	September
Adar	March	Çiriya Pêşîn	October
Nîsan	April	Coşmeh	October
Gulan	May	Çiriya Paşîn	November
Hezîran	June	Mijdar	November
Tîrmeh	July	Çileyê Pêşîn	December

There are more than 100 names for the calendar months, those listed above are the most common.* They are all **feminine**.

di Sibatê de	in February
di meha Gulanê de	in May
di Çileyê Paşîn de	in January
Îro çendê mehê ye?	What is the date?
Îro 3'ê mehê ye.	It is the 3rd.
Îro 10'ê mehê ye.	It is the 10th.
Îro 20'ê meha Adarê ye.	It is the 20th of March.
Îro 15'ê meha 12'an e.	It is the 15th of the 12th (month).
di 8'ê meha 9'an de	on the 8th of the 9th (month)
di 11'ê Îlonê de	on the 11th of September

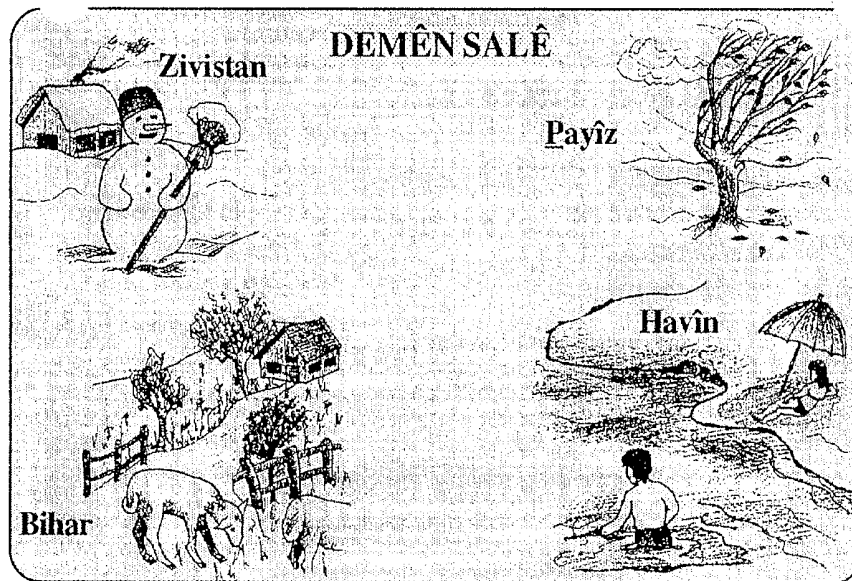
ROJÊN HEFTÊ THE DAYS OF THE WEEK

Şemî	Saturday	Çarşem(b)	Wednesday
Yekşem(b)	Sunday	Pêncşem(b)	Thursday
Duşem(b)	Monday	Înî	Friday
Sêşem(b)	Tuesday		

They are all feminine.

roja Yekşemê	(on) Sunday
Îro çi ye?	What day is it (today)?
Îro Înî ye.	It is Friday.
Hun roja Yekşemê çi dikin?	
Em diçin sînemayê.	
Tu rojên Înîyê çi dikî?	
Ez rojên Înîyê tiştêkî nakim.	
Ew rojên Yekşemê dereng ji xew radibin.	

*) The Kurdish Institute in Istanbul has decided to use the names of the months used in South Kurdistan: **Rêbendan** (January), **Reşemî**, **Adar**, **Avrêl**, **Gulan**, **Pûşper**, **Tîrmeh**, **Gelawêj**, **Rezber**, **Kewçêr**, **Sermawez**, **Berfanbar**.

biharî in (the) spring
payîzî in (the) autumn
havînî in (the) summer
zivistanî in (the) winter

Ez biharî diçim gund.

Ma hun zivistanî çi dikin?

Ma ew payîzî dixebitin?

Ma Silo diçe gund?

Ew havînî tê bajêr.

Em zivistanî kar nakin.

Erê, dixebitin.

Erê, havînî diçe.

Bihar hat, rûmeta kincê zivistanê hilat.

Dewê payîzê, bide ezîzê; dewê biharan, bide neyaran.

Zarê xweş bihara dilan e.

dew (m) watered down yoghurt
 dil (m) heart

neyar enemy
 zar (m) language

FERHENGOK

Almanî (f) German (lang.)
avjenî (f) swimming
bi avjenî lîstin, avjenî kirin vt to swim
bawer kirin vi to believe
berê ago, first; formerly
betilandin (bibetilîne) vt to tire
betilî tired
betilîn (bibetile) vi to get tired
bêrî (ya yekî) kirin vt to miss
bijûnî (f) health
(bi) ku de where to
birk, berk (f) pool
car (f) time (as in first time)
cardin again
carina(n) sometimes
çend caran how many times; few times
çima why
çiqas how (much)
çû, çûyî last, gone
ders (f) lesson, studying
derya (f) sea
dest pê kirin vi to begin, to start
ducar kirin vi to repeat
duh, do(h) yesterday
dûre later, then
ewqas that much
guhdarî kirin vt to listen
henek (f) joke

henek kirin vt make (a) joke
her tim always
hevok (f) sentence
hîn bûn vi to learn
hîn kirin vt to teach
Îngilîzî (f) English (lang.)
jê hez kirin vt to love, to like
ji ber ku because
ji tune de at least
kengî when
ketin nav nivînan vi to go to bed
kîjan, kîjîk which
Kurdî (f) Kurdish (lang.)
malbat (f) family
meşîn (bimeşe) vi to walk
metre (f) metre
mêze kirin vt to look, to watch
par last year
pevre together
peya on foot
peya bûn vi to get off, to dismount
peyvîk (f) word
pêr the day before yesterday
pirîcar often, usually
piştî after
por (m) hair (on the head)
qedandin (biqedîne) vt to finish, to complete
qedîn (biqede) vi to be finished, to be completed

qehirîn (biqehire) *vi* to get angry
rawestan (raweste) *vi* to stop
rê (f) way, road
rî (f) beard
santîm (f) centimetre
sekinîn (bisekine) *vi* to stop
seknok (f) bus-stop, stop
sipas thanks
sipas(i) xweş you are welcome,
my pleasure
sipas kirin *vt* to thank

siwarbûn to get on, to mount
sînema (f) cinema
sûk (f) shopping centre, market
tim always
Tirkî (f) Turkish (lang.)
vir, vira here, this place
wanî so, like this
wir, wira there, that place
xêr (f) goodness, favour, alms
xwarinxane (f) restaurant
xwe oneself, own

Indirect objects (places, etc.) of verbs like **meşîn, revîn, çûn, hatin, etc.** are placed right after the verbs and in the oblique case. Therefore no preposition, such as 'to' in English which means in the direction of, is needed.

1. Ez êvarî ji vir dimeşim malê.
2. Ma tu direvî ku/kuderê?
3. Ew diçin malê.
4. Ma Soro jî tê bajêr?
5. Na, ew nayê.
6. Ma tu çima tê vir?
7. Em havînî diçin gundan.
8. Tu çima ewqas pir têyî gund?
9. Ji ber ku ez bêrîya we dikim.
10. Ew pirîcar bi otobozê diçin malê, lê carinan jî dimeşin.

1. In the evening I walk home from here. 2. Where are you running to? 3. They are going home. 4. Is Soro also coming to the city? 5. No, he is not coming. 6. Why are you coming here? 7. In summer we go to the villages. 8. Why do you come to the village so often? 9. Because I miss you (plural). 10. They often go home by bus, but sometimes they also walk.

zanîn is negated with the prefix **ni-** instead of **na-**.
Ma tu bi Îngîlîzî nizanî? Don't you speak English?
Na, ez nizanim. No, I don't..

hîn bûn (to learn) and **hîn kirin** (to teach) are normally used with the preposition **bi**:

Azad bi Almanî hîn dibe. Azad is learning German.
Ma hun bi çi hîn dibin? What are you learning?
Ez wî bi Kurdî hîn dikim. I am teaching him Kurdish.

The suffix **-î** can also be used, making **bi** unnecessary.

Ma ew hînî Kurdî dibin? Do they learn Kurdish?
Erê, ew hînî Kurdî dibin. Yes, they learn Kurdish.
Mamoste min hînî Îngîlîzî dike/The teacher is teaching me English.

kîjan (which) gets the appropriate oblique ending, when used as a pronoun.

1. **Ma tu pirtûkê dixwazî?**
Ma tu kîjan pirtûkê dixwazî?
Ma tu kîjanê dixwazî?
2. **Tu wî zilamî dibînî?**
Tu kîjan zilamî dibînî?
Tu kîjanî dibînî?
3. **Hun kovaran dixwînin?**
Hun kîjan kovaran dixwînin?
Hun kîjanan dixwînin?
4. **Di malê de**
Di kîjan malê de
Di kîjanê de?
5. **Di gund de**
Di kîjan gundî de
Di kîjanî de?

1. Do you want the book?
Which book do you want?
Which (one) do you want?	4. In the house
In which house
In which (one)?
2. Do (can) you see that man?
Which man do you see?
Which (one) do you see?	5. In the village
In which village?
In which (one)?
3. Are you reading the magazines?
Which magazines are you reading?
Which (ones) are you reading?	

There is only one form of the Present Tense in Kurdish. It is used for both Present Simple and Present Continuous, and may also be used for the Near Future, where context and adverbs help to distinguish between them. You will find different usages in the following sentences.

1. **Ez her tim seet di 9:00'an de taştê dixwim.**
2. **Ma hun firavînê seet di çendan de dixwin?**
3. **Em pirîcar firavînê naxwin, lê belê em her êvar seet di 7:00'an de şîvê dixwin.**
4. **Tu ji kîjan zimanî pir hez dikî?**
5. **Ez bi Tirkî baştir dizanim, lê ji Kurdî pirtir hez dikim.**
6. **Lê ez dizanim, tu ji Almanî hez dikî.**
7. **Ew piştî dersê peyvik û hevokan ducar dikin.**
8. **Ma hun şîvê li malê dixwin?**
9. **Belê, lê em carinan diçin xwarinxanê.**
10. **Mizgîn pir bi avjenî dilîze.**
11. **Li ku?**
12. **Pirîcar di birkê de, carinan jî di deryayê de.**
13. **Hun mehê çend caran wî dibînin?**
14. **Tenê carekê.**
15. **Dersa Kurdî seet di çendan de dest pê dike?**
16. **Dersa Kurdî seet di 6:30'an de dest pê dike, di 8:30'an de diqedê.**
17. **Ma bavê te pirtûkê kengî diqedîne?**
18. **Ranewestî, bixebitîn!**

19. **Ma tu nabînî, em betilî ne.**
20. **Hun pir zû dibetilin.**
21. **Ew kengî direvin?**
22. **Ew bişev direvin.**
23. **Mamoste dipeyive, lê hin xwendekar guhdarî nakin.**
24. **Azad li mamosteyê guhdarî dike.**
25. **Ez pir bêrîya dê û bavê xwe dikim.**
26. **Hun seet di çendan de dikevin nav nivînan?**
27. **Em pirîcar seet di 12:00'an de dikevin nav nivînan.**
28. **Bişev nere, biro here!**
29. **Ew çi dixwazin?**
30. **Ew azadîyê dixwazin.**

1. I always have breakfast at 9:00. 2. At what time do you have lunch? 3. We usually don't have lunch, but we have dinner at 7:00 every evening. 4. Which language do you like very much? 5. I speak Turkish better, but I like Kurdish more. 6. But I know, you like German. 7. They repeat words and sentences after the class. 8. Do you have dinner at home? 9. Yes, but we go to the restaurant sometimes. 10. Mizgîn swims a lot. 11. Where? 12. Usually in the pool, but sometimes also in the sea. 13. How many times a month do you see him? 14. Only once. 15. What time does the Kurdish class start? 16. The Kurdish class starts at 6:30 (and) ends at 8:30. 17. When is your father going to finish the book? 18. Don't stop, work! 19. Don't (can't) you see, we are tired. 20. You get tired very quickly. 21. When do they run? 22. They run in the evening. 23. The teacher is speaking, but some students aren't listening. 24. Azad is listening to the teacher. 25. I miss my parents very much. 26. What time do you go to bed? 27. We usually go to bed at 12:00. 28. Don't go at night, go by day! 29. What do they want? 30. They want freedom.

The reflexive pronoun **xwe** (oneself, self) shows that the action of the verb is performed on its subject, in other words, when the subject is affected by the action. Unlike English, the same word is used for all the persons.

Ez xwe dibînim.	I (can) see myself.
Tu xwe dibînî.	You (can) see yourself.
Ew ji xwe direve.	He is running from himself.
Ji xwe bipirsin.	Ask yourselves.
Ew xwe dibetilînin.	They tire themselves.

xwe is also used in the possessive case, when the action is performed on something that belongs to the subject.

- a) Tu diçî mala min. You are going to my home.
 b) Ez diçim mala xwe. I am going to my home.
- a) Ew ji bavê te re dibêje. He is telling your father.
 b) Ew ji bavê xwe re dibêje. He is telling his father.
- a) Şervan pênûsa we dixwaze. Şervan wants your pen.
 b) Şervan pênûsa xwe dixwaze. Şervan wants his pen.
- a) Em navên we dinivîsin. We are writing your names.
 b) Em navên xwe dinivîsin. We write our names.
- a) Ma tu ya min dixwazî? Do you want mine?
 b) Ma tu ya xwe dixwazî? Do you want yours?
- a) Ez ên te naxwazim. I don't want (those of) yours.
 b) Ez ên xwe dixwazim. I want mine.

Zarokê bêdê navika xwe bi xwe jêdike.
Dînik ji dînikan û îmam ji meytan hez dike.
Gur ji roja mij hez dike.

bêdê motherless bi xwe by oneself gur wolf mij (m) mist, fog
 meyt (m) corpse dînik mad jêkirin to cut navik (f) umbilical cord

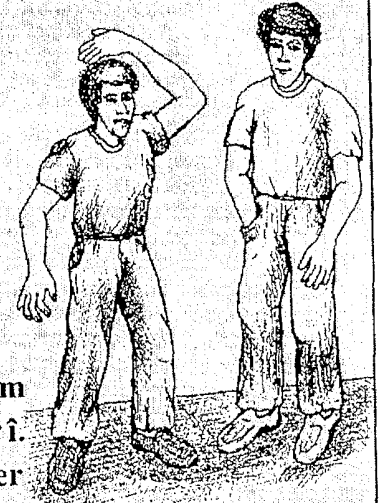

DÎYALOG 1

- Bibore, agirê te heye?
- Na, ez cixare nakişînim. Lê baştir e, tu jî nekişîne. Ma tu nizanî cixare ne baş e?
- Belê ez zanîm, lê cardin jî bi şev û roj dikişînim.
- Ji tune de pir nekişîne.
- Çi bikim, ez nikanîm bi xwe.

DÎYALOG 2

- Ş: Bawer, tu çawa yî?
 B: Baş im, sipas dikim.
 Ş: Ma tu bi qasî min dirêj î?
 B: Bi qasî min çî ye' Ma tu nizanî ez ji te dirêjtir im?
 Ş: Çima, tu çiqas dirêj î?
 B: Ez metreyek û heştê santîm im.
 Ş: Ez jî metreyek û heştê û du santîm im. Tu du santîman ji min kintir î.
 B: Tu ewqas ne dirêj î, ez ji te bawer nakim!
 Ş: Neqehire! Ez henekan dikim!

DÎYALOG 3

- Bibore, tu bi Îngîlîzî dizanî?
- Çenekî, xêr e?
- Ez dixwazim herim Minara Çarpê, lê ez nizanîm ez ê çawa herim.
- Li vê seknokê, li otopozê siwar bibe. Li seknoka çaran peya bibe. Navê taxê bi Tirkî Balıkcılar Başı ye. Li wir bipirse.
- Gelek sipas.
- Sipasî xweş.

DÎYALOG 4

- Tu li ku dijî?
- Mala min li Îzmîrê ye. Lê ez pir tîm Îstembolê.
- Tu çima pir tîyî Îstembolê?
- Karê min wanî dixwaze.
- Tu mehê çend caran tî Îstembolê?
- Du caran. Û jî du mehan carekê jî diçim Diyarbekirê.
- Çima?
- Dê û bavê min li wira dijîn.
- Qey tu pir bêrîya wan dikî?
- Erê, pir.

HÎNDARÎ I I

A: Nivîsara jêrîn wergerînin Kurdî
Translate the following text into Kurdish.

Malbata Min - My family

4 people live in our home: My father, my mother, my sister and I. We wake up at 8:55 in the morning. Breakfast is at 9:15. We usually drink tea. My father always go to work at 9:30. My mother sometimes does the housework, and sometimes goes to the shopping centre. In the evening, my father comes home at 6:00 or 7:00. We have dinner (all) together. My father smokes a cigarette; he sometimes reads a book, and sometimes writes a letter to my uncle. My mother reads a newspaper. I study or talk and joke with my sister, Zelal. We also often watch TV.

B: 7 hevokên çewt bibînin.
Find the 7 incorrect sentences.

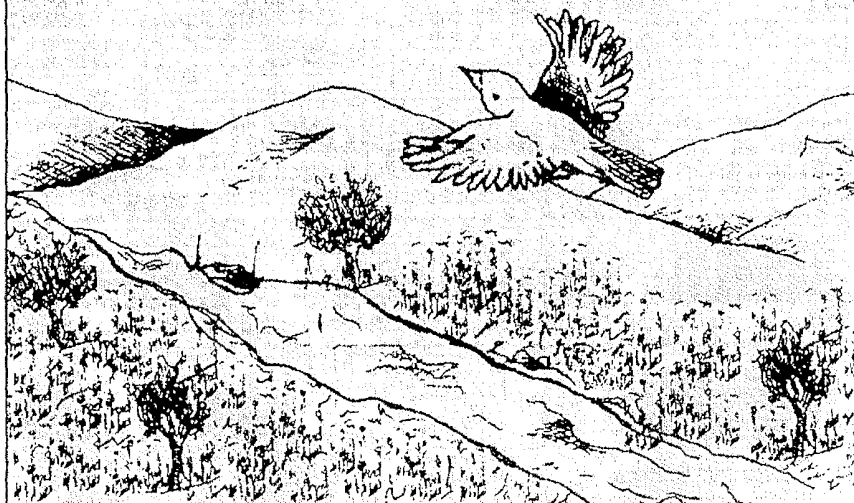
1. Ez havînî pirîcar diçî gund.
2. Hun carinan tî bajêr.
3. Ew bi wê hez dike.
4. Hun di me dipirsîn.
5. Baş li xwe binêre!
6. Ev kur çî dixwaze?
7. Ew henekan jî me dikin.
8. Em peyvikan bi ducar dikin.
9. Hun me pir dibetilînin.
10. Ew kengî direvîn?
11. Bavê min jî ez pir diqehire.
12. Ez jî keça xwe pir hez dikim.
13. Delal zû dikeve nav nivînan.
14. Hun bi ku dilîzîn?
15. Ji tune de bavê xwe bibîne!

C: Cihên vala tije bikin.

1. Li seknok... sêyem peya bibe.
2. Em pir dixebit.....
3. Ev çend car e tu dipirs...?
4. Ew pir ... me dinêrin.
5. Em seet di 7:00-an de dest ... dersê dikin.
6. Ma hun kengî dersê diqedî...?
7. Tu salê ... caran diçî bajêr?
8. Tu bêrî... kê dikî?
9. Hozan çima direv... xwarinxanê?
10. Ma hun peyvikan ... lînûskê an ... kaxezekê dinivîsin?

JI ZARGOTINA KURDAN

Teyrê Welathez

Nêçirvanek rojekê diçe nêçîrê. Li kêleka çem rûdine, di avê de teyrêkî bedew dibîne. Teyr tîne malê. Jê re qefesê baş çêdike û xwarinên herî xweş dide ber. Lê cardin jî, teyr her tim dibêje:

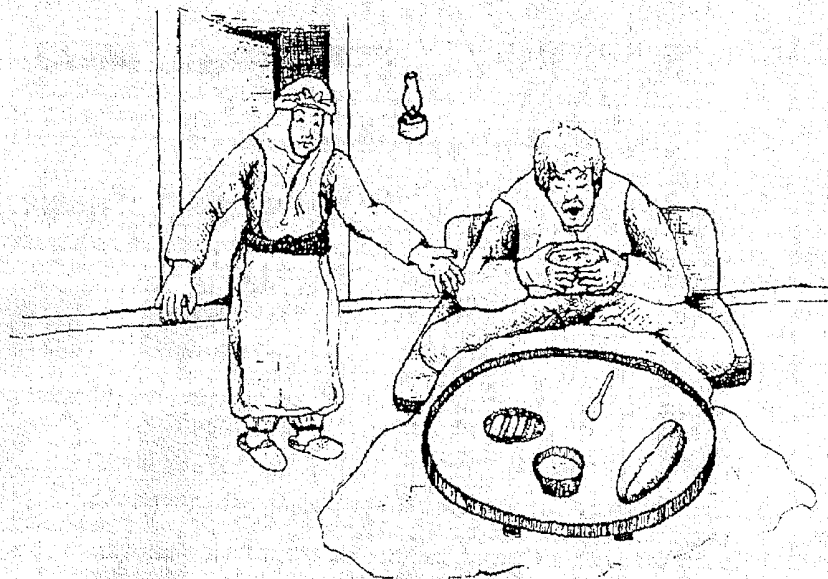
- Ax welat! Ax welat!

Nêçirvan teyr dibe, davêje çem. Teyr dibêje:

- O xweş welat! O xweş welat!

anîn (bîne) vt to bring	nêçîr (f) hunt, hunting	welat (m) mother-land, country
avêtin (bavêje) vt to throw	nêçîrvan hunter	welathez patriotic
birin (bibe) vt to take (to)	rûniştin (rûne) vt to sit	zargotin (f) folklore
çêkirin (çêke) vt to make	teyr bird	

Vî Mastî Hîn di Şirtîya Xwe de Devê Min Şewitandîye*

Mêrik dibe mêvanê malekê. Kevaniya malê şivê datîne ber mêvanê xwe; nan, penêr, to, mast... Xwedê çi kiribe qismet. Mêrik tasa mêst dikişîne ber xwe û pif dikê. Kevanî, metelmayî:

- Keko, tu çima pifî mêst dikî? Ma mast tucarî germ dibe ku tu sar bikî?

- Xwişkê, tu nizanî, vî mastî hîn di şirtîya xwe de devê min şewitandîye.

kevanî (f) housewife
danîn (dîne, deyne) vt to put/lay (down)
kek (f) elder brother
ku that
metelmayî tongue-tied, confused

pif kirin vt to blow
tas (f) bowl
tucarî never, ever
Xwedê çi kiribe qismet
 What ever available

(*) This yoghurt burnt my mouth, while it was still milk

Berê darê, darê dixemilîne.
 Hesp siwarê xwe nas dike.
 Qala guran dikan gur hazir in.
 Bi dilopên baranê behr tijî nabe.
 Birûyê min şeh dike, lê çavê min derdixe.
 Ez yekî dibêjim, tembûla min yekî dibêje.
 Meriv di agirê dostan de naşewite.
 Bi lezê meriv dereng dimîne.
 Bira ji hev cihê dibin, heval ji hev cihê nabin.
 Ewrê bi giregir baran jê nayê.
 Meriv bi pirsê diçe Qursê.
 Mêvanê bêwext ji kîsê xwe dixwe.
 Ne dixwe ne dide hevalan, genî dike û davêje.
 Dost qencîyê ji bîr nake, dijmin xerabîyê.
 Keda gê ga naxwe.
 Ji her ewrî baran nayê.

TIŞTANOK

Vedikim naçe,
 Girêdidim diçe,
 Ew çi ye?

baran (f) rain	man (himîne) <i>vi</i> to stay, to remain
behr (f) sea	nas kirin <i>vi</i> to recognize, to know
ber (m) fruit	qal kirin <i>vi</i> to mention
birû (m) eyebrow	qencî (f) goodness, favour
cihê bûn <i>vi</i> to separate	siwar horseman, mounted
derxistin (derxîne) <i>vi</i> to take/bring out	sol (f) shoes
dijmin (m) enemy	şeh (m) comb
dilop (f) drop	şewitîn (bişewite) <i>vi</i> to be burnt
ewr (m) cloud	vekirin (veke) <i>vi</i> to open, to untie
ga (m) ox	wext (f) time
genî stinking	xemilandin (bixemilîne) <i>vi</i> to adorn, to deck out
girê dan (girê bide) <i>vi</i> to tie, to fasten	xerabî (f) badness
gîgir noise, thunder	
gur wolf	
ji hev from one another	
ked (f) labour	
kîs (m) bag	
lez (f) speed	

RAWEYA BANEŞANÎ VOCATIVE CASE

The **vocative** is a special form of the noun used when addressing or calling a person or a thing. In English, the vocative is not common, it might be **Hey!, Hey you!, O!, etc.** In Kurdish, the vocative is very common. Names and nouns require an ending in the vocative case. The endings differ according to gender and plurality.

-o	(yo after a vowel)	masculine
-ê	(yê after a vowel)	feminine
-ino, no	plural (i is mostly elided (left out) after a vowel, it is frequently not pronounced even after a consonant)	

Xorto!	Hey/O young man!
Keçê!	Hey/O girl!
Keçino!	Hey/O girls!
Xortino!	Hey/O young men!
Xwişkê!	Hey/O sister!
Birayo	Hey/O brother!
Birano	Hey/O brothers!

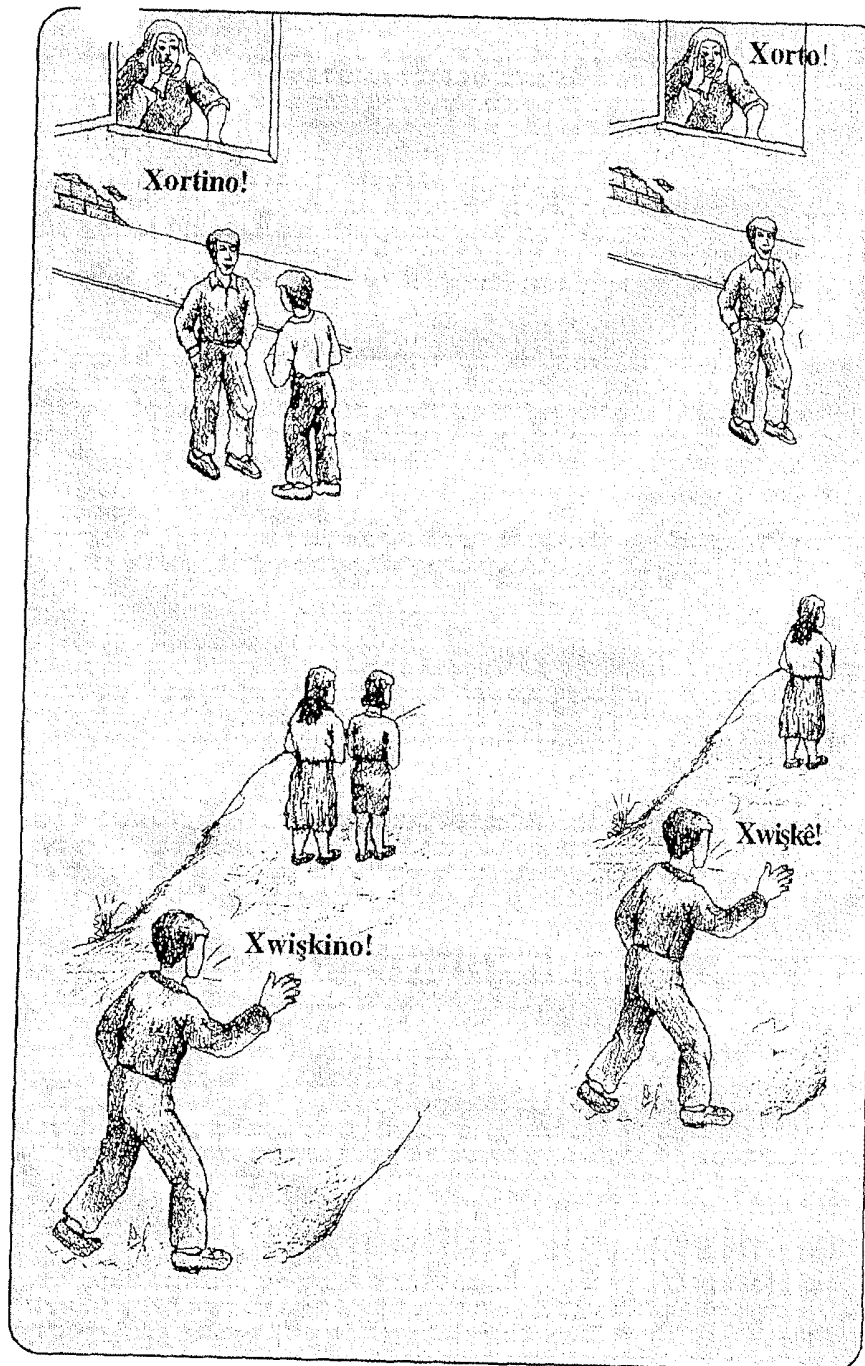
There are also interjections which might be used either as a particle to strengthen a vocative or without a noun.

lê	Hey! (feminine)
lo	Hey! (masculine or plural)

Lê xwişkê!	Hey, sister!
Lo xorto!	Hey, young man!
Lo xortino!	Hey, young men!

lê and **lo** are frequently used in folk songs, usually connoting sadness or joy.

gelî is used when addressing a crowd, or a large number of

people gathered together, such as spectators, audience, etc. (it cannot be used separately and the noun receives the oblique plural ending **-an**)

Gelî hevalan! (Dear) friends!

The vocative endings may also be added to names.

Azado! Hey, Azad!

Zelalê! Hey, Zela!

Evînê! Evin! Hey, Evin!

Lo Mizgîno! Mizgîn! Hey, Mizgîn!

Lê Delalê! Delal! Hey, Delal!

Putting proper names in the vocative has led to many names ending in **ê** or **o**.

Boys' names: Biro, Misto, Soro, Ūso, Heso, Beko

Girls' names: Gulê, Zînê, Fatê, Eyšê, Xecê, Berfê

Bêmalo; bêxaltî, bêxalo.

Bimalo; bixaltî, bixalo.

Çêlekê didoşe Xatê, to didin Fatê.

bê without	mal (m) property, possessions, goods
xaltî (f) aunt	xal (m) uncle bi with
doşin (bidoşe) (vt) to milk	çêlek (f) cow

Baneşan, Xwezî, Nifir Interjections, Wishes, Curses

Aferîn! Well done!, Bravo!
Ax! Ah! Ouh! Ouch!
Ax li min! Poor me!
Ax li min ezo! Woe is me!
Bira! Really?
Bijî! Long live! Well done!
Biv!, biv e! Don't! (addressed to a child to warn against sth. hot)
De! Come on! (making stress on the imperative, encouragement)
De bimeşe lo! Come on, walk!!
Destê te neêşe! May your hand never hurt!
Erik!, Herik! How amazing!
Êvar baş/xweş! Good evening!
Her bijî! Long live! Well done!
Hey! Hey!
Hey lo! Hey lo lo!
Hey lê! Hey lê lê!
Heyf! What a pity!
Heyf e! It is a pity!
Heyfa te! What a pity for you!
Hustê te bişikê! May your neck be broken!
Malava! Bravo! Well done! Thanks!
Mala te ava! Thank you! May your home be prosperous!
Ya te jî! Yours too!
Malxerabo! May your home be ruined!

Ox! Oh!
Oxir be! (Oxira te/we a xêrê be!) Have a good journey! Good bye!
Pix! Bo! Boh!
Qafilqeda li wan keve! May calamity befall them!
Rêya te/we vekirîbe! Have a good journey! (May your road be open!)
Roj baş/xweş! Good day!
Roja te/we xweş! Good day! Have a good day!
Ya te/we jî! You too!
Sehet be! May you enjoy good health! (said to sb. who has just had a bath, haircut, shave, etc.)
Şev baş/xweş! Good night!
Şeva te/we xweş! Good night! Have a good night!
Ya te/we jî! You too!
Şeva te/we bimîne xweş! Have a good night! (When leaving)
Tew!, Tew tew! expressing liking and admiration, especially when sb. is singing.
Tif!, Tifi!, Tifû! Spit on you!
Wax! Alas! What a pity!
Wax li min! Woe is me!
Way! Oh! (expressing surprise)
Wey! Oh! (expressing surprise)
Xwedê ji te razî be! May God be pleased with you!
Xwedê te bihêle! God bless you!
Xwedêyo! Oh God!
Ya! O! Oh!

LÊKERÊN GERANDÎ - NEGERANDÎ TRANSITIVE - INTRANSITIVE VERBS

A **transitive verb** is a verb that is used with a direct object, such as **to break, to throw, to make, to cut**, etc.

An **intransitive verb** is a verb that does not require a direct object, such as **to go, to run, to walk, to sleep, to be**, etc.

Unlike English verbs, Kurdish verbs are either **transitive** or **intransitive**. It is very important to distinguish between transitive and intransitive verbs, as in the past tenses they use different pronouns as the subject. This is why Kurdish dictionaries and grammar books indicate if a verb is transitive or intransitive. In this book *vt* is used to indicate that a verb is transitive, while *vi* indicates that a verb is intransitive.

It would therefore be helpful to review the two groups of Kurdish pronouns (**simple/direct** and **oblique**), before looking at the past tenses.

1st Group (simple - in direct case)

<u>Personal Pronouns</u>	<u>Demonstrative Pronouns</u>	<u>Nouns</u>
Ez I	Ev This; These	No endings
Tu You	Ew That; Those	Azad, Zelal, Karker, etc.
Ew He/She/It		
Em We		
Hun You		
Ew They		

2nd Group (oblique)

<u>Personal Pronouns</u>	<u>Demonstrative Pronouns</u>	<u>Nouns</u>
Min I	Vi This (masc.)	Zelalê
Te You	Vê This (fem.)	Azad(î)
Wi He	Wî That (masc.)	Karkeran (workers)
Wê She	Wê That (fem.)	
Me We	Van These	
We You	Wan Those	
Wan They		

The subject of a **transitive verb** is in the oblique case in the past tenses.

The subject of an **intransitive verb** is in the direct case (simple) in all tenses.

Note that if the subject is in the oblique case, then the direct object should be in the direct case, and vice versa.

DEMA BORÎYA TÊDAYÎ SIMPLE PAST TENSE

A: Intransitive Verbs - Lêkerên Negerandî

As we said above, the subject of such verbs is in the direct case (simple), and they do not require a direct object.

The **past stem** is obtained by dropping the **-in** or **-n** of the infinitive.

The **past stem** of an intransitive verb is used for the third singular person (**ew**), and the appropriate **bûn**/to be suffix (**im, î, in**) is added for the rest.

infinitive	past stem
<u>ketin</u>	ket
<u>çûn</u>	çû
<u>hatin</u>	hat
<u>revîn</u>	revî
<u>meşîn</u>	meşî
<u>bûn</u>	bû
<u>xebitîn</u>	xebitî
<u>qehirîn</u>	qehirî
<u>betilîn</u>	betilî
<u>qedîn</u>	qedî

<u>ketin</u>	to fall	<u>hatin</u>	to come
Ez ketim	I fell	Ez hatim	I came
Tu ketî	You fell	Tu hatî	You came
Ew ket	He/she/it fell	Ew hat	He/she/it came
Em ketin	We fell	Em hatin	We came
Hun ketin	You fell	Hun hatin	You came
Ew ketin	They fell	Ew hatin	They came

-ne negates the verb.

Ez neketim. I did not fall.
Ew nehat. He did not come.
Hun nehatin. You did not come.

As in the present tense, if the past stem ends in a vowel, the first vowel of **bûn** suffixes is dropped: **-im, î, in**. In some regions a **y** is added between the stem and the suffix: **yî**. However, even in those regions, **y** is not used for the stem ending in **î**.

<u>revîn</u>	to run	<u>çûn</u>	to go
Ez revîm	I ran	Ez çûm	I went
Tu revî	You ran	Tu çû(yî)	You went
Ew revî	He/she/it ran	Ew çû	He/she/it went
Em revîn	We ran	Em çûn	We went
Hun revîn	You ran	Hun çûn	You went
Ew revîn	They ran	Ew çûn	They went

<u>meşîn</u> (to walk)		<u>qehirîn</u> (to get angry)	
Ez meşîm	Em meşîn	Ez qehirîm	Em qehirîn
Tu meşî	Hun meşîn	Tu qehirî	Hun qehirîn
Ew meşî	Ew meşîn	Ew qehirî	Ew qehirîn

<u>bûn</u> (to be/become)		<u>betilîn</u> (to get tired)	
Ez bûm	Em bûn	Ez betilîm	Em betilîn
Tu bû(yî)	Hun bûn	Tu betilî	Hun betilîn
Ew bû	Ew bûn	Ew betilî	Ew betilîn

<u>xebitîn</u> (to work)		<u>qedîn</u> (to be finished)	
Ez xebitîm	Em xebitîn	Ez qedîm	Em qedîn
Tu xebitî	Hun xebitîn	Tu qedî	Hun qedîn
Ew xebitî	Ew xebitîn	Ew qedî	Ew qedîn

LÊKERÊN CÊWÎ

Intransitive Kurdish verbs of 2 syllables ending in **-în** have another form of infinitive ending in **-îyan**. In Kurdish we call them **lêkerên cêwî** (twin verbs). Because the past stem is obtained from the infinitive, their past conjugation differs. Such verbs include:

<u>qedîn</u>	<u>qedîyan</u>
Ez qedîm	Ez qedîyam
Tu qedî	Tu qedîya
Ew qedî	Ew qedîya
Em qedîn	Em qedîyan
Hun qedîn	Hun qedîyan
Ew qedîn	Ew qedîyan

<u>meşîn</u>	<u>meşîyan</u>	<u>revîn</u>	<u>revîyan</u>
Ez meşîm	Ez meşîyam	Ez revîm	Ez revîyam
Tu meşî	Tu meşîya	Tu revî	Tu revîya
Ew meşî	Ew meşîya	Ew revî	Ew revîya
Em meşîn	Em meşîyan	Em revîn	Em revîyan
Hun meşîn	Hun meşîyan	Hun revîn	Hun revîyan
Ew meşîn	Ew meşîyan	Ew revîn	Ew revîyan

A compound verb with an intransitive verbal part is **intransitive**, and the one with a transitive verbal part is **transitive**.

1. Ez ji otobozê peya bûm.
2. Tu pir raket(i).
3. Ew hînî Kurdî bû.
4. Em li balafirê siwar bûn.
5. Azad bû mamoste.
6. Zelal xwendekar bû.
7. Ew duh li xwendegehê bûn.
8. Ew roja Sêşemê li kargehê bû.
9. Ma tu roja Çarşemê li ku bû.
10. Ez li gund bûm.
11. Ma hun kengî bûn mamoste?
12. Em par bûn mamoste.
13. Ma tu kîjan salê bû pîlot?
14. Ez du sal berê bûm pîlot.
15. Ew kengî li vir bûn?
16. Ew du seet berê li vir bûn.
17. Doh kî li malê bû?
18. Doh xweha min li malê bû.
19. Ma tu kengî çuyî malê?
20. Ez hefta çuyî çûm malê.
21. Hun kengî revîyan?
22. Em sibehîni revîyan.

23. Ew kengî hat malê?
24. Ew du meh berê hat malê.
25. Ma tu pir betilî?
26. Erê, ez pir betilîm.
27. Ma tu duh revîya?
28. Na, ez duh nerevîyam.
29. Pirtûk ji masê ket.
30. Ders 10 deqe berê qedîya.
31. 5 kes ji otobozê peya nebûn.
32. 10 kes li otobozê siwar bûn.
33. Şeva çuyî xewa min nehat.
34. Em duh pir dereng ketin nav nivînan.
35. Ma ew hefta çuyî hînî peyvikên nuh bûn?
36. Ew doh seet di 7:00'an de ji xew rabûn.

1. I got off the bus. 2. You slept a lot. 3. He learnt Kurdish. 4. We boarded the plane. 5. Azad became a teacher. 6. Zelal was a student. 7. They were in the school yesterday. 8. He was at the office on Tuesday. 9. Where were you on Wednesday? 10. I was in the village. 11. When did you become teachers? 12. We became teachers last year. 13. What year did you become a pilot. 14. I became a pilot two years ago. 15. When were they here? 16. They were here two hours ago. 17. Who was at home yesterday? 18. My sister was at home yesterday. 19. When did you go home? 20. I went home last week. 21. When did you run? 22. We ran in the morning. 23. When did he/she come home? 24. He/she came home two months ago. 25. Did you get very tired? 26. Yes, I got very tired. 27. Did you run yesterday? 28. No, I did not run yesterday. 29. The book fell off the table. 30. The lesson finished 10 minutes ago. 31. 5 people did not get off the bus. 32. 10 people got on the bus. 33. I could not sleep last night. 34. Yesterday we went to bed very late. 35. Did they learn the new words last week? 36. Yesterday they woke up at 7:00.

B: Transitive Verbs - Lêkerên Gerandî

Transitive verbs are those which require a direct object. In the past tenses their subjects are in **the oblique case**. This means that they use oblique pronouns and nouns with oblique endings as the subject. Because the subject is in the oblique, the object is in the **direct case (simple)**.

The past stem is used for all persons.

kirin (to do)

Min/te/wî/wê/me/we/wan kir. (I/you/he/she/it/we/you/they did.)

gotin (to tell/say)		nêrîn (to look)	
Min got.	Me got.	Min nêrî	Me nêrî
Te got.	We got.	Te nêrî	We nêrî
Wî/wê got.	Wan got.	Wî/wê nêrî	Wan nêrî
xwarin (to eat)		xwastin* (to want)	
Min xwar	Me xwar	Min xwast	Me xwast
Te xwar	We xwar	Te xwast	We xwast
Wî/wê xwar	Wan xwar	Wî/wê xwast	Wan xwast
pirsîn (to ask)		dîtin (to see)	
Min pirsî	Me pirsî	Min dît	Me dît
Te pirsî	We pirsî	Te dît	We dît
Wî/wê pirsî	Wan pirsî	Wî/wê dît	Wan dît

Before attempting to do the sentences, it would be helpful to keep in mind that the object is in the direct case (simple), and the verb agrees with the object. That means that because we do not inflex the object, we add the appropriate ending to the verb where it is necessary. The verb therefore receives **-in** when the object is plural.

Min ew dît (I saw him/her/it). **Min ew dîtin** (I saw them).

1. Me pirtûk xwend.
2. Me pirtûk xwendin.
3. Wî sêvek xwar.
4. Wî 5 sêv xwarin.
5. Wan ew dît.
6. Wan ew dîtin.
7. Ma we ew nivîsîn?
8. Min mase kişand.
9. Min mase kişandin.

(*) xwastin is also spelled as xwestin, past stem: xwest.

10. Wê çi pirsî?
11. Wê çi pirsîn?
12. Me name nivîsî.
13. Me name nivîsin.
14. Ma wan hevok ducar kir?
15. Ma wan hevok ducar kirin?
16. Min ew hînî Kurdî kir.
17. Min ew hînî Kurdî kirin.

1. We read the book. 2. We read the books. 3. He ate an apple. 4. He ate 5 apples. 5. They saw him/her. 6. They saw them. 7. Did you write them? 8. I pulled the table. 9. I pulled the tables. 10. What did she ask? 11. What (things) did she ask? 12. We wrote the letter. 13. We wrote the letters. 14. Did they repeat the sentence? 15. Did they repeat the sentences? 16. I taught him Kurdish. 17. I taught them Kurdish.

All the verbs ending in **-andin** are transitive.

Wî xwendekar betiland.	He tired the student.
Wî xwendekar betiland <u>in</u> .	He tired the students.
Me ders qedand.	We finished the lesson (class).
Me ders qedand <u>in</u> .	We finished the lessons.
Wan mase kişand.	They pulled the table.
Wan mase kişand <u>in</u> .	They pulled the tables.

A noun gets the appropriate oblique ending, when used as the subject. Nouns used as the object are in the direct case.

Xezalê name xwend.	Xezal read the letter.
Azad(i) name nivîsî.	Azad read the letter.
Xwendekaran ew betiland <u>in</u> .	The students tired them.
Zelalê Azad dît.	Zelal saw Azad.
Hesen(i) Zelal dît.	Hesen saw Zelal.
Zaroyan sêv xwar <u>in</u> .	The children ate the apples.
Bijîşkê got.	The doctor (fem.) said.
Bijîşk(i) got.	The doctor (masc.) said.
Bijîşkan got.	The doctors said.

The verb receives **-im**, when the object is **ez** (I/me).

Te ez dît <u>im</u> .	You saw me.
Wî ez dît <u>im</u> .	He saw me.

Normally the verb receives **î**, when the object is **tu** (you). However this rule is not applied in many regions. It is not applied at all to the past stem ending in **î**.

Min tu dît(î).	I saw you.
Wan tu dît(î).	They saw you.
Wî tu nivîsî.	He wrote you.

As always, prepositional objects are in the oblique case.

Me ji wan pirsî.	We asked them.
Wan bi gogê lîst.	They played ball.
Wî ji wê hez kir.	He loved her.
Te li min mêze kir.	You watched me.
We li me nêrî	You looked at us.
Min li wan guhdarî kir.	I listened to them.
Zelalê bêrîya we kir.	Zelal missed you.
Azad dest bi dersê kir.	Azad started the lesson.
Karkeran dest bi kar kirin.	The workers started the work.

1. **Min êvarî rojname xwend.**
2. **Wî îro seet di 8:00'an de taştê xwar.**
3. **Te ew kengî nivîsî?**
4. **Min ew duh nivîsî.**
5. **Ma we seet di 12:00'an de firavîn xwar?**
6. **Na, me seet di 12:00'an de firavîn nexwar.**
7. **Ma wan seet di çendan de şîv xwar?**
8. **Wan seet di 20:00'an de şîv xwar.**
9. **Dersê kengî dest pê kir?**
10. **30 deqe berê dest pê kir.**
11. **Mamoste kengî dest bi dersê kir?**
12. **Wî du deqe berê dest pê kir.**
13. **Wê hevok li lînûska xwe nivîsîn?**
14. **Belê, wê ew li lînûska xwe nivîsîn.**

1. I read the newspaper in the evening. 2. He had a breakfast at 8.00 today. 3. When did you write it? 4. I wrote it yesterday. 5. Did you have lunch at 12.00? 6. No, we didn't have lunch at 12.00. 7. What time did they have dinner. 8. They had dinner at 20.00. 9. What time did the class start? 10. It started 30 minutes ago. 11. What time did the teacher start the class. 12. He started it 2 minutes ago? 13. Did she write the sentences in her notebook? 14. Yes, she wrote them in her notebook.

FERHENGOK

bang (f) call	nuha, niha now
boyax (f) paint	pê girtin vt to hold, to grab
çêkirin (çêke, çêbike) vt to make, to repair	selik (f) basket
dan (bide) vt to give	silab (f) greeting, hello
destûr (f) permission	sobe (f) stove
girtin (bigire) vt to close, to shut; to turn/switch off; to take, to receive; to catch	stendin (bistîne) vi to get, to receive
hewa (f) air, weather	şandin (bişîne) vt to send
hewadar airy	şuştin (bişo) vt to wash
hewadar kirin vt to air, ventilate	telefon (f) telephone
hêkerûn (f) omelette	toz (f) dust
hilkişîn (hilkişe) vi to climb up	tu any, none
îro today	vala empty
îşev tonight	vekirin (veke) vt to open; to turn/switch on
îsal this year	vê êvarê this evening
kelandin (bikelîne) vt to boil	vê sibê (vêşê) this morning
kelîn (bikele) vi to boil, to be boiled	vê heftê this week
kirê (f) rent	vê mehê this month
kirê kirin vi to rent	vêxistin (vêxe) vt to light
kur kirin vt to cut (hair), to shave	wê gavê then, (if) so
li cem with, in sb's presence	wêne (m) picture, painting, photo
man (bimîne) vi to stay, to remain	xistin (bixe) vt to put, to drop, to let fall

The indirect object of **dan** (to give) follows the verb in the oblique case.

Min pêûsek da Şevînê. I gave a pen to Şevin.
Te ew da kê? To whom did you give it?
Min da wê. I gave to her.

da and wê/wî may be contracted to **dayê**.

Ma te pirtûk da wê? Did you give the book to her?
Erê, min dayê. Yes, I gave (it) to her.
Ma wî lînûsk da Şevînê? Did he give the notebook to Şevin?
Erê, dayê. Yes, he gave (it) to her.
Te çi da Azad? What did you give to Azad?
Min dirav dayê. I gave him money.

The verb **telefon kirin** may be used as follows:

Min telefonî wî kir. I phoned him.
Min ji wî re telefon kir. I phoned him.

bang (call) and **kirin** form a compound verb: **bang kirin** (to call), **î** connects **bang** to the indirect object.

We bangî kê kir? Whom did you call?
Me bangî Azad kir. We called Azad.
Te çima bangî Xezalê kir? Why did you call Xezal?

In the spoken language, **bang** may be contracted to **ban** or **ba**; **-î** is not used in that case.

We ba kê kir? Who did you call?
Me ba Azad kir. We called Azad.

Dersê niv seet berê dest p

Me do di birkê de bi avjenî lîst.

Min şeva çuyî peyvikên Kurdî ducar kirin.

Ez bi Mizgîn re niv seetê meşîyam.

Em doh pir revîyan.

Ders 5 deqe berê qedîya.

Ew seet di 9:00'an de ket nav nivinan.

DÎYALOG 5

- Roj baş. Dilo li wir e?
- Roj baş, Xecê. Ma te dengê min nas nekir? Ez Birûsk im.
- Erê welleh, Birûsk. Min dengê te nas nekir? Tu çawa yî?
- Baş im, sipas dikim. Dilo jî nuha derket, çû mala xalê min.
- Tişt nabe. Ez şeva çûyî hatim

mala we, hun ne lê bûn. Hun li ku bûn?

- Rast e, em ne li malê bûn. Em bi xweha Sîno re çûn sînemayê.
- Filîm çawa bû?
- Pir xweş bû.
- Qey hun dereng hatin malê?
- Em seet di 12:30'an de hatin malê. Lê, min çend seetan pirtûk xwend. Ez dûre raketim. Dilo zû raket, ew vêsê jî zû rabû. Em îşev li malê ne, tu çima îşev nayê?
- Baş e. Ez seet di 8:00'an de li wir im. Gavê bi xweşî bimîne.
- Tu jî.

The past stem of **hebûn** (to have) is **hebû**, **hebûn** for plural objects.

Pênûseke min hebû.	I had a pen
Wî sê kur hebûn.	He had three sons.
Ma diravê te hebû?	Did you have money?
Na min dirav tunebû.	No, I didn't have money.
Li malê 5 mirov hebûn.	There were 5 people at home.
Wê rojê goştê me tunebû.	That day, we didn't have any meat.
Yê me hebû, yê wan tunebû.	We had, they didn't have.

şuştin (to wash) and **xwe** or **serê xwe** form a compound verb: **xwe şuştin** or **serê xwe şuştin** meaning **to take a bath, to wash oneself**.

Min do xwe şuşt.	I took a bath yesterday.
Wê vêsê serê xwe şuşt.	She took a bath this morning

sekinîn and **li benda** or **li hêvîya** form a compound verb: **li benda/hêvîya yekî/tiştêkî sekinîn** (to wait for sb/sth., to expect sb/sth.)

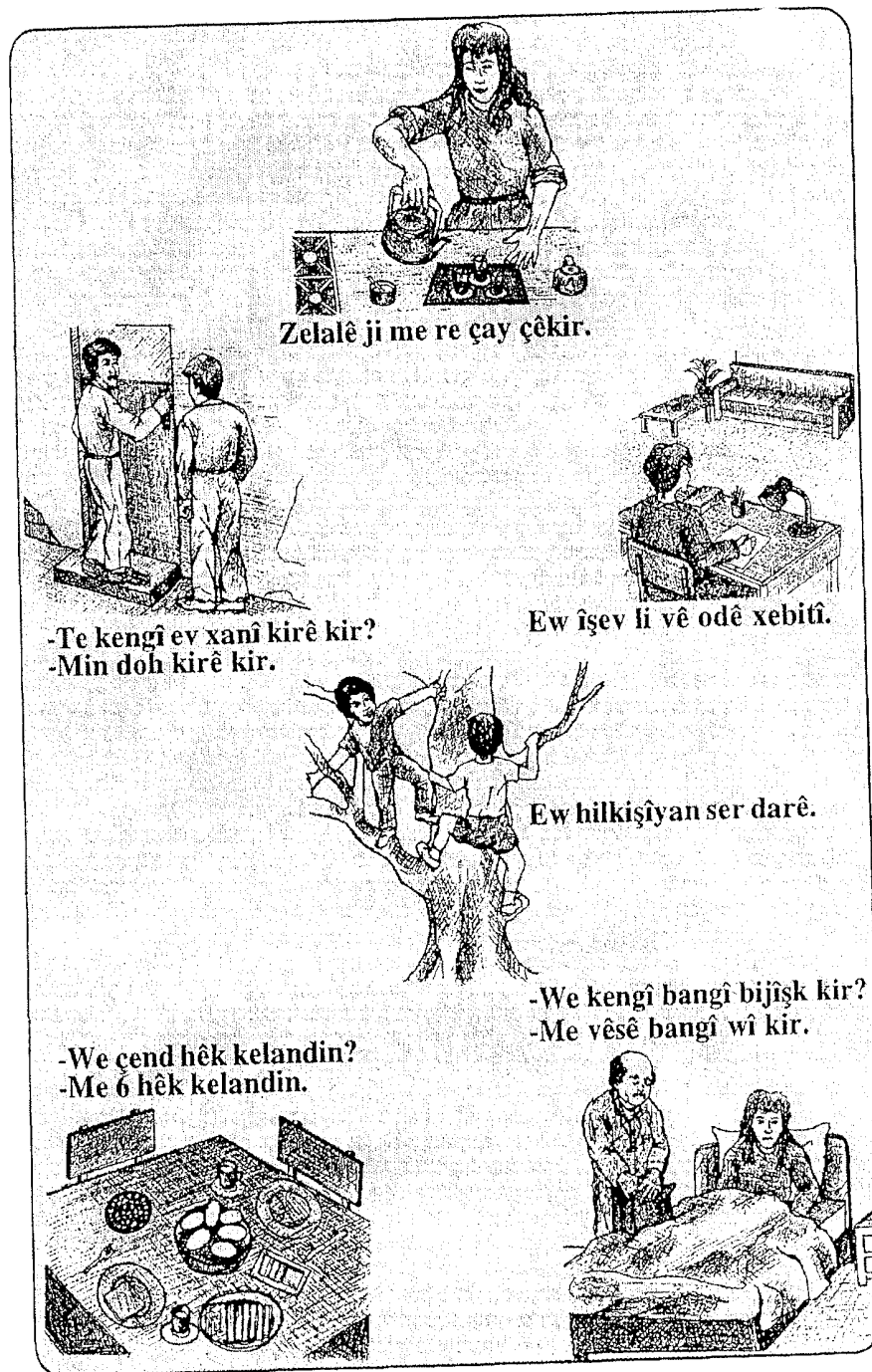
1. Tu li benda kê sekinî?
2. Ez li benda Azad sekinîm.
3. Ez niv seetê li hêvîya te sekinîm.
4. Ew li hêvîya Xezalê sekinî.

1. Whom did you wait for? 2. I waited for Azad. 3. I waited for you for half an hour. 4. He waited for Xezal.

1. Min vê sibê oda xwe hewadar kir.
2. Wan 5 deqe berê solên xwe paqij kirin.
3. Wî 3 deqe berê derî vekir.
4. Wan seetek berê pênûsên xwe tûj kirin.
5. Wê 10 deqe berê televîzyon vekir.
6. Me seetek berê radyo girt.

7. We çima derî girt?
8. Me vêsê sobe vênexist.
9. Wan kengî cixarên xwe vêxistin?
10. Wî niv seet berê elektrîk vêxist.
11. Me do hêk kelandin.
12. Wan êvarî hêkerûn çêkir.
13. Av 5 deqe berê kelîya.
14. Min îşev rîya xwe kur kir.
15. Ma wî hefta çûyî porê xwe kur kir?
16. Duh Elî û Mizgîn hilkişîyan ser darê.
17. Wê roja Îniyê telefonî bavê xwe kir.
18. Me duh êvarî bangî bijîşk kir.
19. Te kengî derî girt?
20. Min nuha derî girt.
21. Wan radyo du deqe berê girt.
22. Leşkeran hefta çûyî Serbest girt.
23. Min pê girt, wî jî şuşt.
24. Baş bi wî bigire.
25. Wî li van wênayan nêrî.
26. Em şeva çûyî ji sînemayê meşîyan malê.
27. Wan duh xwe şuştin.
28. Min ew nivîs bi tîpnevîsê nivîsî.
29. Me vê sibê mamoste dît; silab da me.
30. Min ew pirtûk hefta çûyî da wan.
31. Ez duh bi Xezalê re peyivîm.
32. Min nameya te du hefte berê stend.

1. I aired my room this morning. 2. They cleaned their shoes 5 minutes ago. 3. He opened the door 3 minutes ago. 4. They sharpened their pens one hour ago. 5. She turned on the TV 10 minutes ago. 6. We turned off the radio one hour ago. 7. Why did you shut the door? 8. We didn't light the stove this morning. 9. When did they light their cigarettes? 10. He turned on the light half an hour ago. 11. We boiled eggs yesterday. 12. They made omelette in the evening. 13. The water boiled 5 minutes ago. 14. I had a shave tonight. 15. Did he have a haircut last week? 16. Yesterday Elî and Mizgîn climbed the top of the tree. 17. She phoned her father on Friday. 18. We called the doctor yesterday evening. 19. When did you shut the door? 20. I have just shut the door. 21. They turned off the radio 2 minutes ago. 22. The soldiers caught Serbest last week. 23. I held it and he washed. 24. Hold him tight. 25. He looked at these paintings. 26. We walked home from the cinema last night. 27. They had a bath yesterday. 28. I wrote that text with the typewriter. 29. We saw the teacher this morning; he said "Hello" (He greeted us). 30. I gave that book to them last week. 31. I talked to Xezal yesterday. 32. I received your letter two weeks ago.

Min bi pitikê gîrt,
wê jî ew şuşt.

Me seet di 12:00'an de solên
xwe boyax kirin.

Bavê min seetek berê hat.

Em doh êvarî
çûn mala Rojînê.

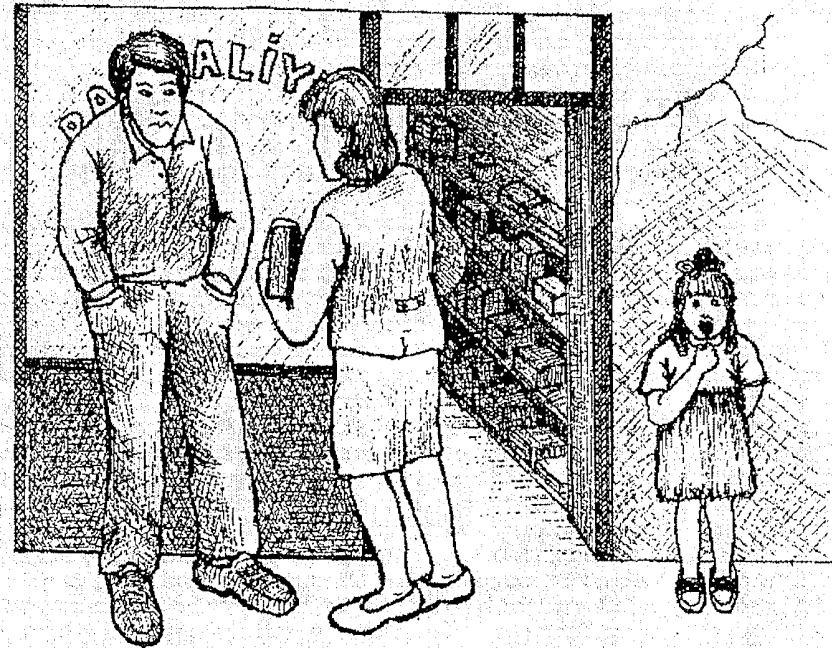

Ew 5 deqan li seknokê sekinîn.

Wê hefta çuyî porê
xwe kur kir.

DÎYALOG 6

- Aram, xêr e, çî te heye? Tu do nehat kar.
- Ez nexweş bûm.
- Te bangî tixtor kir?
- Na, ez çûm cem wî.
- Tu nuha baş î?
- Erê, lê ez doh gişa rojê di nav nivînan de mam.
- Tu îro jî naçî kar?
- Na, min telefon kir û destûr xwest.
- Derbashûyî be!
- Gelek sipas! Roj baş!
- Roj baş!

DÎYALOG 7

- Sibeh xweş, Xelîl, tu kengî ji gund hat?
- Ez du hefte berê hatim.
- Dê û bavê te çawa bûn?
- Baş bûn. Silab kirin.
- Wekî din çi li gund hebû?
- Tiştêkî nuh tunebû.
- Tu li ku dimînî?
- Ez li otelekê dimînim.
- Ma te ji xwe re xanîyek kirê nekîr?
- Na, min tu xanîyê kirê nedît.
- Wê gavê tu mêvanê min î. Bimeşe!

HÎNDARÎ 12

1) Fill in the gaps using the words in brackets in the Simple Past Tense and translate the sentences into English afterwards.

- a) doh otoboz ajot. (I)
- b) Ma te vêsê agir? (to light)
- c) şeva çûyî şiv nexwar. (he)
- d) Hefta çûyî, me di birkê de bi avjenî (to swim)
- e) Meha çûyî, baran pir (to rain)
- f) Min ji wî (to believe)
- g) Te ez pir (to tire)
- h) Îro ez pir (to get tired)
- i) Tu seetek berê bi ku de? (to go)
- j) Bi rastî min ne....., bavê min (to see)
- k) Ma te kincê xwe kengî (to wash)
- l) Me hêkerûn (to make)
- m) Ma mamoste çi li depreş? (to write)
- n) Wan nîv seet berê (to start)
- o) Ma wî ji te pir? (to like)
- p) We çend hêk? (to boil)
- r) Ma ew ji ku? (to fall)
- s) Kî mala we? (to come)

2) Translate the following sentences into Kurdish Hevokên jêrîn wergerînin Kurdî.

- a) I painted the door yesterday morning.
- b) We went to cinema last night.
- c) Were you at home this morning?
- d) No, I was not at home this morning.
- e) Did you take a bath yesterday?

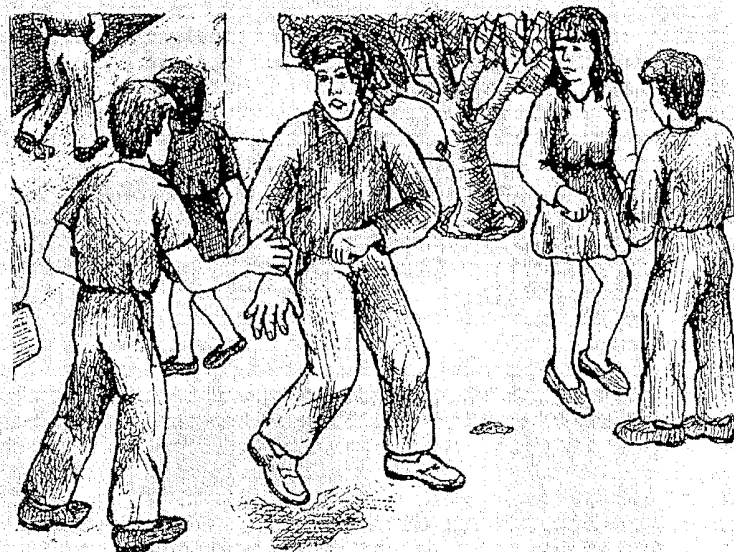
- f) No, we didn't have a bath yesterday. We had a bath this morning.
 g) When did you wash the glasses?
 h) I washed them half an hour ago.
 i) To whom did Zelal talk?
 j) She talked to her mother.
 k) To whom did you give my book?
 l) I gave your book to Evin.
 m) Did you boil the water properly?
 n) Did you have a shave this morning?
 o) Did you empty the basket?
 p) No, they did.
 r) Did they stay at home yesterday?
 s) No, they went to the market, but I stayed at home.

**3) Ji peyvikan hevokan çêkin (Dema Borîya Têdayî).
 Make sentences using the words (Simple Past Tense).**

MÎNAK: ez, çûn, mal: Ez çûm malê.

- a) ew, sekinîn, seknok:
 b) hun, hatin, gund:
 c) we, vêsê, rî, kur kirin:
 d) wî, do, rî, kur kirin:
 e) tu, revîn, îro, pir:
 f) ez, hefta çûyî, betilîn, pir:
 g) kî, xwendegeh, çûn:
 h) wan, nivîsîn, name, pênc, şeva çûyî:
 i) wê, min, silab dan:
 j) kê, xwendin, pirtûk:
 k) min, bang kirin, Xezal:
 l) ders, dest pê kirin, seet, nîv, berê:
 m) te, pê girtin, çi:
 n) we, kê, nêrîn, li:
 o) wan, nivîsîn, çi:

4) Dîyaloga jêrîn wergerînin Îngilîzî.

- Roj baş!
- Roj baş! Tu çi dixwazî? Zû bibêje, karê min heye.
- Xêr e, çî te heye? Tu ewqas zû diçî ku?
- Nuha, te ji bo vê bangî min kir?
- Na, na. Neqehire! Ez do çûm Îstembolê.
- Ji min re çî?
- Min li wira birayê te dît.
- Zû bipeyive! Ez dereng mam.
- Destûr bide, ez dipeyivim. Birayê te got ...
- Got çî?
- Silab kir.
- Ewqas?
- Erê, ewqas.
- Careke din silaban ji min re nîne!

JI ZARGOTINA KURDAN

Qazî

Rojekê gundîyekî çar pezên xwe ji bo firotinê birin bajêr. Di rê de, zilamek lê rast hat, got:

- Roj baş! Tu diçî ku?
- Ez pezên xwe ji bo firotinê dibim bajêr.
- Ez dikirim. Lê pere bi min re tune. Ez li bajêr didim te.

Çûn gîhaştin bajêr. Lê zilêm perê gundî nedayê. Got:

- Ev pezên min in. Perê çî? Tu derewan dikî.

Çûn cem Qazî. Qazî ji gundî re got:

Şhadên te hene?

- Na.
- Wexta ku we bazar kir, kî li cem we hebû?
- Kesek tunebû.
- Li dora we çî hebû?
- Ji xêndî zinarekî tiştêk tunebû.
- Here, wî zinarî bîne!

Gundî dikira biçûya. Zilamê din kenîya. Qazî got:

- Tu çima dikenî?
- Ma tu nabînî çiqas bêheş e?
- Ma zinar ji cihê xwe radibe û tê bajêr?
- Wê gavê gundî rast dibêje.
- Ji bêheşî pezên xwe dane te.
- Perê wî bidê!

bêheş fool, stupid
bêheşî (f) foolishness
dikira biçûya he was
about to go
ji xêndî except
lê rast hatin vi meet
by chance
qazî judge
şhad witness
zinar rocks

Se Hemû Se Ne

Yekî li deştê seyêk dît, rahişt kevirekî mezin li serê se xist û di cîh de kuşt. Hevalê wî got:

- Ma tu ji Xwedê natirsî? Te ev seyê bêguneh kuşt?
- Tu nizanî, par li zozên seyêkî ez girtim, ez bi zorê jê xelas bûm.
- Malxerab, seyê zozanan li ku seyê deştan li ku?
- Na, se hemû se ne.

deşt (f) plain
bêguneh innocent
bi zorê hardly
kuştin (bikuje) vt to kill
malxerab May your home
be ruined
se,seg dog
zozan (f) high plateau,
mountain pasture

**Bi kevçî kom kir,
bi heskê belav kir.**

belav kirin vt to distribute hesk (f) ladle
kom kirin vt to collect, to save

FERHENGOK

ajotin (bajo) vt to drive

bes enough

çun ava vi (sun) to set

der (f) place

diz thief

ev ... e/in for

êdî, îdî any more, no more

gavê for now, for the time being,

so far, as yet

gerin (bigere) vi to walk around,
to roam around

hevdu, hevûdu one another

hilatin (hilê) vi (sun, moon, etc.)
to rise

hiştin (bihêle) vt to leave, to
let, to allow

hîn, hîna, hêj as yet, so far

jê ... vir de since

ji ber vê yekê this is why, for

this reason

ji kengî de how long (since
when)

komel (f) association

nas acquaintance; familiar

nas kirin vt to know, to
recognize

qet ever, never

rûniştin (rûne) vi to sit

sîwan (m) umbrella

vemirandin (vemirîne) vt
(a fire) to put out, to extin-
guish, to switch off

vemirîn (vemire) *Ing* (a fire,
a light) to go out, to die down,
to fade

xwar down, downwards;
crooked, curved

zûde, zûve for a long time (past)

DEMA BORÎYA DÛDAR PRESENT PERFECT TENSE

Dema Borîya Dûdar/Present Perfect Tense refers to a past action or event the effects of which are still felt at the present time, or when there are no clear indications about the time that the action took place.

A: Intransitive Verbs

The appropriate **bûn** (to be) ending used after a vowel (**me, yî, ye, ne**) is added to the **past stem**.

BÛN

after a consonant	after a vowel
Ez karker im.	Ez mamoste me.
Tu karker î.	Tu mamoste yî.
Ew karker e.	Ew mamoste ye.
Em karker in.	Em mamoste ne.
Hun karker in.	Hun mamoste ne.
Ew karker in.	Ew mamoste ne.

The ending agrees with the subject.

When the past stem ends in a consonant the letter **i** is used for sound agreement: **-ime, -iyî, -iye, -ine.**

Ez çûme (I have gone)

Tu çûyî*

Ew çûye

Em çûne

Hun çûne

Ew çûne

Ez hatime (I have come)

Tu hatiyî*

Ew hatiye

Em hatine

Hun hatine

Ew hatine

Hilatin (hilê) is a compound verb. It includes the preverbal **hil** (up) and **hatin** (to come). The letter **h** has been dropped in the course of time.

Roj hiltê. The sun is rising/rises.

Roj hilat. The sun rose.

Roj hilatiye. The sun has risen.

(*) In some regions the second singular person receives **-iye** instead of **-iyî**. Emir Celadet Bedirxan too preferred **-iye**; however it does not agree with the subject and is not as common as **-iyî**.

Roj diçe ava The sun is setting/sets.

Roj çû ava The sun set.

Roj çûye ava The sun has set.

The words **rojhat** (east) and **rojawa** (west) are formed from those verbs. **rojawa** is often contracted to **roawa** (as **roj** to **ro**) in the spoken language.

rûniştin is made up of the preverbial **rû-** and **niştin**. Therefore **di-** and **na-** are placed after **rû** in the present tense.

Ez rûniştim. I sat.

Ez rûniştîme. I have sat.

Ew rûdine. He is sitting/sits.

Em rûnanin. We are not sitting/don't sit.

Dema Borîya Dûdar may also be used for the present perfect continuous (progressive) tense.

1. **Ez hînî Îngîlîzî bûme.**
2. **Ev sê roj in, ez neçûme wir.**
3. **Ez li wan deran pir gerîyame.**
4. **Em ji Îlonê vir de nemeşîyane.**
5. **Ji Adarê vir de baran nebarîyaye.**
6. **Binêre! Hozan ketiye xwar!**
7. **Em hîna neçûne bajêr.**
8. **Ma Mizgîn çûye gund?**
9. **Gavê neçûye.**
10. **Dê û bavê te hatin?**
11. **Gavê nehatine.**
12. **Ji doh vir de ez ders nexebitîme.**
13. **Ma roj hilatiye?**
14. **Erê, deh deqe berê hilat.**

15. **Kî hatine?**

16. **Elî û Azad hatine, lê belê Zînê û Berfê hêj nehatine.**

17. **Hun ji kengî de li vir rûniştine?**

18. **Ev du seet in, em rûniştine.**

19. **Şerzan bûye mamoste, lê belê em hîna nebûne.**

20. **Ma, tu çima li vir mayî?**

21. **Ez li bende xwişka xwe me.**

22. **Derî ji kengî de vebûye?**

23. **Ma Silo raketiye?**

24. **Na, hîna raneketiye.**

25. **Ma zaro ji xew rabûne?**

26. **Erê, rabûne.**

1. I have learnt English. 2. I haven't been (gone) there for 3 days. 3. I have walked around those places a lot. 4. We haven't walked since September. 5. It hasn't rained since March. 6. Look! Hozan has fallen down. 7. We haven't gone to the city yet. 8. Has Mizgîn gone to the village? 9. He hasn't gone yet. 10. Did your parents come? 11. They haven't come yet. 12. I haven't studied since yesterday. 13. Has the sun risen? 14. Yes, it rose 10 minutes ago. 15. Who have come? 16. Elî and Azad have come, but Zînê and Berfê haven't come yet. 17. How long (since when) have you been sitting here? 18. We have been sitting (here) for two hours. 19. Şerzan has become a teacher, but we haven't yet. 20. Why have you stayed here? 21. I am waiting for my sister. 22. How long (since when) has the door been open? 23. Has Silo slept? 24. No, he hasn't slept yet. 25. Have the children woken up? 26. Yes, they have woken up.

B: Transitive Verbs

past stem + -ye for all persons. **-ye** is replaced by **-iye** when the past stem ends in a consonant.

Min nivîsîye. (I have written.)

Min kiriye. (I have done.)

Te nivîsîye.

Te kiriye.

Wî/wê nivîsîye.

Wî/wê kiriye.

Me nivîsîye.

Me kiriye.

We nivîsîye.

We kiriye.

Wan nivîsîye.

Wan kiriye.

HEBÛN

Min hebûye (I have had)
Te hebûye
Wî/wê hebûye

Me hebûye
We hebûye
Wan hebûye

The verb agrees with the direct object, therefore **-ye** is replaced with the plural ending **-ne**, **-iye** with **-ine**, when the object is plural.

Min name nivîsiye.	I have written the letter.
Min name nivîsîne.	I have written the letters.
We ew dîtîye.	You have seen him/her.
Ma we ew nedîtine?	Haven't you seen them?
Min hêkek kelandiye.	I have boiled an egg.
Min 5 hêk kelandîne.	I have boiled 5 eggs.

When the direct object is **ez** the ending is **-me**, **-yî** for **tu**.

Wî ez dîtîme.
Me tu dîtîyî.

The prefixes **bi-**, **di-**, **na-** and **ne-** lose their vowels, when they are used with verbs beginning with a vowel, such as **ajotin** (to drive), **axaftin** (to speak), etc.

Biajo!	Bajo!	Drive!
Ez diajom	Ez dajom	I am driving/drive .
Ew naajo	Ew najo	He is not driving/doesn't drive.

zûde (zûve) is the contraction of **ji zû de (ji zû ve)** and means for a long time past. **ve** and **de** are spelled as **va** and **da** in some regions.

Ez ji zû ve (zûve) li vir im.	I have been here for a long time.
Ma tu ji zû de (zûde) hatiyî?	Have you been here for a long time?
Wî ji zû ve ez nedîtîme.	He hasn't seen me for a long time.

1. **Ma we firavîn xwariye?**
2. **Na, me hîn nexwariye.**
3. **Ma wan hîna dest bi kar nekirine?**
4. **Na, hîna dest pê nekirine.**
5. **Ma derî vekirî maye?**
6. **Erê, zarokan ew vekirî hiştiye.**
7. **Wan ji zû ve derî vekirine.**
8. **Ma we pace girtine?**
9. **Na, me hîna negirtine.**
10. **Ma we taştê xwariye?**
11. **Te qet teqsi ajotiye?**
12. **Na, min qet neajotiye.**
13. **Wan Xezal li bajêr dîtîye.**
14. **Ma we sobe vexistiye?**
15. **Na, me hîna vênexistiye.**
16. **Ma agirê Newrozê vemirîye?**
17. **Na, ew qet venamire?**
18. **Zaroyan sobe vemirandine.**
19. **Te ji kengî de rîya xwe kur nekiriye?**
20. **Ev çar meh in, min rîya xwe kur nekiriye.**
21. **Ev pênc roj in, min xwe neşuştîye.**
22. **Ev çar sal in, me kurê xwe nedîtîye.**
23. **Min name nivîsîne.**
24. **Te pirtûk dane kê?**
25. **Min ew dane Zelalê.**
26. **Ma we Îstembol dîtîye?**
27. **Na, me Îstembol nedîtîye, lê belê me gelek bajarên mezin dîtîne.**
28. **We radyo girtiye?**
29. **Belê, me radyo girtiye, lê me televîzyon vekirî hiştiye.**
30. **Ma av kelîyaye?**
31. **Belê, ji zû ve kelîyaye.**

1. Have you had lunch? 2. No, we haven't yet. 3. Haven't they started working yet? 4. No, they haven't started yet. 5. Has the door remained open? 6. Yes, the children have left it open. 7. They have opened the doors for a long time. 8. Have you closed the windows? 9. No, we haven't closed them yet. 10. Have you had breakfast? 11. Have you ever driven a car? 12. No, I have never driven (a car). 13. They have seen Xezal in the city. 14. Have you lit the stove? 15. No, we haven't lit it yet. 16. Has the fire of Newroz gone out? 17. No, it never goes out. 18. The children have put the stove out. 19. How long haven't you shaved? 20. I haven't had a shave for 4 months. 21. I haven't had a bath for 5 days. 22. We haven't seen our son for 4 years. 23. I have written the letters. 24. To whom have you given the books? 25. I have given them to Zelal. 26. Have you seen (been to) Istanbul? 27. No, we haven't been to Istanbul, but we have been to many large cities. 28. Have you turned off the radio? 29. Yes, we have turned off the radio, but we have left the TV on. 30. Has the water boiled? 31. Yes, it has been boiling for a long time.

Compare **Dema Borîya Têdayî** with **Dema Borîya Dûdar**, in the following sentences:

Ez doh çûm sînemayê.

Ev çar roj in ez neçûme sînemayê.

Tu şeva çûyî seet di çendan de raket(i)?

Ma tu qet raneketiya?

Ew îşev zû hat.

Ew hîna nehatiye.

Em vêsê bi wan re revîyan.

Em zûve nerevîyane.

Ma hun duh pir meşîyan?

Ma hun pir meşîyane?

Ew vêsê pir betilîn.

Ew pir betilîne.

Min hefta çûyî pirtûkên xwe li mala Berfînkê hiştin.

Min pirtûkên xwe li mala Berfînkê hiştine.

Te wê rojê çi kir?

Te çi kiriye?

Wî duh Azad li ber derî hişt./Kê Azad li ber derî hiştiye?

JI ZARGOTINA KURDAN

Axa û Xulam

Axa rojekê nexweş ket, bangî xulamê xwe kir, got:

- Here, ji tixtor re bibêje, Axayê min nexweş ketiye.

Bibêje, serê wî werimîye bûye

kundir, pozê wî werimîye bûye gêzer, çepilê wî werimîye bûye xiyar, zikê wî werimîye bûye zebes, lingê wî werimîye bûye av.

Xulêm got:

- Axa, ez ê bi kurtî bibêjim, were Axayê min bûye bostan.

bostan (f) vegetable patch/garden

berdan (berde) *vt* to let go, to

leave, to give up

çepil (m) arm

Ez ê bi kurtî bibêjim. I will

briefly say

gêzer (f) carrot

gor (f) grave

kundir (m) marrow, pumpkin

sond xwarin *vt* to swear

tixtor doctor

werimîn (biwerime) *vt* to swell

xiyar (m) cucumber

xulam servant

zebeş (m) water-melon

- Bavo min dizek girtiye!

- Berde!

- Ez berdidim, ew min bernade!

Bavê xwe kuştiye, bi gora wî sond dixwe.

HÎNDARÎ 13

A) Diyaloga jêrîn bixwînin û pirsan bersîv bikin.

Read the following dialogue and answer the questions.

- Rojda, ma tu zûve hatiyî vî welatî?
- Erê, ev du sal in.
- Tu qet çûyî Almanayê?
- Na ez qet neçûme Almanayê. Lê ez çûme Fransayê û min Parîs dîtîye.

1. Ev çend sal in Rojda hatiye vî welatî?
2. Ma Rojda Fransa dîtîye?
3. Rojda çend caran çûye Almanayê?

B: Nivîsara jêrîn bixwînin û pirsan bersîv bikin.

Read the following text and answer the questions.

LONDON

Par ez û Bişar çûn Londonê. Hewa carinan pir germ, carinan jî pir sar bû. Baran pir bû. Em li muze, park û gelek derên din gerîyan. Me derên herî bi nav û deng wek Big Ben, Çemê Thames, Tower Bridge, Trafalgar Square, Parlamento, Buckingham Palace, hwd. giş dîtîn. Ez bi Îngîlîzî dizanim, lê Bişar nizane. Ew bi Almanî dizane; li şîrketeke Alman xebitîye; ji ber vê yekê, bi Almanan re pir peyivîye, ew baş nas kirine. Ew zane ew jî çi hez dikin û ji çi hez nakin. Ew tim jî min re dibêje: "Bawer, Îngîlistan ji te re xweş e, lê ji min re Almanya xweş e. Ji ber ku min ew baş nas kirine."

1. Kî kengî çûn Londonê?
2. Ma li Londonê baran hindik barîyaye?
3. Kê ji Londonê hez kir û kê jê hez nekir?
4. Kê Alman baş nas kirine?
5. Herdu hevalan kîjan derên bi nav û deng dîtîne?
6. Kî di şîrketeke Alman de xebitîye?
7. Ma Bişar dizane Alman ji çi hez dikin.

C) Translate *Dema Borîya Têdayî* into *Dema Borîya Duçar*.
Dema Borîya Têdayî wergerînin *Dema Borîya Dûdar*.

1. Ez neçûm gund.
2. Tu hat malê.
3. Ew zû raket.
4. Em pir revîyan.
5. Hun hêdî meşîyan.
6. Ew ji xew ranebûn.
7. Min taştê xwar.
8. Te otoboz ajot.
9. Wî em dîtîn.
10. Wê qehwe çênekir.
11. Me du pirtûk xwendin.
12. We li wan mêze kir.
13. Wan çay vexwarin.

D) Fill in the gaps.

Cihên vala tije bikin.

1. Ez hîna (to sleep)
2. Ma tu ji zû ve ne.....? (to walk)
3. Ew du seet berê (to come)
4. Em duh Mêrdînê. (to go)
5. Ma hun zûde? (to sit)
6. Ma ew du sal berê li kuderê? (to be)
7. Min do Serbest ne..... (to see)
8. Ma te hîna ew ne.....? (to see)
9. Ev çend sal in wî otoboz ne.....? (to drive)
10. Ev sê roj in wê tiştê ne..... (to eat)
11. Ew du deqîqe berê ... cem Mizgîn û Azad (to go)
12. Ma we qet hesp ne.....? (to see)
13. Ji Tebaxê vir de wan em ne..... (to see)

FERHENGOK

bapêş (f) cold, flu
bi bapêşê ketin vi to have a cold/flu
derxistin (derxe) vt to take out, to bring out
diran (m) tooth
êş (f) ache, pain
êşîn, êşîyan (biêşe) vi to hurt, to ache
guh (m) ear
herikîn (biherike) vi to flow
ling, nig (m) leg
nexweşî (f) illness

nexweşxane (f) hospital
pê (m) foot
serma (f) cold
serma girtin vt to have a cold
ser, serî (m) head
sorik measles
sorik derxistin to have measles
şikestî (bişikê) vi to break, to be broken
ta (f) fever, temperature
ta girtin lg to have a fever
zik (m) stomach, abdomen

çi yê or its contraction **çî** together with the verb **hebûn** is used in forming such expressions as **What's wrong with you? What's the matter with you?**, etc.

Çî wê heye?
Guhê wê diêşe.

What's wrong with her?
 She has an earache.

Çî te heye?
Ez bi bapêşê ketime.

What's the matter with you?
 I've had a flu.

Le Aram?
Wî sorik derxistiye.

And Aram?
 He has measles.

Nalînê ta girtiye.

Nalîn has (had) a fever.

Le bavê te çawa ye?
Ew baş e; tişteki wî tune ye.

And how is your father?
 He is fine; there is nothing wrong with him.

Bawer, pozê te çima ewqas diherike?!
 Bawer, why does your nose run so much?

Diranên wê diêşin.

Du roj berê lingê wê şikest.

Serê min diêşe.

Wê serma girtiye.

Zikê wî diêşe.

BILANÎ (DEMA NUHA) OPTATIVE MOOD (PRESENT)

Bilanî is the verbal form expressing desire, wishing, wanting, preference, etc.: eg. in Greek, not in English. It also forms the basis for the **subjunctive mood**, the **future tense**, and some other verbal forms which will be dealt with later.

Bilanî is formed by replacing **di-** of the present tense with **bi-**

dîtin (bibîne)	
Dema Nuha	Bilanî
Ez <u>dibînim</u>	Ez <u>bi</u> bînim
Tu <u>dibînî</u>	Tu <u>bi</u> bînî
Ew <u>dibîne</u>	Ew <u>bi</u> bîne
Em <u>dibînin</u>	Em <u>bi</u> bînin
Hun <u>dibînin</u>	Hun <u>bi</u> bînin
Ew <u>dibînin</u>	Ew <u>bi</u> bînin

It may also be formed by using the **imperative singular** based upon the third person (**ew**), replacing **e** with an appropriate **bûn ending for the rest: -im, -î, -in.**

dîtin (to see); **Bibîne!** (See!); **Ew bibîne** (Bilanî)

Ez <u>bi</u>bînim	Em <u>bi</u>bînin
Tu <u>bi</u>bînî	Hun <u>bi</u>bînin
Ew <u>bi</u>bîne	Ew <u>bi</u>bînin

Negation: **bi-** is replaced with **ne-**.

Ez nebînim, Tu nebînî, Ew nebîne

Note that the only difference between the negative of **bilanî** and **dema nuha** is **na-** and **ne-**.

As there is no equivalent English verbal form matching **Bilanî**, we have to use such expressions as **I'd rather, I want, Let me, I wish**, etc. when translating Kurdish sentences. The appropriate expression depends on the context.

The words **bila** or **ka** might be used to strengthen **bilanî**.

Ka ez bipeyivim.	Let me speak.
Tu bipeyivî.	I want you to speak.
Bila ew bipeyive.	Let him speak.
Ka em bipeyivin.	Let's speak.
Hun bipeyivin.	I'd rather you speak.
Bila ew bipeyivin.	Let them speak.

In translating these Kurdish sentences, I have tried to give the readers an idea about how to interpret **bilanî**. Note that as there is no equivalent English verbal form, it is important to interpret **bilanî** from the context.

The **third personal pronouns** may be dropped, when used with **bila**.

1. **Ji Azad re bibêje, bila (ew) wî bibîne.**
2. **Bila ew neçin kar.**
3. **Bila (ew) zû bimeşe.**
4. **Ka em herin sînemayê.**
5. **Ka em birevin.**

1. Tell Azad to see him. 2. Don't let them go to work/Tell them not to go to work//I don't want them to go to work. 3. Tell him/her to walk fast. 4. Let's go to cinema. 5. Let's run.

Hatîn		Werîn (were)
Regular (Bihê)	Contraction (bê)	
Ez bihêm	Ez bê m	Ez werim
Tu bihê	Tu bê (yî)	Tu werî
Ew bihê	Ew bê	Ew were
Em bihên	Em bê n	Em werin
Hun bihên	Hun bê n	Hun werin
Ew bihên	Ew bê n	Ew werin

Çûn (biçe)

Ez biçim
Tu biçî
Ew biçe
Em biçin
Hun biçin
Ew biçin

Herîn (here)

Ez herim
Tu herî
Ew here
Em herin
Hun herin
Ew herin

Bûn (be)/to be

Ez bim
Tu bî
Ew be
Em bin
Hun bin
Ew bin

Bûn (bibe)/to become

Ez bibim
Tu bibî
Ew bibe
Em bibin
Hun bibin
Ew bibin

In some regions **bila** is spelled as **bira**.

Bila ava sar be. I'd like cold water.
Bila av sar bibe. I'd like the water become cold.
Bila kêreke tûj be. I'd like a sharp knife.
Bila ne piçûk bin. I don't want them small.
Bila mezin nebin. Don't let them grow.
Bila ne şêrîn be. I don't like it sweet.
Bila şêrîn nebe. Don't let it become sweet.
Bira hewa germ bibe, dûre here/Let it get warm, then go.

Bira baş be, bira dereng be.

Hebûn (hebe)

to exist		to have	
affirmative	negative	singular	plural
Ez hebim	tunebim	Min hebe	Min hebin
Tu hebî	tunebî	Te hebe	Te hebin
Ew hebe	tunebe	Wî hebe	Wî hebin
Em hebin	tunebin	Wê hebe	Wê hebin
Hun hebin	tunebin	Me hebe	Me hebin
Ew hebin	tunebin	We hebe	We hebin
		Wan hebe	Wan hebin

Çêkirin (çêke)

Ez çêkim	çênekim
Tu çêkî	çênekî
Ew çêke	çêneke
Em çêkin	çênekin
Hun çêkin	çênekin
Ew çêkin	çênekin

Rabûn (rabe)

Ez rabim	ranebim
Tu rabî	ranebî
Ew rabe	ranebe
Em rabin	ranebin
Hun rabin	ranebin
Ew rabin	ranebin

The compound verbs with a **preverbal** do not take **bi-**.

Other compound verbs take **bi-**.

Dest pê kirin (dest pê bike) Mêze kirin (mêze bike)

Ez dest pê bikim/nekim
Tu dest pê bikî/nekî
Ew dest pê bike/neke
Em dest pê bikin/nekin
Hun dest pê bikin/nekin
Ew dest pê bikin/nekin

Ez mêze bikim/nekim
Tu mêze bikî/nekî
Ew mêze bike/neke
Em mêze bikin/nekin
Hun mêze bikin/nekin
Ew mêze bikin/nekin

1. Seet bû dozdeh, ez êdî rakevim.
2. Dereng bû, ez biçim.
3. Baran dibare, ez sîwana xwe bibim.
4. Bila Azad zû were, bavê wî nexweş e.
5. Bila ew nên (neyên), em bes in.
6. Hun neçin, bila ew werin.
7. Tu dersa xwe çêkî ha!
8. Em êdî herin, bavê me nuha hatiye.
9. Bila zarokan nebetilînin.
10. Bira derî baş bigire, li vê taxê diz pir in.
11. Ka em telefonî wî bikin, bila îro were vir.
12. Bila Azad neçe, Ûso wî nas dike bila ew biçe.

1. It is (became) 12.00, I'd better sleep now. 2. It is (became) late, I'd better go. 3. It's raining, I'd better take my umbrella. 4. Tell Azad to come quickly, his father is sick. 5. Tell them not to come, there are enough of us. 6. You, don't go, let them come. 7. Make sure you do your homework! 8. Let's go now, our father (may) have come by now. 9. Tell them not to tire the children. 10. Tell him/her to shut the door properly, there are many thieves in this neighbourhood. 11. Let's phone and ask him to come here today. 12. I don't want Azad to go, Uso knows him, tell him to go.

Bila diz hebin, şevereş pir in.

Bila meriv mêr be, kelemê ber çavê neyar û dijminan be.

Derîyo, tu dar bî, serê min sitar bî.

Bila hindik be, bila rindik be.

Bira dilê meriv xweş be, bira balîfa meriv kevir be.

Ne dixwim gêlazan, ne didim hevrazan.

balîf (f) pillow
hevraz (m) upward slope
kelem (m) thorn
gêlaz (f) cherry

mêr brave man
neyar enemy
rindik nice, fine
sitar (f) shelter

dar wood, wooden
diz thief
şevereş, şevreş (f) dark night

JI ZARGOTINA KURDAN

Axa û Bexik

Berxekî axayekî hebû. Rojekê xwest ku berxik serjê bike.
Berxik: Ez naxwazim tu min serjê bikî, heta ku sala min diqede.

Axa: Baş e, ez te serjê nakim, heta ku sala te tijî bibe.

Salek qedîya. Axa:

- Berxik, tu çawa yî. Ma em salek din jî bisekinin?

- Na, na, bes e.

- Çima bes e? Dinya xweş e.

- Na, bes e. Min her çar demsal dîtin: havîn, payîz, zivistan û bihar. Ma tiştêkî din heye?

- Na, sala din jî, cardin her çar in.

- Wa ye tiştêkî din tune. Wê gavê min serjê bike.

FERHENGOK

beyanî morning, tomorrow	hişyar bûn <i>vi</i> to wake up
birin (bibe) <i>vt</i> to take	hişyar kirin <i>vt</i> to wake(sb) up
biskekê, bistekê for a while	çakêt (m) jacket (of a suit)
biskeke din soon (after a while)	malîn (bimale) <i>vt</i> to sweep
çer ku as soon as	meha bê next month
dirav (m) money	sibe tomorrow
dirûnker tailor	sibehê, sibê in the morning
dusibe the day after tomorrow	sibehînî in the morning
gihaştin (bigihêje) <i>vi</i> to reach	

DEMA PÊŞÎ - FUTURE TENSE

subject + ê (yê after a vowel) + bilanî.

<u>Bilanî</u>	<u>Dema Pêşî</u>	
Ez bixwim	Ez ê bixwim	I will eat
Tu bixwî	Tu yê bixwî	You will eat
Ew bixwe	Ew ê bixwe	He/she/it will eat
Em bixwin	Em ê bixwin	We will eat
Hun bixwin	Hun ê bixwin	You will eat
Ew bixwin	Ew ê bixwin	They will eat

Botan ê bixwe.	Botan will eat.
Silo yê bireve.	Silo will run.

The only difference between **bilanî** and **dema pêşî** is the future indicator **ê**.

Tu and **ê** might be contracted to **tê** in the spoken language.

Tê bixwî.	You will eat.
Tê werî.	You will come.

ew ê might be contracted to **wê**.

Wê bixwe.	He/she/it will eat.
Wê bixwin.	They will eat.
Wê rakevin.	They will sleep.
Wê rakeve.	He/she/it will sleep.

This contraction (**wê**) may also be used with a noun.

Azad wê bê.	Azad will come.
Mizgîn û Bawer wê bixwin.	Mizgîn and Bawer will eat.

Although **ê** is considered as the contraction of **dê** by some grammarians, **dê** is not in common use. Some writers use a apostrophe to show that **d** has been omitted.

Azad dê (Azad'ê) rakeve.	Azad will sleep.
Şevîn dê (Şevîn'ê) wî bibîne.	Şevîn will see him.

ne- is used for the negation.

Note that the negative of the **present tense** may sometimes be used instead.

Ma ew'ê bi me re were?
Na, ew'ê bi me re neyê (ew bi me re nayê).
Kî yê vexwe, kî yê venexwe?
Ez'ê vexwim, lê ew'ê venexwe (ew venaxwe).

Hebûn

Min ê hebe (I will have)	Me yê hebe
Te yê hebe	We yê hebe
Wî yê hebe	Wan ê hebe

dê: min dê hebe, etc..

Di Îlonê de gelek diravê min ê hebe.
 Di Îlonê de min dê gelek dirav hebe.

Bûn		to be/become
(be)	(bibe)	
Ez ê bim	bibim	I will be/become
Tu yê bî	bibî	You will be/become
Ew ê be	bibe	He/she/it will be/become
Em ê bin	binin	We will be/become
Hun ê bin	binin	You will be/become
Ew ê bin	binin	They will be/become

1. Di 1997'an de ez ê mamoste bim.
2. Di 1997'an de ez ê bibim mamoste.
3. Nivro av ê germ be.
4. Nivro av ê germ bibe.
5. Pir nexwin, hun ê qelew bibin.
6. Wê seetê ez ê ne li vir bim.
7. Ji min re hinek av bîne, bila sar be.
8. Nuha nîne, bila sar bibe.
9. Ez ê sibe zû ji xew rabim.
10. Beyanî ew ê seet di 8:00'an de hişyar bibe.
11. Ew ê beyanî nameyekê binivîsin.
12. Em ê îşev zû rakevin.
13. Ew ê sibe Îngîlîzî bixebitin.
14. Hun ê roja Yekşemê oda min jî bimalin?
15. Na, em ê oda te nemalin (Em oda te namalin).
16. Ma tuyê deriyê xwe kengî boyax bikî? Pir gemarî bûye.
17. Balafir dê seet di 10:00'an de bê.
18. Meha bê, em ê bi balafirê biçin Parîsê.

19. Ma tê sibe bêyî mala me?
20. Na, ez ê dusibe werim.
21. Tu yê sibe seet di çendan de Hozan bibînî?
22. Ez ê wî seet di deh û nîvan de bibînim.
23. Wê kengî televizyonê veke?
24. Wê biskeke din veke.
25. Zozan wê kengî bigihêje vir?
26. Wê seeteke din bigihêje.
27. Ma otoboz'ê seet di çendan de bigihêje Mêrdînê?
28. Ew ê seet di 10:25'an de bigihêje.
29. Hun ê çima bimalin?
30. Ji ber ku, mêvan ê bîn.
31. Bavê min ê kengî telefonî me bike?
32. Ew ê meha bê telefon bike.
33. Ma ew ê ji te bawer bike?
34. Erê, wê ji min bawer bike.
35. Hun ê kengî û li ku bi avjenî bilîzin?
36. Em ê piştî nîro di birkê de bi avjenî bilîzin.
37. Tu yê pirtir bêriya kê bikî?
38. Bes bireve, tê bibetilî.
39. Kurê te yê bibe çi?
40. Ew ê bibe mamoste.
41. Ew ê çi çêkin?
42. Ew ê hêkerûn çêkin.
43. Ew ê çi bide min?
44. Ew ê hinek dirav bide te.
45. Hun ê kê bibînin?
46. Em ê gelek mirovan bibînin.
47. Dirûnker ê çakêtê min bidirû.
48. Tu yê ewqas fêkî ji kê re bibî?
49. Ez ê ji girtîyan re bibim.
50. Ew ê çi bikelînin?
51. Ew ê hêkan bikelînin.
52. Em ê li ku bimînin?
53. Em ê li otelekê bimînin.

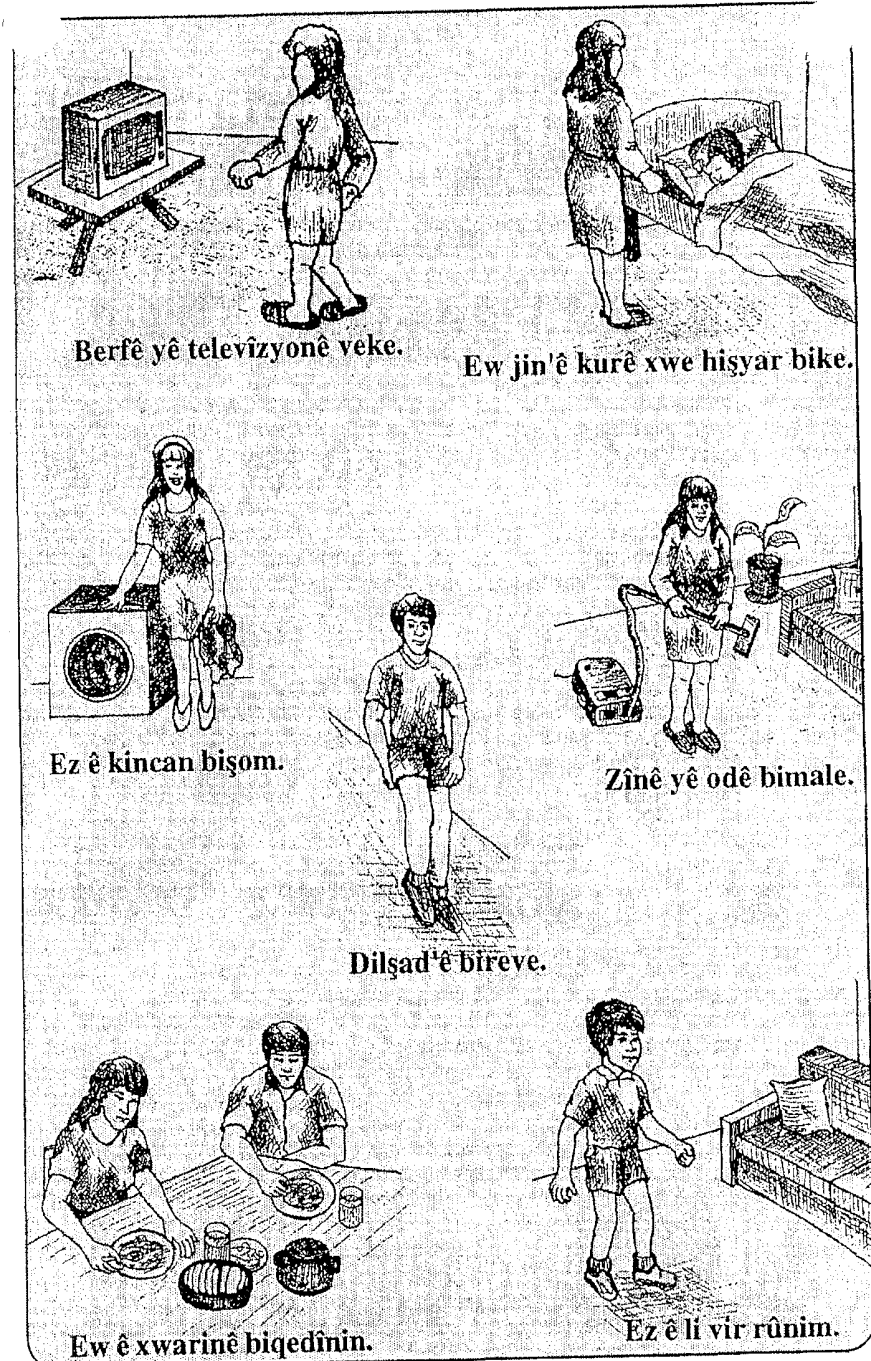
1. I will be a teacher in 1997. 2. I will become a teacher in 1997. 3. The water will be hot at noon. 4. The water will become hot at noon. 5. Don't eat much, you will become fat. 6. I will not be there at that hour (time). 7. Bring me some water, let it be cold. 8. Don't bring (it) now, let it become cold. 9. Tomorrow I will wake up early. 10. Tomorrow he will wake up at 8:00. 11. They will write a letter in the morning. 12. We will sleep early tonight. 13. They will study English tomorrow. 14. Will you sweep my room too on Sunday? 15. No, we will not sweep your room (We are not sleeping your room). 16. When will you paint your door? It has become very dirty. 17. The plane will come (arrive) at 10:00. 18. We will go to Paris by air (plane) next month. 19. Will you come to our home tomorrow? 20. No, I will come the day after tomorrow. 21. At what time are you going to see Hozan tomorrow? 22. I will see him at 10:30. 23. When will he/she turn on the TV? 24. He/she will turn (it) on soon (after a while). 25. When will Zozan arrive here? 26. He will arrive one hour later. 27. What time will the bus arrive in Mêrdîn? 28. It will arrive at 10:25. 29. Why are you going to sweep? 30. Because, the guests will come (are coming). 31. When will my father phone us? 32. He will phone next month. 33. Will he/she believe you? 34. Yes, he/she will believe me. 35. When and where will you swim? 36. We will swim in the pool in the afternoon. 37. Whom will you miss more? 38. Don't run any more, you will get tired. 39. What will your son become? 40. He will become a teacher. 41. What will they make? 42. They will make an omelette. 43. What will he/she give me? 44. He/she will give you some money. 45. Who will you see? 46. We will see many people. 47. The tailor will sew my jacket. 48. To whom will you take so many fruits? 49. I will take (them) to the prisoners. 50. What are they going to boil? 51. They are going to boil eggs. 52. Where will we stay? 53. We will stay in a hotel.

ÇER KU - AS SOON AS

çer ku acts as a conjunction and forms a subordinate clause together with a verb in **bilanî** when it refers to future time.

1. Çer ku ez bigihêjim wir, ez ê ji te re telefon bikim.
2. Çer ku ez wî bibînim, ez ê jê re bibêjim.
3. Çer ku wan em dîtî, bangî me kirin.
4. Çer ku ew hat, me bi gogê lîst.
5. Çer ku tu gihast wir, birayê min bibîne.

1. As soon as I arrive there, I will phone you. 2. As soon as I see him, I will tell him. 3. As soon as they saw us, they called us. 4. We played ball, as soon as he came. 5. See (meet) my brother, as soon as you arrive (there).

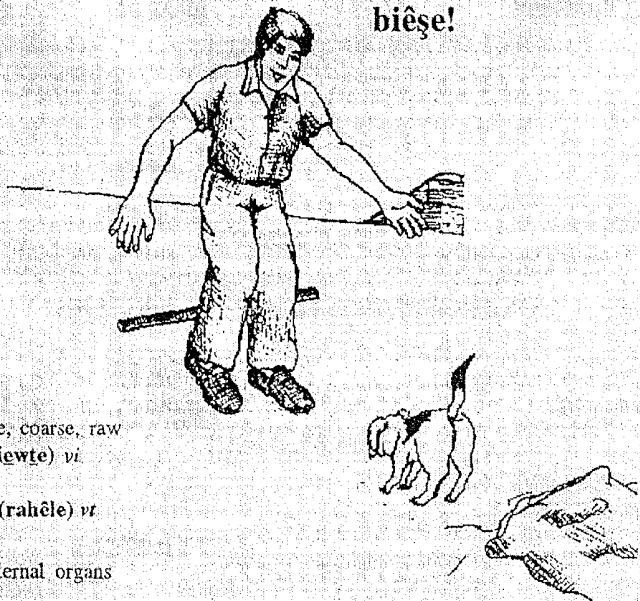

JI ZARGOTINA KURDAN

Mêrik diçe malê, dibîne
ku kûçikê wî êrd dixwe.
Rahîhêle darekî ku li
kûçik bixe. Lê kûçik ber
bi wî tê û diwete. Mêrik
dibêje:

- Bavo, bavo! Tu çima
diwetî, min got ard
xav e, hinavê te yê
biêşe!

xav crude, coarse, raw
ewtin (biewte) *vi*
to bark
rahiştin (rahêle) *vr*
to lift
hinav internal organs

Kevaniya Bîrsar

Rojekê yek diçe malekê dibe mêvan. Kevaniya malê jê re
şorbê çêdike û datîne ber, lê kevçî ji bîr dike. Mêvan dibîne
ku kevanî fahm nake, dibêje:

- Xwişkê! Xwişkê! Ka ji kerema xwe re kêrê bîne!
- Mêvanê ezîz, ma tê kêrê çi bikî?
- Ez ê guhê xwe jêkim, bikim kevçî, şorbê pê bixwim.

bîrsar forgetful

şorbe (f) soup

ezîz dear

Ardû Ji Me Re Çi?

Li gundekî kalek û keça wî hebûn. Havînî gundî giş ji xwe re ardû berhev dikin; keç dibêje:

- Bavo! Em jî ji xwe re ardû berhev bikin.
- Keçê heta ku zivistan bê, ez ê bimirim. Tu ji xwe re berhev dikî, bike.
- Heta ku zivistan bê, ez ê jî mêr bikim. Îcar ardû ji min re çi?

Zivistan tê ne kalo dimire, ne jî keça wî mêr dike. Herdu jî di xanîyê sikûsar de dimînin.

ardû fuel
berhev kirin *vt* to collect

mêr kirin *vr* (a woman) to get married
sikûsar icy

HÎNDARÎ 14

A: Hevokên Jêrîn Wergerînin Kurdî.

1. He is eating an apple.
2. I am reading a newspaper.
3. Are you doing the exercises?
4. We are repeating the new words.
5. Where are you going?
6. They are watching TV.
7. We had breakfast at 7.00.
8. I taught Kurdish to Dara.
9. Did you learn Kurdish?
10. The sun rose.
11. Did you fall?
12. They boiled eggs.
13. What have you (plural) caught?
14. I haven't sewn it yet.
15. Since when has he not come here?
16. We haven't seen them for a long time.
17. Have you not started yet?
18. Have they got tired?
19. Let him go.
20. Don't open the windows, you will catch cold.
21. I will tell you many things.
22. Will she love you?
23. Hasan will rent a house.
24. They will stay here.
25. What will you write?
26. When will they finish this?

B: Hevokên jêrîn wergerînin Dema Pêşî.

1. Ez wî dibînim.
2. Ew derî vedike.
3. Em pir xebitîne.
4. Min ji xwe re vezeleyek kirîye.
5. Me sobe vêxist.
6. Wan televîzyon vekir.

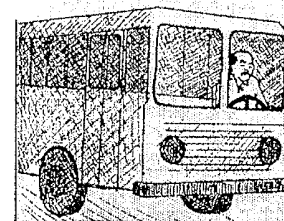
7. Ma hun li otobozê siwar bûn?
8. Hun kengî peya bûn?
9. Wê çi şuşt?
10. Tu wan nas dikî?
11. Ez bûme teral.
12. Bila xwendekar biçin xwendegehê.
13. Wan çi xwastin?
14. We çi xwar?
15. Wî pir xwend.
16. Ma te ode malt?
17. Hun gihastin trêne?
18. Em biskekê peyivîn.
19. Ez bi zimanê xwe dipeyivim.
20. Ew bêrîya me dikin.

C: Cihên vala tijî bikin.

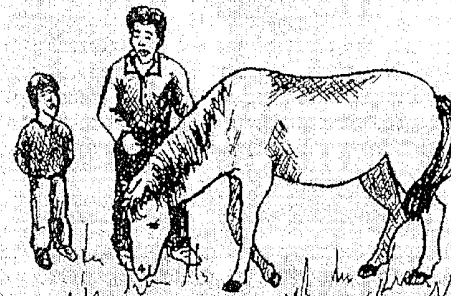
1. Ez bapêşê ketime.
2. Ez herim Diyarbekirê.
3. Kî yê te hez bike?
4. yê pir bibetilî.
5. bêrîya welatê xwe dikim.
6. Ma tixtor ê te binêre?
7. Wan li me guhdarî (Dema Borîya Têdayî)
8. pir henekan dikî.
9. Ew ê te re çi bibêje?
10. Hewa her diçe sar

D: 5 hevokên çewt bibînin.

1. Ez ê sibe xwe bişom.
2. Hun ê meha bê werin?
3. Ez ê çûm malê.
4. Ew ê guhdarî dike.
5. Em ê derî zû girin.
6. Tê rîya xwe kur bikî?
7. Ma hun ê pir bimeşin?
8. Azad dê sibehê li vir be.
9. Bila Mizgîn li vir mîne.
10. Kî yê ji mamoste re dibixwîne?

Ez dizanim otobozê bajom.

-Ma tu kanî lê siwar bibî?
-Erê, ez kanim.

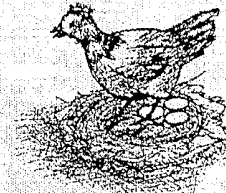
Ew karin elektrîkê vêxin.

Seydo nikane bigihêje wan.

Em kanin zû birevin.
Lê, Seydo nikane.

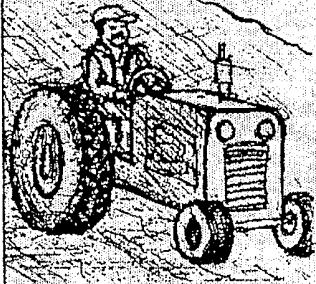

Mirîşk dikane hêkan bike.

Berfînk zane bi avjenî bilîze.

Ew kane terextorê bajo.

-Hun çi dixwazin?
-Em dixwazin Azad bibînin.

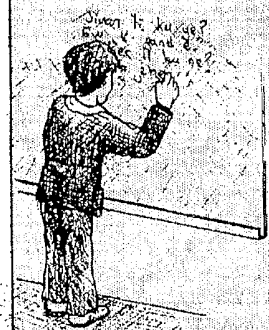

Ew kane bifire.

Em dikarin wî bibînin,
lê ew nikare me bibîne.

Ew zane bi Kurdî binivîse.

Ew dixwazin bi wan re bilîzin.

FERHENGOK

azad free

azadî (f) freedom

beza fast

birçî hungry

birçî bûn vi to be/get hungry

kanîn (bikane) to be able to, can

karîn (bikare) to be able to, can

kenîn (bikene) vi to smile

kirîn (bikire) vt to buy

nezan ignorant, uneducated,
inexperienced

şer (m) war, battle, fight

şer kirin vi to fight

tajî greyhound

têr satisfied, full

têrbûn vi to be/get satisfied/full

Weleh by God

wisa like this, so, such

xuya apparent, visible, seen

xuya ye (ku) apparently

zanîn (bizane) vt to know

KANÎN

kanîn (bikane) means to be able to, can. The following verb must be in bilanî. Kanîn is also used without di- and it takes ni- instead of na- when negated. It also has the form karîn (bikare).

Ez (di)kanim (kanim)

Tu (di)kanî (kanî)

Ew (di)kane (kane)

Em/hun/ew (di)kanin (kanin)

Beq nikane cot bajo.

(cot ajotin vt to plough)

1. Ez kanim biçim wir.
2. Ma tu kanî seet di 6:30'an de hişyar bibî?
3. Erê, ez kanim. Lê tu nikanî ewqas zû hişyar bibî.
4. Ew kane min hişyar bike.
5. Em kanin wî ji vir derxin.
6. Ma hun kanin otobozan bajon?
7. Ew nikanin nuha rûnin.

8. Kes nikane vî agirî vemirîne.
9. Ez kanim wan nas bikim, lê ew nikanin min nas bikin.
10. Tu karî vê bibî malê?
11. Ūso pir jîr e; ew kane li her derê bilîze.
12. Ma hun kanin bigihêjin balafirê?
13. Belê, em kanin.
14. Bawer kane şevê pirtûkekê bixwîne; lê belê Azad nikane mehê pirtûkekê jî bixwîne.
15. Ew pir beza ne, kanin ji tajîyekî zûtir birevin.
16. Ez ji Gulê bezatir im, her tim ji wê zûtir dimeşim.
17. Ev mase pir giran e, em nikanin wê rakin.
18. Osman dibêje, em kanin vî xanîfî bikirin.
19. Tu kanî wan balafiran bibînî?
20. Na, ez nikanim; xuya ye çavên te pir baş in.
21. Mamosteya me kane bi Kurdî bixwîne û binivîse.

1. I can go there. 2. Can you wake up at 6:30? 3. Yes, I can. But you can't wake up so early. 4. He can wake me up. 5. We can take him out of here. 6. Can you drive buses? 7. They can't sit now. 8. Nobody can put this fire out. 9. I can recognize them, but they can't recognize me. 10. Can you take this home? 11. Ūso is very skillful, he can play anywhere. 12. Can you catch the plane? 13. Yes, we can. 14. Bawer can read a book in a night, but Azad can't even read a book in a month. 15. They are very fast, they can run faster than a greyhound. 16. I am faster than Gulê, I always walk faster than her. 17. This table is very heavy, we can't lift it. 18. Osman says, we can buy this house. 19. Can you see those planes? 20. No, I can't, it seems that your eyes are very good. 21. Our teacher can read and write in Kurdish.

The verb following **xwastin** (to want, to ask) must also be in **bilanî**.

1. Ez dixwazim herim welatê xwe.
2. Kî naxwaze bibe dewlemend?
3. Tu dixwazî bi xwe re çî bibî?
4. Ew dixwaze bavê xwe bibîne.
5. Em dixwazin li vê derê rûnin.
6. Ma hun naxwazin li Londonê bimînin?

7. Na, em naxwazin lê bimînin; em dixwazin herin.
8. Em dixwazin wî li vir bihêlin.

1. I want to go to my country. 2. Who does not want to become rich? 3. What do you want to take with you? 4. He/she wants to see his/her father. 5. We want to sit here. 6. Don't you want to stay in London? 7. No, we don't want to stay, we want to go. 8. We want to leave him here.

ZANÎN - TO KNOW

Zanîn (to know (how)) is also used in conjunction with **bilanî**, and like **kanîn**, it is negated with **ni-** and the prefix **di-** is often dropped.

Ez (di)zanim	Em (di)zanin
Tu (di)zanî	Hun (di)zanin
Ew (di)zane	Ew (di)zanin

1. Ez navê wî dizanim.
2. Ez zanim biçim malê.
3. Ma tu zanî balafiran bajo?
4. Na, ez nizanî balafiran bajom.
5. Ew zane bi avjenî bilîze.
6. Ew bi avjenî dizane.
7. Em nizanin bi bîlardo bilîzin.
8. Ma hun bi bîlardo dizanin?
9. Ew baş zane bi tîpnivîsê binivîse.
10. Ez gelek peyvikên Kurdî dizanim.
11. Ew pir nezan e; nizane elektrîkê jî vemirîne.
12. Ma tu nizanî li bajarên mezin bigerî?
13. Na weleh, ne zanim û ne jî karim.

Dilê şivên bixwaze, mast jî nêrî çêdike.
Xwastin rûreşîyek e, nedan du rûreşî ye.
şivan shepherd rûreşî (f) disgrace nêrî (m) he-goat

1. I know his name. 2. I know how to go home. 3. Do you know how to fly planes. 4. No, I don't know how to fly planes. 5. He/she knows how to swim? 6. He/she knows how to swim. 7. We don't know how to play billiards. 8. Do you know how to play billiards? 9. He knows how to type very well (He can type very well). 10. I know many Kurdish words. 11. He is very ignorant, he doesn't even know how to switch off the lights. 12. Don't you know how to walk around big cities? 13. No, by God, I neither know nor can.

HÎNDARÎ 15

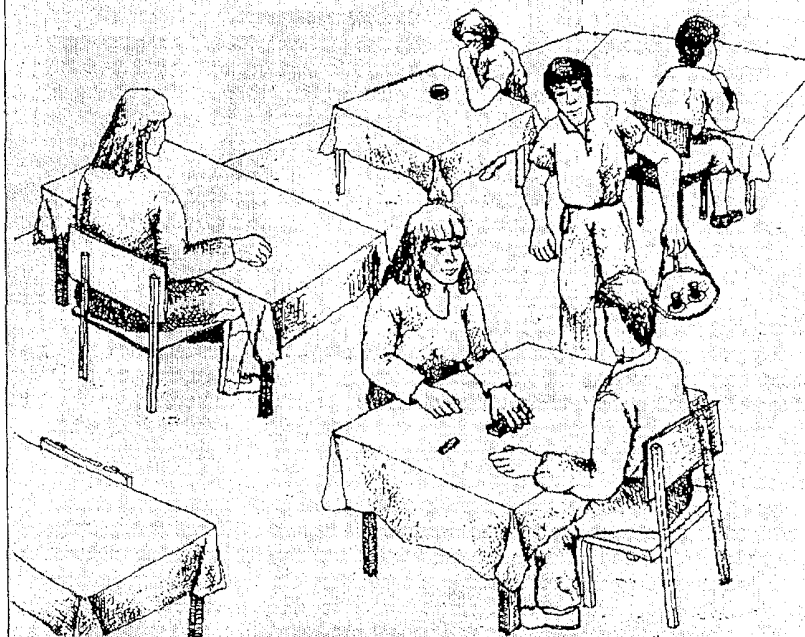
A: 5 Hevokên Çewt Bibînin.

1. Ez rêya nexweşxanê dizanim.
2. Ez zanim diçim nexweşxanê.
3. Ez karim te dibim xwendegehê.
4. Em kanin hevdu bibînin.
5. Ew bi çi dizane?
6. Tu zanî birevî, lê tu nizanî şer bikî.
7. Hun karin me bibîne.
8. Ew kanin rojekê birçî bimînin.
9. Ma ew zanin bixwîne?
10. Ew kane di sê rojan de biwere.

B: Cihên Vala Tîjî Bikin.

1. Ez karim xwendegehê. (to go)
2. Ma tu bixwîni? (can)
3. Ew dixwaze hêdî (to walk)
4. Em naxwazin dereke me (to hurt)
5. Ma hun şer bikin? (to know)
6. Ew nizanin tiştên erzan (to buy)
7. Ez li vira bikenim. (to want - negative)
8. Ma kî naxwaze her tim? (to smile)
9. Ma tu vê? (to know)
10. Kî çi dixwaze bila bixwaze, ez dixwazim li welatê xwe (to live)

DÎYALOG 8

- Ma tu yê sibe biçî derekê?
- Erê, ez ê herim Îstembolê.
- Qasî ku ez dizanim, tu meha çuyî jî çû Îzmîrê.
- Erê, rast e. Ez du caran çûm.
- Tu çawa kanî ewqas bigerî?
- Karê min wisa dixwaze. Ez pir diçim bajarên.
- Tu bi balafirê yan bi trêne biçî?
- Ez jî balafirê hez dikim; lê belê kanim bi trêne jî biçim.

JI ZARGOTINA KURDAN

Derew derew e, Çi Ceh Çi Genim e

Rojekê yekî dewlefi xwast buxtanekê têxe hustuyê cîranê xwe. Çû cem qazî, got:

- Cîranê min ji çalê du bar genim dizîye.
- Şehadê te kî ye?
- Şehadê min xulamê min e.

Gazî xulam kirin. Qazî got:

- Te çi dîtiye?
- Filankes du bar ceh ji çala axayê min dizî. Min bi çavên xwe dît.
- Kuro, axayê te dibêje genim, tu dibêjî ceh.
- Qazî, derew derew e, çi ceh çi genim e.

buxtan (f) slander
bar (m) load
çal (f) pit, well

derew (f) lie
dewlefi rich
hustu (m) neck

gazî kirin *vt* to call
xulam servant

Bûk û Stûn

Rojekê xwesîyê ji bûka xwe re got:

- Qîzê, qîzê, rabe, hinek ard ji têrê derxe, bîne!

Têr li paş stûnê bû. Bûk rabû, çû destekî xwe ji aliyekî stûnê bir, yê din jî ji aliyê din bir; stûn ket navbeyna her du destan. Kulma xwe tijî ard kir. Dît ku nikane destên xwe ji stûnê xelas bike. Ne bîr bir ku ard vala bike û destê xwe bikişîne, ne jî wanî dikarî destên xwe bikişîne. Xwesû rabû çû bangî gundîyan kir.

- Werin destên bûka min ji stûnê dernakevin!

Gundî hatin, aqil avêtin ser aqilan, gotin:

- Ka em destên wê bibirin!

Birek anîn danîn ser destê wê. Bûkê ji nişka ve destê xwe revand. Ard rijîya erdê û destên wê ji stûnê xelas bûn.

ard (m) flour
aqil avêtin ser aqilan to think over
carefully
birin (bibe) *vt* to take
birin (bibire) *vt* to cut
birek (f) saw

bîr birin *vt* to think of
bûk (f) bride, daughter-in-law
kulm (f) a handful
revandin (birevine) *vt* to let (sb/
sth) escape

stûn (f) column
ûr (f) sack
xelas bûn *vi* to become free
xelas kirin *vt* to free, to liberate
xwesî, xwesû (f) mother-in-law

Xort û Rîsipî

Rojekê civat kom bûye û dipeyive. Rîsipîyekî got:

- Gelo merivek kane çend nanan bixwe?

Xortekî got:

- Apo, ez kanim di carekê de pazdeh nanan bixwim.

Rîsipî:

- Lawo min ji merivan pirsî, ne ji dewaran.

rîsipî (m) elder in a community, grey-bearded

civat (f) meeting, gathering, society

dewar cattle

xort (m) young man

FERHENGOK

anîn (bîne) vt to bring

bîr (f) memory; well

der (f) place

deng (m) sound, voice

dev jê berdan vt to give up

di/der heqê ... de about

dikim nakim I try hard, I do my best

fermo Please! Come in! Help yourself!

ger (f) tour, outing; travel

gerok traveller

her every

hûr little, tiny

hûr kirin to break into small pieces, to chop to pieces; (money) to change

ji kerema xwe (re) please

ji nişka ve suddenly

ji xêndî, ji xeynî except

ji xwe besides; anyway

kes person

lê gerîn vi to look for

lê xistin vt to beat, to hit; to play (an instrument)

lîre (m) lira

pakêt (f) packet

pêxwas vagrant, tramp

rêwî passenger, traveller

rêwîti (f) travel, journey

şil wet

terikandin (biterikîne) vt

to leave, to abandon; to give up

tişt (m) thing

tu any, none

tucarî ever, never

wenda lost, missing

wenda bûn vi to be lost, to disappear

wenda kirin vt to lose

wê gavê then

zuha dry

anîn (bîne) is the contraction of hanîn (bihîne). bih- is contracted to b- in both bilanî and the imperative.

Bila bîne (bihîne).

Bila bînin (bihînin).

Ez bînim (bihînim).

In such contractions, **di(h)-** is usually contracted to **t-**.

Ez tînim (dihînim)/I am bringing(bring). **Em tînin.**

Tu tînî. **Hun tînin.**

Ew tîne. **Ew tînin.**

The indirect objects of **anîn** (to bring to) and **birin** (to take to) are written after them.

Pirtûkê bîne vir/Bring the book here.

Ma te kî anîye gund/Whom have you brought to the village?

Kurên me birin bajar/They took our sons to the cities.

Ew şîr tîne sûkê/He/she brings milk to the market.

We ew birin ku/Where did you take them?

bîr (memory) is used in making certain compound verbs.

ji bîr kirin to forget

ji bîr(a yekî) birin to cause (sb.) to forget (sth.)

bi bîr anîn to remember

hatin bîra yekî to remember

anîn bîra yekî to remind

Note that **yekî** is the oblique of **yek** (somebody). It indicates that the nouns/pronouns used instead must be in the **oblique**.

1. **Ez tiştan zû ji bîr dikim.**

2. **Ma te navê min ji bîr kiriye?**

3. **Bibore, min ji bîr kir, lê belê nuha cardin hat bîra min.**

4. **Ez her tim tiştinan ji bîr dikim, lê ew tîne bîra min.**

5. **Ev mirov tiştan pir ji bîr dike; ji bîra min jî dibe.**

6. **Wî ev anî bîra min.**

1. I forget things quickly (easily). 2. Have you forgotten my name? 3. Sorry, I forgot, but now I (have) remembered (again). 4. I always forget some things, but he/she reminds me. 5. This person often forgets things; he also causes me to forget. 6. He reminded me of this.

CÎNAVÊN NEBINAVKIRÎ INDEFINITE PRONOUNS

herkes everybody

kesek somebody

tukes anybody

hertişt everything

tişte something

tutişt anything

herder everywhere

derek somewhere

tuder anywhere

Note that **kes** and **tişt** are masculine, and **der** is feminine.

Oblique: kesî, tukesî, tişteki, hertiştî, derekê, herderê, etc.

1. **Herkes hatiye.**

2. **Ez herkesî dibînim.**

3. **Ev welat ji herkesî re ye.**

4. **Tukes nehat.**

5. **Ma te ji tukesî re got?**

6. **Nehat bîra tukesî.**

7. **Tukesê min tune.**

8. **Hertişt ji bîra min çû.**

9. **Ez ê hertiştî bînim bîra xwe.**

10. **Hertiştê wan heye.**

11. **Min tutişt nedît.**

12. **Wî tutişt neanî bîra min.**

13. **Tutiştê te tune.**

14. **Tukes tutiştî nizane.**

15. **Ew ji min re tutiştî nabêje.**

16. **Herder gemarî ye.**

17. **Ez li herderê lê gerîyam.**

18. **Ew li herderê hene.**

19. **Ez diçim herderê.**

20. Min ew li tuderê nedît.

21. Tuderê vî welatî ne xweş e.

22. Tuder ji welatê min ne xweştir e.

1. Everybody has come. 2. I (can) see everybody. 3. This country is for everybody. 4. Nobody has come. 5. Did you tell anybody? 6. Nobody remembered. 7. I have got nobody. 8. I forgot everything. 9. I will recall everything. 10. They have everything. 11. I didn't see anything. 12. He didn't remind me of anything. 13. You have nothing. 14. Nobody knows anything. 15. He doesn't tell me anything. 16. Everywhere is dirty. 17. I looked for it everywhere. 18. They are everywhere. 19. I go everywhere. 20. I did not see it anywhere. 21. Nowhere is nice in this country. 22. Nowhere is nicer than my country.

Kesek, tiştek and derek are also used to express such pronouns as **somebody/anybody, something/anything** and **somewhere/anywhere**.

1. Min kesek nedît.

2. Kesek li malê tunebû.

3. Ji kesekî re nebêje.

4. Kesekî bangî me nekir.

5. Ma kesekî wan tuneye?

6. Tiştek nabe.

7. Min tiştek ji bîr kiriye, lê belê ez nizanim çi ye.

8. Ew ji tiştekî hez nake.

9. Ji min re tiştekî bibêje ez biçim.

10. Ma tiştekî wan jî tuneye.

11. Rabe, em biçin derekê.

12. Ma em ê biçin kuderê? Herder girtî ye.

13. Tu kanî me bibî dereke din?

1. I didn't see anybody. 2. Nobody was at home. 3. Don't tell anybody. 4. Nobody called us. 5. Haven't they got anybody? 6. Nothing will happen (also Never mind). 7. I have forgotten something, but I don't know what it is. 8. He doesn't like anything. 9. Tell me something and I'll go. 10. Don't they have anything? 11. Get up, let's go somewhere. 12. Where will we go? Everywhere is closed. 13. Can you take us somewhere else?

Kes, der and tişt can also be used alone.

1. Ma kes hatiye?

2. Na, hîna kes nehatiye?

3. Ez naxwazim tu vî tiştî ji kesî re bibêje.

4. Ma kesî diravê te hûr nekir?

5. Dera herî baş ev e.

6. Li vê derê tişt tune.

7. Ev tişt ji gişan xerabtir e.

1. Has anybody come? 2. No, nobody has come yet. 3. I don't want you to tell this (thing) to anybody. 4. Didn't anybody change your money? 5. The best place is this. 6. There is nothing here. 7. This thing is worse of all.

1. Di heqê rêwîtiya xwe de ji me re tiştekî bibêje.

2. Min cixare terikandiye, lê belê tiştekî pir dijwar

3. Di vê pakêtê de tiştekî giran heye.

4. Azad gerok e, li her derê digere.

5. Evdo kesekî pir xurek e. Tucarî têr nabe.

6. Ji vê derê tiştek xuya nabe, em biçin dereke din

7. Ji xêndî yekî, rêwiyên otobozê giş mamoste ne.

8. Min tiştek wenda kiriye, ez li tuderê nabînim.

9. Mizgîn li çi digere? Ma tiştekî wî wenda bûye?

10. Ew her tim tiştekî xwe wenda dike.

11. Ev çi deng e? Ma hinek li derî dixin?

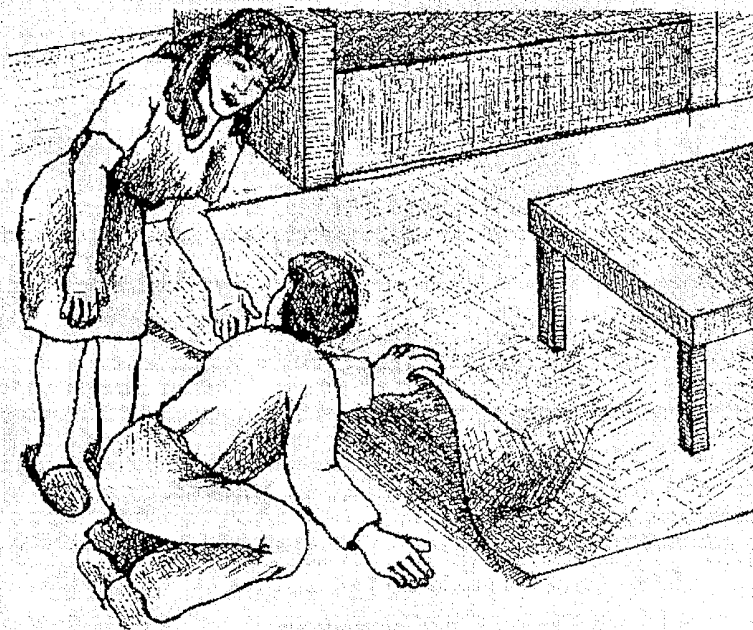
1. Tell us something about your journey. 2. I have given up smoking, but it is something very difficult. 3. There is something heavy in this packet. 4. Azad a traveller; he travels everywhere. 5. Evdo is very gluttonous. He is never satisfied? 6. Nothing is (can be) seen from here, let's go somewhere else. 7. the passengers in the bus are teachers except one. 8. I have lost something can't find it anywhere. 9. What is Mizgîn looking for? Has he lost something? He always loses something (of his). 11. What is that sound? Is somebody knocking at the door?

HÎNDARÎ 16

Dîyalogên Jêrîn Wergerînin Tirkî.

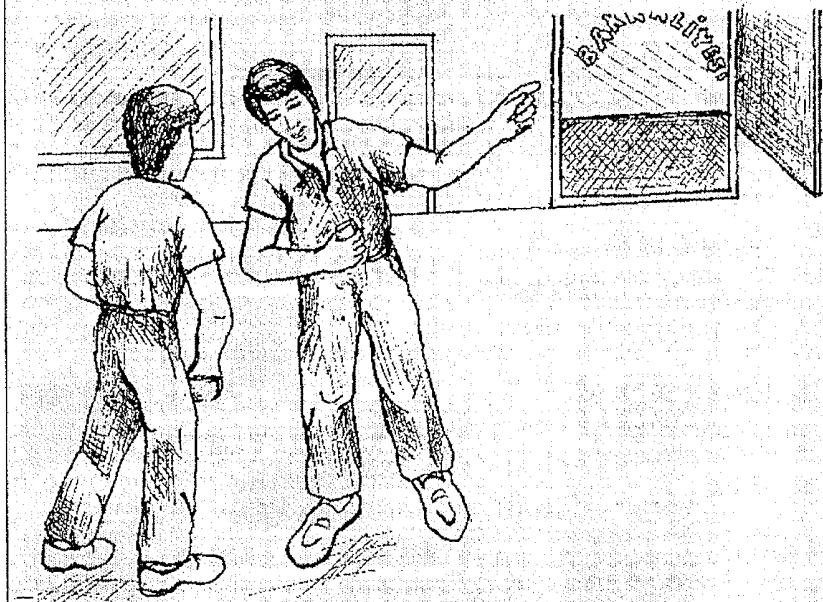
Translate the following dialogues into Kurdish.

- I -

- Tu li çi digerî? Ma te tiştek wenda kiriye?
- Belê, min tiştek wenda kiriye. Ji xêndî bin xalîçê, min li her derê odê nêrî. Lê min nedît.
- Carinan meriv tiştinan li derinan ji bîr dike û li herderê li wan digere, cardin jî nabîne. Lê çend roj diborin, ji nişka ve tê bîra meriv.
- Ez dikim nakim nayê bîra min.

- II -

- Di pakêta min de çar cixare mane. Di ya te de tu cixare maye?
- Na, lê bes e. Dudu ji te re dudu ji min re.
- Na, ez pir dikişînim. Ez ê pakêteke nû bikirim.
- Dev jê berde. Ji xwe perê me yê hûr jî tune. Kes ji me re vî perî hûr nake.
- Bisekine, ez ji vê dikanê bipirsim.
- Hun dikanin ji kerema xwe vî perî hûr bikin.
- Belê, fermo. Diravê min ê hûr pir e.
- Gelek sipas. Wê gavê, pakêtek cixare jî dixwazim.
- Êdî bimeşe. Te cixare jî kirî. Tiştek nema.
- Tu wan mirovan dibînî?
- Pêxwasên serxweş in. Zû em ji vir biçin.

FERHENGOK

amojin (f) paternal uncle's wife
ap (f) paternal uncle
avêtin (bavêje) vt to throw
balkêş interesting
baş kirin vt to improve; to cure
çîrok (f) story
dan ser hev vt to save up
dawî (f) end
dikan (f) shop
diyarî (f) gift, present
firotin (bifiroşe) vt to sell
gewrî (f) throat; strait
hêvî (f) hope
hêvî kirin vt to hope
hîdrojen (f) hydrogen
ji bo, ji bona for
ku that
kevir (m) stone
masî (f) fish
met, metik (f) paternal aunt
mezin bûn lng to grow (up), to become bigger/larger
nexweş ketin vi to become ill

oqsîjen (f) oxygen
peyde (pêde) kirin vt to obtain, to find
pêwîst necessary
pirtûkfiroş bookseller
pisîk cat
qerax (f) edge, side
qozî (f) corner
qunc, quncik (f) corner
rûnişte (f) bench
şêx (m) head of a group of dervishes, sheikh
şikandin (bişikêne) vt to break
tengav (f) strait
wêne (m) picture, drawing, photo
xal (m) maternal uncle
xalojin (f) maternal uncle's wife
xaltîk (f) maternal aunt
xerab bad
xizmet (f) service
zem(ayekî) kirin vt to backbite, to speak ill of sb.

INFINITIVES AS NOUNS

Kurdish infinitives may also be used as nouns. All such nouns are feminine and take feminine endings. The infinitives of compound verbs made up of two or more words are written as one single unit, when used as nouns.

1. **Ez bi Kurdî hîn bûm.**
Hînbûna zimanekî ne hêsan e.
2. **Tu pir zema mirovan dikî.**
Ez ji zemkirinê hez nakim.
3. **Ma te ji xwe re xanîyek peyde kir?**
Na, peydekirina xanîyekî ne hêsan e (xanî peydekirin ne hêsan e).
4. **Xweha min nexweş ket.** Me bir cem şêx. **Wî got,** "Ez ê wê baş bikim.", lê belê hîn jî baş nebûye.
5. **Ma tu ji şêx çî başkirinê hêvî dikî?** Hêvîkirin baş e, lê belê ne ji şêxan.
6. **Zanîna nexweşîyê nêvîyê başkirinê ye.**
7. **Axa tim dixwaze meriv xizmeta wî bike; ew ji xizmetkirinê hez nake.**
8. **Tu pir dirav didî ser hev, ma tu yê tişte** **kî bikirî?** Erê, ez dixwazim erebeyekê bikirim, lê ez dizanim kirîna ereban ne hêsan e.
9. **Zû nivîsîn baş e, lê rast nivîsîn pêwîst e.**
10. **Ma tu bi xwendin û nivîsîna Kurdî dizanî?**
Na ez tenê bi Kurdî dipeyivim.
11. **Terikandina cixarê pir dijwar bû.**

1. I learnt Kurdish. Learning a language is not easy. 2. You speak ill of people a lot. I don't like backbiting. 3. Have you found a house for yourself? No, finding a house is not easy. 4. My sister became ill, we took her to the sheikh. He said, "I will cure her.", but she hasn't recovered yet. 5. What cure are you expecting from the sheikh? Hoping is fine, but not from sheikhs. 6. Knowing the illness is half the cure. 7. Agha always wants someone to serve him; he doesn't like serving

(sb.). **8.** You are saving up a lot, are you going to buy something? Yes I want to buy a car, but I know buying cars is not easy. **9.** Writing fast is fine, but writing correctly is necessary. **10.** Can you write and read in Kurdish? (Do you know the writing and the reading of Kurdish?) No, I (can) only speak Kurdish. **11.** It was very difficult to give up smoking. (Giving up smoking was very difficult.)

The elements of the infinitive of a compound verb can be separated by a word used between them.

1. **Xizmeta axê kirin ne xweş e.**
2. **Zema mirovan kirin ne baş e.**
3. **Hînî Kurdî bûn pêwîst e.**
4. **Bi Kurdî hînbûn pêwîst e.**
5. **Lêxistina mirovan ne karê me ye.**
6. **Li mirovan xistin ne karê me ye.**
7. **Li tişteki gerîn ne xweş e.**
8. **Ji bo peydekirina tişteki lêgerîn pêwîst e.**

1. Serving the Agha is not nice. 2. Speaking ill of people is not good. 3. Learning Kurdish is necessary. 4. Learning Kurdish is necessary. 5. Beating people is not our job. 6. Beating people is not our job. 7. Looking for something is not nice. 8. One needs to look for something in order to obtain it.

Linking nouns to prepositional phrases

It is the same as in English except that in Kurdish the noun must take the appropriate connective ending.

Zilam li kêleka masê ye/The man is beside the table.

Zilamê li kêleka masê/The man beside the table.

Pirtûk li qozîya masê ye/The book is on the corner of the table.

Pirtûka li qozîya masê/The book on the corner of the table

Pirtûka li qozîya masê baş e/The book on the corner of the table is good.

Zilam li ber derî ye/The man is in front of the door.

Zilamê li ber derî/The man in front of the door

Zilamê li ber derî Reşat e./The man in front of the door is Reşat.

Wêne li dîwêr in/The paintings are on the wall.

Wêneyên li dîwêr/The paintings on the wall

Wêneyên li dîwêr rengin in/The paintings on the wall are coloured.

1. **Pirtûka di çentê wî de pir balkêş e.**
2. **Jina li kuçê amojina min e.**
3. **Zilamê di erebê de apê min e.**
4. **Pisîka li ser rûnişteki ya min e.**
5. **Masîyên di masîdankê de pir xweşik in.**
6. **Te masîyên di masîdankê de çi kirin?**
7. **Zilamê li paş me çi got?**
8. **Jinên di birkê de bi avjenî dilîzin.**
9. **Heba di sarkerê de pir baş e.**
10. **Solên di quncika odê de yên me ne.**

1. The book in his bag is very interesting. 2. The woman in the street is my aunt. 3. The man in the car is my uncle. 4. The cat on the bench is mine. 5. The fish in the aquarium are very nice. 6. What did you do with the fish in the aquarium? 7. What did the man behind us say? 8. The women in the pool are swimming. 9. The tablet in the fridge is very good. 10. The shoes in the corner of the room are ours.

KU - THAT

Kurdish **ku** equates the English conjunctions such as **that, who, whom, whose, which, where,** etc.

Wî ji min re çîrokek got/He told me a story.

Çîrok pir balkêş bû/The story was very interesting.

Çîroka ku wî ji min re got/The story that he told me

Çîroka ku wî ji min re got pir balkêş bû/The story that he told me was very interesting.

Te radyoyek firot min/You sold me a radio.

Radyoya ku te firot min /The radio which you sold me

Radyo ne baş bû/The radio was not good.
Radyoya ku te firot min ne baş bû/The radio which you sold me was not good.

1. Nameya ku wê nivîsî ya herî balkêş e.
2. Pênûsa ku min wenda kir diyariya bavê min bû.
3. Ava ku em vedixwin ji oqsîjen û hîdrojenê çêdibe.
4. Kevirê ku kur avêt pace şikand.
5. Jina ku bi xalê min re dipeyive xalojina min e.
6. Jina ku Mizgîn dirav jê stend meta wî ye.
7. Ji tengava ku em lê gerîyan re dibêjin Gewrîya Îstembolê.
8. Zilamên ku li qeraxa deryayê bi gogê dilîzin Kurd in.
9. Do li cem pirtûkfiroşekî min pirtûka ku te got, "pêde nabe" dît.
10. Pirtûka ku te digot pêde nabe min do li cem pirtûkfiroşekî dît.
11. Jina ku zema te dike xaltîka Eysanê ye.
12. Pisîka ku tu dibêjî her tim tê mala me.
13. Min wêneyên ku te kişandin şandin ji apê xwe re.
14. Bajarê ku ez lê mezin bûm li qeraxa deryayê ye.
15. Tiştên ku ji me re ne pêwîst e bavêjin.
16. Otela ku bavê min lê ma ya yekî pir dewlemend bû.
17. Nameya ku Azad ji min re anî ji apê min hatiye.
18. Keça ku tu lê digerî seetek berê çû.

1. The letter which she wrote is the most interesting one. 2. The pen that I lost was my father's present. 3. The water which we drink is made of oxygen and hydrogen. 4. The stone that the child threw broke the window. 5. The woman who is talking with my uncle is my aunt. 6. The woman from whom Mizgîn took money is his aunt. 7. The strait where we toured is called the Bosphorus. 8. The men playing ball at the seaside are Kurdish. 9. Yesterday, I saw the book that you said, "it is not available", in a bookshop. 10. Yesterday, I saw the book that you said, "it is not available", in a bookshop. 11. The woman speaking ill of you is Eysan's aunt. 12. The cat that you mention always comes to our home. 13. I sent the photos that you took to my uncle. 14. The city where I grew up is at the seaside. 15. Throw away the things that we don't need. 16. The hotel where my father stayed belonged to a very rich person. 17. The letter that Azad brought me is (has come) from my uncle. 18. The girl for whom you are looking went (left) an hour ago.

**Dilê ku xem tê de be,
bi heft derfan şa nabe.**

**Kesê ku ji yekê fahm nake,
ji sedî jî fahm nake.**

derf (f) drum
fahm kirin vt to understand

şa happy
xem (f) sadness

TIŞTANOK

**Ew kî ye
Ku mehê carekê kal dibe,
Dimire,
Û dîsa tê dinyê?**

FERHENGOK

alî (m) side
alîkar assistant, aide, helper
alîkarî (f) help, assistance
alî kirin vt to help
alîkarî kirin vt to help
Amed Diyarbakir
an na if not, or not
axir(ê) fortunately, it's good that
bakur (m) north
başûr (m) south
Bijî! Well done, Long Live!
bi şûn de/ve back, backwards
borî (f) pipe
çep left
çiçek (f) flower
dan, dahn (m) shift, session
danîn (deyne, dîne) lg to put (down), to lay down, to set down
daxistin (daxe) vt to bring down, to take down
daketin (dakeve) vi to come down, to go down
derketin (derkeve) vi to go out, to come out, to get out
derxistin (derxe) lg to take out, to bring out
di nav ... de among
diransaz, diranker dentist
dom kirin vt to continue, to last
fermo please, help yourself
girtî prisoner
girtîgeh (f) prison
hêşînahî (f) greenness, greenery
hêl (f) side

ji dêvla/dewsa instead (of)
ji pêyan on foot, standing up
kelem (m) cabbage
kilîd (f) lock
li derve out, outside
lobî bean(s)
mifte (f) key
nexşe (f) map
nûçe (f) news
polik pea(s)
qal (f) subject, topic
qal(a tiştêkî) kirin vt to mention, to talk about
qufil (f) padlock
rast right (direction)
rêber guide
rayê/rê dan vt to show
Ruha Urfa (A Kurdish city)
serdan (f) visit
serdanvan visitor
sewze vegetable
şanî (yekî) dan/kirin vt to show
tevde together
tê re through
wa ye there, there it is
werê so
xas (f) cos, lettuce
xewlî (f) towel
xox (f) peach
zîvirandin (bizîvirîne) vt to turn (sth)
zîvirîn (bizîvire) vi to turn (back), to return

NOUN PHRASE AS MODIFIER

Nouns may be modified by noun phrases. This involves more than one connective ending. In this case, only the last word is in the oblique case, that is if the last word is a noun.

rengê pênuşê the colour of the pen
pênuşa keçê the pen of the girl
rengê pênuşa keçê the colour of the pen of the girl
rengê pênuşa keça Zelalê
 the colour of the pen of the daughter of Zelal

Note that the nouns are **in the oblique case (penûşê, keçê, Zelalê)**, when used as the last word.

The last word can also be an adjective or an oblique pronoun.

rengê pênuşa dirêj the colour of the long pen
rengê pênuşa wî the colour of his pen
dengê awa kanîyê the sound of the water of the fountain

A possessive and an adjective modifying the same noun

The possessive (possessor) is written after the head noun, then in order to connect the second modifier to the head noun, the ending of that head noun is repeated.

keça min a dirêj my tall daughter
kurê min ê nexweş my sick son
karkerên min ên baş my good workers
xwendekarekî min î Kurd a Kurdish student of mine
xwendekareke min e Kurd a Kurdish student of mine

Note that the endings take **y** after a vowel.

mamosteyê wî yê kin	his short teacher (masc.)
mamosteya wî ya kin	his short teacher (fem.)
mamosteyên wî yên kin	his short teachers (plural)

1. **Xwendekarên me yên ku te do dîtin pîr jîr in.**
2. **Pênûsa min a ku bavê min ji min re kirî şîr e.**
3. **Apê wî yê mamoste nehat.**
4. **Mamosteyekî min î Kurd heye.**
5. **Min ew da keçeke te ye xwendekar.**

1. Our students whom you saw yesterday are very hard-working. 2. My pen which my father bought for me is blue. 3. His uncle who is a teacher didn't come. 4. I have a Kurdish teacher. 5. I gave it to a daughter of yours who is a student.

ketin (to fall) and **xistin** (to cause sb/sth to fall, to drop) change their meanings, when used before an oblique noun (a place, a container, etc.).

ketin derekê/tîstekî	to enter, to come/go in/into
xistin derekê/tîstekî	to put in/into, to insert

Diz di pacê re ket odê/The thief entered the room through the window.

Me pirtûkên xwe xistin çentan/We put our books into the bags.

tê re (through), is the contraction of **di wê re**.

Av di borîyê re diherike. The water is flowing through the pipe.

Ew tê re naçe. It doesn't (can't) go through it.

1. **Jina Azad ji nişka ve ket odê.**
2. **Diz ketiye malê.**
3. **Ma hun kengî ketin hundir?**
4. **Mar ketine xaniyan.**
5. **Ev zebeş pîr mezin e, nakeve sarkerê.**
6. **Li welatê me derya tune, em dikevin birkan; lê ez**

dizanim hun her tim dikevin deryayê.

7. **Min gişa pirtûkan xistin çente.**

8. **Te çi xist sarkerê?**

9. **Destê xwe nexe bêrika xwe.**

1. Azad's wife suddenly entered the room. 2. (A) thief has entered the house (The house has been robbed). 3. When did you go in? 4. Snakes have entered the houses. 5. This water-melon is very large, it doesn't go (fit) into the fridge. 6. There is no sea in our country, we swim in pools; but I know you always swim in the sea. 7. I put all of the books into the bag. 8. What did you put into the fridge? 9. Don't put your hand into your pocket.

ketin and **xistin** may also be used with **tê**: **têketin**, **têxistin**.

Note that **tê** is the contraction of **di wê/wî**.

1. **Têkeve xênî, leşker tîn.**

2. **Di malê keve, leşker tîn.**

3. **Vê pênûsê têxe bêrika xwe, bila ji te re be.**

4. **Germ e, ka em têkevin deryayê.**

5. **Ez ê zebeş têxim sarkerê, bila sar bibe.**

6. **Ji kerema xwe, van têxe çenteyekî.**

7. **Ew ê gişa girtîyan di girtîgehê xin.**

8. **Ew ê gişa girtîyan têxin girtîgehê.**

1. Go inside the house, the soldiers are coming. 2. Go inside the house, the soldiers are coming. 3. Put this pen into your pocket, I'd like you to have it. 4. It's hot, let's swim in the sea. 5. I am going to put the water-melon into the fridge, so that it becomes cold. 6. Please put these into a bag. 7. They will put all prisoners in the prison. 8. They will put all prisoners in the prison.

ketin and **xistin** are also used with preverbals; **derketin** (to go/come out), **derxistin** (to take/bring out), **daketin** (to come/go/climb down), **daxistin** (to take/bring down), etc.

1. **Serdanvan ji girtîgehê derketin.**

2. **Me pênûsên xwe derxistin, lê belê me tîstek nenivîst.**

3. **Ma tu yê kengî ji wê darê dakevî?**

4. **Ji kerema xwe wî ji darê daxe, ew ê bikeve xwar.**

5. **Ez vêsê çûm girtîgehê ji bo serdana kurê xwe, lê belê**

em pir zû derxistin, ez baş bi wî re nepeyivîm.

6. Miftê têxe kilidê.

7. Ev qufil ne baş e, ez nikanim miftê têximê.

1. The visitors got out of the prison. 2. We took our pens out, but we didn't write anything. 3. When are you going to climb down that tree? 4. Please bring him down the tree, he'll fall down. 5. I went to the prison to visit my son this morning, but they took us out very soon, I didn't speak to him properly. 6. Put the key into the lock. 7. This padlock is not good, I can't put the key into it.

rast (right) and çep (left) are usually used with hêl and alî (side, direction).

1. Xanîyê me li hêla rastê ye.

2. Bizîvire alîyê rastê.

3. Min mifte ber bi hêla çepê ve du caran zîvirand, derî vebû.

4. Li alîyê çepê du xanî û li alîyê rastê jî çend dar hebûn.

1. Our house is on the left. 2. Turn right. 3. I turned the key left twice, (and) the door opened. 4. There were two houses on the left and few trees on the right.

alî (side) also helps to form words meaning help, helper, to help, etc.

1. Alî min bike, ev kar pir dijwar e.

2. Ma ev keç alîkara te ye?

3. Ez vê alîkarîyê* ji bîr nakim.

4. Ma kurên te jî alîkarîya te nakin?

1. Help me, this work is very hard. 2. Is this girl your assistant? 3. I won't forget this help. 4. Are your sons not helping you either?

ji pêyan is usually pronounced as jîpya or şîpya in the spoken language.

Em pir ji pêyan sekinîn/We stood up for a long time.

Jîpya bisekinin/Stand up.

Ma em ê heta kengî şîpya bin/How long are we going to stand up?

(* alîkarî is spelled as arîkarî in some regions.

HÎNDARÎ 17

A: Baş bixwînin, dûre pirsan bersîv bikin.

Azad ji sûkê tê. Di destê wî de çenteyekî tijî heye. Xuya ye wî gelek tişt kirîne.

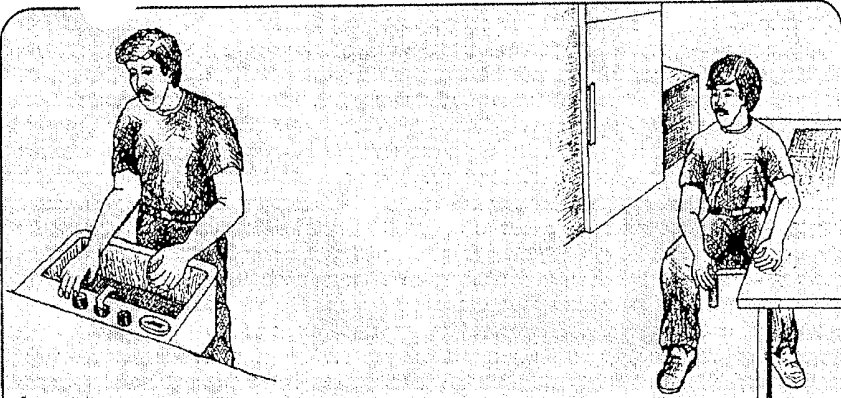
Nuha derî vekiriye, ber bi sarkerê ve diçe.

Hat ber derîyê mala xwe; mifte ji hêrîka xwe derxist, xist kilidê tê de carekê zîvirand.

Lîber sarkerê sekinî, çente danî erdê û hêdî hêdî vala kir. Xox, xas, kelem, polik, lobî û gelek sewze û hêşnahîyên din hebûn; giş xistin sarkerê.

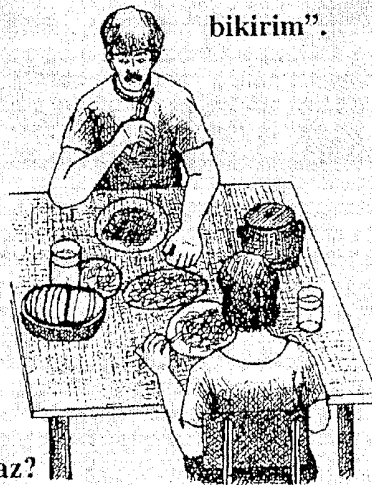
Îcar ew ê destên xwe bişo.

Destên xwe şuştine, li metbexê rûniştîye. Hat bîra wî ku mast û penîr nekirîne. Lê êdî dereng bû. Di dilê xwe de got, "Careke din ez ê bikirim".

Nuha ew û jina xwe, Zînê, tevde firavîne dixwin.

- Te rojname xwendîye. Çi nûçe hene?
- Tiştêki pir balkêş tune. Lê te ev wêne dîtîye? Ev xaniyê di nav daran de çiqas xweş e!
- Erê wele.

- Ma tu çûyî cem diransaz?
- Na ez neçûm. Ji xwe ez naxwazim herim. Ew ê diranê min bikişîne.
- Ji ber vê yekê jê re dibêjin dirankêş jî. Ma tu naxwazî êşa diranê te bisekine?
- Belê, ez çî bikim, ez ê piştî firavîne herim diranê xwe rê wî bidim. Lê ka em qala tiştêkî din bikin. Ez êdî naxwazim qala diranan bikim.

1. Azad ji ku tê?
2. Di destê Azad de çi heye?
3. Azad mifte çend caran zîvirand?
4. Azad mifte di ku de zîvirand?
5. Ma Azad mast û penîr kirîne?
6. Di çentê Azad de çi hebûn?
7. Azad li ku rûnişt?
8. Azad û Zînê pevra çi kir?
9. Ma Azad dixwaze qala diranan bike?
10. Di rojnamê de tu nûçeyên balkêş hene?

B: Bixwînin û Pirsan Bersîv Bikin.

XWENDEGEH

Em biskê qala xwendegehê bikin. Xwendekar ji Duşemê heta Îniyê hero tên xwendegehê. Roja Şemî û Yekşemê nayên; ew roj betlane ne. Ders sibehîni seet di nehan de dest pê dikin û di dozdeh û nîvan de diqedin. Firavîn di navbeyna dozdeh û nîv û dudan de ye. Hin xwendekar ji bo firavîne diherin malê hin jî li xwendegehê dixwin. Dahnê nîro seet di dudan de dest pê dike û heta seet çaran dom dike. Xwendekar pirfîcar li malê hîndarîyan çêdikin. Ka em li fêrgehekê binêrin:

- Mamoste:** Ev nexşeyê welatê me ye. Ev Bakur û ev jî Başûrê welatê me ye. Min do ji we re navên çend bajarên gotin û şanî we dan, ma tîna bîra we?
- Xwendekar (giş bi hev re):** Erê mamoste!
- M:** Em ê Amedê bibînin. Şevîn were vir.
- Ş:** Fermo mamoste!
- M:** Ka Amed li ku ye?
- Ş:** Va ye.

M: Baş e. Nuha Ruhayê şanî me bide.

Ş: Va ye.

M: Bijî Şevîn, te pê derxist. Tu kanî rûnî. Îcar bira Bawer Wanê rê me bide.

B: Va ye, mamoste.

M: Entab?

B: Va ye.

M: Ev nebû. Te bi yekê derxist, bi yekê dernexist. Careke din baş guhdarî bike. Ez dizanim tu kurekî zîrekî, lê belê tu baş guhdarî nakî. Em ê hîndariyekê çêkin. Pênûsên xwe derxin û navên çar bajarên cîranên hev binivîsin.

Xwendekarek: Pênûsa min wenda bûye.

M: Axirê tu xwe wenda nakî. Yekê ji berkêşka min derxe. Hesen!!!

H: Fermo mamoste!

M: Ma te karê xwe qedandiye?

H: Bîbore mamoste min hîna neqedandiye.

M: Ji dêvla peyivînê li karê xwe binêre, an na ez nahêlim tu seet di çaran de biçî malê.

1. Mamoste ji kê re dibêje, "Tu kurekî zîrek î?"

2. Xwendekar kîjan rojan naçin xwendegehê? Çima?

3. Firavîn kengî ye?

4. Mamoste çi şanî xwendekaran dide?

5. Ma Şevînê bi pirsên mamoste derxistin?

6. Hesen çi dike?

7. Xwendekar'ê navên çi binivîsin?

8. Xwendekarekê çi ye xwe wenda kiriye?

DIVÊTÎN

The infinitive of **divêtin** also has the forms **vîn** and **vên**. It has two usages: **must**, **ought to** and **to need**. The present conjugation is **divê** or **divêt** for all persons.

1) must

A: **divê** + **bilanî**

Divê ez biçim.

I must go.

Divê tu ji malê dernekevî.

You mustn't leave home.

Divê ew bizîvire hêla rastê.

He/she must turn right.

Ma divê em alî wan bikin?

Must we help them?

Divê hun wê şanî me bidin.

You must show it to us.

Divê rêber di pêşîya me de bimeşe/The guide must walk in front of us.

B: oblique pronoun + divê + bilanî (not in common use)

Min divê ez destên xwe zuha bikim/I must dry my hands.

Te divê tu pirtûkan rayê me bidî/You must show us the books.

Wî divê ew alîkarîya me bike/She must help us.

We divê hun qufileke nuh bikin/You must buy a new padlock.

Wan divê ew tevde werin/They must come together.

2) to need, to be necessary

oblique pronoun + noun + divê

Min mifteyek divê.

I need a key.

Te çi divê? Ji min re bibêje.

What do you need? Tell me.

Wî hinek hêşînahî divê.

He needs some greenery.

Wê mamosteyekî baş divê.

She needs a good teacher.

Ma me tiştêk divê?

Do we need something?

We xanî divê.

You need a house.

Wan bijîşk divê.

They need a doctor.

It is negated with **na-**.

Min tiştêk navê.

I don't need anything.

Te navê tu biçî malê.

You don't need to go home.

Wî hevalên wek te navê.

He doesn't need friends like you.

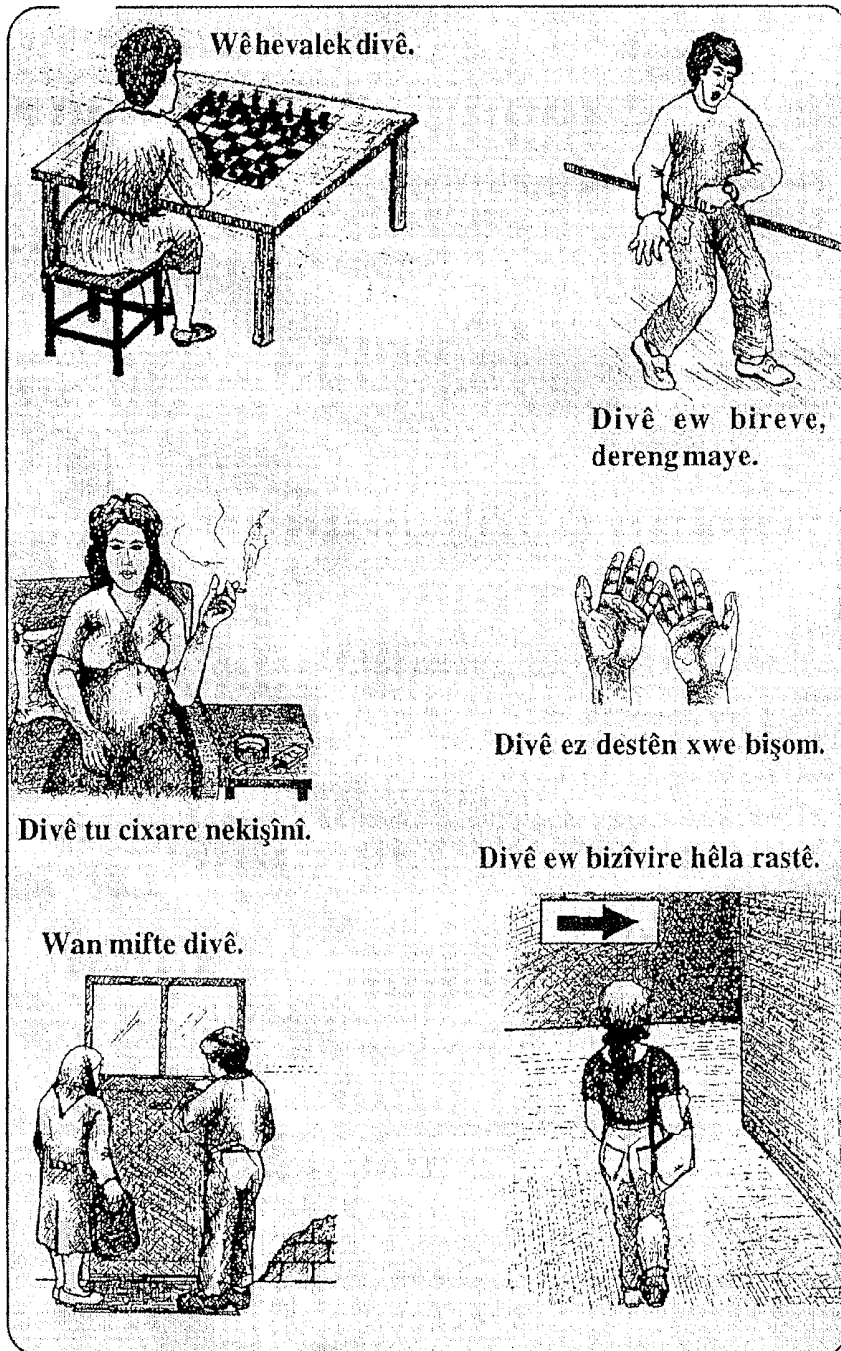
Bilanî may be negated too.

Divê em dereng nemînin/We mustn't be late.

Divê hun wan ji hundîr dernexin/You must not take them out.

Divê tu bi min re wanî nepeyivî/You must not speak to me like that.

Divê ew nezîvire alîyê rastê/He/she must not turn right.

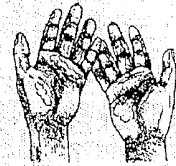
Wê hevalek divê.

Divê ew bireve, dereng maye.

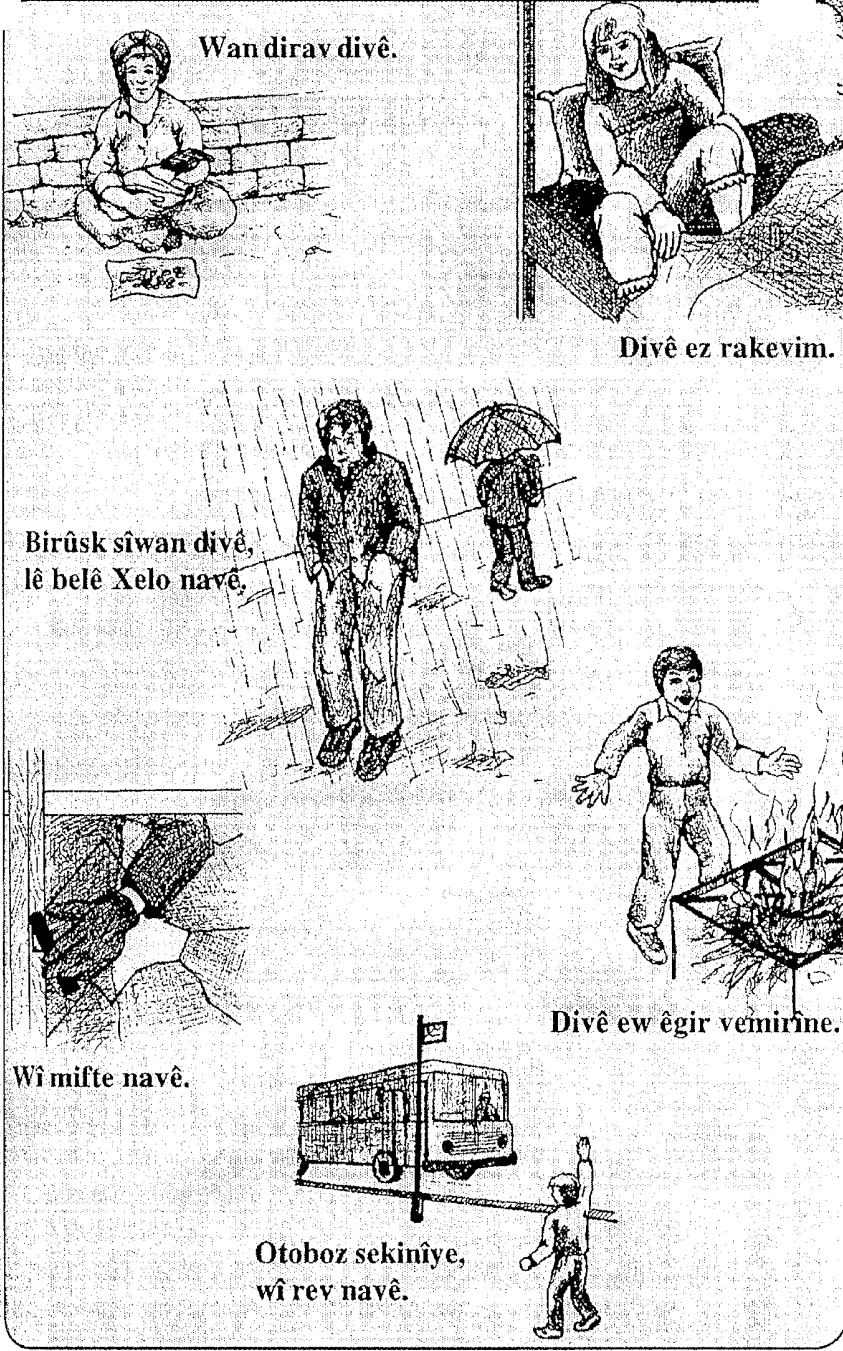
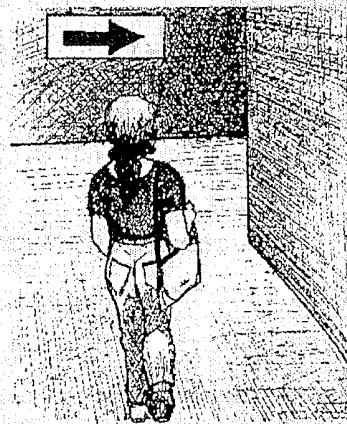

Divê tu cixare nekişîni.

Divê ez destên xwe bişom.

Divê ew bizîvire hêla rastê.

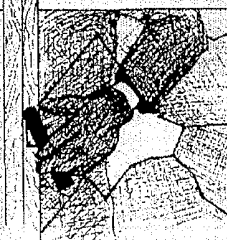

Wan dirav divê.

Divê ez rakevim.

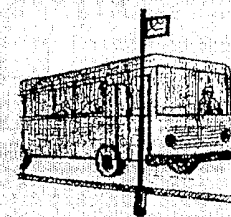
Birûsk sîwan divê, lê belê Xelo navê.

Wî mifte navê.

Divê ew êgir vemirîne.

Otoboz sekiniye, wî rev navê.

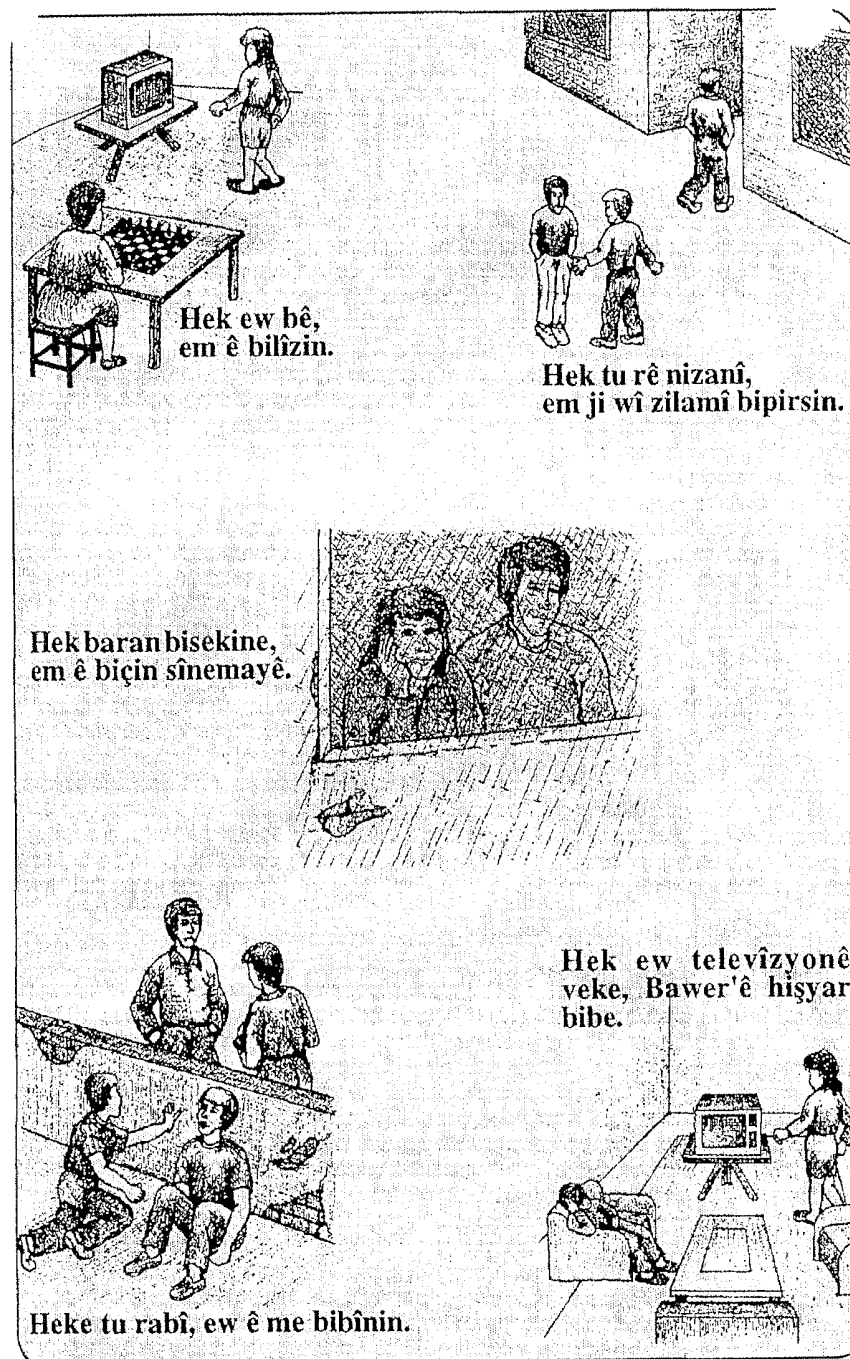
HEKANÎ CONDITIONAL

The conditional is simply one of the following words (all meaning **if**) plus **bilanî**: **hek**, **heke**, **ku**, **heger**, **eger**, **ger**.

Note that together with **jî** it means **even if**.

1. **Hek tu sîwana xwe bi xwe re nebî, tu yê şil bibî.**
2. **Heke ez te nebînim, ez ê ji bavê te re bibêjim.**
3. **Ku ew neyê, ez jî narim.**
4. **Heger em bizîvirin hêla rastê, em ê têkevin rêya xwendegehê.**
5. **Heke hun ji malê derkevin, ji kerema xwe, pakêtek cixare bikin.**
6. **Heger ew bi şûn ve werin, ez ê ji wan re bibêjim.**
7. **Hek perê wî hebe jî, ew nade te.**
8. **Hek em birevin jî, em ê dereng bimînin.**
9. **Hek tu telefon bikî jî, ew bi te re napeyive.**
10. **Hek em şivê zû bixwin, em kanin biçin sînemayê.**
11. **Hek tu ji darê danekevî, ez ê ji bavê te re bibêjim.**

1. If you don't take your umbrella with you, you will become wet.
2. If I don't see you, I will tell your father.
3. If he/she doesn't come, I don't/won't go either.
4. If we turn right, we will take (enter) the road to the school.
5. If you go out, please buy a packet of cigarettes.
6. If they come back, I will tell them..
7. Even if he has got money, he won't (doesn't) give it to you.
8. Even if we run, we will be late.
9. Even if you phone, he won't (doesn't) talk to you.
10. If we have an early dinner, we can go to cinema.
11. If you don't climb down the tree, I will tell your father.

Çiyayê Sêsalî

Rojekê du heval di rê de diçin. Yek wê derê nas dike, yê din nas nake. Çiyayekî mezin dibînin. Yê ku wan deran nas nake dipirse:

- Navê vî çiyayî çî ye?
- Navê vî çiyayî Sêsalî ye.
- Errik! Xwedê emir nedê! Hek sêsalî ewqas bilind be, ew ê çarsalî çiqas bilind bibe?

emir (m) age

Errik! How amazing!

Ez Ne Ji Vî Gundî Me

Şevêkê rêwîyek di gundekî re derbas dibe, dinêre, du merivên kêmaqil li hêvê dinêrin û qareqara wan e. Yek dibêje,

- Hêv e!

Yê din dibêje:

- Roj e!

Dawîyê li hev dixin. Çav li rêwî dikevin, disekinin, dibêjin:

- Ev mêrik ne dîn e. Em ê ji wî bipirsin.

- Bira, em ketine şer. Ez dibêjim, "Ev hêv e". Ew jî dibêje, "Na, roj e". Divê tu bibêjî çî ye.

Rêwî difikire, hek bibêje roj e, ev ê li wî xe, hek bibêje hêv e, yê din ê li wî xe. Difikire, difikire û dibêje:

- Geli birayan, ez ne ji vî gundî me, ez nizamim.

Herdu dîn jî ker dibin û dibêjin:

- Hek wanî ye, di rêya xwe de here, tu ji me dîntir î.

derbas bûn *vi* to pass (by)
dawîyê at last, in the end
kêmaqil fool

dîn mad
ker deaf; silent
qareqar (f) bitter cry

rêwî traveller
li hev xistin *vi* to fight
çav lê ketin *vi* to realize

Kurê Feqîr

Yekî ji hevalê xwe re got:

- Kurekî min heye.

Hevalê wî got:

- Xwedê ji te re bihêle.

Got:

- Tu nizanî çiqas feqîr e.

Hevêl got:

- Xwedê bihêle.

Got:

- Hek tu çêran jê re bikî, bersîva te nade.

Hevêl got:

- Xwedê ji te re bihêle.

Got:

- Hek tu lê xî, destê xwe ranake.

Hevêl got:

- Xwedê bihêle.

Got:

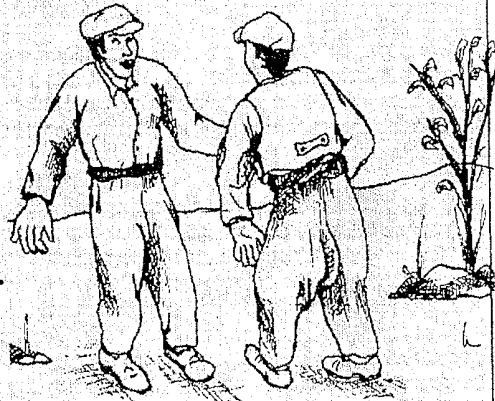
- Kuro, mêş xwe datînin ser enîya wî, mêşan naqewirîne.

Hevêl got:

- Xwedê ji te re nehêle!!

çêr (f) swearword, cuss
çêr kirin vt to swear
feqîr poor: quiet

qewirandin (biqewirîne) vt to drive/send (sb) away
xwe danîn ser vt to perch on
Xwedê bihêle My God save him (God bless him)

FERHENGOK

aciz bored, annoyed

agahdar kirin vt to inform

azib bachelor, single

berdan (berde) vt to leave, to let go; to divorce

beşdar bûn vi to participate, to attend

bi ser ketin vi to succeed, to be successful

bi xew ve çûn vi to fall asleep

çayxane (f) teahouse, cafe

dev lê kirin vt to bite

dîn mad

emr, emir (m) age

êrîş (f) attack

êrîş kirin vt to attack

helîn (bihele) vi to melt (down)

kej blond, fair-haired

kuştin (bikuje) vt to kill

kuxik (f) cough

kuxîn (bikuxe) lng to cough

kûçik dog

li gor, li gora according to

li pê/pey following, after

meriv person, human being; relative

mirin (bimire) vi to die

nezewicî unmarried

pev çûn vi to argue, to quarrel

qeşa (f) ice

soz (f) promise

tirsîn (bitirse) vi to fear, to be scared/afraid

tî thirsty

vekitandin (vekitîne) vt to explain

veşartin (veşêre) vt to hide

westiyan (biweste) vi to be/get tired

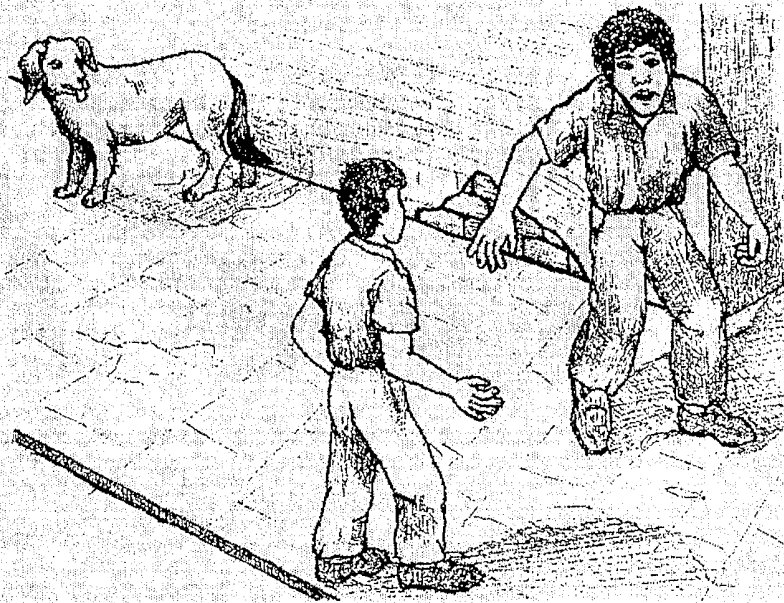
zane wise, learned

zewac (f) marriage

zewicî married

zewicîn (bizewice) vi to get married, to marry

HÎNDARÎ 18

A: Dîyaloga jêrîn wergerînin Îngîlîzî

- Azad! Azad! Xêr e? Tu çima ewqas direvî? Ma hinek li pê te ne?
- Ma tu wî kûçikî nabînî? Tu jî bireve, ew ê dev li te bike.
- Ka raweste, raweste! Divê tu ji kûçikan nerevî.
- Tu çi dibêjî? Le hek dev li min bike?
- Na, na, netirse! Kûçikên bajaran ên bixwedî zû zû êrîşî meriv nakin. Hek tu li wan nexî, ew tiştêkî bi te nakin.
- Ma tu dîn î? Kûçik kûçik e, çi bixwedî çi bêxwedî. Hek meriv nas nekin, dev li meriv dikin.

B: Pirsên jêrîn bersîv bikin.

1. Azad ji çi direve?
2. Ma kûçikên bajaran ên bixwedî zû zû êrîşî meriv dikin?
3. Azad ji hevalê xwe bawer dike an na?
4. Li gora Azad, hek kûçik meriv nas nekin, çi bi meriv dikin?

C: Dîyaloga jêrîn wergerînin Îngîlîzî.

- Xezal, ez aciz im, nizamim ez çî bikim.
- Pir hêsan e, Silo. Hek tu birçî bî, biçe xwarinxanê. Hek tu tî bî, biçe çayxanê. Hek tu westiyayî, biçe malê. Hek te heval divên, biçe komelê.
- Û hek tu çenekî din jî bipeyivî, ez ê bimirim.
- Na, na. Hek tu bimirî, em nikarin te veşêrin. Divê tu nemirî. Te mirin navê.
- Min henekên te jî navên.

D: 9 ji hevokên jêrîn çewt in. Bibînin.

1. Min divê ez zû dimeşim. 2. Te pênûs navê. 3. Divê tu ji kûçikan nerevî. 4. Wî zewac nevê. 5. Hek ew jî beşdar bibî, ez ê bêm. 6. Wê zewac navê. 7. Divê tu min agah bikî. 8. Hek tu vê ji min re vekitîne, ew ê pir baş bibe. 9. Hek tu naxwazî kûçik êrîşî te dikin, li wan nexe. 10. Hek tu vê ji ez re veşêrî, ez ê dirav bidim te. 11. Ku ew zewicî bin, ew kanin bên. 12. Hek hun nezewicî bin, hun nikanin bên. 13. Divê kesên azib jî tên. 14. Hek te soz dabî, divê tu bikî. 15. Divê keça kej jî were. 16. Hek ew ne li gora min be, ez ê wê bi şûn ve bînim. 17. Hek tu serma bigirî, tu yê bikuxî. 18. Hek ew bizewice, ew ê bi ser kevî. 19. Hek hun pev biçin, bavê we yê biqehire. 20. Min vekitandin nevê. 21. Azad bi xew ve çûye, divê tu wî hişyar dikî. 22. Me hevalên zane divê. 23. Heke hun qeşayê germ bikin, ew ê bihele, bibe av.

DEMA BORİYA BERDEST PAST CONTINUOUS TENSE

Dema Borîya Berdest is formed by simply adding **di-** to Dema Borîya Têdayî (Simple Past).

ÇÛN			
Dema Borîya Têdayî		Dema Borîya Berdest	
Ez çûm	I went	Ez diçûm	I was going
Tu çû(yî)	You went	Tu diçû(yî)	You were going
Ew çû	He/she/it went	Ew diçû	He/she/it was going
Em çûn	We went	Em diçûn	We were going
Hun çûn	You went	Hun diçûn	You were going
Ew çûn	They went	Ew diçûn	They were going
DÎTÎN			
Dema Borîya Têdayî		Dema Borîya Berdest	
Min dît	I saw	Min didît	I was seeing
Te dît	You saw	Te didît	You were seeing
Wî dît	He saw	Wî didît	He was seeing
Wê dît	She saw	Wê didît	She was seeing
Me dît	We saw	Me didît	We were seeing
We dît	You saw	We didît	You were seeing
Wan dît	They saw	Wan didît	They were seeing
BÛN			
Dema Borîya Têdayî		Dema Borîya Berdest	
Ez bûm	I became/was	Ez dibûm	I was becoming/being
Tu bû(yî)	You became/were	Tu dibû(yî)	You were becoming/being
Ew bû	He/she/it became/was	Ew dibû	He/she/it was becoming/being
Em bûn	We became/were	Em dibûn	We were becoming/being
Hun bûn	You became/were	Hun dibûn	You were becoming/being
Ew bûn	They became/were	Ew dibûn	They were becoming/being

ne- negates the past continuous tense:

Ez nedîçûm	I wasn't going
Min nedixwar	I wasn't eating
Wan nedidît	They weren't seeing
We nedipirsî	You weren't asking
Em nedihatin	We weren't coming
Hun ranediketin	You weren't sleeping
Ew nedimeşîyan	They weren't walking
Ew nediket	He/she/it wasn't falling

As in the **Simple Past** transitive verbs agree with the direct objects.

Me ew nedidît.	We weren't seeing him.
Me ew nedidîtin.	We weren't seeing them.
Wan em nedidîtin.	They weren't seeing us.

Min ew didîtin, lê belê wan ez nedidîtim.

FERHENGOK

aborî (f) economy	giya, gîha (f) grass
ango that is, I mean	heftanî (f) weekly, weekly wage, etc.
baldar careful	heta (ku) until, unless; up to, as far as
bi baldarî carefully	hew any more, no more
berê formerly; first, ago	hişk hard, dry
berî before	kartol (f) potato
betlane (f) holiday	kolan (bikole) vt to dig
bêr (f) shovel, spade, oar	lêker (f) verb
bihîştin (bibihîze) vt to hear	mehî (f) salary (monthly)
bilêt (f) ticket	nema no more
biryar (f) decision	nerm soft
biryar dan vt to decide	pañin (bipêje) vt to cook
biryar stendin/girtin vt to decide	piştî after
bi vî awayî like this, in this way	qewimîn (biqewime) vi to happen
bîr (f) well	rahiştin (rahêle) vt to lift, to pick up
bûyer (f) incident, event	rastî (f) truth, reality
cilşo (f) washing machine	rewş (f) situation, condition
cûda different	rojanî (f) daily (wage, etc.)
çer ku as soon as	ronî (f,adj) light
çewt wrong	ronahî, ronayî (f) light
çewtî (f) mistake, error	salanî (f) yearly (salary, etc.)
dema ku when	şîn hatin vi (plants) grow, sprout
derbas bûn vi to pass	temen (m) age
deyn (m) debt, loan	têgihastin (têbigihêje) vi to understand
deyndar indebted, debtor	vegerîn (vegere) vi to return, to come back
deyn dan vt to lend	wexta ku when, while
deyn kirin vt to borrow	xelet wrong
deyn stendin vt to borrow	xeletî (f) mistake, error
dibe ku may, might, may be	xwîn, xûn (f) blood
dil (m) heart	
firax, firaq (f) dishes	
galegal, galgal (f) conversation, word	
gava ku when, since	
gelo I wonder (question word)	
giring important	

berê has three usages:

1) first

Berê min biryar da, dûre Mizgîn.

Ez ê berê herim Mêrdînê û ji wir jî herim Nisêbînê.

Berê min çewtî kir, dûre te.

Karsazê wan berê mehanîya wan da, dûre ew jî kar derxistin.

First I decided, then Mizgîn./I'll first go to Mêrdîn and from there I'll go to Nisêbîn./

First I made a mistake, then you./Their boss first paid their wages, then sacked them.

2) ago

Ez 2 seet berê çûm wir. I went there two hours ago.

Bavê min nîv seet berê hat. My father came half an hour ago.

3) formerly: When used in the Past Continuous Tense, it meets English **used to**

Min berê cixare dikişand, lê ez nuha nakişînim.

Wî berê baş dibihîst, nuha baş nabihîze.

Wê berê xwarin dipat, nuha ew napêje, mêrê wê dipêje.

I used to smoke, but now I don't./He used to hear well (have a good hearing), now he doesn't hear well./She used to cook, now she doesn't, her husband cooks.

nema and **hew** (any more, no more) contributes to this usage. Note that they negate the verb.

1. Me berê pir deyn dikir, lê belê em nema dikin.

2. Berê apê me hero dihat serdana me, lê belê hew tê.

3. Berê li vira gîha şîn dihat, nuha hew şîn tê.

4. Berê me pir xeletî dikirin, em nema dikin.

5. Berê wan kinc bi destan dişuştin, ew nema bi destan dişon, nuha cilşo hene.

1. We used to borrow a lot, but we don't do it any more. 2. Our uncle used to visit us ever day, but he doesn't come any more. 3. Grass used to grow here,

now it doesn't grow any more. 4. We used to make many mistakes, we don't make them any more. 5. They used to wash clothes by hand, they don't wash by hand any more, now there are washing-machines.

êdî, îdî do the same, but they don't negate the verbs.

Berê her tim jinan firax dişuştin, êdî mêr jî dişon.
Berê min ji galegala wî pir hez dikir, îdî jê hez nakim.

Formerly women always washed the dishes, now men too wash (them).
I used to like his conversation, (but) I don't like it any more.

êdî may be used together with **nema** or **hew** to make a stronger emphasis.

1. **Wî berê pirçar kartol dixwar, lê belê êdî nema dixwe.**
2. **Em berê mehê carekê diçûn betlanê, lê em îdî hew diçin.**
3. **Berê emrê mirovan ji nuha kintir bû.**
4. **Berê wan bi baldarî li mamoste guhdarî dikir, lê belê ji ber ku ew êdî tiştên balkêş nabêje, hew lê guhdarî dikin.**
5. **Berê me heta êvarî bi kaxezan dilîst.**
6. **Berê karmend roja Şemîyê heta nîro dixebitîn, nuha wê rojê qet naxebitin.**
7. **Berê em ji malê heta xwendegehê dimeşîyan, lê belê em îdî nameşin, em bi otobozan diçin.**

1. He used to eat potato(es) often, but he doesn't eat (them) any more. 2. We used to go on a holiday once a month, but we don't any more. 3. Formerly people did not live as long as they do now. 4. They used to listen to the teacher carefully, but because he doesn't say interesting things (any more), they don't listen to him any more. 5. We used to play cards until evening. 6. Workers used to work till midday on Saturdays, now they don't work at all that day. 7. We used to walk from home up to the school, but we don't walk any more, we go by bus.

berî means before.

1. **Ev bûyer berî wê bûyerê qewimî.**
2. **Berê ev bûyer qewimî.**

3. Berê Azad dihat, dûre jî xwişka wî.

4. Azad berî xwişka xwe dihat.

5. Bawer berî min biryar stend.

6. Me ev bîr berî wê bîrê kola.

1. This incident happened before that incident. 2. This incident happened first. 3. First Azad came, and then his sister. 4. Azad was coming before his sister. 5. Bawer decided before me. 6. We dug this well before that well.

deyn (loan, debt) helps to form a few compound verbs.

1. **Çiqas deynê te li min e?**
2. **Ez bi çiqasî deyndarê te me?**
3. **Tu kanî hinek pere bi deyn bidî min?**
4. **Wî hinek pere ji wan deyn kir.**
5. **Me ev dirav ji wan deyn kiriye.**

1. How much do I owe you? 2. How much do I owe you? 3. Can you lend me some money? 4. He borrowed some money from them. 5. We have borrowed this money from them.

gava ku, dema ku and **wexta ku** (when, since) are used in clauses.

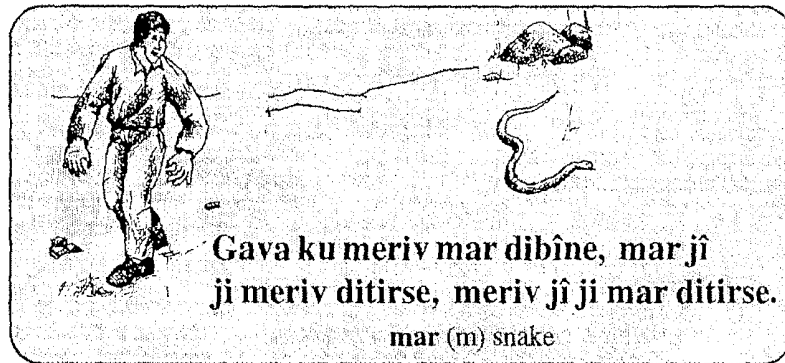
1. **Gava ku berf dibare, rê tèn girtin.**
2. **Wexta ku bavê min hat, min taştê dixwar.**
3. **Gava ku we galgal dikir, min kartol patin.**
4. **Gava ku min ew dît, wî pirtûkek dixwend.**
5. **Wexta ku me xeletî dikir, em bi ser nediketin.**
6. **Dema ku bavê wî mamoste bû, ew hero bi bavê xwe re dihat xwendegehê.**
7. **Berê gava ku me nan li erdê didît, me ew radikir û vedişart.**
8. **Berê gava ku me hîndarî çewt çêdikirin, mamoste li me dixist.**
9. **Gava ku em ji malê derketin,baran dibarîya, lê îdî**

nabare.

10. Gava ku min pirtûk dixwend, wî name dinivîsî.

11. Wexta ku me bi bêrê erd dikola, we çi dikir?

1. When it snows, the traffic stops. 2. When my father came, I was eating breakfast. 3. I cooked potatoes, while you were conversing. 4. When I saw him, he was reading a book. 5. When we made mistakes, we didn't succeed. 6. He used to come to school with his father every day, when his father was a teacher. 7. Formerly when we saw bread on the ground, we picked it up and hid it. 8. Formerly when we did the exercises wrong, the teacher would beat us. 9. When we left home, it was raining, but it is not raining any more. 10. While I was reading the book, he was writing a letter. 11. What were you doing while we were digging the ground with the spade.

berî ku (before) and piştî ku (after) can be used in clauses while the verb is in bilanî or past tense.

1. Berî ku ez wî bibînim, min ji kurê wî re got.
2. Berî ku hun biçin, me bibînin.
3. Berî ku ew bîn, em derketin.
4. Berî ku tu biçî xwendegehê, ji me re hinek kartol bikire.
5. Berî ku dinya ronî bibe, em ji malê derketin.
6. Berî ku ew bipirse, ez ê jê re bibêjim.

1. I told his son, before I saw him. 2. See us before you go. 3. Before they came, we went out. 4. Buy us some potatoes before you go to school. 5. We left home before it got light. 6. Before he asks, I will tell him.

1. Piştî ku min ew dît, ez vegeyîyam.

2. Piştî ku hun çûn sînemayê, me li televîzyonê mêze kir.

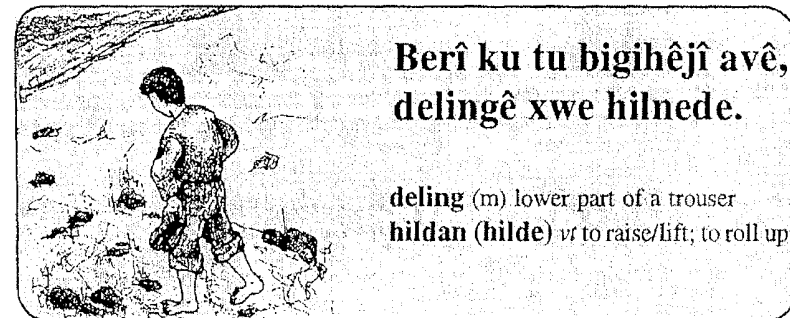
3. Piştî ku we ronahî dît, êrîş bikin.

4. Piştî ku mêvan hatin, zarok raketin.

5. Piştî ku galegala me qedîya, me bi kaxezan lîst.

6. Piştî ku bavê min çenekî nerm bû, me bi gogê lîst.

1. I returned, after I saw him. 2. After you went to cinema, we watched TV. 3. Attack, after you see the light. 4. The children slept after the guests came. 5. We played cards, after our conversation ended. 6. We played ball after my father was softened up (a little).

DIBE KU

dibe ku (may, maybe) is used with the verb in bilanî.

1. Bila îro xwarina me pir be, dibe ku mêvan bîn.
2. Dersa xwe zû biqedîne, dibe ku elektrîk vemire.
3. Ez dixwazim biçim çayxanê, dibe ku Serbest li wir be.
4. Sîwana xwe bibe, dibe ku baran bibare.
5. Ez dixwazim tu biçî, dibe ku ew neçe.

1. We'd better have much meal today, we may have guests. 2. Finish your studying early, the lights may go out (there may be a power cut). 3. I want to go to the cafe, Serbest may be there. 4. Take your umbrella, it may rain. 5. I want you to go, he may not go.

HÎNDARÎ 19

A: Hevokên jêrîn wergerînin Kurdî.

1. When I heard your voice, I was washing dishes.
2. What were you doing, when Serbest came home?
3. I used to smoke, I don't smoke any more.
4. Formerly the human life (age) was shorter.
5. Formerly Saturday was not a holiday.
6. I used to make many mistakes, I don't (make) any more.
7. While you were cooking potatoes, I was listening to the news carefully.
8. My mother always used to come home before my father.
9. Very interesting incidents were happening in our village.
10. While you were playing ball, they were doing the exercises.

B: Cihên vala tijî bikin.

1. Ez berê zû ji xew radibûm, lê niha ez zû ranabim. (any more)
2. Ma hun berê li ku? (to work)
3. Gava ku tu radiket, min pirtûk (to read)
4. Ma hun berê li ku? (to live)
5. Ma heftanîya te pir bû? (formerly)
6. Kî dihat? (first)
7. Ma hun wan dihatin? (before)
8. Piştî min biryar da, ez ji malê derketim.
9. Berî ku em ji wan re tiştêkî, wan ji me pirsî. (to say)
10. Çer ku min ew, ez revîyam. (to see)
11. Çer ku ew dihatin, me çay (to make)

C: 5 hevokên çewt bibînin.

1. Ez berê we revîyam.
2. Hun berî wan hatin.
3. Berê ev nerm bû, nuha hişk bûye.
4. Gava ku min dengê we bihîst, ez bi telefonê dipeyivîm.
5. Çer ku min tu dît, ez direvim.
6. Piştî ku min şiv xwar, ez çûm mala wan.
7. Berî ku hun werin, ez ê wan bibînim.
8. Berî ku hun derkevin, çayekê bivexwin.
9. Berê ez pir direvîyam, lê ez hew narevim.
10. Berê ez pir dimeşim, lê ez hew dimeşim.

Jûjî li têjîkê xwe dinêrî û digot:
"Ez bi qurbana pûrtîka xwe ya hevirmîş bim."

jûjî hedgehog
hevirmîş silk

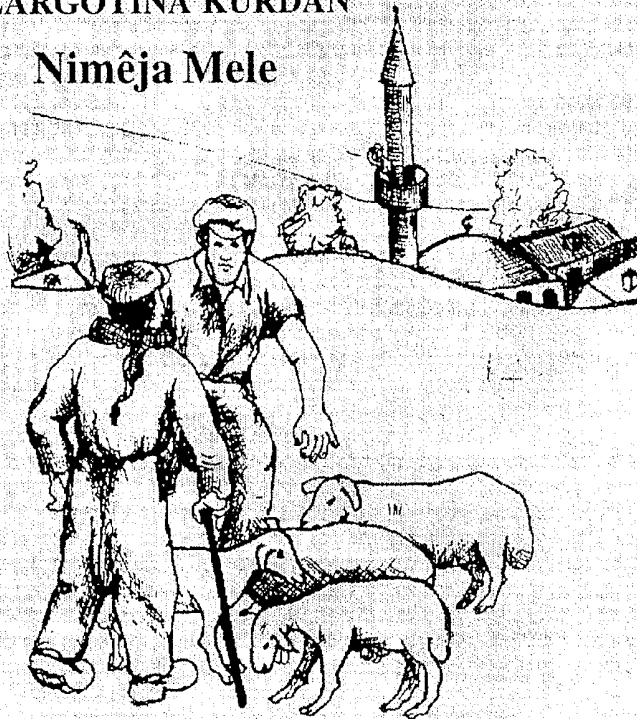
têjîk (m) spine
Ez bi qurbana ... bim

pûrtî (f) hair

(It's so wonderful) I feel like dying for it

JI ZARGOTINA KURDAN

Nimêja Mele

Şivanek çû bajêr, dît ku mele li ser minarê bang dide. Ji yekî pirsî:

- Ev çi dibêje?
- Bangî nimêjê dika.
- Nimêj çi ye?
- Nimêj nimêj e.
- Tu bi Xwedê kî, zirara pez tê de heye?
- Na, zirara pez tê de tune.
- De bila bang bide, qasî ku dilê wî dixwaze.

bang dan *vt* call to prayer

minare (f) minaret

nimêj (f) (Islam) ritual of worship centred in prayer

mele (m) Muslim preacher

Tu bi Xwedê kî For God's sake

zirar (f) damage, harm

Xwende

Gundiyek li yekî xwende digerîya. Li efendiyekî rast hat û jê pirsî:

- Tu dizanî bixwînî?
- Ma çawa nizanîm?

Gundî kaxezek dayê. Efendî kaxez vekir û dest bi xwendinê kir. Piştî pirsîyarîyan, hal û xatir...

- Efendî tu şaş î. Tiştê ku di destê te de ye, senede ye, ne mektûb e.
- Te çire ji berê de negot? Te bigota, min xelet nedixwend.

çire why

kaxez (f) (sheet of) paper

senede (m) promissory note

xelet wrong

pirsîyarî (f) inquiring (after)

Te bigota If you had said (so)

xwende educated

DEMA BORÎYA ÇÎROKÎ PAST PERFECT TENSE

Past Perfect indicates an event, a state or an action which took place before a specific time (When you phoned, he **had gone**).

past stem + **bûn** (simple past)

Ez çûbûm. I had gone.

BÛN (Dema Borîya Têdayî): Ez bûm/Tu bû(yî)/Ew bû/Em bûn/Hun bûn/Ew bûn

i is used as a **buffer** letter between the **past stems ending in a consonant** and **bûn**: **Ez hatibûm**

bûn agrees with the object of **transitive** verbs:

Min ew anîbû.	I had brought it.
Te ew anîbûn.	You had brought them.
Wî pirtûkek anîbû.	He had brought a book.
Me nan anîbû.	We had brought bread.
We sêv anîbûn.	You had brought apples.
Wan ew anîbûn.	They had brought them
Min ew dîtibû.	I had seen him/her/it.
Te ew dîtibûn.	You had seen them.
Wî em dîtibûn.	He had seen us.
Me tu dîtibû.	We had seen you.
We kûçik dîtibû.	You had seen the dog.
Wan ez dîtibûm.	They had seen me.

Bûn agrees with the subject of **intransitive** verbs:

Ez çûbûm (I had gone)/**Tu çûbû(yî)**/Ew çûbû/Em çûbûn/

Hun çûbûn/Ew çûbûn.

Ez ketibûm/Tu ketibû(yî)/Ew ketibû/Em ketibûn/Hun ketibûn/Ew ketibûn.

Ez bûbûm (I had become/been)/Tu bûbû(yî)/Ew bûbû/Em bûbûn/Hun bûbûn/Ew bûbûn

Gava ku ew çûbû malê, wî ji dêya xwe re negotibû.

Çer ku ji bajêr hatibû, çûbû serdana birayê xwe.

Wexta ku ew hatibû gund, kes bi wî re nepeyivîbû.

Min wê rojê ew nedîtibû.

Di ser mirina wî re şes meh derbas bûbû.

Ma te navê wî ji min re gotibû?

Roja ku berf barîyabû hewa pir sar bûbû.

Nanê wan hişk bûbû, lê di avê de nerm kiribûn.

Em têngihaştibûn.

Ma we ji wî nepirsîbû?

Gava ku ez gihastim wir, wan şiv xwaribû.

Wexta ku wî hun dîtî, ew revîyabû.

Wan giş çewt çêkiribûn.

Ma we çi kiribû?

Hewa pir sar bûbû, giş nexweş ketibûn.

Min kêra xwe tûj kiribû.

Mêvanên min berî min hatibûn.

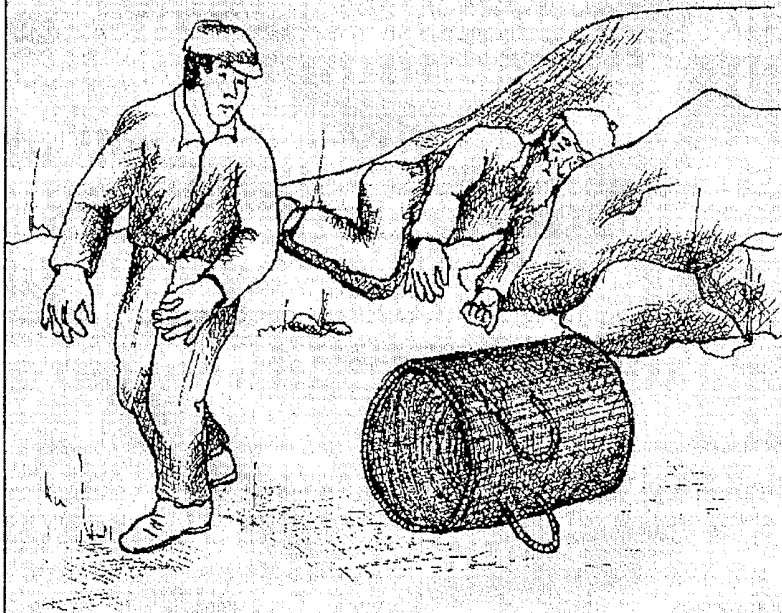
Baran pir jê hez kiribû.

**Agir girtibû mala yekî,
yê din ser û pê li ber dikizirand.**

ser û pê head and trotters kizirandin (bikizirîne) vt to singe

JI ZARGOTINA KURDAN

Bav û Kur

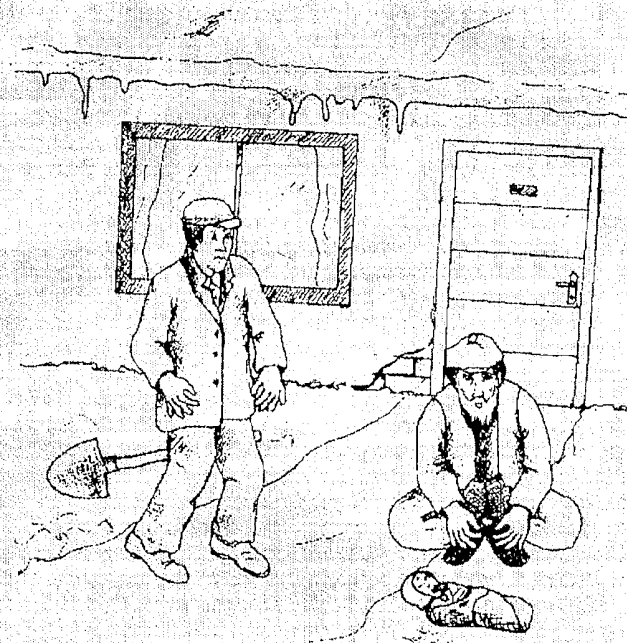
Merivek kal bûbû, ji kar ketibû. Ne baş dibû, ne jî dimir. Rojekê kurê wî jê aciz bûbû. Ew kir selikekê û bir danî ser çiyayekî ku gur wî bixwin. Wexta ku kur zîvirî ku here malê, kalo got:

- Lawo, te ez anîme, ev karê te ye. Lê selika xwe ji bîr neke, bi xwe re bibe.
- Ma ez ê selikê çî bikim?
- Wexta ku tu kal bû, kurê te jî yê te bi vê selikê bîne vir.

gur wolf
ji kar ketin *vi* to retire

selik (f) basket

Dilê Bav

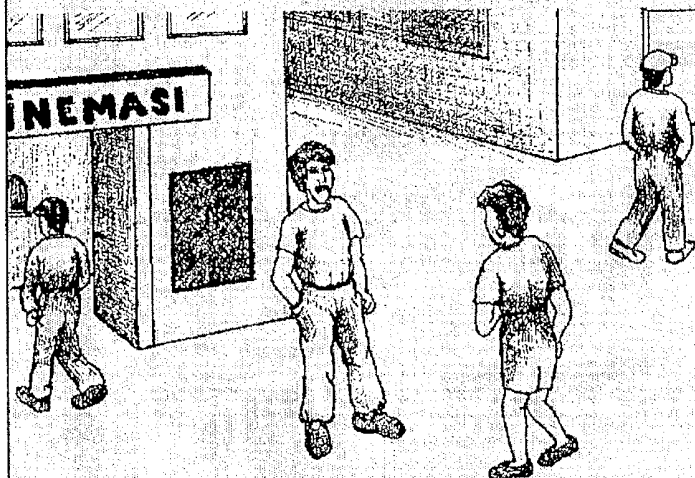
Rojeke zivistanê, berfli erdê, zilamek derketibû derve, berfa ber derî paqij dikir. Bavê wî çiqas jê re got, “Kurê min were hundir, sar e, tu yê nexweş bikevî.” Kur bi ya bavê xwe nekir, nehat hundir. Bav dît ku nabe, çû neviyê xwe yê di pêçekê de anî danî ser berfê. Kur dît, çû rahişt pitik û got:

- Bavo, tu çî dikî? Ew ê serma bigire.
- Lawo, tu dibînî, kurê te ye, dilê te dişewite. Ne tu jî kurê min î? Dilê min jî ji bo te dişewite.

bi ya yekî kirin *vi* to listen
dil(ê yekî) şewitîn *vi* to feel pity for

nevî grandchild
pêçek (f) swaddling-clothes

HÎNDARÎ 20

Hefta çûyî Bawer û Zînê çûn sînemayê. Bawer berî Zînê çûbû, bilêt kiribûn û li benda Zînê sekinîbû. Piştî ku Zînê hat, pevra ketin hundir. Filim dest pê kiribû, lê gelek mirov hîna rûnenîştibûn. Li cihên xwe digerîyan. Bawer û Zînê cihên xwe dîtî, lê belê hinek lê rûnenîştibûn. Bawer ew rakirin. Mirovê pêşîya Bawer rûnenîştibû. Ji ber vê yekê Bawer baş nedidît. Bawer jê re got:

- Ji kerema xwe, rûne, binêre filim dest pê kiriye.

Mirov rûnişt û Bawer bi baldarî li filim mêze kir. Piştî ku filim qedîya, bi kêfxweşî çûn malê; şeveke xweş derbas kiribûn.

A: Pirsên jêrîn bersîv bikin.

1. Bawer û kî çûn sînemayê?
2. Kî li benda kê sekinîbû?
3. Ma gava ku ew ketin hundir filim dest pê kiribû?
4. Bawer çima baş nedidît?
5. Şeveke çawa derbas kiribûn?

B: Hevokên jêrîn wergerînin Kurdî.

1. When you came, he had gone.
2. He had finished, while you were having a bath.
3. When my father came, I had slept.
4. When I returned, the lesson (class) had finished.
5. When they went, the window had been broken.
6. When you woke up, I had had breakfast.
7. As soon as we had gone there, he had run.
8. They had started work, as soon as the sun set.

C: 5 hevokên çewt bibînin.

1. Gava ku ew hat, me nebihîstibû.
2. Xwendekarên min nehatibû.
3. Min sêv xwaribûm.
4. Ma we ew dîtibûn?
5. Wî ez dîtibû.
6. Ez li gelek bajaran gerîyabû.
7. Kê ji wî re gotibû?
8. Em venegerîyabû.
9. Hun pir meşîyabûn.
10. Rêwîtiya wan baş derbas bûbû.

D: Lêkerên jêrîn wergerînin Dema Borîya Çirokî

1. Rojekê Dara nameyek sitend.
2. Name ji hevalê wî, Dijwar, dihat.
3. Roja din Dara çû gundê Dijwar.
4. Min ji wî pir hez kir.
5. Em ji malê pir zû derketin.
6. Wan xwe dişuştin.
7. Bûyereke pir girîng qewimî.
8. We bangî wî dikir.
9. Ez ji te re dibêjim.
10. Hun pir meşîyan.

FERHENGOK

bale stupid, fool
berbaran (f) umbrella
berf (f) snow
bê hemdî accidentally, unwillingly
bêhiş fool, stupid
bi destê by
biha, buha expensive
bi hemd on purpose, willingly
biriqîn (bibiriqe) *vi* to shine
biriqandin (bibiriqîne) *vt* to shine (sth)
biyanî foreigner, stranger
bûyer (f) event, incident
ceribandin (biceribîne) *vt* to try
ceza (f) punishment, penalty, fine
çêrandin (biçêrîne) *vt* to graze, to pasture
çêrîn (biçêre) *vi* to graze
çirîn (biçire) *vt* to be torn
çirandin (biçirîne) *vt* to tear
dan pê *vt* to follow
daristan (f) forest
derbas bûn *vi* to pass
derbas kirin *vt* to pass (sth), have (sb/sth) passed
devançe (f) pistol
erzan cheap
ewr (m) cloud
êşandin (biêşîne) *vt* to hurt
gustîlk (f) ring
helandin (bihelîne) *vt* to melt
helîn, helîyan (bihele) *vi* to be melted, to melt
ji aliyê... (ve) by

kitkit (f) detail
lampe (f) lamp
lewra this is why, therefore
meşandin (bimeşîne) *vt* to walk
mêrg (f) meadow, pasture
mirandin (bimirîne) *vt* to kill
nîvê şevê midnight
nîvişk butter
parastin (biparêze) *vt* to defend
qeşa (f) ice
qetandin (biqetîne) *vt* to break off, to tear off
qetîn (biqete) *vi* to be broken/ torn off
rast kirin *vt* to correct
revandin (birevîne) *lg* to kidnap, to help or let (sb/sth) to escape/go away, to elope (with)
rûniştandin (rûniştîne) *vt* to seat, to sit (sb) down
selete (f) salad
şemîtandin (bişemîtîne) *vt* to slide, to skid, to cause (sb/sth) to slip
şemîtîn (bişemite) *vi* to slide, to skid, to slip
şeqar (f) pistol, revolver
şewitandin (bişewitîne) *vt* to burn (sth)
şewitîn (bişewite) *vi* to burn
şikeft (f) cave
ta (m) thread
tahl, tehl bitter
tîlî (f) finger
tirsandin (bitirsîne) *vt* to scare

tirsîn (bitirse) *vi* to be scared/afraid, to fear
tirş sour
tiving (f) gun, rifle
tîp bi tîp letter by letter

tûj (pepper) hot, chilli
wêran ruined, devastated
zewicandin (bizewicîne) *vt* to marry (sb), to marry off
zordar tyrannical, cruel

VERBS ENDING IN -ANDIN

There are only a few simple transitive verbs in Kurdish:

intransitive

hatin to come
bûn to be/become
ketin to fall
çûn to go
man to stay/remain

transitive

anîn to bring
kirin to do
xistin to cause (sb) to fall
birin to take to
hiştin to leave, to let, to allow

The remaining Kurdish transitive verbs are formed with **-andin**. Any intransitive verb can have a transitive form, by simply replacing **-in** or **-în** with **-andin**.

revîn

qetîn

helîn

şewitîn

zewicîn

êşîn

tirsîn

şemîtîn

çêrîn

revandin

qetandin

helandin

şewitandin

zewicandin

êşandin

tirsandin

şemîtandin

çêrandin

-andin does not affect the meaning when applied to transitive verbs:

nivîsîn/nivîsandin to write

Ez nameyekê dinivîsim. I am writing a letter.

Ez nameyekê dinivîsînim. I am writing a letter.

1. Mizgîn vêsê hat mala me.
2. Serbest vêsê mizgîn anî mala me.
3. Selete tirş bûye.
4. Te selete tirş kiriye.
5. Bajarên Kurdistanê wêran bûne.
6. Saddam bajarên Kurdistanê wêran kirine.
7. Bawer diçe ku?
8. Tu Bawer dibî ku?
9. Şeşar ji destê wî ket.
10. Wî çima şeşar ji destê xwe xist?
11. Gustîlk ji tilîya wê ket.
12. Wê gustîlk ji tilîya xwe xist.
13. Bila pantorê te neçire!
14. Pantorê xwe neçirîne!
15. Tivinga Silo dibiriqî.
16. Silo tivinga xwe dibiriqand.
17. Divê ev pirtûk neçire.
18. Divê tu vê pirtûkê neçirînî.
19. Ev ta naqete.
20. Kes nikane vî tayî biqetîne.
21. Ma çi şewitiye?
22. Ma te çi şewitandiyê?
23. Ez dixwazim bizinên min di mêrgê de biçêrin.
24. Ez dixwazim hun bizinên min di mêrgê de biçêrin.
25. Havînî berfa ber şikeftê dihele.
26. Havînî roj berfa ber şikeftê dihelîne.
27. Ew zîlamê biyanî ji kûçikên gund pir ditirse.
28. Kûçikên gund wî zîlamê biyanî pir ditirsînin.
29. Kurê min îdî kane bizewice.
30. Ez îdî kanim kurê xwe bizewicînim.
31. Ew çewtî çawa rast bûye?
32. Kê ew çewtî rast kiriye?
33. Ez dixwazim vê tivingê biceribînim, lê ez ditirsim ku gundîyan bitirsînim.

Qeşa dihele.

Ew qeşayê dihelîne.

Kaxez dişewite.

Ew kaxezê dişewitîne.

Gulçînê serê wê êşand.

Serê wê diêşe.

1. Mizgîn came to our home this morning. 2. Serbest brought Mizgîn to our home this morning. 3. The salad has become sour. 4. You have soured the salad. 5. The cities of Kurdistan have been devastated. 6. Saddam has devastated the cities of Kurdistan. 7. Where is Bawer going? 8. Where are you taking Bawer to? 9. The gun dropped from his hand. 10. Why did he drop the gun from his hand? 11. The ring fell off her finger. 12. She dropped the ring off her finger. 13. Don't let your trousers tear! 14. Don't tear your trousers! 15. Silo's rifle was shining. 16. Silo was shining his rifle. 17. This book must not be torn. 18. You mustn't tear this book. 19. This thread doesn't break. 20. Nobody can break this thread. 21. What has burnt? 22. What have you burnt? 23. I want my goats to graze in the pasture. 24. I want you to graze my goats in the pasture. 25. The snow in front of the cave melts in summer. 26. The sun melts the snow in front of the cave in summer. 27. That strange man is very scared of the dogs in the village. 28. The dogs in the village scare that strange man very much. 29. My son can now get married. 30. I can now marry off my son. 31. How has that mistake been corrected? 32. Who has corrected that mistake? 33. I want to try this rifle, but I am afraid of scaring the villagers.

DAN KIRIN - CAUSATIVE

Dan (bide) also acts as an auxiliary verb used to form such causatives as **to have sth done, to get (sb/sth) to do sth, to make (sb/sth) do sth** and **to cause (sb/sth) to do sth**.

dan + infinitive* (of a transitive verb)

dan kirin	dan nivîsîn
dan xwarin	dan xistin
dan anîn	dan şuştin
dan dirûtin	dan firotin
dan maltin	dan meşandin
dan kişandin	dan zîvirandin

Note that the infinitive always remains the same.

Min name da nivîsîn. I had the letter written.

*) In some regions ê is added to the infinitive: **dan firotinê, dan şuştinê**, etc.

Ez namê didim nivîsîn. I am having the letter written.
Ez ê namê bidim nivîsîn. I will have the letter written.
Min name dida nivîsîn. I was having the letter written.
Min name nedabû nivîsîn. I hadn't had the letter written.
Min name daye nivîsîn. I have had the letter written.
Ez nikanim wê bidim nivîsîn. I can't have it written.

bi introduces the indirect object (the one who is made do sth).

1. **Min name bi Lezgîn da nivîsîn.**
2. **Ma te ode bi kê da maltin?**
3. **Wan bi me hinek hêk dan kelandin.**
4. **Ew ê çakêtên xwe bi dirûnkerekî pir baş bidin dirûtin.**
5. **Wan derî û pacên me bi polîsan dan şikandin.**
6. **Ma hun kincên xwe bi kê didin şuştin?**
7. **Me xaniyê xwe bi wî dabû firotin.**
8. **Ma ew ê çî bi me bidin xwarin?**
9. **Em tiştêkî bi wan nadin kirin.**
10. **Hun çima tiştên xwe bi wan nadin anîn?**
11. **Wê malbatê kûçikê xwe bi wê dida meşandin.**
12. **Karker dimeşîyan Enqerê, lê wan ew bi polîsan dan zîvirandin.**
13. **Ma hun çima her sibeh sobê bi min didin vêxistin?**
14. **Ma te elektrîk daye vemirandin?**
15. **Wan ew keç bi Silo nedabû revandin, bi yekî din dabû revandin.**
16. **Wan ew keç ne bi Silo lê bi yekî din dabû revandin.**
17. **Em ê vî karî bi wan bidin qedandin.**
18. **Tu yê solên xwe bi kê bidî biriqandin?**
19. **Em îsal dixwazin xênî bi wan nedin boyax kirin.**
20. **Em îsal naxwazin xênî bi wan bidin boyax kirin.**
21. **Wê ez bi xwişka min dam hişyar kirin.**
22. **Em kanin kêra xwe bi wan bidin tûj kirin.**

23. Ez zanim ez ê çawa bi wî bidim rast kirin.
 24. Tu çima tivinga xwe bi wî dide paqij kirin?
 25. Te ev xwarin pir tûj daye çêkirin.
 26. Ez ê wê nameyê tîp bi tîp bi wî bidim nivîsandin.
 27. Wî em di daristanan de dan meşandin.

1. I made Lezgin write the letter. 2. Whom did you make sweep the room? 3. They made us boil some eggs. 4. They will make a very good tailor sew their jackets. 5. They made the police break our doors and windows. 6. Who do you get to wash your clothes? 7. We had got him to sell our house. 8. What will they make us eat? 9. We are not going to get them to do anything. 10. Why don't you get them to bring your things? 11. That family was making her walk their dog. 12. The workers were walking to Ankara, but they made the police turn them back. 13. Why do you make me light the stove every morning? 14. Have you had the lights switched off? 15. They hadn't had Silo kidnap that girl, they had made somebody else kidnap her. 16. Not Silo but somebody else had they got to kidnap that girl. 17. We will get them to finish this work. 18. Who will you get to shine your shoes? 19. We don't want to make them paint the house this year. 20. We don't want to make them paint the house this year. 21. She got my sister to wake me up. 22. We can get them to sharpen our knives. 23. I know how to get him to correct (it). 24. Why do you get him to clean your rifle? 25. You have had this meal made too hot. 26. I will make him write that letter letter by letter. 27. He made us walk in forests.

RAWEYA TEBATÎ - PASSIVE

The passive form of a verb is used when the subject is affected by the action of the verb, as in: **The window was broken.** "was broken" is in the passive.

hatin + infinitive* of a transitive verb.

Note that many Kurdish intransitive verbs are passive in English: **çirîn** (to be torn/ripped), **rijîn** (to be poured/spilled), **qetîn** (to be broken off), etc.

şuştin to wash

hatin şuştin to be washed

avêtin to throw

hatin avêtin to be thrown

*) In some regions ê is added to the infinitive; (**hatin şuştinê**, **hatin kirinê**)

xwarin to eat

hatin xwarin to be eaten/eatable

vexwarin to drink

hatin vexwarin to be drunk/drinkable

kişandin to pull/draw

hatin kişandin to be pulled/drawn

dirûtin to sew

hatin dirûtin to be sewn

Note that the infinitive never changes.

Ev av tê vexwarin.

This water is drinkable.

Goştê keran nayê xwarin.

Donkey meat is not eaten.

Ma ev derî hatiye şikandin?

Has this door been broken?

Kî yê bê kuştin?

Who will be killed??

Because of the importance of **hatin** in the passive, it would be helpful to review its conjugation in all tenses.

Fermanî	Nuha	Borîya Têdayî	Borîya Dûdar
Bê/were	Ez tēm/nayēm	Ez hatim	Ez hatime
Bên/werin	Tu tê(yî)/nayê	Tu hat(î)	Tu hatiyî
Nê/Neyê!	Ew tē/nayê	Ew hat	Ew hatiye
Nên/Neyên!	Em tēn/nayên	Em hatin	Em hatine
	Hun tēn/nayên	Hun hatin	Hun hatine
	Ew tēn/nayên	Ew hatin	Ew hatine
Borîya Çirokî	Borîya Berdest	Bilanî	
		hatin	werin
Ez hatibûm	Ez dihatim	Ez bêm/neyêm,nêm	werim
Tu hatibû(yî)	Tu dihat(î)	Tu bê(yî)/neyê, nê	werî
Ew hatibû	Ew dihat	Ew bê/neyê,nê	were
Em hatibûn	Em dihatin	Em bēn/neyên,nēn	werin
Hun hatibûn	Hun dihatin	Hun bēn/neyên,nēn	werin
Ew hatibûn	Ew dihatin	Ew bēn /neyên,nēn	werin

ji aliyê or ji aliyê...ve means by when used with the passive.

1. Hîndarî ji aliyê mamoste hatin çêkirin.
2. Azad bi destê polîsekî hat kuştin.
3. Ma ev ta yê bê qetandin?
4. Çi tîn şuştin û çi nayên şuştin, ji min re bibêjin.
5. Ev çakêtê te bi destê kê hatiye dirûtin?
6. Ma berkêşk hatiye kişandin?
7. Sola te kevn bûye, nayê biriqandin.
8. Ma tu nizanî ku ev nayê kelandin?
9. Agir nedihat vemirandin.
10. Elektrîka me hatibû vexistin.
11. Netirse, kêra te jî yê bê tûj kirin.
12. Xaniyê we bi destê kê hat boyax kirin?
13. Ew çewtî ji aliyê min hatibû rast kirin.
14. Bi te re nayê lîstin.
15. Ez dixwazim oda min bê malîn.
16. Ma dengê me tê bihîstin?
17. Ma hun ji aliyê kê hatin hişyar kirin?
18. Bajarên me ji aliyê zordanan ve hatine wêran kirin.
19. Ev bûyer zû nayên bihîstin.
20. Ew ji aliyê hevaleyê xwe ve bê hemdî hatibû kuştin.
21. Piştî ku hat kuştin çi bû?
22. Gustîlkên wan ê bîn kirin.
23. Şikeft ji aliyê rêberekî ve hatibû dîtin.
24. Bilêtên otobozê hatine biha kirin.
25. Bilêtên otobozan biha bûne.
26. Ma gund ji aliyê kê ve tîn parastin?
27. Hun ê pir bîn tirsandin.
28. Ew pir hatine ceribandin.
29. Qeşa bi germê tê helandin.
30. Ev kaxez pir zû tê çirandin.
31. Ev kaxez pir zû diçire.
32. Nivîşk û penîr ji şîr tîn çêkirin.
33. Diz di şikeftê de ji aliyê polîsan hat girtin.
34. Pênûsa min hatiye dizîn.

35. Ew bûyer di rojnameyekê de hatibû nivîsîn.
36. Divê ew bê ceza kirin.
37. Divê lampeya sor neyê derbas kirin.
38. Divê piştî nivê şevê derî neyê vekirin.
39. Divê kitkit bîn terikandin.

1. The exercises were done by the teacher. 2. Azad was killed by a policeman. 3. Will this thread be broken off. 4. What are (to be) washed and what are not (to be) washed, tell me. 5. By whom has this jacket of yours been sewn? 6. Has the drawer been drawn? 7. Your shoes have become old (worn out), they aren't (cannot be) shone. 8. Don't you know that this is not (cannot be) boiled? 9. The fire wasn't being extinguished. 10. Our lights had been switched on. 11. Don't worry, your knife will also be sharpened. 12. By whom was your house painted? 13. That mistake had been corrected by me. 14. One can't play with you. 15. I want my room to be swept. 16. Is our voice heard? 17. By whom were you woken up? 18. Our cities have been devastated by tyrants. 19. These incidents are not heard about quickly. 20. He had accidentally been killed by a friend of his. 21. What happened after he was killed? 22. Their rings will be bought. 23. The cave had been seen by a guide. 24. The bus tickets have increased in price. 25. The bus tickets have increased in price. 26. By whom are the villages being defended. 27. You will be very scared. 28. They have been tried many times. 29. Ice is melted by heat. 30. This paper is torn very quickly. 31. This paper is torn very quickly. 32. Butter and cheese are made of milk. 33. The thief was caught in a cave by the police. 34. My pen has been stolen. 35. That incident had been written in a newspaper. 36. He/she must be punished. 37. The red light must not be passed (crossed). 38. The door must not be opened after midnight. 39. The details must be left.

Compare the transitive and intransitive verbs with **causative** and **passive**:

- Siyamed mir.
Silo Siyamed kuşt.
Axa Siyamed bi Silo da kuştin.
Siyamed bi destê Silo hat kuştin.
Qeşa dihele.
Ez qeşayê dihelînim.
Ew qeşayê bi min dide helandin.
Qeşa ji aliyê min tê helandin.
Ker ê biçêre.
Mizgîn ê kerê biçêrîne.
Bavê Mizgîn ê kerê bi Mizgîn bide çêrandin.
Ker bi destê Mizgîn tê çêrandin.

Ta qetîyaye.
Wî ta qetandiye.
Wê ta bi wî daye qetandin.
Ta ji alîyê wî ve hatiye qetandin.

Ma xanî şewitî?
Kê xanî şewitand?
Kê xanî bi kê da şewitandin?
Xanî bi destê kê hat şewitandin?

Sola wî nebiriqîbû.
Wî sola xwe nebiriqandibû.
Wî sola xwe nedabû biriqandin.
Sola wî nehatibû biriqandin.

Ez dixwazim qeşa bihele.
Ez dixwazim qeşayê bihelînim.
Ez dixwazim qeşayê bidim helandin.
Ez dixwazim qeşa bê helandin.

Dibe ku ew bişemite.
Dibe ku hinek wî bişemitînin.
Dibe ku hinek wî bidin şemitandin.
Dibe ku ew ji alîyê hinekan ve bê şemitandin.

HÎNDARÎ 21

A: Dîyalogê bixwînî û pirsan bersîv bikin.

- Bawer! Tu çima sîwana xwe nabî?
- Ez ê sîwanê çî bikim?
- Ma tu nabî ewr heye? Dibe ku baran bibare. Meriv bi sîwanê xwe ji baranê diparêze. Lewra jê re berbaran jî tê gotin.
- Erê, erê. Ewqas ders bes e.

1. Ji sîwanê re çî tê gotin?
2. Çima wisa tê gotin?
3. Bawer çî xwe nabe?

B: Dîyalogê bixwînî û pirsan bersîv bikin.

- Zelal, te nûçe bihîstiye?
- Na, xêr e?
- Mizgîn di girtîgehê de ye. Şeva çû ji alîyê polîs hat girtin.
- Çima? Çi kiriye?
- Piştî nivê şevê seet di yek û çaryekê de pir zû seyare ajotiye.
- Xweşik bi kitkîtan bibêje. Pirîcar seyare zû tê ajo-tin, lê meriv nakeve girtîgehê. Cezayên din hene.
- Ez ji te re bi kitkit bibêjim. Wî berê lampeya sor derbas kiriye; dûre li polîs nesekinîye; wan niv seetê daye pê wî; dûre ew hatiye girtin. Lê pir serxweş bûye û xwestiye ku li polîsan bixe.
- Ewqas tişt jî ji bo girtîgehê bes e. Malbata wî hatiye agahdar kirin?
- Belê hinekan ew dane agahdar kirin.
- Werê Mizgîn nuha di girtîgehê de girtî ye. Divê em biçin serdana wî.

1. Mizgîn ji alîyê kê ve hatiye girtin?
2. Mizgîn kengî pir zû seyare ajotiye?
3. Mizgîn kîjan lampe derbas kiriye.
4. Kê daye pê kê.
5. Kî hatiye girtin?
6. Mizgîn xwestiye li kê bixe.
7. Hinekan kî daye agahdar kirin?

C: Hevokên jêrîn wergerînin Kurdî.

1. Ice is melted in the heat. 2. The heat melts the ice. 3. Ice is melted quickly. 4. This sentence has been corrected. 5. The umbrella protects one from the rain. 6. They were caught in the forest. 7. Have you had the dog walked? 8. Can you have your house burnt? 9. Is this thread broken off? 10. Can you break this

thread off? **11.** Can you have this thread broken off? **12.** We don't have our house painted. **13.** Is this water drinkable? **14.** This knife can't (isn't) be sharpened. **15.** These lamps aren't (can't be) lit. **16.** The fire wasn't being extinguished. **17.** This work can't be (isn't) finished. **18.** This story is often told. **19.** This book is read a lot. **20.** They are (can be) seen from here very well.

D: 10 hevokên çewt bibînin.

1. Seet di 8:00'an de min bide hişyar kirin.
2. Ez ê çakêtê xwe bidim paqij kirin.
3. Ma tu yê kincên xwe bidî dişuştin?
4. Ma wan xaniyê xwe anî şuştin?
5. Wî name didan nivîsandin.
6. Ez ê ji xwe re pantorekî bidim bidirûtin.
7. Nameya te nayê xwendin.
8. Ev agir nayê vemirîn.
9. Ew av nedihat vexwarin.
10. Gund nehatibû dîtin.
11. Ji wan nedihat bawer kirin.
12. Kêra min hat tûj kiribûn.
13. Min ode didabû maltin.
14. Ez ê wan bidim hişyar kirin.
15. Ew nikanin xênî bidin boyax kirin.
16. Dengê wî nayê nebihîstin.
17. Deriyê me nayê vekirin.
18. Ew kevir giran bû, nedihat bavêtin.
19. Li wê derê nayê nemeşandin.
20. Çewtiyên wî dihatin nerast kirin.

E: Cihên vala tijî bikin.

1. Çay pir germ e, na... vexwarin. 2. Mizgîn pir dûr bû, nedî... dîtin. 3. Te oda xwe kengî maltin? 4. Ez elektrîkê wî didim vemirandin. 5. Ew xwarinê min dide çêkirin. 6. Ma silo bi kê hat kuştin? 7. Ma ew ji kê hatibû paqij kirin? 8. Ma li wê derê bi avjenî nayê? 9. Wan ew bi da nivîsîn? 10. Bajarê me ji wî gundî di... dîtin.

FERHENGOK

baranî (m) raincoat	kêf, keyf (f) pleasure
berxwedan (f) resistance	kêfxweş glad, happy, pleased
bi hewa ketin <i>vi</i> to take off	li ber xwe dan <i>vi</i> to resist
bi ser ketin <i>vi</i> to be successful, to succeed, to accomplish	lîstîk (f) play, game
bi xew de çûn <i>vi</i> to fall asleep	nobedar watchman, sentry
çav (m) eye	nobet (f) watch (of a sentry)
çavfireh generous	nobet girtin <i>vt</i> to stand guard, to watch
çavteng miserly, stingy, selfish	pevçûn (f) argument
da ku so that	pev çûn <i>vi</i> to argue
dil (m) heart	rû (m) face
dilşa(d) happy	rû dan <i>vt</i> to indulge
fîrîn (bifîre) <i>vi</i> to fly	sedem, sebeb (f) reason
firoşer seller	serf kirin <i>vt</i> to spend
gir (m) hill	serîhildan (f) uprising, rebellion
girav (f) island	ser(î)hildan <i>vt</i> to rebel, to rise up
her weha at the same time, nevertheless	serketî successful
heya up to, until	serketîjn (f) success
heya ku until, as long as	serfiraz successful, victorious
hêdî slow	tanq (f) tank
hêja valuable, precious, worthy; dear (when addressing)	teqez definitely, certainly
kar (f) profit, gain	teva ku, tevî ku although
	têkoşîn (f) struggle
	têl (f) wire
	top (f) cannon
	xwezî, xwezîka I wish, If only

BILANÎ: DEMA BORÎYA TÊDAYÎ

I. Transitive Verbs:

bi + Dema Borîya Têdayî + a

Simple Past

Ez hatim
Tu hat(î)
Ew hat
Em hatin
Hun hatin
Ew hatin

HATIN

Bilanî: Simple Past

Ez bihatima
Tu bihata(yî)
Ew bihata
Em bihatina
Hun bihatina
Ew bihatina

- After a vowel a is replaced with ya.
- If the simple past is already ends in an a, the second a is either omitted or added with y (ya).
- bi- is replaced with ne- in the negative.

Ez revîyam
Tu revîya
Ew revîya
Em revîyan
Hun revîyan
Ew revîyan

REVÎN

Ez birevîyama
Tu birevîya
Ew birevîya
Em birevîyana
Hun birevîyana
Ew birevîyana

Ez çûm
Tu çû(yî)
Ew çû
Em çûn
Hun çûn
Ew çûn

ÇÛN

Ez biçûma
Tu biçûya(yî)
Ew biçûya
Em biçûna
Hun biçûna
Ew biçûna

Verbs ending in **-in** may have a sound variation, **i** may be changed into **a**.

Ez bihatîma
Hun bihatîna

Ez bihatama
Hun bihatana

In some regions, **-û** changes into **-iwa**. This variation is not common however.

Ez biçiwama
Tu biçiwa(yî)
Ew biçiwa

Em biçiwana
Hun biçiwana
Ew biçiwana

BÛN

to be

to become

Ez bûma
Tu bûya(yî)
Ew bûya
Em bûna
Hun bûna
Ew bûna

Ez bibûma
Tu bibûya(yî)
Ew bibûya
Em bibûna
Hun bibûna
Ew bibûna

Hek hewa sar bûya, em nediketin avê.

Hek hewa sar bibûya, em ê neketina avê.

If it was cold, we wouldn't swim. If it became cold, we wouldn't have swum.

Various pronunciations of **bûn** in bilanî exist in the spoken language:

Ez biwama
Tu biwa(yî)
Ew biwa
Em biwana
Hun biwana
Ew biwana

Ez bibiwama
Tu bibiwa(yî)
Ew bibiwa
Em bibiwana
Hun bibiwana
Ew bibiwana

Ez bama	Ez bibama
Tu ba(yî)	Tu biba(yî)
Ew ba	Ew biba
Em bana	Em bibana
Hun bana	Hun bibana
Ew bana	Ew bibana

1. Xwezîka ez biçûma.
2. Xwezî ez mamoste bûma.
3. Xwezî ew ne li vir bûya.
4. Bila ew nehatina.
5. Bila em dewlemend bûna, bila xanîyê me tunebûya.
6. Bila hewa germ bibûya, bila bi toz bûya.
7. Bila li welatê me azadî hebûya, bila em xizan bûna.
8. Bila baran bibarîya, bila em şil bibûna.

1. If only I went. 2. I wish I were a teacher. 3. I wish he were not here. 4. I wish they didn't come (They shouldn't have come). 5. I wish we were rich, even if we didn't have a house. 6. I wish it would become warm, even if it were dusty (I would consent to it). 7. I wish there were freedom in our country, even if we were poor (I would consent to it). 8. I wish it were raining, even if we were to get wet (I would consent to it).

FUTURE IN THE PAST

The future indicator *ê* or *dê* together with **simple past of bilanî** forms the future in the past to describe the consequence of an imagined event; a hypothetical action or event, etc., such as **would** in English.

1. Hek ew ne li wira bûya, em ê biçûna.
2. Hek baran nebarîya, em ê bihatina.
3. Hekez bibûma sermîyandar, ez ê nuha dewlemend bûma.
4. Hek tu sermîyandar bûya, tu yê dewlemend bûya.
5. Hek hun heta malê bimeşîyana, hun ê pir bibetilîna.
6. Hek em zû raketina, em ê zû rabûna.
7. Hek roj neçûya ava, em ê hîn jî bimeşîyana.

8. Hek tu ewqas nepeyivîya, ew ê aciz nebûna.
9. Çer ku ew bihatina em ê biçûna.
10. Çer ku balafir bi hewa biketa, ez ê vegeşîyama.

1. If he weren't there, we would go. 2. If it weren't raining, we would come. 3. If I became a capitalist, I would be rich now. 4. If you were a capitalist, you would be rich. 5. If you walked home, you would get very tired. 6. If we went to sleep early, we would get up early. 7. If the sun didn't set, we would still be walking. 8. If you didn't talk that much, they wouldn't get bored. 9. We would go, as soon as they come. 10. I would return, as soon as the plane took off.

2: Transitive Verbs:

The structure is the same as intransitive verbs:

bi + dema borîya têdayî + a

DÎTIN

singular object

Min ew bidîta
 Te ew bidîta
 Wî ew bidîta
 Wê ew bidîta
 Me ew bidîta
 We ew bidîta
 Wan ew bidîta

plural object

Min ew bidîtina
 Te ew bidîtina
 Wî ew bidîtina
 Wê ew bidîtina
 Me ew bidîtina
 We ew bidîtina
 Wan ew bidîtina

1. Xwezî te li wî nexista.
2. Xwezî te nanekî din jî bikirîya, mêvanên me hene.
3. Xwezîka te elektrîk venemiranda, xewa min nayê.
4. Xwezîka min îro nobet negirta, serê min diêşe.
5. Bila ew bidîta û jê re bigota.
6. Bila wî li wan nexista.
7. Bila wan dirav giş serf nekira.
8. Hek me gişan bi hev re serî hilda, em ê nuha azad bûna.
9. Hek me ewqas çewtî nekirina, em ê azad bibûna.

10. Hek we ewqas nelîsta, hun ê bixebitîna.
11. Hek wî hêdî neajota, em ê bigihaştina trêne.
12. Hek min diravê xwe giş serf bikira, ez ê nehatîma.
13. Hek we telefonî me bikira, em ê pir kêfxweş bibûna.
14. Hek tanq û top bihatina jî, em ê bi şûn ve neçûna.
15. Hek listika wan xweş bûya, me yê jî bilîsta.

1. I wish you didn't beat him. 2. I wish you had bought another loaf of bread, we have guests. 3. I wish you didn't switch the lights off, I can't sleep. 4. I wish I didn't stand guard today, I have a headache. 5. He should have met and told him. 6. He shouldn't have beaten them. 7. They shouldn't have spent all the money. 8. If we revolted all together, we would now be free. 9. If we didn't make so many mistakes, we would become free. 10. If you didn't play so much, you would work. 11. If he didn't drive slowly, we would catch the train. 12. If I spent all my money, I wouldn't come. 13. If you phoned us, we would be very pleased. 14. Even if the artillery came, we wouldn't withdraw. 15. If their game were nice, we would also play.

Part of the sentence may be **non-bilanî**.

1. Hek dilê min bixwasta ez diçûm, nexwasta ez nediçûm.
2. Hek ew dilşad bûya, ez jî dibûm.
3. Hek nobedar li cihê xwe bûya, em nediçûn.
4. Hek baran bibarîya, min ê baranîyê xwe bianîya.
5. Hek me kar bikira, me yê hinek dirav bidaya te.
6. Hek we têlek bişanda, ez ê teqez bihatîma.
7. Hek balafirên wî tunebûna, serîhildan'ê biserketa.
8. Hek hun ewqas pev neçûna hun ê bi ser (bi)ketîna.
9. Hek me ewqas rû nedaya wî, li me wisa nedikir.
10. Hek min kevir biavêta, giş'ê bifirîyana.
11. Hek tu ne kal bûya, min ê tu bişanda.
12. Hek ew bi xew de biçûna, em ê birevîyana.
13. Hek ne em bûna, hun serfiraz nedibûn.
14. Hek kêfa te hebûya, me yê bîskeke bilîsta.
15. Hek ew ne çavteng bûya, min ê jê bixwasta.
16. Hek me li ber xwe nedaya, wan ê girav bistenda.
17. Hek wî firoşerî tiştên hêja nefîrotîna, me ji wî nedikirî.

1. If I felt like going, I went, otherwise I wouldn't. 2. If he was happy, so was I. 3. If the guard was in his place, we didn't go. 4. If it was raining, I

would bring my raincoat. 5. If we worked, we would give you some money. 6. If you sent a telegram, I would definitely come. 7. If he hadn't got aircraft, the rebellion would have succeeded. 8. If you didn't quarrel that much, you would be successful. 9. If we didn't indulge him that much, he wouldn't do this to us. 10. If I threw the stone, they would all fly. 11. If you weren't old, I would send you. 12. If they fell asleep, we would run away. 13. If it wasn't us (if we didn't help), you wouldn't be victorious. 14. If you were happy, we would play for a while. 15. If he wasn't miserly, I would ask him. 16. If we didn't resist, they would capture the island. 17. If that seller didn't sell valuable things, we wouldn't buy from him.

HETA KU

heta ku corresponds to such English conjunctions as **as long as, unless, until**. It is used with **bilanî** as well as other tenses.

1. Heta ku ew bihata, em ê biçûna.
2. Heta ku ew hat, em çûn.
3. Heta ku ew pir bipeyive, ew bi ser nakeve.
4. Heta ku wê pîrejinê negota, wan tişteke nedikir.
5. Heta ku rûyê xwe tirş nekira, zarokê wî nedisekinî.
6. Heta ku ew bi xew de biçûna, me bi kaxezan nedilîst.
7. Heta ku keça wê dilşad bibûya, jê re çîrok digotin.
8. Heta ku em pevçûnê neqedînin, em rojeke bi kêf nabînin.
9. Heta ku wî sedema hatîna xwe ji min re negota, ez ê teqez neçûma.
10. Xwezîka heta ku tu bihata ez neçûma.
11. Xwezî heta ku gir xuya bibûya, em bimeşîyana.
12. Heta ku ew were, em ê şil bibin.
13. Heta ku em neçin, tişteke nekin.
14. Heta ku hun cixare bikişînin, hun ê bikuxin.
15. Heta ku tu çûyî, ez li wir mam.
16. Heta ku otoboz bi rê ket, me li wan nêrî.
17. Heta ku bavê min hat, me lîst.

1. By the time he came, we would go. 2. Until he came, we went. 3. As long as he talks a lot, he will not be successful. 4. They didn't do anything, unless that old woman said so. 5. His child didn't stop (calm down), unless he got

a sour look on his face. 6. We didn't play cards, until they fell asleep. 7. She told her daughter stories, until she became happy. 8. Unless we finish quarrelling, we will not see a happy day. 9. I would definitely not go, unless he told me the reason why he came. 10. I wish I hadn't gone, until you came. 11. I wish we had walked, until the hill was seen. 12. We will get wet, until he comes. 13. Don't do anything, until we go. 14. As long as you smoke, you will cough. 15. I stayed there, until you went. 16. We watched them, until the bus set out. 17. We played, until my father came.

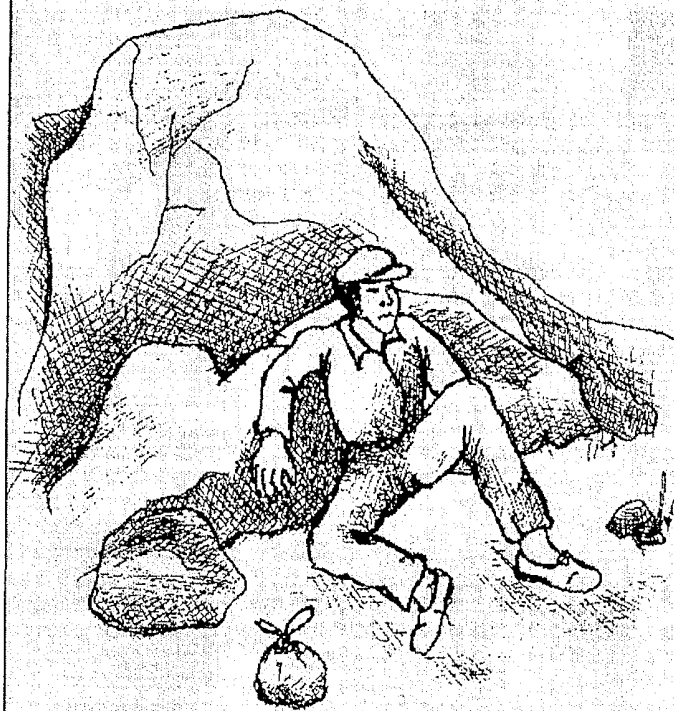
DA KU

da ku (so that, so as, in order) is used with **bilanî**.

1. Divê ew pir zû bên da ku em bigihêjin trêne.
2. Bila bi balafirê bihata da ku bigihaşt ser bavê xwe.
3. Ez ê her tiştî bikim da ku ez dilê wî xweş bikim.
4. Hatina wan ji kesekî re nebêje da ku polis nebihêze.
5. Min ê her tişt bikira da ku kurê min bixwenda.
6. Divê em berxwedanê dom bikin da ku em bi ser Kevin.
7. Wan nedihîşt em bi Kurdî bipeyivin da ku em giş bibin Tirk.
8. Ew ê biçûna ser gir da ku xwe veşartina.
9. Wî yê navnîşana te bidaya min da ku ez bihatima mala te.
10. Ez pir dixebitîm da ku ez zû hîn bibûma.
11. Ew hindikî dixwe da ku qelew nebe.
12. Ew bi şev û roj dixebitî da ku keça wê bixwîne.

1. They must come very early so that we (can) catch the train. 2. He should have come by air so that he (could) have caught his father. 3. I will do anything in order to make him happy. 4. Don't tell anybody that they have come so that the police don't hear (find about it). 5. I would do anything so that my son could study. 6. We must continue the resistance in order to be successful. 7. They didn't allow us to speak Kurdish so that we would all become Turkish. 8. They would go up the hill in order to hide themselves. 9. He would give me your address so that I (could) come to your house. 10. I worked hard so that I could learn quickly. 11. She eats a little so that she doesn't get fat. 12. She worked day and night so that her daughter could study.

Derewa Rêwî

Rojekê rêwîyek di rê de diçû. Aciz bû, piştî xwe da zinarekî, got:

- Ax, ax! Xwezî ez li vira bimirima!

Qirçeqirç ji zinêr hat. Rêwî:

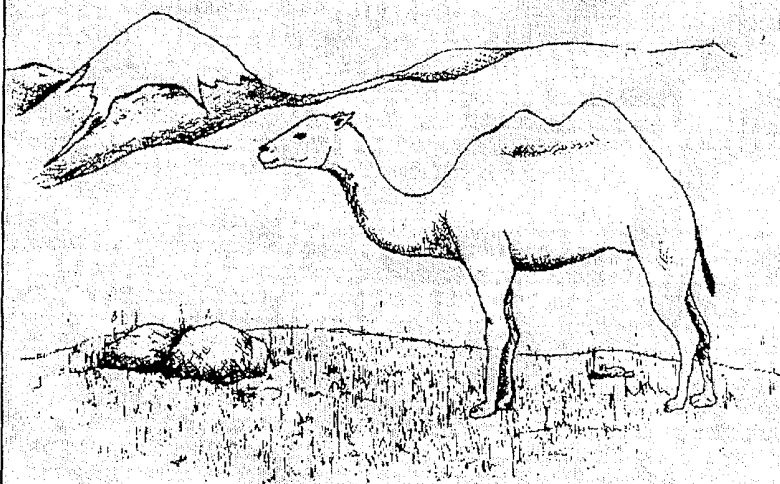
- Ê, zinar! Ma meriv derewekê neke!

Rabû ser xwe û ji wir revîya.

aciz bored

qirçeqirç (f) crack, crackle

Biratiya Deve û Berfê

Deve û berf bûbûn bira. Devê ji berfê re gotibû:

- Ez û tu birayên hev ên axretê ne. Lê gava ku tu hatî, ji min re bibêje ji bona ku ez birevim, xelas bibim.

Berfê gotibû:

- Wey ser çavê min! Gava ku ez werim ez ê ji te re bibêjim.

Rojekê berf hat ser çiyayê Begokê, deve ji xwe re bêtirs diçêrîya. Di dilê xwe de digot:

- Berf birayê min e. Ez ê ji xwe re têr biçêrim.

Roja din, berfê girt ser devê. Devê serê xwe bilind kir, got:

- Ka biratiya te?

Berfê jî got:

- Qey tu kûr bûyî? Te serê xwe bilind bikira, te dît çiya sipî bû, tu birevîya, xelas bibûya.

birayê axretê close friend, blood-brother girtin ser to raid kûr blind
xelas bûn *vi* to be saved/rescued bêtirs fearless(ly)
têr satisfied; replete di dilê xwe de to oneself

BILANÎ: DEMA BORÎYA ÇÎROKÎ PAST PERFECT TENSE

Past Perfect + a (ya after a vowel)

A: Intransitive Verbs

<u>Dema Borîya Çîrokî</u>		<u>Bilanî</u>
Ez ketibûm		Ez ketibûma
Tu ketibû(yî)	N	Tu ketibûya
Ew ketibû	I	Ew ketibûya
Em ketibûn	T	Em ketibûna
Hun ketibûn	E	Hun ketibûna
Ew ketibûn	K	Ew ketibûna

<u>Dema Borîya Çîrokî</u>		<u>Bilanî</u>
Ez bûbûm		Ez bûbûma
Tu bûbû(yî)	N	Tu bûbûya
Ew bûbû	U	Ew bûbûya
Em bûbûn	B	Em bûbûna
Hun bûbûn		Hun bûbûna
Ew bûbûn		Ew bûbûna

In some sub-dialects sound variations occur when adding -a to bûm, etc.: bûma becomes biwama, etc. This is why in some grammar books this variation has been treated as the rule for forming this case. It is wrong however, as there is not merely one variation. For example, in some regions the variation is bama or bam, and the variation is only for those verbs whose past stems end in û. It will therefore be more useful writing according to the rule (adding a/ya to the past perfect) in the written language, instead of generalising one of the regional variations.

1. Xwezî em çûbûna mala wî, dibe ku ji me biqehire.
2. Xwezî em bi wî re nepeyivîbûna, dibe ku ji bavê xwe re bibêje.
3. Xwezîka em revîyabûna, baranê em girtin.
4. Bila em çûbûna, bila em şil bûbûna.
5. Bila ew zû raneketibûna, ma nizanîbûn em ê bihatina.
6. Hek hun zû nehatibûna, we yê em nedîtina.
7. Hek ez gîhaştibûma trêne, ez ê nuha li wir bûma.
8. Hek berf nebarîyabûya, rê yê nehatibûya girtin.
9. Hek ew neçirîyabûya, min ê li xwe bikira.

1. I wish we had gone to his home, he may get angry with us. 2. I wish we hadn't talked with him, he may tell his father. 3. I wish we had run, we were caught in the rain. 4. I wish we had gone, although we would have got wet. 5. They shouldn't have gone to sleep early, didn't they know we would come. 6. If you hadn't come early, you wouldn't have seen us. 7. If I had caught the train, I would have been there now. 8. If it hadn't snowed, the road wouldn't have been closed. 9. If it hadn't torn, I would have worn (it).

B: Transitive Verbs

The same rule is applies, except that **bûn** agrees with the object.

Dema Borîya Çirokî

Min kiribû
Te kiribû
Wî kiribû
Wê kiribû
Me kiribû
We kiribû
Wan kiribû

KIRIN

Bilanî

Min kiribûya
Te kiribûya
Wî kiribûya
Wê kiribûya
Me kiribûya
We kiribûya
Wan kiribûya

Dema Borîya Çirokî

Min anîbû
Te anîbû
Wî anîbû
Wê anîbû
Me anîbû
We anîbû
Wan anîbû

ANÎN

Bilanî

Min anîbûya
Te anîbûya
Wî anîbûya
Wê anîbûya
Me anîbûya
We anîbûya
Wan anîbûya

1. Xwezî te dirav anîbûya.
2. Xwezîka min pirtûkên xwe anîbûna.
3. Xwezî me di şer de alkarîya wan nekiribûya.
4. Hek we çek neanîbûna, me yê li ber xwe nedaya.
5. Hek te navnîşana wan nedabûya min, min ê ew nedîtibûna.
6. Hek wê em nedîtibûna, ew ê biçûya mala me.
7. Hek wan baranîyên xwe neanîbûna, ew ê şil bibûna.
8. Heta ku min ew bidîtina, ew ê çûbûna.
9. Hek te ji wan re gotibûya, ew ê hatibûna.
10. Heta ku em bigihaştina gund, ew ê miribûya.
11. Hek wî kiribûya, ew nedihat vir.

1. I wish you had brought money. 2. I wish I had brought my books. 3. I wish we hadn't helped them in the war. 4. If you hadn't brought the guns, we wouldn't have resisted. 5. If you hadn't given me their address, I wouldn't have seen them. 6. If she hadn't seen us, she would have gone to our home. 7. If they hadn't brought their raincoats, they would have got wet. 8. They would have gone, until I saw them. 9. If you had told them, they would have come. 10. He would have died, before we reached the village. 11. If he had done (it), he wouldn't (have) come here.

BILANÎ: DEMA BORÎYA DÛDAR PRESENT PERFECT TENSE

bûn (bilanî: dema nuha) + past stem

BÛN	ÇÛN
<u>Bilanî: Dema Nuha</u>	<u>Bilanî: Dema Borîya Dûdar</u>
Ez bim	Ez çûbim
Tu bî	Tu çûbî
Ew be	Ew çûbe
Em bin	Em çûbin
Hun bin	Hun çûbin
Ew bin	Ew çûbin

Bilanî Dema Borîya Dûdar	
<u>singular object</u>	<u>plural object</u>
Min ew anîbe	Min ew anîbin
Te ew anîbe	Te ew anîbin
Wî ew anîbe	Wî ew anîbin
Wê ew anîbe	Wê ew anîbin
Me ew anîbe	Me ew anîbin
We ew anîbe	We ew anîbin
Wan ew anîbe	Wan ew anîbin

ANÎN

1. Gava ku ez hatim malê, bila elektrîk vêketibin.
2. Gava ku mêvan hatin, bila we ode maltibe.
3. Gava ku em derketin, bila seyare hatibe.
4. Hek bavê min hatibe, em ê herin.
5. Hek filîm dest pê kiribe, em nakevin hundir.
6. Hek hewa sar bûbe, ez ê sakoyê te bînim.
7. Hek wan mifte anîbe, em ê biçin malê.
8. Hek wî li Azad xistibe, em ê jî li wî bixin.
9. Hek wî av germ nekiribe, em nikarin xwe bişon.
10. Hek ew revîyabin, ew ê nuha li ser gir bin.
11. Hek wan ew biribe, ew ê biçin giravê.
12. Hek ew raketibin, em ê vegerin.
13. Hek wan derî kilît kiribe, em nikarin vekin.

1. Make sure the lights have been (are) switched on, when I come home.
2. Make sure that you have swept the room, when the guests come.
3. Make sure the car has come, when we get out.
4. If my father has come, we will go.
5. If the film has started, we will not enter.
6. If it becomes cold, I will bring your coat.
7. If they have brought the key, we will go home.
8. If he has beaten Azad, we will also beat him.
9. If he hasn't warmed the water, we can't have a bath.
10. If they have run, they will now be on the top of the hill.
11. If they have taken him, they will go to the island.
12. If they have slept, we will come back.
13. If they have locked the door, we can't open it.

FUTURE PERFECT - DÛDARA PÊŞÎ

Future Perfect refers to time before or until "then" in the future. Such as **When you arrive, I will have done it.**

1. Heta ku hun bîn, ez ê çûbim.
2. Heta ku tu sîwanan bînî, em ê şil bûbin.
3. Heta ku tu xwe bişo, min dê ew nivîsibe.
4. Heta ku hun telefon bikin, ew ê hatibin.
5. Seet di 16:00'an de, roj ê çûbe ava.
6. Gava ku hun rabin, roj ê hilatibe.
7. Gava ku hun bangî wî bikin, ew ê raketibe.
8. Roja Şemiyê wî yê pirtûk anîbin.
9. Di 1997'an de, ew ê bûbin mamoste.

1. When (by the time) you come, I will have gone.
2. Until you bring the umbrellas, we will have gone wet.
3. By the time that you have a bath, I will have written it.
4. When (by the time) you phone, they will have come.
5. The sun will have set at 6.00 pm.
6. When you wake up, the sun will have risen.
7. When (by the time) you call him, he will have slept.
8. He will have brought the books on Saturday.
9. They will have become teachers in 1997.

DIVÊTÎN: DEMA BORÎYA TÊDAYÎ

divîya/diviya + bilanî dema borîya têdayî

<u>Dema Nuha</u>	<u>Dema Borîya Têdayî</u>
Divê ez biçim.	Diviya ez biçûma.
Divê tu nexwî.	Diviya te nexwara.

Divê ew bireve.	Diviya ew birevîya.
Divê em guhdarî bikin.	Divîya me guhdarî bikira.
Divê hun zû nemeşin.	Diviya hun zû nemeşîyana.
Divê ew xwe bişon.	Divîya wan xwe bişuştina.

The above Kurdish sentences may be translated into English as:

I must go.	I must have gone.
You must not eat.	You must not have eaten.
He/she must run.	He/she must have run.
We must listen.	We must have listened.
You must not walk fast.	You should not have walked fast.
They must have a bath.	They must have had a bath.

DIVÊTIN - DEMA BORÎYA ÇÎROKÎ

diviya(bû) + bilanî dema borîya çîrokî

Note that the English version is still **must have** or **should have** or **ought to have** as in **divetin dema borîya têdayî**. The difference between the Kurdish versions is that **dema borîya têdayî** indicates that the action **must have started**, while **dema borîya çîrokî** indicating that the action **must have been completed**:

Diviya ez seet di 4.00'an de biçûma.

Diviya ez çûbûma.

I should have gone at 4.00 (should have started going).

I must have gone (must have already gone).

Diviyabû ez çûbûma.	I must have gone.
Diviya tu hatibûya.	You must have come.
Diviya wî xwaribûya.	He must have eaten.
Diviyabû me dîtibûya.	We must have seen.
Diviya hun revîyabûna.	You must have run.
Diviya wan çêkiribûya.	They must have made (it).

1. Te çima Azad nedît? Diviya te ew bidîta.
2. Gava ku ez bigîhaştîma wir, diviya min telefonî wan bikira.
3. Çer ku ew çû, diviya te ji min re bigota.
4. Çer ku mamoste ket hundir, diviya em rabûna.
5. Baran barîya, em şil bûn, diviyabû me sîwan anîbûna.
6. Bavê we li we pirsî, diviyabû we jê re gotibûya.
7. Diz di pacê re ketiye malê, diviya wan pace girtibûna.

1. Why didn't you see Azad? You must have seen him. 2. I should have phoned them, when I arrived there. 3. You should have told me, as soon as he/she went. 4. We should have stood up, as soon as the teacher came in. 5. It rained, we got wet, we should have brought the umbrellas. 6. Your father asked about you, you should have told him. 7. The thief has entered the house through the window, they should have closed the windows.

TEVA KU

Teva ku (although) has also the form **tevî ku**.

1. Teva ku kêfa me tunebû, me li wî guhdarî kir.
2. Tevî ku ez kal bûm, min alîkarîya wan kir.
3. Teva ku em bi ser neketin, têkoşîna me nese kinî.
4. Teva ku wan bi balafiran êrîş kir, têkoşîn nese kinî.
5. Teva ku tiştên wî pir hêja bûn, me nekirîn.
6. Teva ku bavê wî mamoste ye, bi tişteki nizane.

1. Although we were not happy, we listened to him. 2. Although I was old, I helped them. 3. Although we didn't succeed, our struggle didn't stop. 4. Although they attacked with aircraft, the struggle didn't cease. 5. Although his things were very valuable, we didn't buy (them). 6. Although his father is a teacher, he knows nothing.

RAWEYA ÇÊBIWAR - PARTICIPLES

Participles make adjectives out of verbs, such as **gone**, **fallen**, **wounded**, **sitting**, **waiting**. Kurdish participles are formed by adding **-î** (**-yî** after a vowel) to the **past stem**.

infinitive	past stem	participle	
ketin	ket	ketî	fallen
vekirin	vekir	vekirî	open
girtin	girt	girtî	closed
çêkirin	çêkir	çêkirî	made
rûniştin	rûnişt	rûniştî	sitting
vêketin	vêket	vêketî	(lights) on
betilîn	betilî	betilî	tired
vemirîn	vemirî	vemirî	extinguished
çûn	çû	çûyî	gone
hişyar bûn	hişyar bû	hişyarbûyî	woken
kurt kirin	kurt kir	kurtkirî	shortened

Note that past stems of compound verbs normally written as two or more separate words are written together as a participle.

Keça rûniştî hevala min e/The girl sitting is my friend.

Pantorê kurtkirî yê wî ye/The shortened trousers are his.

HÎNDARÎ 22

A: Dîyalogê bixwînin û pirsan bersîv bikin.

- Ma Azad ji girtîgehê derket?
- Na hîna tê de ye.
- Hek wî ewqas zû neajotibûya, ew ê nuha azad bûya.
- Hek ew derkeve jî, ew ê dîsa wek berê bajo.
- Ka em biçin serdana wî û pê re bipeyivin da ku cardin ewqas zû najo.
- Hek em berê pê re peyivîbûna yê baştir bibûya.
- Divê em ji wî re bibêjin ku heta ku ew ewqas zû bajo, derdên wî naqedin.

1. Heke Azad ewqas zû neajotibûya, ew ê nuha di girtîgehê de bûya?
2. Çima dixwazin bi Azad re bipeyivin?
3. Hek we dîyaloga jorîn nexwendibûya, we yê bikariya herdu pirs bersîv bikirina?

B: Lêkerên jêrîn wergerînin Dema Borîya Çirokî.

1. Hek tu bihata, ez ê biçûma.
2. Hek te bikira, wanî nedibû.
3. Hek baran nebarîya, em şil nedibûn.
4. Hek ez bigihêjim trêne, ew ê pir baş bibe.
5. Hek wan ji me re bigota, em ê bihatina.
6. Hek we ewqas dirav nedaya wî, ewqas tişt nedikirî.
7. Hek wan pirtûkên me bianîna, me yê ew bixwendina.
8. Heta ku tu bigîhaştê wir, rojê biçûya ava.
9. Hek we ew baş veşarta, wanê nedîta.
10. Heta ku tu ji wî re bibêje, tişteke namîne.

C: 9 hevokên çewt bibînin.

1. Hek hewa xweş bûya em ê biçûna sînemayê.
2. Hek Silo li wir beya, me yê pirtûka wî jê bistenda.
3. Hek te ew avêtibûya, bavê te yê biqehirîbû.
4. Heta ku ew bihata, me yê şiv bixwara.
5. Ez ê birevîyama, da ku ez bigîhaştibûm trêne.
6. Hek min ji wan re gotibûya, wanê ew anîbûya.
7. Hek me Azad bidîtibûya, me yê ew jî anîbûya.
8. Heta ku ew çûbû, malê giş şewitîbû.
9. Heta ku wan name şandibe, Azad ji girtîgehê derketibû.
10. Hek berf nebarîyabûya, em ê nahatîbûna.
11. Hek ew nehatibe, ji Bawer re bibêjin.
12. Heta ku roj derkeve, em ê hişyar bûbina.
13. Seet di 4:00'an de, ew ê raketibe.
14. Hek wan av germ kiribin, em ê xwe dişon.
15. Roja Yekşemê Xecê yê hatibe.
16. Di 1992'an de, ez ê vegeşîyabûm.
17. Te jê re bigota, wî yê bine.

Na Rûvî ye!

Mêrik û jina xwe çûn nav zevîyê. Kîroşkek ji ber wan rabû, revîya. Jinikê ji mêrê xwe re got:

- Rûvî.

Mêrik got:

- Na, jînik, ew ne rûvî ye; ew kîrgo ye.

- Na, rûvî ye.

- Na kîrgo ye.

Dest bi şer kirin. Yekî go kîrgo ye, yekê go rûvî ye. Êvarî mêr û jin pevra hatin malê. Jinikê çû nivînê xwe danî, xwe dirêj kir, raza. Mêrik got:

- Keçê rabe, ji me re hinek xwarin bîne, em birçîne.

- Hek tu bibêjî rûvî ye, ez ê rabim, hek tu nebêjî ez ranabim.

- Welleh kîrgo ye.

Mêrik kir nekîr jînik ranebû. Ew rabû çû xwarin anî, xwar, nivîne xwe danî û heta sibê raza. Sibê rabû, ji jina xwe re got:

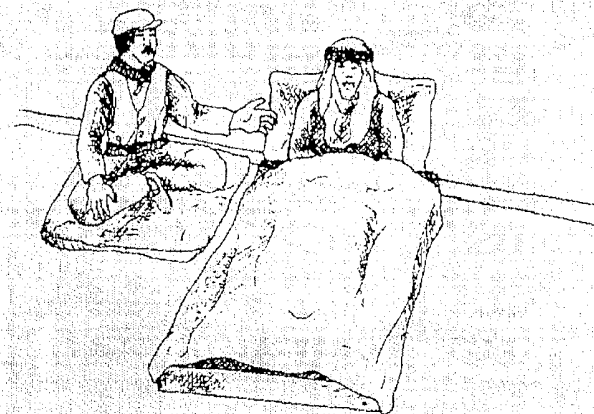
- Keçê rabe, hinek nan bîne, ez ê herim cot!

- Hek tu bibêjî rûvî ye.

- Welle kîrgo bû!

Jînik ranebû. Mêrik çû cot; êvarî vegerîya malê, dît ku jînik hîna di nav nivînê xwe de razaye, ne tenûr dadaye, ne nan patîye. Mêrik got:

- Qîzê te çima tenûr daneda? Nan nepat? Xwarin çenekir?

- Bibêje rûvî bû, ez ê rabim, an na ez ranabim.

- Welle kîrgo bû! Qîzê rabe! Vî awayî terk bike! Şuxulê xwe bike!

- Bibêje rûvî bû, ez rabim, an na ez ranabim!

- Welleh kîrgo bû! Keçê binêre, ez ê herim ji cîranan re bibêjim, werin jina min dimire.

- Bibêje rûvî ye ez ê rabim, an na ez ranabim.

- Welle kîrgo bû!

Mêrik ji cîranan re got:

- Werin jina min nexweş e, dimire, halê wê tune.

Cîran kom bûn, giş hatin, dîtî ku jînik nexweş e, halê wê tune. Mêrik ji jînikê re got:

- Keçê rabe, bes e!

- Bibêje rûvî ye, ez ê rabim. An na ez ranabim.

- Welleh kîrgo bû!

Jinikê çavên xwe girtin, xwe mirand. Mêrik got:

- Keçê rabe, ez ê bibêjim jina min miriye, ew ê te bibin têxin mezel.

- Bibêje rûvî bû, ez ê rabim, an na ez ranabim.

- Welleh kîrgo bû!

Mêrik rabû ji cîranên xwe re got:

- Werin, jina min miriye!

Cîran hatin, dîtî ku jina wî miriye. Ava wê germ kirin.

Kefenê wê hazir kirin. Mêrik devê xwe kir guhê jinikê got:

- Qîzê rabe, ew ê te bişon, kefen bikin, têxin bin erdê.

- Bibêje rûvî bû, ez ê rabim, an na ez ranabim.

- Welle kîrgo bû!

Jinik şuştin, tabûta wê rakirin, birin ser mezel. Mêrik devê xwe kir guhê wê got:

- Keçê rabe, tu anîne ser mezel, ew ê te têxin hundir mezel, ser te tijî ax bikin.

- Bibêje rûvî ye, ez ê rabim, an na ez ranabim.

- Welleh kîrgo bû!

Jinik kirin mezel, mêrik ji gundiyan re got:

- Bisekinin, jina min e; ev bîst sal in, em bi hev re ne. Ez ê dakevim hundirê mezel, xatir jê bixwazim û derkevim.

Mêrik ket hundirê mezel, devê xwe kir guhê jinikê got:

- Jinik, binêre tu kirine hundir mezel, ew ê axê bavêjin ser te. Evda xwedê, were vê yekê neke, zarokên te hûr in, rabe em herin!

- Bibêje rûvî ye, ez rabim.

- Welle kîrgo ye!

Mêrik ji mezel derket, ser wê tijî ax kirin.

cof (m) plough

dadan (dada) vt to light

eyd man, human being (in relation to God)

hal tunebûn to be weak/exhausted

hûr little

kefen (m) shroud

mezel (m) grave

mirandin (bimirîne) vi to kill
(xwe ~) pretend to be dead

razan (razê) vt to sleep

rûvî fox

şuxul (n) work

tabût (f) coffin

tenûr (f) earthenware oven

vegerîn (vegere) vi return, come back

welle, welleh By God

xatir xwestin vt to say goodbyes

zevî (f) field

FERHENGOK

balo at least

baz dan vt to run (away); to dance

berçavk (f) glasses

berê xwe dan (derekê tişteki) vt to head/go/turn towards

bê without, -less

bêyî ku without

bi with

bizîn, bizîyan (bibize) vi to be badly frightened, to be scared out of one's wits

bizonek coward, timid

civandin (bicivîne) vt to gather, to collect

çok, çong (f) knee

derewçin, derewîn liar

destmal (f) handkerchief

devê yekî negerîn vi to be unable to speak

fersend (f) opportunity, occasion, chance

fersend dan vi to give the opportunity

fersend pê ketin vi to have/get the opportunity

gewr whitish, light grey

gotin qey vt to think that

helkehelk (f) panting

heste (m) lighter

hêz (f) strength, power

him...him both...and

hirç bear

ji dewsa (ku) instead of, in place of

ji dêvla (ku) instead/in place of

ji xêndî, ji xeynî except

kef (f) foam

jê kat kirin vt to mention

lerizîn (bilerize) vi to shiver, to shake

nav lê kirin vt to name

nivîsar (f) article, essay

peyv (f) word, speech, talk

pê kanîn vi to manage, to be able to cope with

pî (m) arm

pîrçînî, pîrçînî (f) laughter

qelibîn (biqelibe) vi to turn over

rûyê yekî qelibîn to grow pale

qe(t) nebe at least

qîdûm (f) strength

qîdûmê yekî şikestin vi to be badly frightened, to be scared out of one's wits

rêbir bandit, brigand

ricifîn (biricife) vi to shake, to tremble

serpêhatî (f) experience, adventure

sipîboz pure white, snow-white

sîng (f) chest

taşî naked

taşî kirin vt to rob

tew tunebe at least

tîrs (f) fear

tîrsonek, tîrsek (f) coward, timid

ta mirinê fatal fever

vir (f) lie

wekî din what else, else

wêrîn (biwêre) vt to dare, to venture

xwe self, oneself

bi xwe personally, in person

bi xwe ber automatically, by oneself

xwe xwe, xwe bi xwe alone, to/by oneself

zûka quickly

balo, **qe nebe**, **tew tunebe** and **ji tune de** all mean **at least**. **balo** is only used with **bilanî** and the **imperative**. The others are used with all tenses.

1. **Balo te telefon bikira.**
2. **Balo ji bavê wî re bibêjin.**
3. **Balo wan derî negirtibûya.**
4. **Balo sîwanê bi xwe re bibe.**
5. **Qe nebe 5 zilam hebûn.**
6. **Qet nebe sê gundên wî hene.**
7. **Qe nebe îro neçe.**
8. **Qe nebe me jê re got.**
9. **Tew tunebe 4 gundî hebûn.**
10. **Ji tune de cîhê xwe ji me re bibêje.**
11. **Ji tune de sê kesan lê xist.**

1. You should have at least phoned. 2. At least tell his father. 3. At least they shouldn't have shut the door. 4. At least take the umbrella with you. 5. There were at least 5 men. 6. He has at least 3 villages. 7. At least don't go today. 8. At least we told him/her. 9. There were at least 4 villagers. 10. At least tell us your place (where you are). 11. At least 3 people hit him.

berê xwe dan (derekê/tiştêkî) expresses moving in the direction of something/a place

1. **Piştî ku ji malê derket, berê xwe da xwendegehê.**
2. **Çer ku wî dengê bihîstibû, berê xwe dabû gund.**
3. **Berê xwe bide min û bipeyive.**
4. **Em ê ji vir derkevin û berê xwe bidin malan.**

1. He/she headed towards the school, after leaving home. 2. He had turned towards the village, as soon as he had heard a voice. 3. Face me (turn round) and speak. 4. We will go out of (leave) this place and head for the houses.

bê (-less, without) is normally written separately, but together with a noun it also forms new words. It is not written separately in that case. **bi** (-ful, with) is also used in the same way.

1. **Bila çaya min bê şeker lê bi şîr be.**
2. **Ma tu bê sol hatibû?**
3. **Bila ew bê dirav neyê.**
4. **Zivistan bê baran nabe.**
5. **Bila zevîyeke min hebûya, bila bikevir bûya.**

1. Let my tea be without sugar but with milk. 2. Had you come without shoes (barefoot)? 3. Tell him not to come moneyless. 4. There is no winter without rain. 5. I wish I had a field, even a stony one (would do).

bê and **bi** have been used as prefixes in the following words:

bêbext	disloyal, unfaithful, dishonest
bêav	dry, waterless
bêfedî	shameless, insolent
bêkêr	useless, vain
bêkêf	unhappy, joyless
bênamûs	dishonourable, immoral, unvirtuous
bêxwedî	abandoned, ownerless, lonely
biedeb	polite, well-mannered
bikêf	delighted, merry, happy
bikêr	useful
bikef	foamy
bixwê	salted, salty
binavûdeng	famous, well-known

bê and **bi** are also frequently used in making adverbs. They are mostly written separately.

bê kêf	unhappily, joylessly
bê sedem	in vain, for nothing
bê şik	certainly, undoubtedly
bê tirs	fearlessly, bravely
bê rawestan	continuously, without stopping
bi dev	orally, verbally

bi dirêjahî	at length, in detail; lengthwise
bi dor	in turn
bi kurtî	shortly, briefly
bi tirs	fearfully
bi zaneyî	intentionally, knowingly, on purpose; wisely, cleverly
bi rastî	actually, in fact

Mizgîn bi kêf dimeşîya.

Zînê bê kêf dixebitî.

We ew bê sedem kuşt.

Ez ê bi dirêjahî ji wî re bibêjim.

Wan bê tirs şer dikirin.

Em wê rojê bê rawestan meşîyan.

Bi dor bixebitin.

Ma te nikanîbû bi kurtî bigota.

Wan bi tirs li me dinêrîn.

bê and **ku** may be connected with **-yî: bêyî ku** meaning **without ...ing**. The related verb is in **bilanî**.

1. **Azad, bêyî ku ji me re tişteki bibêje, ew xanî kirî.**
2. **Bêyî ku tu min bibînî, neçe.**
3. **Bêyî ku wan bigota, min zanîbû.**
4. **Bêyî ku ez kincan ji xwe bikim, min xwe avêt ser nivînan.**
5. **Bêyî ku em bangî wan bikin, ew hatin.**

1. Azad bought that house without saying anything to us. 2. Don't go without seeing me. 3. I had known (it) without being told (by them). 4. I threw myself on the bed without taking my clothes off. 5. They came without being called (invited) by us.

fersend (opportunity, occasion, chance) is used to form various compound verbs.

1. **Fersend bi min neket ku ez jê re bibêjim.**

2. **Min fersend nedît ku ez jê re bibêjim.**
3. **Wî fersend neda min ku ez jê re bibêjim.**
4. **Hek fersend ket destê te, bike.**
5. **Hek te fersend dît, bike.**
6. **Min kir nekîr, min fersenda peyvê nedît.**

1. I couldn't find the opportunity (chance) to tell him/her. 2. He didn't give me the opportunity (chance) to tell him. 3. He didn't give me a chance to tell him. 4. If you get the opportunity do (it). 5. If you find the opportunity do (it). 6. No matter how hard I tried, I couldn't find the opportunity to speak.

Aşê dînan bê av digere.

Dinya bi dor e, ne bi zor e.

Teyr bi refê xwe, meriv bi koma xwe.

dor (f) turn **koma** (f) group **ref** rank, line; flock (of birds) **teyr** bird

ji dewsa and **ji dêlva** (also used as **ji dêl**, **ji dêvla**) are used to express an alternative or replacement, such as English **instead** or **instead of**.

1. **Ji dêlva min ew çû.**
2. **Ew ji dêlva min çû.**
3. **Ji kerema xwe ji dêvla çay qehwe bîne.**
4. **Şivanan ji dewsa avê şîr vedixwarin.**

1. Instead of me, he/she went. 2. He/she went instead of me. 3. Instead of tea, bring coffee please. 4. The shepherds were drinking milk instead of water.

ku helps with making clauses.

1. **Ji dêlva ku ji bavê min re bibêje, ji min re got.**
2. **Ji dêlva ku radyoyê veke, televîzyon vekir.**
3. **Ji dêvla ku tu yê derî bişikênî, li miftê bigere.**
4. **Ji dewsa ku tu heroj diçî çayxanê, ders bixebite.**

1. Instead of telling my father, he/she told me. 2. Instead of turning on the radio, he/she turned on the TV. 3. Instead of breaking the door, look for the key. 4. Instead of going to the cafe every day, study (your lessons).

ji xêndî and ji xeynî mean **except, but not, not including sth/sb.**

1. Ji xêndî min kesek nehat.
2. Ji xeynî te herkes li wir bû.
3. Ji xêndî pirtûka zirav gişan bîne.
4. Ji xeynî dudan me li gişan nêribûn.
5. Ji xêndî wî kes vî karî nake.
6. Ji xeynî Kurdî her ziman tê peyivîn.

1. Nobody came except me. 2. Everybody was there except you. 3. Bring all the books except the thin one. 4. We had looked at all but two. 5. Nobody does this job except him. 6. All languages are spoken except Kurdish.

pîrqînî means **laughter** and is used in making such verbs as **to burst into laughter, to burst out laughing, to roar with laughter**, etc. **pîqepîq** also means **laughter**.

1. Çer ku me ew dît, pîrqînî bi me ket.
2. Nekin pîrqînî û bê deng li min guhdarî bikin.
3. Çi pîqepîqa we ye?
4. Çer ku em ketin hundir, bû pîqepîqa wan.
5. Tu çima ewqas bi pîrqînî dikenî?

1. As soon as we saw him/her, we burst into laughter. 2. Don't laugh loudly and listen to me quietly. 3. What are these roars of laughter for? 4. As soon as we got in, they roared with laughter. 5. Why are you laughing so loudly?

xwe (self, oneself) has various usages in addition to those we have seen so far.

1. Ma tu xwe dibînî?
2. Divê meriv bi xwe bizanibe.
3. Min kincên xwe şuştibûn.

1. Do (can) you see yourself? 2. One must know oneself. 3. I had washed my clothes.

1. Ez bi xwe çûm wira.
2. Wî bi xwe ji min re got.
3. Wan ê bi xwe bigotina.

1. I personally went there. 2. He told me himself. 3. They would say (it) in person.

1. Ew bi xwe ber ji masê rabû.
2. Ew bi xwe ber herikî.
3. Erebe bi xwe ber meşîya.

1. He left the table on his own. 2. It flew on its own. 3. The car moved accidentally.

Silo xwe bi xwe dipeyivî. Silo was speaking to himself.
Ez xwe xwe fikirîm. I thought to myself.

Him or **hem** is repeated symmetrically to form such expressions as English **both ... and ..., at the same time.**

1. Ez ê him Azad him jî Serbest bibînim.
2. Divê hun him bixwînin him jî binivîsin.
3. Wanî nabe, tu him dipeyivî him jî dixwî.
4. Ew him bi Îngîlîzî him bi Kurdî dizane.

1. I will see both Azad and Serbest. 2. You must read as well as write. 3. This mustn't be done (that is not nice), you speak and eat at the same time. 4. He/she speaks both English and Kurdish.

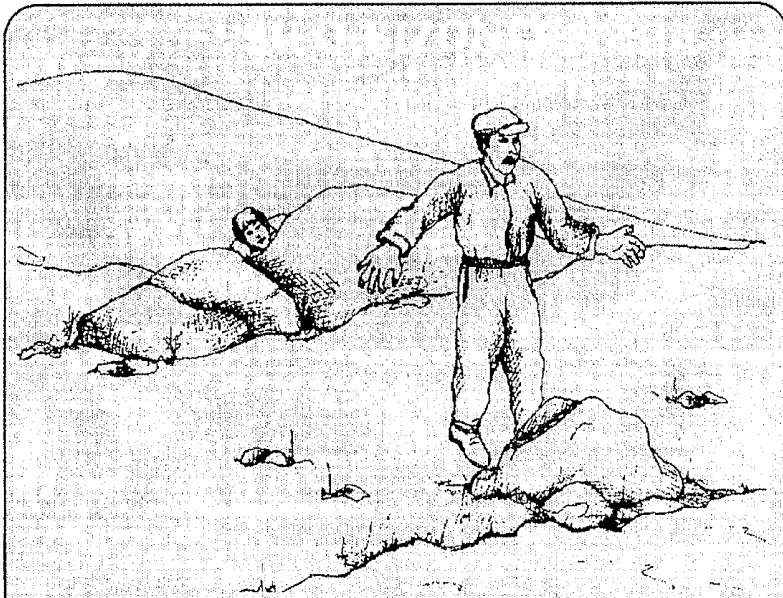
HÎNDARÎ 23

A: 5 hevokên çewt bibînin (ji çîroka SILO).

1. Silo gundîyekî derewîn e. 2. Silo pir bizonek e. 3. Silo natirse. 4. Gundîyan ji derewên Silo hez dikirin. 5. Nivîsara jorîn ji gundîyekî tirsonek kat dike. 6. Dengê ku Silo tirsand, ji ser tahtekî hat. 7. Silo nediwêrî biçûya çem. 8. 10 zilaman Silo tirsandibûn. 9. Gava ku gundî hatin malê, Silo dikenîya. 10. Mirovê ku Silo tazî kiribû ne wek hirçekî bû.

B: Pirsên jêrîn bersîv bikin (ji çîroka SILO).

1. Ma li gundê Silo çem hebû? 2. Kê Silo tazî kir? 3. Silo ji rêbir re çî xwe hişt? 4. Dengê ku Silo tirsand ji ku dihat? 5. Piştî ku gundî çûn çem, Silo li malê çî kir? 6. Silo digot kesê ku ew tazî kiriye wek çî ye? 7. Gundîyan çî nav li Silo dikirin? 8. Gundîyan çima ew nav li Silo dikirin? 9. Gundîyan digotin heta ku Silo hebe ew ê çî bike?

Li gundekî mirovekî derewîn hebû. Ew him derewîn him jî tirsonek bû. Navê wî Silo bû, lê ji ber vî awayî, gundîyan gelek nav lê dikirin: Silo-bizonek, virek, hwd. Gundî ji derewên wî pir diqehirîn, digotin, "Tucarî dawîya derewên Siloyê virek nayê, heta ku ew hebe ew ê viran bike."

Îcar em zêde dirêj nekin û ji gelek serpehatîyên Silo yên bi nav û deng yekê ji we re kat bikin:

Rojekê Silo li qeraxa çem dimeşîya, ji nişka ve ji paş tahtekî dengê hat.

- Silo! Silo! Zûka çî te hebe dîne ser wî kevirî û li paş xwe nenêre bireve heta gund! An na, ez ê te bikujim!

Rûyê Silo qelibî, sipîboz bû, çokên wî diricifîn, qidûmê wî şikestibû. Berî ku li paş taht binêre, ev kî ye, çî ye fahm bike, hema dest pê kir; seet, hinek perê, heste, cixare, destmal û wekî din çî yê wî hebû, giş derxistin, danîn ser kevir û bazda. Gava ku ket malê helkehelka wî

bû, kef ji devan dihat. Jina wî:

- Hela bisekine! Çî ye? Xêr e? Ma çî li te qewimîye?

- Zzzz zû gi..gi..şa zilamên gund kom bike!

Devê wî nedigerîya. Gişa hêza xwe civand û peyva xwe bi zorê qedand.

- 10 rêbir li qeraxa çem in. Wan ez tazî kirim. Hertîştê min birin.

Jina wî çû çend zilam anî û bi hev re berê xwe dan çem. Silo bi wan re neçû; wî nediwêrî; ew li malê veket. Ji xwe, xwezî we ew bidîta, we digot qey bi ta mirinê ketiye.

Ew zilamên ku çûn, dîtî ku kurekî neh-deh salî li ber tahtekî pal daye û tiştên Silo jî danîne kêleka xwe.

Pîrqînî bi wan ket. Kur xwestibû henekekê bi Silo bike, lê Silo fersend nedabû wî ku jê re bibêje ev henek e.

Gava ku vegerîyan malê, dîtî ku Silo veketiye; gişa laşê wî dilerizî, çavên wî diqelibîn. Yekî got:

- Silo, te çima derew kir? Ne deh bûn.

- Dibe ne deh be, lê tew tunebe, heşt hebûn.

- Na, na.

- Wê gavê ji tune de pênc bûn.

- Va ye me ew giş anîne. Balo bi çavê xwe bibîne. Qe nebe îcar rast bibêje.

Bi piyê kur girt anî ber Silo. Silo demeke dirêj li kur nêrî û got "Ma qe nebe ne zilamake jî? Ma ev jî derew e, vir e? Va ye, ma hun nabînin zilamekî wek hirçekî ye? Ma min ê çawa kanîbûya bi vî zilamî? Baş bû ez revîyam, hatim."

KIRIN AS AN AUXILIARY VERB

Kirin is used as an auxiliary verb in the following cases:

A: to be just about to do something

1. Present Tense:

kirin is conjugated in the present tense, while the main verb is in **Bilanî: Dema Nuha (Present)**.

Ez dikim biçim.	I am about to go.
Tu dikî rakevî.	You are about to sleep.
Ew dike vexwe.	He is about to drink.
Em dikin bavêjin.	We are about to throw.
Hun dikin bibêjin.	You are about to say (it).
Ew dikin çêkin.	They are about to make (it).

2. Past Tense

kirin is conjugated as **dikira** for all the persons, the main verb is conjugated in **Bilanî: Dema Borîya Têdayî (Simple Past Tense)**.

Ez dikira biçûma.	I was about to go.
Tu dikira raketa.	You were about to sleep.
Wî dikira vexwara.	He was about to drink.
Me dikira bavêta.	We were about to throw.
We dikira bigota.	You were about to say (it).
Wan dikira çêkira.	They were about to make (it).

Note that the subject is **simple** (ez, tu) when the main verb is intransitive and **oblique** (me, wan, etc.) when it is transitive.

1. Gava ku li derî ket, min dikira xwe bişuşta.
2. Gava ku hun hatin, ez dikira derketima.
3. Gava ku min ew dît, ew dikira li obozê siwar bibûya.
4. Gava ku em gîhaştin, wî dikira telefon bikira.
5. Gava ku ew hatin, me dikira şiv bixwara.
6. Gava ku we em dîtin, em dikira biçûna.

- Ma Mizgîn telefonî wan kir?
- Na, lê dike bike.

Ez dikim xwe bişom.

Wan dikira bilista.

Dara dike radyoyê veke.

- Ma te ji apê xwe re name nivîsî?
- Na, lê ez dikim binivîsim.

B: kirin nekirin

As indicated by the infinitive itself, this is formed by conjugating **kirin** twice: the first is **affirmative** while the second is **negative**. It means **to do one's best, to try hard, to make great effort to do sth, to do all one can, etc.** Note that the main verb is always negative. **kirin û nekirin** is also used.

1. **Ez dikim nakim ew ji min re nabêje.**

2. **Tu dikî nakî ew nake.**

3. **Bijîşk dike nake ew baş nabe.**

4. **Em dikin nakin ew venabe.**

5. **Hun dikin û nakin ew naçin.**

1. I am doing my best, (but) he doesn't tell me. 2. You are trying hard, (still) he doesn't do (it). 3. The doctor makes every effort, (still) he/she doesn't get well. 4. We do all we can, (still) it doesn't open. 5. You are doing your best, (still) they don't go.

In the past tense the conjugation is **kir nekir** or **kir û nekir** for all persons.

1. **Min kir nekir wî ji min re negot.**

2. **Te kir nekir wî nekir.**

3. **Bijîşk kir û nekir ew baş nebû.**

4. **Me kir û nekir ew venebû.**

5. **We kir nekir ew neçûn.**

1. I did my best, (but) he didn't tell me. 2. You tried hard, (still) he didn't do (it). 3. The doctor made every effort, (still) he/she didn't get well. 4. We did all we can, (still) it didn't open. 5. You did your best, (but) they didn't go.

NAVÊN NÊR Û MÊ MASCULINE AND FEMININE NOUNS

A. Masculine Nouns

1. Males and their names

kur, law, ap, xal, nêrî (male goat), beran (ram), Azad, Mizgîn, Silo, Bawer, etc.

2. Streams, rivers, etc. and their names

co(k), cihok (canal, irrigation trench) is not included.

3. Colours

4. Products of domestic animals, milk and dairy produce

şîr, dew, mast, penêr, goşt, etc.

hirî (wool), loriĸ (soft, uncured cheese), liva (fine wool) are not included.

5. Metals

hesin (iron), pola (steel), zêr (gold), zîv (silver), etc.

6. Numbers except when they are treated as plural

Yek is not included

7. Most long, projecting, sharp objects; there are many exceptions

çiya, gir, çakûç, şîrî (thorn), etc.

8. Most parts of the body

serî (head), ling, dest, pê, rû (face), zik, çav, poz (nose), etc.

B. Feminine Nouns

1. Females and their names

bizin, mîh, berx, jin, keç, Evîn, Zînê, etc.

2. (Names of) buildings, covered places and containers

mal, çayxane, sînema, ode, beroş (cooking-pot), temsîĸ (plate), tas (bowl), piyan (glass), etc.

xanî, ĸon (tent), axur (stable, shed), stewl (stable) are not included.

3. Geographical nouns

newal (valley), deşt (plain), names of cities, countries, mountains, etc.
welaţ (country), bajar, gund and names of rivers are not included.

4. Means of transportation

seyare, otoboz, trênan, balafir, erebe (car, cart), etc.

5. Illnesses, injuries, wounds, pains

6. Cooked or baked meals

nan (bread) is masculine.

7. Celestial bodies and atmospheric conditions

baran, berf, stêrk (star), hêv (moon), roj, etc.
Ezman (sky) and ba (wind) are masculine.

8. Musical instruments and office equipment

9. Infinitives used as nouns

10. Firearms and some cutting tools

şûr (sword), bivir (axe) are masculine.

11. Compound nouns including -î, -dank, -geh, -xane, -istan

başî (goodness, favour), kevçîdank, xwendegeh, Kurdistan, etc.

12. Letters, grammatical terms and such abstract nouns

a, b, daçek, rengdêr, lêker, aborî (economy), zanistî (science), etc.

- There are some specific nouns for the **males** or **females** of certain animals such as **beran**/ram, **bizin**/she-goat, **nêrî**/he-goat, but most of the names of animals represent both genders: **kew, ker, gur, etc.** Such names may be used as both **feminine** and **masculine**. The gender however may be expressed in the following ways:

a) Using *nêr* (masc.) or *mê, dêl, man* (fem.) as prefixes.

nêreker	he-donkey
nêrekew	cock-partridge
mêkew	hen-partridge
manker	she-donkey
dêlegur	she-wolf
mange	cow

b) Using *nêr* or *mê* as qualitative adjectives.

kerê nêr	he-donkey
-----------------	-----------

kera mê	she-donkey
kewa mê	hen-partridge
kewa nêr	cock-partridge
hirçê nêr	he-bear
hirçê mê	she-bear

c) Using *feminine* or *masculine oblique* or *connective endings*.

Ez li kerekê siwar bûm.	I mounted a donkey (female).
Ez li kerekî siwar bûm.	I mounted a donkey (male).
şêrekî pir mezin	a large lion (male)
şêreke pir mezin	a large lioness (female)
kewa min	my partridge (female)
kewê min	my partridge (male)

- The gender of some nouns affects their meanings.

mal (f)	home
mal (m)	goods, property
ben (f)	hedge, fence made of brush
ben (m)	string
kar (m)	work
kar (f)	profit
dar (f)	tree
dar (m)	wood, stick

DIFFERENT SPELLINGS

Some Kurdish words with **i** as the second letter: **dirûv, sipas**, etc. are spelled differently (with and without **i**) in various publications. This is mostly because of the lack of a standard spelling agreed by all the Kurds:

dirav	drav	sipî	spî
dirêj	drêj	sitendin	stendin
dirûtin	drûtin	şikeft	şkeft
dirûv	drûv	şikestin	şkestin
sipas	spas	şikeva	şkeva
sipehî	spehî	şitexilîn	stexilîn

COMPOUND WORDS

As the readers may have realised, there are many compound words among the ones we have used so far. Compound words are very common in Kurdish. It will therefore be very useful to review the ways that Kurdish compound words are formed, and the prefixes and suffixes used in such words.

A: By repeating a word

One or more letter is sometimes used as a buffer letter in between, the buffer is usually **e**, **a**, **bi** or **be**.

ber	front	beraber,beramber	face to face; opposing each other; in equilibrium, equal
got	past stem of gotin (to tell)	gotegot	gossip, backbiting
gum	booming (sound)	gumgum	boom, booming
gir	large, big	giregir	influential (people)
reng	colour	rengareng	colourful
rû	face	rûbirû	face to face
ser	head	sera(n)ser	entirely, all along
tût	beep, toot	tûtetût, tûtût	toot,beep,beeping

B: By putting together two words

av	water	goşt	meat	avgoşt	gravy
		dev	mouth	avdev	saliva
		dest	hand	avdest	ablution
		gir	girtin /to catch	avgir	sponge, spongy
		pîvaz	onion	avpîvaz	onion soup
		zêr	gold	avzêr	gilding, aqua regia
ba	wind	dest	hand	babidest	idle, empty-handed
çav	eye	birçî	hungry	çavbirçî	greedy
		fireh	wide	çavfireh	generous
		teng	narrow	çavteng	miserly, stingy
dest	hand	vala	empty	destvala	idle, empty-handed, unarmed
avêj (avêtin/throw)				destavêj	aggressive: rapist

dil	heart	koçer	migrant	dilkoçer	carefree, playful
		pak	clean, pure	dilpak	good-hearted, kind
dot	daughter	mam	paternal uncle	dotmam	daughter of mam
		mîr	emir, prince	dotmîr	daughter of mîr
kesk	green	sor	red	keskesor	rainbow
nan	bread	kor	blind	nankor	ungrateful, unthankful
		pêj	patin /bake/cook	nanpêj	baker
nav	inside	malî	mal /home	navmalî	maid
pis	son	mam	paternal uncle	pismam	son of mam
rê	way	hesin	iron	rêhesin	railway
		bir	birîn /to cut	rêbir	bandit, brigand
şev	night	reş	black	şevreş	dark night

C: By putting together more than two words

bi	with	ser /head	hatî	hatin /to come	biserhatî	experience
			xwe	own, oneself	biserxwe	independent
		nav	name	kirî (kirin /to do)	binavkirî	definite
dev /mouth	li	on,at	ken	laugh,smile	devliken	smiling
	bi	with	gotin	word	devbigotin	of one's word

D: By using prefixes

ba	indicates a turning or winding action	
	dan	to give
	badan	to turn, to wring, to wind
ber	front	
	bang	call
	berbang	dawn
	dest	hand
	berdest	ready, prepared; servant
	bar	burden, load
	berbar	carrier, bearer
	zewac	marriage
	berzewac	marriageable (age)
bê	without, -less	
	ar	shame
	bêar	shameless
	bav	father
	bêbav	fatherless; ungrateful
	dil	heart
	bêdil	unwilling, disinclined
	hêvî	hope
	bêhêvî	hopeless, desperate
	kes	person
	bêkes	lonely, orphan

bi with, -ful	cî(h) place	bicî settled, sedentary
	goşt meat	bicî kirin to place, to settle
	nav name deng voice	bigoşt meaty
	kêr use	binavûdeng famous, popular
		bikêr useful
		bikêr hatin to be useful
bin under side, bottom	çeng arm	binçeng arm-pit
	dest hand	bindest oppressed, dependent
	erd ground	binerd underground
	sol shoe	binsol sole
da indicates a downward action, closeness	anîn to bring	danîn to put (down)
	dan to give	dadan to close; to burn, to light
	girtin to hold, to catch	dagirtin to stuff, to fill up
	ketin to fall	daketin to come/go/climb down
der out	bûn to be/become	derbûn to come/go/flow out
	ketin to fall, to enter	derketin to come/go out
	kirin to do	derkirin to take/bring out
	ling leg, foot	derling lower part of a trouser
	pê leg, foot	derpê underpants
	xistin to put in, to drop	derxistin to take/bring out
dû back	mahîk mayîn/remain,stay	dûmahîk continuation
	mayî mayîn/remain,stay	dûdemayî remains, left over
hev together, one another, sharing	kar work	hevkar colleague, partner
	mane meaning	hevmane synonym(ous)
	nav name	hevnav namesake
	rê way, road	hevrê comrade
hil, hel, hêl up, upwards	anîn to bring	hilanîn to raise, to keep
	dan to give	hildan to raise
	hatin to come	hilatin (sun, moon) to rise
	ketin to fall, to enter	hilketin to climb/go up

kirin to do	hilkirin to raise
him, hem indicates sharing, togetherness	
bajar city	hembajarî person from the same city
ber front	hember the place opposite
derd trouble	hemderd fellow sufferer
kar work	hemkar colleague
î contraction of evî /this	
ro sun	îro today
sal year	îsal this year
şev night	îşev tonight
jê contraction of ji (from, off) and wê	
girtî girtin /to take	jêgirtî copy
hatî hatin /to come	jêhatî skillful, talented, hard-working
kirin to do	jêkirin to cut, to rip
lê contraction of li (on, at, in) and wê	
çûnî çûn /to go	lêçûnî resemblance
dan to give	lêdan beating, hit, knock
kolîn to dig	lêkolîn research
xistin to put in, to drop	lêxistin beating, hit, knock
na, ne, ni negating suffixes	
baş good	nebaş bad
bihîstî heard	nebihîstî unheard
dîtî seen	nedîtî unseen
heq right	neheq unfair, unjust
merd brave, trustworthy	namerd cowardly
yar friend	neyar enemy, hostile
zan zanîn /to know	nezan ignorant
nav in, between, among	
êş ache	navêş stomach-ache
malî mal /home	navmalî maid, servant
mil shoulder	navmil shoulders
neteweyî national	navneteweyî international
nav name	
nîşan sign, mark	navnîşan address
nîv half	
çe çê /good, well	nîvçe half (completed)
işk hard	nîvişk butter

ro	day	nîvro	noon
paş	back		
gotin	word	paşgotin	last word
		paşgotinî	backbiting
şiv	dinner	paşşiv	supper
pev	contraction of bi hev /one another		
çûn	to go	pevçûn	argument
deng	voice, sounds	pevdeng	diphthong
xistin	to put in, to drop	pevxistin	to assemble, to fix
pê	contraction of bi /with and wê		
kanîn	to be able	pê kanîn	to cope, to manage
ketin	to fall	pê ketin	to catch (fire,disease)
rist ristin	to knit	pêrist	index
pê	foot		
dar	wood	pêdark	clog
pêş	front		
ber	front	pêşber	vanguard, guard
dest	hand	pêşdestî	initiative
gotin	word	pêşgotin	preface, introduction
kêş kişandin	to pull/draw	pêşkêş	presentation,introduction
pişt	back		
girî	girtin /to catch	piştgirî	solidarity, support
mêr	man	piştmeêr	supporter
şiv	dinner	piştşiv	supper
ra	up, upwards		
bûn	to be	rabûn	to stand up
dest	hand	radest	submission, delivering
hiştin	to let, to allow	rahiştin	to lift, to pick up
kirin	to do	rakirin	to lift, to raise
ser	head, top	raserîn	supreme
rê	way		
ber	front	rêber	guide
kirin	to do	rêkirin	to send
rû	face; down		
ken	laugh, smile	rûken	smiling
niştin	to settle	rûniştin	to sit

pel	leaf	rûpel	page
pişt	back	rûpişt	lining (tailor)
ser	head		
bajar	city	serbajar	capital
borî	borîn /to pass	serborî	experience,adventure
nerm	soft	sernerm	docile, compliant
mil	shoulder	sermil	cape; end of the shoulder
tê	contraction of dî (in) and wê		
gîhaştin	to arrive/reach	têgîhaştin	to understand
xistin	to drop	têxistin	to put in, to insert
ve	indicates openness and repeat		
bûn	to be/become	vebûn	to (be/become) open
kêş	kişandin /to pull	vekêş	yawn
kirin	to do	vekirin	to open
mirandin	to kill	vemirandin	to extinguish
xwarin	to eat	vexwarin	to drink
xwe	self, oneself, own		
bîn	sight	xwebînî	egoism, selfishness
dan	to give	xwedan	god, creator
kuştin	to kill	xwekuştin	suicide

Numbers too may be used as prefixes

yekaheng	monotonous
yekbûn	unity
yekçav	one-eyed
yekdeng	unanimous
yekperest	monotheist
durû	double-faced, hypocritical
dupê	biped
çarpê	quadruped
çargoşe	square; four-sided, four-cornered

E: By using suffixes

Some suffixes are meaningful only at the end of compound words: **-a,-ak,-ar,-î**, etc., while others are the stems of nouns or verbs, thus adding the meaning of the noun/verb that they represent:

-kir,-kuj,-nivîs;-xane, etc. The nouns or verbs represented by the suffixes are indicated in the following section.

-a

bez	race, running	beza	fast
zan	zanîn /to know	zana	wise, learned

-ahî is used to form abstract nouns

dirêj	tall, long	dirêjahî	length, height
dûr	far, distant, remote	dûrahî	distance, remoteness
kûr	deep	kûrahî	depth
mezin	big, large	mezinahî	bigness, largeness
nerm	soft	nermahî	softness

-ajo **ajotin**/to drive

ker	donkey	kerajo	donkey-driver
------------	--------	---------------	---------------

-ak

ron	light; clear, bright	ronak	luminous, bright
------------	----------------------	--------------	------------------

-al

dil	heart	delal	dear, friendly, lovable
hev	one another	heval	friend

-an

heyr (heyirîn /to admire)	heyran	admirer, fan
--	---------------	--------------

-ane indicates style, mostly used to form adverbs

merd	brave	merdane	bravely
mêr	man	mêrane	manly, manfully
mîr	emir, prince	mîrane	magnificent, of a mîr
roj	day	rojane	daily
sal	year	salane	yearly, annually

-anî is used to form abstract nouns

meh	month	mehanî	monthly (wage), salary
mêr	man; brave	mêranî	courage, bravery
pir	a lot, much	piranî	majority

-ar, yar

dî (dîtin /to see)	dîyar	apparent, visible, known	
guh	ear	guhar	earring
nivîs (piece of) writing	nivîsar	text, article	
şer	war, fight	şerar	fighter

-avêj avêtin/to throw

berf	snow	berfavêj	snow-plough
tîr	arrow	tîravêj	archer, Bowman

-awer

bîr	memory	bîrawer	memorable
dil	heart	dilawer	brave
ceng	war, fight	cengawer	fighter

-ban indicates protection, guarding

dergeh	gate	dergehban	door-keeper
		pasban	guard, watchman

-bar is used to form adjectives

dît (dîtin /to see)	dîtbar	visible, visual	
	nedîtbar	invisible	
guher/guhêr (guhertin /to change)	guherbar	changeable	
tawan	guilt	tawanbar	guilty
xwar xwarin /to eat	xwarbar	eatable	

-baz **bazdan**/to dance, to run

can	soul	canbaz	acrobat, rope dancer
rim	lance, spear	rimbaz	lancer
sêr	magic	sêrbaz	magician
şûr	sword	şûrbaz	fencer

-bend

dor	surroundings	dorbend	frame
heval	friend	hevalbend	ally
nal	shoe	nalbend	farrier, blacksmith
qesir	palace, kiosk	qesirbend	architect
sîng	chest	sîngbend	shoulder-belt

-ber birin/to take (to) or **ber**/front

dil	heart	dilber	charming, beautiful
emir	order	emirber	orderly
rê	way	rêber	guide
ruh	soul	ruhber	living being

-bêj gotin/to tell

çîrok	story	çîrokbêj	story-teller
deng	voice	dengbêj	singer
pir	a lot	pirbêj	talkative

-bir birîn/to cut

av	water	avbir	weir, dam
caw	fabric	cawbir	scissors
êş	pain	êşbir	pain-killer
-cî,-çî	maker, doer, also indicates occupation		
deve	camel	devecî	camel-driver/owner
qehwe	coffee	qehwecî	café owner
-çîn (çandin/to sow)			
derew	lie	derewçîn	liar
-dank,-dan	container		
av	water	avdank	pail, bucket
çay	tea	çaydan	teapot
gul	rose	guldank	vase
kevcî	spoon	kevcîdank	canteen
masî	fish	masîdank	aquarium
-dar	-ful, -ly, -ous		
aheng	harmony	ahengdar	harmonious
al	flag	aldar	standard-bearer
av	water	avdar	watery, juicy
guh	ear	guhdar	listener
hewce	necessity	hewcedar	needy, in need
hêvî	hope	hêvidar	hopeful
mal	property, goods	maldar	rich, capitalist
-dêr			
çav	eye	çavdêr	observer, supervisor
deng	voice, sound	dengdêr	vowel
-dirû	dirûtin /to sew		
sol	shoe	soldirû	shoemaker
-dok,-ox			
biran	birîn /to cut/reap	birandok	reaper, harvester
çêkirin	to make	çêkîrox	maker
xeber	news	xeberdok	messenger
-e			
bijartin	to choose	bijarte	unique, distinguished
kesk	green	keske	greenish
sor	red	sore	reddish
-gaz			
belengaz	poor, needy, miserable		
gengaz	easy, possible		

-geh	place		
havîn	summer	havîngeh	summer resort/pasture
girtî	prisoner	girtîgeh	prison
kar	work	kargeh	office, workshop
seyran	outing, picnic	seyrangeh	promenade, picnic-place
şer	battle	şergeh	battle field
xwende (xwendin/to study)		xwendegeh	school
-gir,-gîr	girtîn /to catch, to hold		
av	water	avgîr	boggy, marshy
-gîn			
dest	hand	desgîn	rein
		mizgîn	good news
		pêrgîn	reception, welcome
-gon	gon /colour, appearance		
		algon	dark pink
ar	fire	argon	fire-coloured
av	water	avgon	sky-blue
-guhêz	guhastîn /to transport, to broadcast		
wêne	picture, photo	wêneguhêz	television
xeber	news	xebêrguhêz	gossiper, garrulous
-hingêv	hingaftîn /to hit (the mark)		
şûr	sword	şûrhingêv	fencer
-ik,-k,-işk,-îfk,-îtik,-îvk	diminutive suffixes		
germ	hot, warm	germişk	pimple
kêr	knife	kêrik	penknife
lep	hand, paw	lepik	gloves
mêr	man	mêrik	young/poor man
-istan,-îstan,-tan	place, country		
dar	tree	daristan	forest
gor	grave	goristan	graveyard
		Kurdistan	Kurdistan
-î	is used to form nouns and adjectives		
av	water	avî	watery; dew
bajar	city, town	bajarî	townsman
baş	good	başî	goodness, favour
bej	(dry) land	bejî	of dry land, wild
berpirsiyar	responsible	berpirsiyarî	responsibility
gund	village	gundî	villager
Îngîlîz	English(man)	Îngîlîzî	English (language)

nezan	ignorant	nezanî	ignorance
xerab	bad	xerabî	badness
-în	is used to form adjectives		
agir	fire	agirîn	fiery, volcanic
ax	Ah! Ouf!	axîn	sigh, whine
bingeh	basis	bingehîn	basic
derew	lie	derewîn	liar
reng	colour	rengîn	colourful
jêr	lower part/area	jêrîn	below
jor	top	jorîn	above
-jen	jentîn /to comb, to card (wool)		
av	water	avjen	swimmer
ba	wind	bajen	fan
kevan	bow	kevanjen	carder, comber
-jimar,-jimêr	(jimartîn /to count)		
dem	time	demjimêr	watch, clock
dilop	drop	dilopjimar	dropper
-kar	work		
nivîs	writing	nivîskar	writer
xebat	work	xebatkar	worker
xwende	(xwendin /to study)	xwendekar	student
-ker,-ker,-ger	(kirin /to do)		
bang	call	banker	(town) crier
hesin	iron	hesinker,hesinger	blacksmith
şoreş	revolution	şoreşger	revolutionary
zêr	gold	zêrker	goldsmith, jeweller
zor	force, violence	zorker	tyrant
-kêş,-keş	(kişandin /to pull, to draw, to smoke)		
av	water	avkêş	water-pump/carrier
esrar	hashish, drug	esrarkêş	drug addict
ser	head	serkeş	unruly, refractory
-kuj	(kuştin /to kill)		
agir	fire	agirkuj	fireman/extinguisher
mêr	man	mêrkuj	killer, murderer
mêş	fly	mêşkuj	fly-spray/killer
-mal	maliştin /to sweep		
dest	hand	destmal	handkerchief
-mend	-ful, -ly		
bawer	belief	bawermend	believer

dewlet	wealth	dewlemend	rich
-mêj	mêtîn /to suck		
şîr	milk	şîrmêj	suckling; tot
xwîn	blood	xwînmêj	exploiter
-nak	-ful, -ly		
agir	fire	agimnak	fiery, burning
derd	trouble, sorrow	derdnak	troubled
xem	worry, sadness	xemnak	sad, sorrowful
xeter	danger	xeternak	dangerous
-nivîs,nivîşk	nivîsîn /to write		
dest	hand	destnivîs	manuscript,calligraphy
roj	day	rojnivîşk	diary
xweş	nice, fine	xweşnivîs	calligrapher
-niwaz	niwaxtîn /to caress		
dil	heart	dilniwaz	pretty, lovable
-o,ok,-oke,-ole,-onek,-oyî;	diminutive		
ken	laugh, smile	kenok	smiling-faced
mirov	man, human	mirovok	poor/small man
pesn	praise	pesnoyî	boastful
şer	fight	şeroyî	quarrelsome
şil	wet	şiloke	rainy, wet
xap	trick	xapo	deceptive
zer	yellow	zero	yellowish
zirt	boast	zirtole	loud; boastful
		zirtonek	boastful, bully
		zirto	vulgar, bully
-ok,onek	is used to form nouns		
av	water	avok	canteen, flask
fişil	(fişilîn /to turn)	fişilok	turn,bend (in a road)
		fişilonek	turn,bend (in a road)
-olek,-olik	diminutive suffixes		
		gulolik	bobbin; shell
		çinçolek	swing
-or	diminutive suffix		
		gulor	small ball
-parêz	parastîn /to save, to defend		
welaş	motherland	welaşparêz	patriot, patriotic
-perwer	believer, defender, -ist		
niştîman	motherland	niştîmanperwer	patriot, patriotic

-pîv pîvan/to measure		germpîv thermometer
germ heat		
-reng colour		
sor red	sorereng red-coloured, red	
-rêj rijandin/to spill, to pour		
av water	avrêj toilet	
xwîn blood	xwînrêj bloodthirsty	
-teraş (teraştin/to cut, to chisel)		
dar wood	darteraş carpenter	
seng stone	sengteraş stonecutter, stonemason	
-tî is used to form nouns		
bira brother	biratî brotherhood	
xwedî owner	xwedîtî ownership	
-van, vank, -vend -er, -ist		
aş mill	aşvan miller	
dil heart	dilovan tender, affectionate	
ga ox	gavan herdsman	
mihr love	mihrîvan affectionate, compassionate	
nêçîr hunt	nêçîrvan hunter	
serdan visit	serdanvan visitor	
-war -ous, -er, -ist		
xwende xwendin/to read/study	xwendewar learned, educated	
-wer -ful, -er		
az ambition	azwer ambitious	
bîr memory, conscience	bîrewer /enlightened, conscious	
-xane xanî, xane/house		
balafir aircraft	balafirxane airport	
ders lesson, class	dersxane classroom	
nexweş sick, patient	nexweşxane hospital	
xwarin food, meal	xwarinxane restaurant	
-yar -ful		
cot plough	cotyâr ploughman	
kirîn to buy	kiriyâr customer, subscriber	
-za zan/to give birth		
bira brother	biraza brother's child	
heval friend	hevalza twin	
mîr emir, prince	mîrza mir's child	
-zan zanîn/to know		
rê road, way	rêzan guide, adviser	
şer fight	şerzan fighter	

Wan Xwê Çand

Rojekê du birayên dîn li ser bihabûna xwê pev dişewirin û dixwazin rêyekê jê rebibînin. Piştî şewrek dûr û dirêj biryar didin ku gişa heyînên xwe bifiroşin û xwê bikirin da ku ji dêvla genim xwê biçînin û bi vî awayî gelek xwê bi dest bixin.

Çi wan hebû birin bajêr, firotin. Bi diravê ku bi dest wan ket xwê kirin û şûvên xwe çandin.

Gava ku dema hêşînbûna genim û ceh hat û hemû çandinîyan serê xwe bilind kirin, herdu bira jî çûn ku serîkî li çandinîya xwe bixin. Lê ji bextê reş, a ku wan dipa û hêvî dikir nebûbû; şûvên wan lûn wek berê reş dikir.

Herdu bira pev şewirîn da ku bizanibin çima wilo bûye. Gotin ku hin kes dijminatîya me dike û nahêle xwê hêşîn bibe. Ji wê rojê pê ve, ew ê şev û roj li ber xwêya xwe bimana û dijminê xwe bigirtina an jî binasîna. Lê vê payîne pir dirêj dom kir, tişteke xuya nebû. Cîranên wan hemûyan tenên xwe çinîn, benderên xwe rakirin; lê herdu birayan hêj dijminên xwe nedîtibûn.

Rojekê li ser firavîne, mêşek tê xwe li ser enîya yekî ji wan datîne. Ê din haya wî jê tune û firavîna xwe dixwe. Birayê mêş li ser enîyê

bi dîzî yê dîn agahdarî dijminê li ser enîya xwe dike. Birayê wî jî tilîya xwe dide ser lêvên xwe da ku ew xwe nelivîne û bêdeng bisekine. Tivinga xwe radike, dide ber çavên xwe û nîşanî mêşa li ser enîya birayê xwe dike û pêli nig dike. Teqîn û ketina birê pevre dibin. Birayê zindî bi dilşadî simbelên xwe ba dide û bi rûgeşî dixwaze ku ji bo rabûnê alî birayê xwe bike û pesnê xwe bide. Lê pir mixabin, birayê wî wek mirîyê heft salî cemidî bû.

1. Herdu bira li ser çi pev dişewirin?
2. Herdu bira dixwazin ji dêvla çi xwê biçînin?
3. Li gora herdu birayan, xwê çima hêşîn nedihat?
4. Çi xwe li ser enîya birayekî danî?
5. Yek ji birayan ji bo çi tilîya xwe dide ser lêvên xwe?
6. Yek ji wan wek çi cemidî bû?

agahdar kirin *vt* to inform
 ba dan *vt* to twist
 bênder (f) harvest
 bi dizî secretly
 bi dest ketin *vi* to be obtained
 bi dest xistin *vi* to obtain
 biryar dan *vt* to decide
 cemidî cold
 çandin (biçîne) *vt* to sow
 çandinî (f) sowing
 çinîn (biçîne) *vt* to reap, to harvest
 dilşad happy
 hay jê hebûn to be aware of
 heyîn (f) wealth
 hêj still, yet
 hêşîn bûn *vi* to leaf out, to turn green
 lêv (f) lip

livandin (bilivîne) *vt* to move (sth)
 mixabin unfortunately
 nig (m) trigger
 nîşan kirin *vt* to aim
 pan, payîn (bipê) *vt* to expect, to wait
 pesn (f) praise
 pesn dan *vt* to praise
 pê lê kirin *vt* to trample; to press
 serî lê xistin *vi* to visit; to apply
 simbel, simêl (m) moustache
 şêwr (f) counsel(ing)
 şewirîn (bişewire) *vi* to consult
 şûv (f) fallow land
 tene (m) harvest
 teqîn (f) boom, booming
 tilî (f) finger
 wilo like this/that
 zindî alive

Destebiratîya Rûvî û Aşvarî

Rûvî çû li devê derîyê êş sekinî û ji aşvên re got:

- Tu çi lawikekî delal î, lê kes keça xwe nade te, tu jî bi ya min bike, em ê bibin destebira. Ez ê birayê xwe bizewicînim.
- Em bira, bira.
- Bira ez ê keça Siltan ji te re bînim.
- Bira ma tu kanî?
- Helbet ez kanim, loma jî ez bûme destebirayê te. Qaweta min pir e; teyr, rûvî, gur, tev di bin hukmê min de ne.

Piştî van peyvyan aşvan qane bû. Rûvî bangî teyran, guran û rûvîyan kir, got:

- Gelî hevalan, birayê me nezewicî ye, em ê wî bizewicînin.

Gişan jê re got:

- Tu zanî, em li ber te sekinîne.
- Em ê keça Siltan ji birayê xwe re bînin.

Gişan got:

- Heyran em nikanin bînin.

Yekî got:

- Belê, welle, em kanin bînin.

Rûvî got:

- Em ê bi kêf, dawet herin ber derîyê Siltan. Bira rûvî giş dûvê xwe hildin û li dora qesrê herin û werin, gur jî bikin zûrezûr, teyr jî bira li

ser qesrê bifirin. Keça Siltan 'ê derkeve balqonê li gur, rûvî û teyran temaşe bike. Bira teyrek xwe xîjî serê wê bike, bi porê wê bigire, bi hewa bixe, bîne êş. Em ê birevîn, bèn birayê xwe bizewicînin.

Rabûn çûn. Guran kir zûrezûr, rûvî reqîsîn, çûn û hatin, teyr jî di ser qesrê re firîyan. Herkes hat temaşa wan. Teyrekê bala xwe dayê ku keçik li balqonê sekinîye, hema xîj kir serê wê, bi porê wê girt û bi hewa xist, anî li ber êş danî.

Gur, rûvî û teyr giş revîyan, hatin keça Siltan li aşvan mahr kirin. Herkes çû mala xwe, ma rûvî, aşvan û keça Siltan. Meheke wan qedîya, rûvî xwe xwe got, "Ez ê birayê xwe bihêçînim. Meriv hene baş in, meriv hene bêbext in". Rûvî xwe li devê êş mirand da ku bibîne ku birayê wî lê xwedî derdikeve an na.

Aşvan dît ku rûvî hişk bûye, mêş û kêşên bèn, bîhna genî yê têkeve êş. Rahişt lingê wî, bi erdê re kişand bir avêt nava avê, vegeyîya hat êş. Rûvî jî avê derket, hat devê deriyê êş, got:

Hey gîdî, qeraşê kurê qeraşan

Min tu kir zavê mîr û paşan

Te îro bi lingê min girt ez avêtim ber aşan.

1. Rûvî dixwaze bibe destebirayê kê?
2. Kî di bin hukmê rûvî de ne?
3. Rûvî dixwaze kê jî birayê xwe re bîne?
4. Gava ku biçûna ber deriyê Siltan, rûvîyan ê çî bikirina?
5. Keça Siltan li kê hat mahr kirin?
6. Rûvî jî kê re got, "Ez ê birayê xwe bihêçînim."
7. Rûvî miribû an xwe mirandibû?
8. Aşvan bêbext derket?

aşvan miller

bal(a xwe) dan *vi* pay

attention

bêbext disloyal, unfaithful

bi hewa xistin *vi* to fly (sth)

bîhna genî (f) stink, horror

smell

dawet (f) wedding

destebira (m) blood brother

dûv (m) tail

helbet of course

hêçandin (bihêçîne) *vi* to try

hukm, hikm (m) power

lê xwedî derketin *vi* to protect

li ber (yekî) sekinîn *vi* to be

ready to do anything for sb.

loma that is why

mahr (f) act of marrying,

marriage

mêş û kêş flies etc.

mîr (m) emir, prince

qane bûn *vi* to be persuaded

qawet (f) strength

qeraş miller

qesr (f) palace

reqîsîn (bireqîse) *vi* dance

Siltan Sultan

temaşe kirin (f) watch

xwe mirandin to pretend

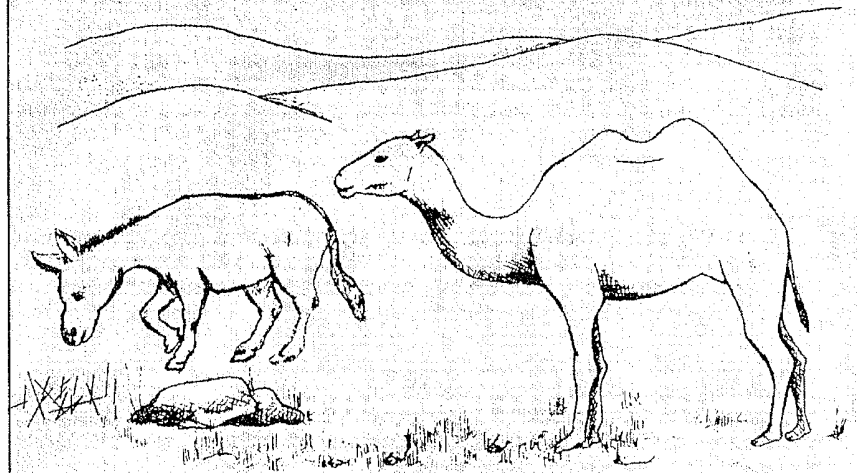
to be dead

xwe xîj kirin *vi* to attack

zava (m) bridegroom

zûrezûr (f) howling

Zirîna Kerê

Kerek û deveyek jar bûbûn. Xwediyê wan ew birin serê çiyê û li wir hiştin. Lê cihê wan xweş bu. Tu kar nedikirin, ji xwe re diçerîyan. Rojekê kerê ji devê re got:

- Bira!

- Çi ye?

- Îro zira min hatiye.

- Bira, bi zorê em bi ser xwe de hatine; pišta me qenc bûye; tu yê bikî zirezir; li van deran meriv hene, ew ê bèn me bibin têxin bin bar, dîsa pišta me kul bikin.

- Na, zira min hatiye, ez ê bizirim.

Kerê kir zirezir. Karvanek ji wê de dihat, devên wan westiyabûn.

Bala xwe dan ku dengê kerekê tê. Bazirganbaşî got:

- Kuro, kuro, herin binêrin ka ew dengê çî kerê ye, ji wê derê tê!

Yek çû, dît ku kerek û deveyek e. Hat got:

- Bazirganbaşî, kerek û deveyek li wê derê bê xwedî diçerîn.

- Kuro, herin, bigirin, bînin!

Xulan, çûn, ker û deve girtin anîn, bar li wan kirin, ajotin. Gelekî çûn, ker westiya. Bazirganbaşî got:

- Kuro, barê kerê teva kerê li devê kin.

Hatin geliyekî kûr. Devê got:

- Bira!

Kerê got:

- Çi ye?

- Lota min hatiye, ez ê bidim lotikan.

- Ji bo Xwedê! Tu yê bidî lotikan, ez ê bikevim, di vî gelî de gindêr bibim, pirtî pirtî bibim.

- Gava ku min digot neke zirezir, te digot, na, zira min hatiye, hatin em girtin, kirin bin vî barî. Welle, lota min hatiye ez ê bidim lotikan.

Devê da lotikan. Çer ku devê da lotikan, ker ji ser devê ket, di gelî de gindêr bû, pirtî pirtî bû.

1. Xwediyê ker û devê çima ew birin serê çiyê?
2. Di bin bar de, pişta wan çî dibe?
3. Ker çima zirîya?
4. Ker çima jî ser devê ket?
5. Kî di ku de gindêr bû?
6. Zirezira kerê jî kerê re baş bû an na?

bar (m) load, burden
bazirganbaşî head of the caravan
bi ser xwe de hatin *vi* to recover
bi zorê hardly
deve camel
gelî (m) mountain pass
gindêr bûn *vi* to roll
jar weak
karvan (f) caravan

kul (f) inflamed, infected
lot, lotik (f) jump, kick
dan lotikan *vi* to jump/kick (around)
pirtî pirtî in pieces
qenc good, well
teva together
westiyan (biweste) *vi* to get tired
zir, zirezir (f) bray, braying
zirîn (bizirê) *vi* to bray

Mar û Mirov

Mirovek bi rê ve diçû. Rastî marekî hat. Mar ketibû bin keviyekî mezin. Ne dikarî derkeve, ne jî bilive. Dilê mirov pê ve ma. Xwe da ber kevir, kevir rakir û ew xelas kir.

Mar xwe dawesand, rabû ser zikê xwe û dirêjî wî kir. Dikira bi wî vedaya. Mirov got:

- Maro, heyran, ma çawa dibe? Min tu jî mirinê xelas kir, tu dixwazî min bikujî.

Margot:

- Ma jî mêj ve em ne dijminên hev in? Ez ê bi te vedim.

Mirov dikir nedikir mar jê nedigerîya. Got:

- Qet nebe em herin jî aqilmendekî bipirsin.

Mar qaîl bû û dan rê. Gavekê çûn, rastî rûvîyekî hatin.

Çiroka xwe jê re gotin. Rûvî li mirov fedkir, kenîya û got:

- Divê ez çih bibînim ku bikanim qerara xwe bidim.

Bi şûn de vegeyîyan û hatin ber kevir. Rûvî ji mirov re got:

- Tu kevir rake.

Wî kevir rakir. Îcar ji mar re got:

- Tu jî di bin keve.

Mar ket bin û mirov kevir berda ser. Bîstekê man, rûvî deng nedikir. Mar got:

- Rûvîyo, kanî qerara te? Ez di bin kevir de pelixîm.

Mirov dil dikir ku here. Rûvî:

- Careke din, vî kevirî ji çihê wî raneke!

1. Mirov rastî çi hat?
2. Mirov û mar li çi rast hatin?
3. Mirov ji mar xwest ku ew ji kê bipirsin?
4. Rûvî ji bo çi mar di bin kevir de hişt?
5. Li gora vê çîrokê, ma meriv kane ji dijminê xwe bawer bike?

aqilmend wise

bi rê ve çûn *vi* to walk

bîst (f) moment, while

dawesandîn (dawesîne) *vi*

shake (sth) out

dil kirin *vi* to wish, to intend

dirêji yekî kirin *vt* to attack

fedkirin *lg* to look

ji mêj ve for a long time (past)

livîn (bilive) *vi* to move

mar (m) snake

pelixîn (bipelixe) *vi* to be crushed

pê vedan *vt* (snake, etc) to sting, bite

qaîl bûn *vi* to agree/consent to

rastî (yekî) hatin, lê-rast hatin *vi* to meet

xelas kirin *vt* to save

BERSÎVÊN HÎNDARÎYAN

HÎNDARÎ 1: malek, xanîyek, sakoyek, kevçiyek, pirtûkek, agirek, nameyek, pitikek, jiyaneke, sêvek, lawek, gundiyeke, polîsek, mêvaneke, mizgefteke, zilameke, jîneke, zaroyek, cotkareke, nexweşek, kureke, keçek.

HÎNDARÎ 2: A) 1. e, 2. ek, 3. yek, 4. ne, 5. in, 6. e, 7. in, 8. e, 9. ne, 10. karker, 11. gundî, 12. jin, 13. zaro

B) 1. Ma ev ne zilamek e? 2. Ma ew ne pitik in? 3. Ew ne law e. 4. Ev ne name ne. 5. Ev ne bav e. 6. Ev ne xanî ne. 7. Ma ev ne xwendekar e? 8. Ev ne karker in. 9. Ev ne axa ye.

HÎNDARÎ 3: A) 1. î, 2. im, e, 3. kin, 4. in, 5. mezin, 6. piçûk, 7. e/in, 8. Erê, e/in, 9. jyan, 10. ne, 11. nû, 12. zirav, 13. stûr, 14. dêr, 15. vala

B) 1. e, 2. e, 5. ne, 6. ne, 8. e, 9. e, 10. in, 13. yî, 14. **Ma** **Ûso** ne jêhatî ye? 15. ye, 16. **Kî** dirêj in? 17. e, 19. **Na**, ew ne biçûk e. 21. **Erê** must be replaced with **Na**. 22. Ew zilam kal e.

HÎNDARÎ 4: A) 1. î, 2. î, 3. e, 4. in, 5. in, 6. yê/ya, yî, 7. yên/ne, 8. ye, 9. in, 10. ên/ine.

B: 1. keçeke. 2. kurekî. 3. kurine. 6. kurên. 7. jinên. 9. Kevçiyê.

C: 1. That is a small pen. 2. This is a tall man. 3. This is the thin boy. 4. That is the light ball. 5. Are they hard workers? No, they are not hard workers. They are lazy workers. 6. Are these the nice apples? Yes, they are. 7. Are you the big (old) boy?

HÎNDARÎ 5: A) 1. a; 2. a; 3. a, ê; 4. ên; 5. ne; 6. yê; 7. ên; 8. ên, ên; 9. a; ye, 10. e

B: 1. Bavê Elî bijîşk e. 2. Cîrana Xezalê xwişka min e. 3. Mizgefta gund mezin e. 4. Ma kurê bijîşk mamoste ye? 5. Na, ew jî bijîşk e. 6. Ma gundê kê dûr e? 7. Ê me dûr e. 8. Bajarê kê nêzîk e? 9. Ê Azad nêzîk e. 10. Kevçiyên kê mezin in? 11. Ên Mizgîn û Eysanê mezin in. 12. Lê yên me piçûk in. 13. Kurê kê dewlemend e? 14. Kurê Derwêş dewlemend e. 15. Ê Evinê xizan e. 16. Nanê kê pir e? 17. Ê min pir e.

C: 2) keça. 3) bavê Azad/Azadî. 5. karkeran. 6) bajarên. 8) ye.

HÎNDARÎ 6 - A: This is Azad. Azad is Dara's friend. He is a student, a good student. And that is Evin. Evin is a teacher. She is a hard-working teacher. Evin's pen is long, but Azad's, her student, is short. The fat one is Mizgîn. Mizgîn is Azad's brother. Mizgîn's notebook is big. But his pen is small. His coat is big.

1. Azad hevalê Dara ye. 2. Erê, Azad xwendekarekî baş e. 3. Na, Evin ne xwendekar e. 4. Evin jîr e. 5. A Azad kin e. 6. Na, Mizgîn ne lawaz e. 7. Mizgîn birayê Azad e. 8. Yê Mizgîn mezin e. 9. A Mizgîn e. 10. A mizgîn piçûk e.

B: This is our village. The village people are poor. The villagers have a few flocks. Agha has a lot. Agha is a rich person. He has a lot of orchards, vineyards and fields. The vineyards are full of grapes. Our house is small. But Şêrîn's house is big. We are Şêrîn's neighbours. The cheese, milk and yoghurt of our village is very nice. There are a lot of chicken eggs. The water of the fountain is cool. Barley flour is not good, but wheat (flour) is good. Eysan's daughter is ill. Xelo's son is also ill. But Agha's children are not ill. They are healthy. Their things are nice. Their clothes

are a lot.

1. Mirovên gund xizan in. 2. Pezên gundîyan hindik in. 3. Na, Axa ne mirovekî xizan e. 4. Na, xanîyê Şêrinê ne piçûk e. 5. A kanîyan hênîk e. 6. A Eşşanê nexweş e. 7. Zaroyên Axê bijûn in. 8. Ên zaroyên Axê ne. 9. Na, hindik in, ên zaroyên Axê pir in.

HÎNDARÎ 7-A: a, li, de, in, li, im, a, li, de, li, di, de, ne, ne

B: 1. Xwefî di xwelîdankê de ye. 2. Xwê di xwêdankê de ye. 3. Goşt di sarkerê de ye.

HÎNDARÎ 8-A: 1) Zînê ji Fatê qelewtir e. 2) Newal ji Weyso û Reşo bezatir e. Newal a herî beza ye. 3) Zelal ji Kalo ciwantir e. 4) Qeşa ji çay û dew sartir e. Qeşa ya herî sar e. 5) Hêk ji goşt siviktir e. 6) Beran ji mîhê mezintir e. 7) Pênûsa wî bi qasî pênûsa wê zirav e.

B: 1. ji, 2. ê, 3. ê, 4. an, 5. qasî, 6. kê, 7. bi, 8. ji, 9. ê, 10. in, 11. yan, 12. an, 13. e, 14. herî, 15. tir, 16. ne.

C: 1) ye. 2) Kurê, ê kê. 3) herî qelew or just qelewtirîn. 6) kê. 10) ji min bezatir.

HÎNDARÎ 9-A: 1. Mala wî li bajarekî ye. 2. Na, li Kurdistanê gelek bajarên mezin tunin. 3. Na, bajar ji gundan ne pirtir in. 4. Na, gişan xwendegehane ne baş in. 5. Na, axa ji gundîyan ne pirtir in. 6. Na, li hemî gundan xwendegeh tune.

B: 1. Na, taxa wî ne mezin e. 2. Mirovên li taxa wî karker, karmend û her wekî din in. 3. Karsaz dewlemend in. 4. Na, xanîyê wan ne mezin e. 5. Na, birayê wî tune. 6. Belê, xwişkên wî hene. 7. Xwişkên wî Çiçek û Nalîn in. 8. Nalîn bi qasî Çiçekê bedew e. 9. Ê herî xurt Bavê wî ye. 10. Li kuçê kanîyek heye. 11. A sarkerê hêniktir e. 12. Nan û dew xwarina derew e. 13. Nan û mast xwarina rast e. 14. Xwarina mîr nan û şîr e.

HÎNDARÎ 11-A: Li mala me 4 kes dijîn: bavê min, dêya min, xwişka min û ez. Em sibehîni seet di 8:55'an de ji xew radibin. Taştê seet di 9:15'an de ye. Em pîrîcar çay vedixwin. Bavê min her tim seet di 9:30'an de diçe kar. Dêya min carinan karên malê dike, carinan jî diçe sêkê. Êvarî bavê min seet di 6:00 an 7:00'an de tê malê. Em bi hev re şivê dixwin. Bavê min cixarekê dikişîne; carinan pirtûkekê dixwîne, carinan jî ji apê min re nameyekê dinivîse. Dêya min rojnameyekê dixwîne. Ez yan ders dixebitim, yan jî bi xwişka xwe, Zelalê re dipeyivim, henekan pê dikim. Em pîrîcar li televîzyonê jî mêze dikin.

B: 1) diçim. 3) ji wê. 4) ji me. 7) bi me. 8) bi must be removed. 3) no prepositions are needed. 11) min. 14) li ku.

C: 1. a, 2. in, 3. î, 4. li, 5. bi, 6. nin, 7. çend, 8. ya, 9. e, 10. li, li

HÎNDARÎ 12 - I: a) Min, b) vexist, c) Wî, d) lîst, e) barîya, f) bawer kir, g) betilandim, h) betilim, i) çû(yî), j) dît, dît, k) şuşt, l) çêkir, m) nivîsî, n) dest pê kir, o) hez kir, p) kelandin, r) ket or ketin, s) hat.

2: a. Min doh sibehîni derî boyax kir. b. Em şeva çûyî çûn sînemayê. c. Ma tu vêsê li malê bû? d. Na, ez vêsê ne li malê bûm. e. We duh xwe şuşt? f. Na, me duh xwe neşuşt. Me vêsê xwe şuşt. g. Te kengî piyan şuştin? h. Min ew niv seet berê şuştin. i. Zelal bi kê re peyivî? j. Ew bi dêya xwe re peyivî. k. Te pirtûka min da kê? l. Min

pirtûka te da Evînê. m) Te av baş keland? n) Te vêsê rîya xwe kur kir? o, , ra te selik vala kir? p) Na, wan vala kir. r) Ma ew do li malê man? s) Na, ew çûn sêkê. Lê belê ez mam.

3: a) Ew li seknokê sekini/sekinîn. b) Hun hatin gund. c) We vêsê rîyên xwe kur kirin (rîya xwe kur kir). d) Wî do rîya xwe kur kir. e) Tu îro pir revîya. f) Ez hefta çûyî pir betilim. g) Kî çû/çûn xwendegehê? h) Wan şeva çûyî pênc name nivîsîn. i) Wê silab da min. j) Kê pirtûk xwend/xwendin? k) Min bangî Xezalê kir. l) Dersê niv seet berê dest pê kir. m) Te bi çi girt? n) We li kê nêrî? o) Wan çi nivîsî?

4: - Good day!

- Good day! What do you want! Say it quickly, I have work to do!

- What is the matter with you? Where are you going so quickly?

- Now, did you call me for this?

- No, no. Don't get angry! I went to Istanbul yesterday.

- What is it to me?

- I saw your brother there.

- Speak (Say it) quickly! I am late.

- Let me, I am speaking. Your brother said ...

- Said what?

- He said hello (to you).

- Tha's it?

- Yes, that's it.

- Next time, don't bring me hellos!

HÎNDARÎ 13-A: 1. Ev du sal in, Rojda hatiye vî welatî. 2. Erê, Rojda Fransa dîtîye. 3. Rojda qet neçûye Almanayê.

B: 1. Bişar û Bawer par çûn Londonê. 2. Na, baran pir barîyaye. 3. Bawer jê hez kir, Bişar jê hez nekir. 4. Bişar Alman baş nas kirine. 5. Herdu hevalan Big Ben, Çemê Thames, Tower Bridge, Trafalgar Square, Parlamento, Buckingham Palace dîtine. 6. Bişar di şirketeke Alman de xebitîye. 7. Erê, ew dizane Alman ji çi hez dîkin.

C: 1) Ez neçûme gund. 2) Tu hatiya malê. 3) Ew zû raketîye. 4) Em pir revîyane. 5) Hun hêdî meşîyane. 6) Ew ji xew ranebûne. 7) Min taştê xwariye. 8) Te otoboz ajotîye. 9) Wî em dîtine. 10) Wê qehwe çenekirîye. 11) Me du pirtûk xwendine. 12) We li wan mêze kirîye. 13) Wan çay vexwarine.

D: 1. raneketîye, 2. meşîyayî, 3. hat(in), 4. çûn, 5. rûniştîne, 6. bûn, 7. dît, 8. dîtîye/dîtîne, 9. ajotîye, 10. xwariye, 11. çû(n), 12. dîtine, 13. dîtine

HÎNDARÎ 14-A: 1. Ew sêvekê dixwe. 2. Ez rojnameyekê dixwînim. 3. Ma tu hîndarîyan çêdikî? 4. Em peyvikên nû ducar dîkin. 5. Hun diçin ku? 6. Ew li televîzyonê mêze dîkin. 7. Me seet di 7:00'an de taştê xwar. 8. Min Dara hîni Kurdî kir (Min Kurdî hîni Dara kir). 9. Ma tu hîni Kurdî bû (Ma tu bi Kurdî hîni bû)? 10. Roj hilat. 11. Ma hun ketin (tu ketî)? 12. Wan hêk kelandin. 13. We çi girtîye? 14. Min ew hîna nedirûtiye. 15. Ew ji kengî de nehatiye vir? 16. Me ew ji zû ve nedîtine. 17. Ma we hîna dest pê nekirîye? 18. Ma ew betilîne? 19. Bila ew biçê. 20. Paceyane veneke, tu yê serma bigirî. 21. Ez ê ji te re gelek tiştan bibêjim. 22. Ma ew ê ji te

hez bike? 23. Hesen'ê xanîyekî kirê bike. 24. Ew ê li vir bimînin. 25. Hun ê çi binivîsin? 26. Ew ê vê kengî biqedînin?

B: 1. Ez ê wî bibînim. 2. Ew ê derî veke. 3. Em ê pir bixebitin. 4. Ez ê ji xwe re vezeleyekî bikirim. 5. Em ê sobê vêxin. 6. Ew ê televizyonê vekin. 7. Ma hun ê li otobozê siwar bibin? 8. Hun ê kengî peya bibin? 9. Ew ê çi bişo? 10. Tu yê wan nas bikî? 11. Ez ê bibim teral. 12. Xwendekar'ê biçin xwendegehê. 13. Ew ê çi bixwazin? 14. Hun ê çi bixwin? 15. Ew ê pir bixwîne. 16. Ma tu yê odê bimalî? 17. Hun ê bigihêjin trêne? 18. Em ê biskekê bipeyivin. 19. Ez ê bi zimanê xwe bipeyivim. 20. Ew ê bêriya me bikin.

C: 1. bi, 2. ê, 3. ji, 4. Tu, 5. Ez, 6. li, 7. kir, 8. Tu, 9. ji, 10. dibe

D: 3) biçim. 4) bike. 5) bigirin. 9) bimîne. 10) bixwîne.

HÎNDARÎ 15 - A: 2) biçim. 3) bibim. 7) bibînin. 9) bixwînin. 10) were.

B: 1. biçim, 2. dikanî (dikarî), 3. bimeşe, 4. biêşe, 5. zanin, 6. bikirin, 7. naxwazim, 8. bikene, 9. zanî (dizanî), 10. bijîm

HÎNDARÎ 16: - I -

- What are you looking for? Have you lost something?
- Yes, I have lost something. I looked everywhere in the room except under the carpet. But I didn't see (it).
- Sometimes one forgets some things in some places and look for them everywhere, still one (can't) doesn't see (them). But a few days later, suddenly one remembers.
- It doesn't matter how hard I try I don't (can't) remember (it).

- II -

- There are 4 cigarettes left in my packet. Are there any left in yours?
- No, but it is enough two for you two for me.
- No, I smoke a lot. I am going to buy a new packet.
- Leave it. In fact we haven't got change. Nobody will change this money for us.
- Wait, I'll ask in that shop.
- Can you please change this money?
- Yes, there you are. I have a lot of change.
- Many thanks. Then I also want a packet of cigarettes.
- Now walk. You bought the cigarettes. Nothing left.
- Do you see those people?
- They are drunk tramps. Let's go from this place quickly.

HÎNDARÎ 17-A: 1. Azad ji sûkê tê. 2. Di destê wî de çenteyekî tiji heye. 3. Carekê zivirand. 4. Azad mifte di kifîdê de zivirand. 5. Na, wî mast û penîr nekiriîne. 6. Di çentê wî de xox, xas, kelem, polik, lobî û gelek sewze û hêşnahîyên din hebûn. 7. Ew li metbexê rûnişt. 8. Wan pevîr firavîn xwar. 9. Na, Azad naxwaze qala diranan bike. 10. Na, tu nûçeyên balkêş tune.

B: 1. Mamoste ji Bawer re dibêje, "Tu kurekî zîrekî?". 2. Xwendekar rojên Şemî û Yekşemê naçin xwendegehê. Ji ber ku ew roj betlane ne. 3. Firavîn di navbeyna dozdeh û niv û dudan de ye. 4. Mamoste nexşeyekê şanî xwendekaran dide. 5. Erê, Şevîne bi pirsên mamoste derxistin. 6. Hesen dipeyive. 7. Ew ê navên çar

bajarên cîranên hev binivîsin. 8. Pênûsa xwe wenda kiriye.

HÎNDARÎ 18-A: Azad! Azad! What's wrong? Why are you running like this? Is anyone chasing you?

- Don't you see that dog? You too run, he will bite you.
- Hold on! You mustn't run away from dogs.
- What are you talking about? What if he bites me?
- No, no. Don't be scared! The dogs in cities that have owners don't attack people quickly (without a reason). If you don't hit them, they don't do anything to you.
- Are you crazy? A dog is a dog, it doesn't matter whether it has an owner. If they don't know somebody, they bite them.

B: 1. Azad ji kûçikêkî direve. 2. Na, zû zû êrişî meriv nakin. 3. Na, ew ji hevalê xwe bawer nake. 4. Dev li meriv dikan.

C: - Xezal, I am bored, I don't know what I should do.

- It is very easy, Silo. If you are hungry go to the restaurant. If you are thirsty, go to the cafe. If you are tired, go home. If you need friends, go to the association.
- And if you speak a little more, I'll die.
- No, no. If you die, we can't bury you. You shouldn't die. You don't need to die.
- I don't need your jokes either.

D: 1) bimeşim. 4) navê. 5) bibe. 9) bikin. 10) min. 13) bîn. 18) keve. 20) navê. 21) bikî.

HÎNDARÎ 19-A: 1. Gava ku min dengê te bihîst, min firax dişuştin. 2. Gava ku Serbest hat malê, te çi dikir? 3. Min berê cixare dikişand, ez êdî nakîşnim (ez hew dikişnim). 4. Berê temenê mirov kintir bû. 5. Berê roja Şemîyê ne betlane bû. 6. Min berê pir çewtî dikirin, ez îdî nakim. 7. Gava ku te kartol dipatin, min bi baldarî li nûçeyan guhdarî dikir. 8. Dêya min tim berî bavê min dihat malê. 9. Li gundê me bûyerên pir balkêş diqewimîn (dibûn). 10. Gava ku we bi gogê dilîst, wan hîndarî çêdikirin.

B: 1. êdî, 2. dixebitîn, 3. dixwend, 4. dijîyan, 5. berê, 6. berê, 7. berî, 8. ku, 9. bibêjin, 10. dît (dîtin), 11. çêdikir.

C: 1) berî. 5) revîyam. 8) vexwin. 9) direvim. 10) dimeşiyam.

HÎNDARÎ 20-A: 1. Bawer û Zînê çûn sînemayê. 2. Bawer li benda Zînê sekinibû. 3. Erê, dest pê kiribû. 4. Ji ber ku mirovê pêşîya wî rûneniştibû. 5. Şeveke pir xweş derbas kiribûn.

B: 1. Gava ku tu hatî, ew çûbû. 2. Gava ku te (serê) xwe dişuşt, wî qedandibû. 3. Gava ku bavê min hat, ez raketibûm. 4. Gava ku ez vegeyîyam, ders qediyabû. 5. Gava ku ew çûn, pace şikestibû. 6. Gava ku tu hişyar bû (ji xew rabû), min taştê xwaribû. 7. Çer ku em çûbûn wir, ew reviyabû. 8. Çer ku roj hilat (hilatibû), wan dest bi xebatê (xebatîne) kiribûn.

C: 2) nehatibûn. 3) xwaribû(n). 5) dîtibûm. 6) gerîyabûm. 8) venegeriyabûn.

D: 1. Rojekê Dara nameyek sitendibû. 2. Name, ji hevalê wî, Dijwar hatibû. 3. Roja din Dara çûbû gundê Dijwar. 4. Min ji wî pir hez kiribû. 5. Em ji malê pir zû derketibûn. 6. Wan xwe şuştibûn. 7. Bûyereke pir girîng qewimibû. 8. We bangî wî kiribû. 9. Min ji te re gotibû. 10. Hun pir meşiyabûn.

HÎNDARÎ 21-A: 1. Ji sîwanê re berbaran tê gotin. 2. Ji ber ku meriv bi sîwanê xwe ji baranê diparêze. 3. Ew sîwana xwe nabe.

B: 1. Mizgîn ji aliyê polîs ve hatiye girtin. 2. Mizgîn şeva çûyî seyare pir zû ajotiye. 3. Mizgîn lampeya sor derbas kiriye. 4. Polîsan daye pê Mizgîn. 5. Mizgîn hatiye girtin. 6. Wî xwestiye li polîsan bixe. 7. Hinek malbata Mizgîn daye agahdar kirin.

C: 1. Qeşa di germê de dihele. 2. Germ qeşayê dihelfîne. 3. Qeşa zû tê helandin. 4. Ev hevok hatiye rastkirin. 5. Sîwan meriv ji baranê diparêze. 6. Ew di daristanê de hatin girtin. 7. Ma we kûçik daye meşandin. 8. Ma tu kanî mala xwe bidî şewitandin. 9. Ma ev ta diqete (tê qetandin)? 10. Ma tu dikanî vî tayî biqetîni? 11. Ma tu kanî vî tayî bidî qetandin? 12. Em mala xwe nadin boyaxkirin. 13. Ma ev av tê vexwarin? 14. Ev kêr nayê tûj kirin. 15. Ev lampe nayên vêxistin. 16. Agir nedihat vemirandin. 17. Ev kar nayê qedandin. 18. Ev çirok pir tê gotin. 19. Ev pirtûk pir tê xwendin. 20. Ew ji vir pir baş tên dîtin (xuya dibin).

D: 3) şuştin. 4) da. 6) dirûtin. 8) vemirandin. 12) tûj kirin. 13) dabû. 16) bihîstin. 18) avêtin. 19) meşandin. 20) rastkirin.

E: 1. yê, 2. hat, 3. da, 4. bi, 5. bi, 6. destê, 7. aliyê, 8. listin, 9. kê, 10. hat

HÎNDARÎ 22-A: 1. Na, hek wî ewqas zû neajotibûya, ew ê nuha ne di girtîgehê de bûya. 2. Da ku Azad cardin ewqas zû najo. 3. Na.

B: 1. Hek tu hatibûya, ez ê çûbûma. 2. Hek te kiribûya, yê wanî nebûbûya. 3. Hek baran nebarîyabûya, em ê şil nebûbûna. 4. Hek ez gihastibûma trêne, ew ê pir baş bibûya. 5. Hek wan ji me re gotibûna, em ê hatibûna. 6. Hek we ewqas dirav nedabûya wî, wî yê ewqas tişt nekiribûya. 7. Hek wan pirtûkên me anîbûna, me yê ew xwendibûna. 8. Heta ku tu gihastibûya wir, rojê çûbûya ava. 9. Hek we ew baş veşartibûya, wan ê nedîtibûya. 10. Heta ku te ji wî re gotibûya, tiştekê nemabûya.

C: 2) bûya. 3) qehirîbûya or biqehirîya. 5) bigihaştima. 7) dîtibûya. 9) şandibû. 12) bibin. 14) bişon. 16) vegeşiyabim. 17) bianîya.

HÎNDARÎ 23 - A: 3, 4, 6, 8, 9.

B: 1. Belê, li gundê Silo çem hebû. 2. Kurekî neh-deh salî ew tazî kir. 3. Seet, hinek pere, heste, cixare, destmal û wekî din çiyê wî hebû giş hiştin. 4. Ji paş tahtekî dihat. 5. Ew li malê veket. 6. Wek hirçekî ye. 7. Silo-bizonek, virek, hwd. 8. Ji ber ku ew him derewîn him jî tirsonek bû. 9. Wan digotin, heta ku ew hebe ew ê derewan bike.

Wan Xwê Çand: 1. Herdu birali ser bihabûna xwê pev dişewirîn. 2. Ew dixwazin ji dêvla genim xwê biçînin. 3. Wan gotin ku hîn kes dijminatîya wan dikin û nahêlin xwê hêşin bibe. 4. Mêşekê xwe lê danî. 5. Da ku ew xwe nelivîne û bêdeng bisekine. 6. Wek mirîyê heft salî cemidibû.

Destebiratîya Rûvî û Aşvan: 1. Rûvî dixwaze bibe destebirayê aşvên. 2. Teyr, rûvî, gur, tev di bin hukmê wî de ne. 3. Rûvî dixwaze keça Siltan jê re bîne. 4. Wan ê dûvên xwe hildana û li dora qesrê biçûna û bihatina. 5. Keça Siltan li aşvên hat mahrkirin. 6. Wî xwe xwe got. 7. Wî xwe mirandibû. 8. Erê, aşvan bêbext derket.

Zirîna Kerê: 1. Ji ber ku ew jar bûbûn. 2. Kul dibe. 3. Ji ber ku zira wî hatibû. 4. Ji ber ku devê da lotikan. 5. Ker di gelfî de gindêr bû. 6. Na, zirezira kerê ji kerê

re baş nebû.

Mar û Mirov: 1. Mirov rastî marekî hat. 2. Mirov û mar li rûvîyekî rast hatin. 3. Mirov ji mar xwest ku ew ji aqilmendekî bipîrsin. 4. Ji bo ku di wir de bimîne û bi kesî venede. 5. Na, meriv nikane ji dijminê xwe bawer bike.

DÎYALOG 1: - Excuse me, do you have a light?

- No, I don't smoke. But it is better, You too, don't smoke. Don't you know cigarette is not good?

- Yes I know, but still I smoke day and night.

- At least don't smoke a lot.

- What can I do, I can't stop (control) myself.

DÎYALOG 2:

Ş: Bawer, how are you?

B: I am fine, thanks.

Ş: Are you as tall as I am?

B: What (do you mean by) as tall as I am? Don't you know that I am taller than you are?

Ş: Why, how tall are you?

B: I am 1.80m.

Ş: And I am 1.82m. You are 2cm shorter than me.

B: You are not that tall, I don't believe you!

Ş: Don't get angry! I am joking!

DÎYALOG 3:

- Excuse me, do you speak English?

- A little, what is the matter?

- I want to go to the Four-legged Minaret, but I don't know how to go (I'll go).

- Get the bus at this bus-stop. Get off at the 4th stop. The neighbourhood is called Balıkcılar Başı in Turkish. Ask there.

- Many thanks.

- You are welcome.

DÎYALOG 4:

- Where do you live?

- My home is (I live) in İzmir. But I often come to İstanbul.

- Why do you often come to İstanbul?

- My work requires it.

- How often each month do you come to İstanbul?

- Two times. And I go to Diyarbakır once every two months.

- Why?

- My parents live there.

- Do you miss them very much?

- Yes, very much.

DÎYALOG 5:

- Good day. Is Dilo there?

- Good day, Xecê. Didn't you recognize my voice? I am Birusk.
- Yes, (I swear), Birusk. I didn't recognize your voice. How are you?
- I'm fine. Thank you. Dilo has just left, he went to my uncle's.
- Never mind. I came to your home last night, you weren't at home. Where were you?
- You're right, we were not at home. We went to cinema with Sino's sister.
- How was the film like?
- It was very nice.
- Did you come back home late?
- We came home at 12:30. But I read a book for a few hours. I then slept. Dilo slept early, and he got up early this morning. We are at home tonight, why don't you come tonight?
- Good I will be there at 8:00. Bye.
- Bye

DİYALOG 6:

- What is the matter, Aram, what is wrong with you? You didn't come to work yesterday.
- I was sick.
- Did you call the doctor?
- No, I went to see him.
- Are you well now?
- Yes, but yesterday I stayed in bed all day.
- You are not going to work today too?
- No, I phoned and asked for permission.
- May you recover soon!
- Many thanks! Good day!
- Good day!

DİYALOG 7:

- Good morning Xelil, when did you come from the village?
- I came two weeks ago.
- How were your parents?
- They were fine. They said hello to you.
- What else was there in the village?
- Nothing new.
- Where are you staying?
- I stay in a hotel.
- Didn't you rent a house for yourself?
- No, I didn't find any house to rent.
- Then you are my guest. Let's go!

DİYALOG 8: - Will you go somewhere tomorrow?/- Yes, I will go to Istanbul./
 - As far as I know you also went to Izmir last month./- Yes, that's right, I went (there) twice./- How can you travel around so much?/- My work requires this. I go to cities often./- Do you go by air or by train?/- I like it by air; but I can also go by train.

INDEX - PÊRIST

-a 22,229,238,271

adjectives 21

-ahî 271

-ajo 271

-ak 271

-al 271

alî 181

-an 32,63,271

-andin 108,216

-ane 271

-anî 271

anîn 164,240

-ar 271

arî 181

as soon as 147

-avêj 272

-awer 272

ba- 266

balo 251

-ban 272

baneşan 96,98

bang 111

-bar 272

-baz 272

belê 12

-bend 272

ber 43

ber- 266

-ber 272

berê 200

berhevda 48-49

berî 201

berî ku 203

bê 43,76,251-253

bê- 252,266,252

-bêj 272

bêyî ku 253

bi 43,74-75,86,220,251-253

bi- 67,68,80,129,137,229,252,267,252

bihê 76

bila 138

bilanî 137-141,147,156-158,164,204,229-231,235,238-243

bin 43

bin- 267

-bir 272

bira 139

birin 165

bîr 165

borîn 76

bûn 15,69,77,103,139,144,197,209,230,238

causative 219

-cî 273

cînav:

işarkî 9,31

kesîn 14,28,30

nebinavkirî 166

colour 42

comparative 48-49

compound 44,79,105,172,265-277

contraction 33

curses 99

çend 61,65

çer ku 147

çi 11,135

çî 135

-çî 273

-çîn 273

çûn 79,85,139,197,229

daçek 43-46

da 44,129

da- 80,267

da ku 235

dan 111,219

-dan 273

-dank 273

-dar 273

de 43-44,129

definite 21

dema borîya berdest 197-198

dema borîya çîrokî 209
 dema borîya dûdar 125
 dema borîya têdayî 102-111
 dema ku 202
 dema nuha 68-81
 dema pêşî 143-146
 der 166
 der- 267
 deyn 202
 dê 144,231
 dêl- 263
 -dêr 273
 di 43,74
 di- 69,129,137,156,158,197
 dibe ku 204
 dikira 259
 diminutive 51
 -dirû 273
 divê 185-186
 divêt 185
 divêtin 185-186,242-243
 divîya,diviya 242
 -dok 273
 dû- 267
 dûdara pêşî 242
 -e 21,67,68,125,137,273
 e 9,15,69
 eger 189
 -ek 7,51
 -em 63
 -emîn 63
 endings 21,29
 erê 12
 ev 9
 ew 9
 ezafet 36
 ê 143,231
 -ê 22,32,63,96,98,219,221
 -êd 22
 êdî 201
 -ên 22
 -êt 22

feminine nouns 261-264
 fersend 253
 future in the past 231
 future perfect 242
 future tense 143-146
 gava ku 202
 -gaz 273
 -geh 274
 gelek 51
 gelfî 96
 gelo 11
 gerandî 101
 ger 189
 -ger 275
 -gîr 274
 giş 62
 -gîn 274
 -gîr 274
 -gon 274
 -guhêz 274
 hanîn 164
 hatin 76,85,103,126,138,221-222,
 229
 hebûn 54-58,114,129,135,140,144
 heger 189
 hejmar 60
 hejmarên rêzdar 63
 hek,heke 189
 hekanî 189
 hel- 267
 hem 256
 hem- 268
 herder 166
 here 79
 herî 50
 herîn 79,139
 herkes 166
 hertişt 166
 heta ku 234
 hev- 267
 hew 200
 hil- 267

him 256
 hin 8
 hîn 49
 hîn bûn/kirin 86
 hûredar 51
 -ik 51,274
 im 15,69,103,108,137
 -ime 126
 imperative 67,164
 in 9,15,69
 -in 67,103,107,125,137,216,230
 indefinite articles 7,21
 -ine 22,126
 infinitive 67,103,172,221
 -ino 96
 interjections 99
 intransitive 101,105-106,125
 -istan 274
 -işk 274
 -iwa 230
 -iye 126,128
 -iyî 126
 î 22,32,63,86,103,109,125,137,244,
 274
 î- 268
 î 15,69
 îdî 201
 -îfk 274
 -în 216,274
 -îstan 274
 -îtik 274
 -îvk 274
 -îyan 104
 -jen 275
 jê- 268
 ji 43,49,62,74,79
 ji alîyê 223
 ji dewsa 254
 ji dêl 254
 ji dêvla 254
 -jimar 275
 -jimêr 275

jîpya 181
 ji tune de 251
 ji xeynî 255
 ji xêndî 255
 -k 7,274
 ka 138
 kanîn 156
 -kar 275
 karîn 156
 -ker 275
 kes 166
 -keş 275
 ketin 179-180
 kê 29
 -kêş 275
 kirde 18
 kirin 76,259
 kirin nekirin 261
 kî 11
 kîjan 86
 ku 43,174
 -kuj 275
 lê 76-77,96,98
 lê- 268
 lêker 67,101,104
 li 43,74
 linking 173
 lo 96,98
 ma 10,72
 -mal 275
 man- 263
 masculine nouns 261-264
 me 15
 -me 129
 me- 67
 -mend 275
 mestir 49
 mê 261-264
 -mêj 276
 must 185
 na 12
 na- 72,127,129,137,156,186,268

-nak 276
 nav- 268
 ne 10,11,15
 -ne 22
 ne- 67,103,129,137,198,229,268
 negation 11,67,72,137,156,198
 negerandî 101
 nema 200
 neyê 76
 neyînî 11,72
 nê 76
 nêr 261-264
 nêrîn 77
 -ni 22
 ni- 86,156,158,268
 nîfir 99
 nihêrîn 77
 nihêrtin 77
 -nivîs 276
 -niwaz 276
 -nî 22
 nîn,nîne,nînin,nîye 11,57
 nîv 65
 nîv- 268
 -no 96
 nouns in oblique 32,102
 numbers 60
 -o 96,98,276
 object 44
 -ok 51,276
 -oke 276
 -ole 276
 -olek 276
 -olik 276
 -onek 276
 optative 137-141,156-158,229-231,
 235,238-243
 -or 276
 ordinal numbers 63
 -ox 273
 -oyî 276
 -parêz 276

participles 244
 passive 221-223
 past continuous tense 197-198
 past perfect tense 209-210
 past stem 67,103,107
 past simple 102-111
 -perwer 276
 pir 51
 pirs 10-11,72
 piştî ku 203
 -pîv 277
 possessive 28-30
 postposition 44
 prepositions 43-46
 present perfect tense 125-131
 present stem 68,80
 present tense 68-81
 preverbal 79-80,140
 pronouns:
 demonstrative 9,31
 direct (simple)
 14,28,31,37,73,101
 indefinite 166
 oblique 14,28,31,37,73,102,186
 qasî 50
 qe nebe 251
 qey 11
 question 10-11,72
 ra 44
 ra- 79
 raweya baneşanî 96
 raweya çêbiwar 244
 raweya fermanî 67
 raweya tebatî 221-223
 raweya xwedîtî 28
 re 43-44,74-75
 reng 42
 -reng 277
 rengdêr 21
 -rêj 277
 rû- 127
 rûniştin 127

seet 65
 subject 18
 subjunctive 137
 superlative 49
 şipya 181
 t- 165
 -tan 274
 -teraş 277
 teva ku 244
 tewandina navan 32
 tew tunebe 251
 tê 143
 tê- 180
 tê re 179
 that 174
 -tir 48
 -tirîn 49
 tişt 166
 -tî 277
 to be 15
 transitive 101,105-
 106,108,128,216,221
 tuder 166
 tukes 166
 tutişt 166
 va 129
 -van 277
 -vank 277
 ve 129
 ve- 80,270
 -vend 277

verb 67,101
 vên 185
 vîn 185
 vocative 96
 -war 277
 wek 50
 wekhevî 50
 -wer 277
 were 79
 werîn 79,138
 wexta ku 202
 wê 144
 wishes 99
 -xane 277
 xistin 179-180
 xwe 88-89,114,255,270
 xwezî 99
 -ya 229,238
 -yar 271,277
 ye 10,15
 -ye 128
 -yê 22
 yê 143
 yî 15
 -yî 129,244
 -yek 7
 yek- 2701
 -za 277
 -zan 277
 zanîn 86,158
 zehf 51

HEJMARÊN KURDÎ KURDISH NUMBERS

0	sifir, nîn, tune	30	sî, sîh
1	yek	31	sî û yek
2	du, dudu, dido	40	çel, çil
3	sê, sisê	50	pêncî
4	çar	60	şêst
5	pênc	70	heftê
6	şeş	80	heştê, heystê
7	heft	90	nod
8	heşt, heyst	100	sed
9	neh	101	sed û yek
10	deh	112	sed û dozdeh
11	yazdeh, yanzdeh	120	sed û bîst
12	dozdeh, donzdeh	121	sed û bîst û yek
13	sêzdeh	200	du sed
14	çardeh	300	sê sed
15	panzdeh	1.000	hezar
16	şazdeh, şanzdeh	2.543	du hezar û pênc sed
17	hevdeh, huvdeh		û çel û sisê
18	hejdeh, hîjdeh	10.000	lek, deh hezar
19	nozdeh	500.000	kirûr, pênc sed hezar
20	bîst	1.000.000	milyon
21	bîst û yek	1.000.000.000	milyar

KURDISH ALPHABETS

<u>Roman</u>	<u>Arabic</u>	<u>Cyrillic</u>
Aa	ا ، آ	А
Bb	ب	Б
Cc	ج	Щ
Çç	چ	Ч
Dd	د	Д
Ee	ه ، ئه	Ә
Êê	هه ، ئهه	Е
Ff	ف	Ф
Gg	گ	Г
Hh	هه	Һ
Ii	ئ ، ئه	И
Îî	ئهه ، ئههه	И
Jj	ج	Ж
Kk	ک	К
Ll	ل	Л
Mm	م	М
Nn	ن	Н
Oo	و ، ئو	О
Pp	پ	П
Qq	قا	Q
Rr	ر	Р
Ss	س	С
Şş	شه	Ш
Tt	ت	Т
Uu	و ، ئو	У
Ûû	وو ، ئوو	У
Vv	ف	В
Ww	و	W
Xx	خ	Х
Yy	ی	И
Zz	ز	З